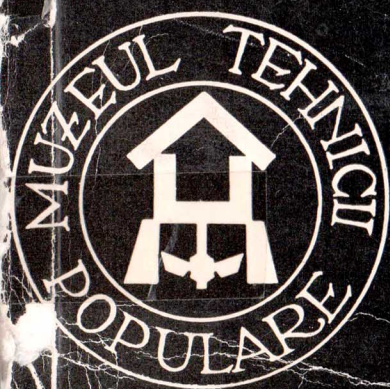
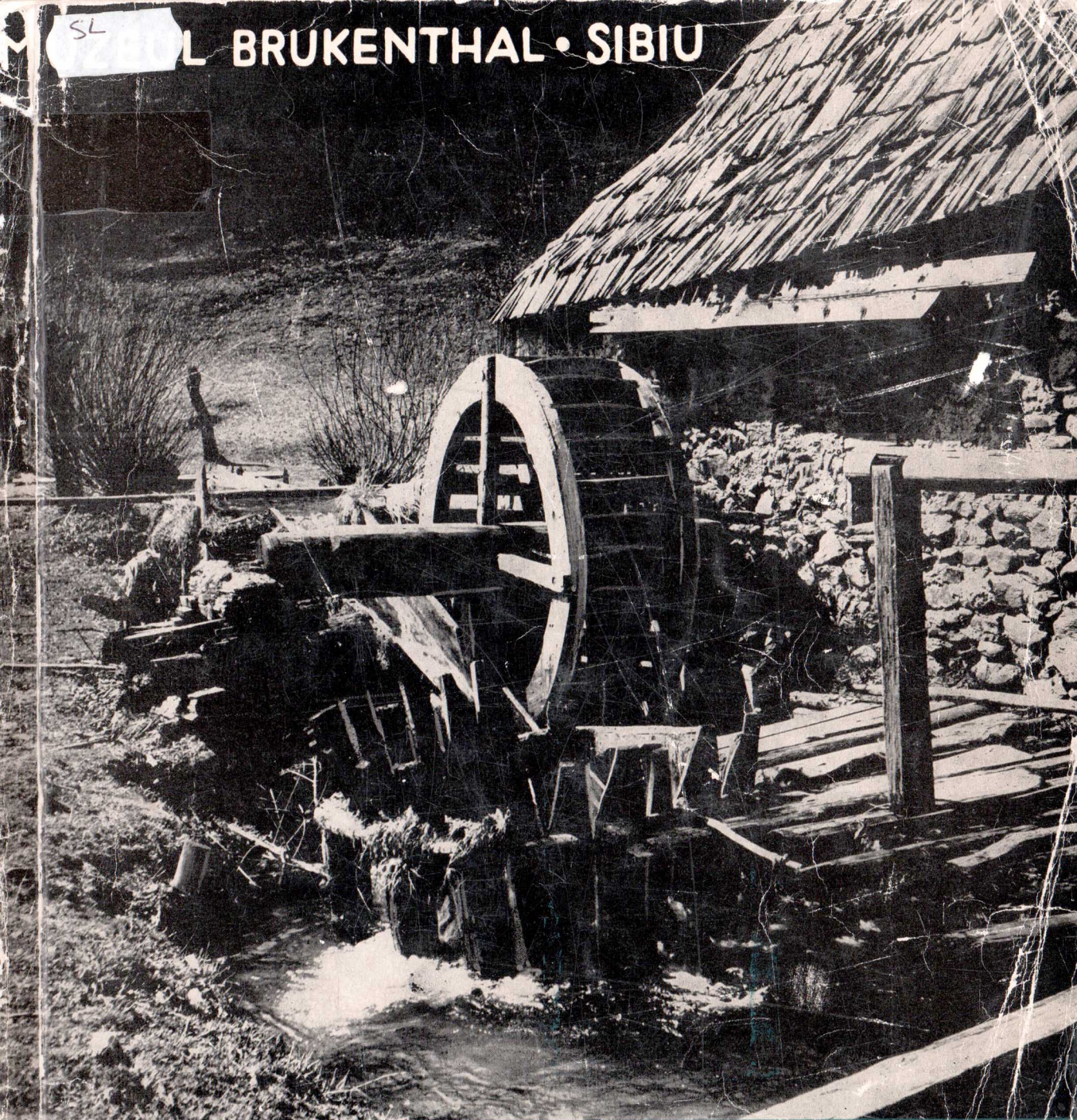

SL
MUSEUL BRUKENTHAL • SIBIU

CIBINIUM

1966

MUZEUL BRUKENTHAL — SIBIU

CIBINIUM

STUDII ȘI MATERIALE
PRIVIND MUZEUL TEHNICII POPULARE
DIN DUMBRAVA SIBIULUI

STUDIEN UND MITTEILUNGEN
AUS DEM HERMANNSTÄDTER FREILICHTMUSEUM
DER BÄUERLICHEN TECHNIK

Tomel, Lucie

S I B I U — 1966

Coperta: M. IUGA — R. WIENER — R. TERSCHAK

Desene: R. TERSCHAK

Fotografii: M. IUGA

CUPRINS

Cuvînt înainte (<i>Nicolae Lupu</i>)	3
Cu privire la oglindirea specificului culturii populare românești de către muzeele etnografice (<i>Nicolae Ungureanu</i>)	7
Muzeul tehnicii populare. Actualitate, concepție, profil tematic și plan de organizare (<i>Dr. Cornel Irimie</i>)	15
Proiectul de sistematizare a muzeului din Dumbrava Sibului (<i>arh. Paul Niedermaier</i>)	29
Criterii de selecționare a monumentelor pentru muzeele etnografice în aer liber (<i>Boris Zderciuc</i>)	41
O tipologie a instalațiilor de tescuit uleiul în România (<i>Herbert Hoffmann</i>)	49
Cu privire la instrumentarul viticol tradițional (<i>Nicolae Al. Mironescu — Paul Petrescu</i>)	61
Morile de vînt din nordul Dobrogei (<i>Hedwiga Rușdea</i>)	79
Aurăritul, un meșteșug străvechi ilustrat în muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibului (<i>Mihai Sofronie — Ștefan Palada</i>)	97
Un sector al Muzeului etnografic în aer liber din Sibiu (Tehnici și meșteșuguri populare folosite la prelucrarea pieilor, fibrelor animale și vegetale) (<i>Raymonde Wiener</i>)	113
O inedită formă de reclamă pentru desfacerea produselor de ceramică (<i>Tancred Bănățeanu</i>)	121
Istoria vie a tehnicii. Muzeul westfalian în aer liber al monumentelor de cultură tehnice (<i>Dr. ing. F. H. Sonnenschein</i>)	127
Cronica anilor 1956—1966 privind înființarea și organizarea muzeului tehnicii populare (<i>O. Mărginean</i>)	137
Bibliografia generală privind meșteșugurile și instalațiile tehnice populare în publicațiile noi românești (<i>O. M.</i>)	145

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort (<i>Nicolae Lupu</i>)	3
Über die Widerspiegelung der Eigenart der rumänischen Volkskultur in den volkskundlichen Museen (<i>Nicolae Ungureanu</i>)	7
Das Museum der bäuerlichen Technik. Aktualität, Grundsätze, thematisches Profil und Ausstellungsplan (<i>Dr. Cornel Irimie</i>)	15
Der Aufbauplan des Museums im Jungen Wald (Dumbrava Sibului) (<i>Arch. Paul Niedermaier</i>)	29
Kriterien bei der Auswahl der Denkmäler (Ausstellungsstücke) für die volkskundlichen Freilichtmuseen (<i>Boris Zderciuc</i>)	41
Eine Typologie der Anlagen zur Ölgewinnung in Rumänien (<i>Herbert Hoffmann</i>)	49
Die traditionellen Werkzeuge des Weinbaus (<i>Nicolae Al. Mironescu und Paul Petrescu</i>)	61
Die Windmühlen in der Norddobrudscha (<i>Hedwig Rușdea</i>)	79
„Aurăritul“, ein uraltes Gewerbe der Goldgewinnung, dargestellt im Museum der bäuerlichen Technik im Jungen Wald bei Hermannstadt (<i>Mihail Sofronie und Ștefan Palada</i>)	97
Ein Sektor des Ethnographischen Freilichtmuseums in Hermannstadt (Sibiu) (Bearbeitung von Fellen sowie tierischen und pflanzlichen Fasern) (<i>Raymonde Wiener</i>)	113
Eine bisher unbekannte Art der Kundenwerbung in der Töpferei (<i>Tancred Bănățeanu</i>)	121
Lebendige Technikgeschichte. Das Westfälische Freilichtmuseum technischer Kulturdenkmale (<i>Dr. Ing. F. H. Sonnenschein</i>)	127
Chronik der Jahre 1956—1966. Gründung und Einrichtung des Museums der bäuerlichen Technik (<i>O. Mărginean</i>)	137
Allgemeine Bibliographie über die Handwerke und bäuerlichen Industrieanlagen in neuen rumänischen Veröffentlichungen	145

Pe linia vechii tradiții culturale a orașului Sibiu, reflectată în școli cu trecut remarcabil, în colecții muzeale de valoare incontestabilă, în revistele și cărțile tipărite aici sau strânse de aiurea, în documente și hrisoave, în activitatea unor societăți ca Societatea de cercetarea Transilvaniei, Societatea de Științe Naturale sau Astra, în aceea a teatrului sau a formațiilor corale și instrumentale, se înscrie astăzi și acțiunea de organizare în Dumbrava Sibiului a Muzeului Tehnicii Populare. Născut dintr-un imperativ ce se face tot mai mult simțit datorită transformărilor istorice prin care trecem azi, în urma cărora instalațiile tehnice populare și-au pierdut și continuă să-și piardă funcționalitatea și ca directă consecință și existența, acest muzeu încearcă să păstreze pereniu ceea ce geniul popular a iscodit și perfecționat în decursul timpului sub raportul tehnico-meșteșugăresc, pe întreg cuprinsul patriei noastre. Echipe de cercetători, experimentați sau mai tineri, din Sibiu și din alte orașe, au cutreerat și continuă să cutreere țara în lung și-n lat, pentru descoperirea acestor creații, pentru studierea lor, pentru demontarea celor mai reprezentative exemplare și plantarea lor în Parcul Dumbrava din apropierea acestui oraș.

Însemnările cercetătorilor sînt valoroase. Ceea ce s-a strîns pînă acum în cercetarea și documentarea de pe teren reprezintă rezultate demne de a fi menționate și de a fi cunoscute în cercuri mai largi. Este ceea ce își propune muzeul nostru să facă prin tipărirea acestei publicații ce poartă numele vechiului rîu care pune în mișcare joagăre, mori, pive și darace și care în drumul său, scaldînd orașul, l-a botezat și pe el. „Cibinium“ se ală-

Auf die Linie der alten Kulturtraditionen der Stadt Hermannstadt (Sibiu), die sich in Schulen mit reicher Vergangenheit, in Sammlungen von unbestreitbarem Wert, in Zeitschriften und Büchern, die hier gedruckt oder hergebracht wurden, in Urkunden und Erlässen, in der Tätigkeit von Gesellschaften wie des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, des Naturwissenschaftlichen Vereins und der Astra, des Theaters, der Gesang- und Musikvereine widerspiegeln, trägt sich auch die Aufbauarbeit des Museums der bäuerlichen Technik im Jungen Wald von Hermannstadt (Dumbrava Sibiului) heute ein. Seine Gründung ist ein Pflichtgebot, das sich heute, in einer Zeit umwälzender geschichtlicher Wandlungen, wo die bäuerlichen technischen Anlagen nacheinander stillgelegt und damit dem Untergang preisgegeben werden, immer fühlbarer aufdrängt. Dieses Museum sucht das für immer zu bewahren, was der erfinderische Geist des Volkes in unserem Vaterlande an gewerblicher Technik erdacht und im Laufe der Zeit vervollkommen hat. Gruppen von erfahrenen, aber auch jüngeren Fachleuten aus Hermannstadt und anderen Städten haben im ganzen Land Forschungen durchgeführt, die noch fortgesetzt werden, um diese Schöpfungen der Sachkultur aufzufinden, zu untersuchen, die typischsten Exemplare auszuwählen und in das Museum im Jungen Wald zu überführen.

Die Forscher brachten wertvolle Aufzeichnungen mit. Was bei den Feldforschungen an Ergebnissen und Unterlagenmaterial bis heute gesammelt wurde, ist wert, angeführt und weiteren Kreisen bekanntgemacht zu werden. Dieses plant unser Museum durch den Druck vorliegender Veröffentlichung. Sie leitet ihren Namen vom alten Fluß ab, der ehemals Sägen, Mühlen, Walken und Wollkrempele in Betrieb gesetzt hat, auf seinem Weg die Stadt durchfließt und ihr auch seinen Namen gab. Die Zeitschrift „Cibi-

tură, începînd cu acest număr celorlalte publicații ale muzeului și celorlalte tipărituri de conținut etnografic din țară.

Ca și muzeul în sine, și această publicație este rezultatul unei activități colective, înmănușînd în paginile sale rezultatele și experiența noastră a tuturor celor ce sîntem preocupați îndeaproape de reușita acestor acțiuni. Vor fi întîlnite în el și nume ale unor lucrători ai instituției noastre și numele unor oameni din alte muzee. Cititorul le va aprecia strădania, își va exprima părerea și — poate — nu va pregeta a ne informa asupra unor realități de conținut asemănător din locurile pe care le-a străbătut sau a copilărit. De la cititor la coautor al realizărilor noastre este ceea ce dorim oricărui, căruia i-a căzut în mînă acest prim număr.

La sfîrșitul acestui cuvînt înainte, este desigur de prisos a mai sublinia importanța interpretării noastre și a scopului pe care și-l propune „Cibinium“.

Pe calea dezvoltării sale, muzeul se completează astfel cu un nou sector, a cărui importanță trebuie măsurată la valoarea creațiilor însăși. Alături de bogatele colecții de științe naturale, de arheologie și istorie și de creația meșteșugărească și cultă, acest muzeu va oferi vizitatorului de azi și de mîine ceea ce a iscodit sau perfecționat țăranul român, în necontenita sa strădanie spre a-și asigura cerințele pe care i le impunea viața.

Chezășia realizării proiectelor noastre în acest domeniu o formează munca perseverentă a colectivelor antrenate în aceste acțiuni și sprijinul neprecupețit de care ne bucurăm din partea statului, precum și a tuturor celor cărora ne-am adresat pe întreg cuprinsul țării și ne-au înțeles strădaniile.

NICOLAE LUPU
Directorul Muzeului Brukenthal

nium“ stellt sich mit dieser ersten Nummer den übrigen Veröffentlichungen des Museums und anderen Druckwerken ethnographischen Inhalts des Landes an die Seite.

Wie das Museum selbst, ist auch diese Veröffentlichung das Ergebnis einer kollektiven Arbeit. Sie wird in ihren Spalten die Ergebnisse und bisherigen Erfahrungen aller, die wir uns für das Gelingen dieses Vorhabens einsetzen, zusammenfassen. Man wird hier Namen von Mitarbeitern unseres Institutes finden und Namen von Fachleuten aus anderen Museen. Der Leser wird ihre Bemühungen bewerten können, seine Meinung äußern und — vielleicht — nicht unterlassen, uns über ähnliche Dinge zu unterrichten, die er anderwärts, wo er durchgekommen ist oder seine Kindheit zugebracht hat, gesehen hat. Vom Leser zum Mitarbeiter unseres Werkes zu werden, das wünschen wir von jedem, dem diese erste Nummer in die Hand fällt.

Am Schluß dieses Vorwortes scheint es gewiß überflüssig, die Bedeutung unseres Unternehmens und den Zweck, den die Veröffentlichung verfolgt, noch hervorzuheben.

Auf dem Wege seiner Entwicklung bereichert sich das Museum mit einer neuen Abteilung, deren Bedeutung durch den Wert der Exponate selbst gegeben ist. Neben seinen reichen naturwissenschaftlichen, archäologischen, geschichtlichen, kunstgewerblichen und Kunstsammlungen wird das Freilichtmuseum dem heutigen und künftigen Besucher vor Augen führen, was der rumänische Bauer in seinem unausgesetzten Bemühen, die Lebensbedürfnisse zu befriedigen, ersonnen und vervollkommen hat.

Bürge für die Verwirklichung unserer Vorhaben auf diesem Gebiet bilden die unentwegte Arbeit der beteiligten Kollektive, die weitgehende Unterstützung des Staates sowie aller derer, an die wir uns im ganzen Land gewendet haben und die unserem Bemühen Verständnis entgegenbringen.

NICOLAE LUPU
Leiter des Brukenthalmuseums

CU PRIVIRE LA OGLINDIREA SPECIFICULUI CULTURII POPULARE ROMÂNEȘTI DE CĂTRE MUZEELE ETNOGRAFICE

Nicolae Ungureanu

Mărturiile autentice care constituie patrimoniul muzeelor etnografice din România reprezintă un amplu cadru documentar-istoric al condițiilor de viață și de muncă și a creației artistice de veacuri a poporului.

Muzeul, alături de toate celelalte instituții care studiază istoria poporului, prin posibilitățile care-i stau la îndemână, reușește să oglindească, pe cât posibil mai apropiat de realități, măsura progresului societății umane, din trecutul îndepărtat pînă în plină actualitate.

Este îndeobște cunoscut că etnografia ca și muzeografia etnografică sînt discipline cu răspundere socială, chemate să ajute deopotrivă la formularea mai precisă a concluziilor istorice, la sublinierea specificului culturii noastre populare milenare și la educația patriotică și estetică a maselor.

Creațiile materiale și spirituale ale societății de pe teritoriul patriei noastre, ca de altfel ale oricărui popor, născocite în genere în funcție de cerințele curente ale vieții, în împrejurări concrete istorice și geografice, sînt determinate în primul rînd de nivelul forțelor de producție, de stadiul tehnicii dintr-o epocă dată.

În ansamblul lor manifestările culturii noastre populare evidențiază un autentic și nesecat spirit inovator, decurgînd dintr-o experiență constructivă neîntreruptă, care face dovada unei vitalități remarcabile și a unor însușiri artistice particulare ale poporului român. Neastîmpărul căutărilor în vederea sa-

ÜBER DIE WIDERSPIEGELUNG DER EIGENART DER RUMÄNISCHEN VOLKSKULTUR IN DEN VOLKSKUNDLICHEN MUSEEN

Nicolae Ungureanu

Die authentischen konkreten Zeugnisse, die den Bestand der volkskundlichen Museen Rumäniens bilden, sind eine breite Grundlage für das Studium der Lebens- und Arbeitsbedingungen des Volkes im Laufe der Jahrhunderte und dessen künstlerische Leistungen. Neben den anderen Institutionen, die sich mit der Geschichte des Volkes befassen, trägt das Museum durch seine besonderen Mittel und Möglichkeiten dazu bei, den Fortschritt der menschlichen Gesellschaft von den ältesten Zeiten bis zum heutigen Tag so wahrheitsgetreu als möglich widerzuspiegeln. Es ist allgemein bekannt, daß der Volkskunde und der volkskundlichen Museographie eine große soziale Verantwortung zukommt; sie sind dazu berufen, sowohl historische Erkenntnisse zu unterbauen, als auch die Eigenart unserer jahrtausendealten Volkskultur hervorzuheben und zur patriotischen und ästhetischen Erziehung der Massen beizutragen.

Die materiellen und geistigen Schöpfungen der Gesellschaft auf dem Boden unseres Vaterlandes entstehen — wie übrigens die jedes Volkes — im allgemeinen unter dem Einfluß konkreter geschichtlicher und geographischer Gegebenheiten, aus den täglichen Lebensbedürfnissen der Menschen und werden in erster Linie vom Niveau der Produktivkräfte, von der Entwicklung der Technik in der betreffenden Zeitspanne bestimmt. In ihrer Gesamtheit offenbaren die Schöpfungen unserer Volkskultur einen regen, nie versiegenden, aus der Arbeitserfahrung stammenden Erfindungsgeist, der eine bemerkenswerte Vitalität und die besondere künstlerische Begabung des rumänischen Volkes bezeugt.

tisfacerii cerințelor existenței, ca și dorința de frumos, atribute ale indivizilor colectivității, au dus la acumularea treptată și sigură de cunoștințe și la creații artistice care situează cultura poporului nostru la nivelul atins de cultura altor popoare, constituind prin aceasta un aport prețios la îmbogățirea tezaurului culturii universale.

Prin mijlocirea atîtor dovezi autentice aflate în colecțiile etnografice — o bună parte și pe teren, așteptînd să fie selecționate și integrate patrimoniului muzeal — posibilitățile muzeelor de a face cunoscut raportul intim dintre viață și muncă pe de o parte, dintre acestea și creația artistică pe de alta, dar și căile de a demonstra originalitatea culturii proprii, sporesc considerabil.

Puterea tradiției, care corespunde experienței de veacuri a generațiilor, are însemnătate deosebită în abordarea cercetării și interpretării fenomenelor etnografice, particularizate la poporul român. Ea constituie argumentul de necontestat al continuității existenței și activității productive a poporului pe teritoriul locuit neîncetat din cele mai vechi timpuri, cu alte cuvinte oglindește arta de a construi și produce obiecte de uz și decorative la români.

Fiecărei comunități, în condițiile unei formațiuni social-economice, îi este proprie o cultură specifică, care reprezintă de regulă o etapă de dezvoltare superioară epocilor premergătoare. Realizarea produselor cu ajutorul uneltelor inventate de poporul însuși se petrece în împrejurări concrete de timp și de loc, cu mijloace și după reguli păstrate și perfecționate din generație în generație, totdeauna cu adăugiri la modelul, la formulele și deprinderile moștenite, ceea ce denotă spiritul practic, felul particular de a acționa, de a judeca și de a simți al poporului.

Obiectul de muzeu, produsul de odinioară al creatorului anonim, purtînd amprenta specificului etnic, este important așa dar atît prin valoarea sa de document al realităților de epocă, cît și prin calitățile artistice, indicîu foarte prețios al unui proces îndelungat de șlefuire în cadrul muncii, al creației. Este vorba de un fenomen de transmitere și perfecționare care uneori poate fi urmărit de la

Das unaufhörliche Suchen nach Möglichkeiten zur Befriedigung der Lebensbedürfnisse wie auch der Schönheitssinn, die beide den Einzelindividuen in der Gemeinschaft eigen sind, führten allmählich aber umso sicherer zur Anhäufung von Kenntnissen und zu künstlerischen Leistungen, die unsere Volkskultur der Kultur anderer Völker ebenbürtig an die Seite stellen und damit zur Bereicherung der Weltkultur einen wesentlichen Beitrag leisten.

Die zahlreichen authentischen und konkreten Zeugnisse in den volkskundlichen Sammlungen — ein großer Teil befindet sich überdies noch im Gelände und muß erst ausgewählt und den Beständen der Museen einverleibt werden — bieten den Forschern die Möglichkeit, den engen Zusammenhang zwischen Leben und Arbeit einerseits und künstlerischem Schaffen andererseits zu untersuchen, ferner zu zeigen, worin die Eigenart unserer Kultur besteht.

Der Macht der Tradition, die der jahrhundertealten Erfahrung vieler Generationen entstammt, kommt eine besondere Bedeutung bei der Erforschung und Interpretation der dem rumänischen Volk eigentümlichen volkskundlichen Erscheinungen zu. Sie ist ein unwiderleglicher Beweis für die Kontinuität und die produktive Tätigkeit des rumänischen Volkes auf dem seit den ältesten Zeiten ununterbrochen von ihm bewohnten Gebiet, mit anderen Worten, sie spiegelt die Kunstfertigkeit der Rumänen wider, Gebrauchsgegenstände und Gegenstände zu dekorativen Zwecken herzustellen.

Jede Gemeinschaft besitzt eine durch die jeweilige sozial-ökonomische Formation bedingte kennzeichnende Kultur, die gewöhnlich den vorhergehenden Zeitabschnitten gegenüber eine höhere Entwicklungsstufe darstellt. Die Herstellung der Erzeugnisse mit Hilfe von Werkzeugen, die das Volk selbst erfunden hat, vollzieht sich zu bestimmten Zeiten an bestimmten Orten mit den Mitteln und gemäß den Regeln, die von Generation zu Generation bewahrt, aber auch verbessert werden.

Das Museumsstück, dieses Erzeugnis eines unbekannten Meisters von ehemals, das durch ethnische Besonderheit geprägt ist, hat demnach eine Bedeutung als konkretes Dokument für die Gegebenheiten einer bestimmten Zeit, wie auch dank seiner künstlerischen Gestaltung, die wertvolle Rückschlüsse auf einen langwährenden Arbeitsprozeß gestattet, im Verlaufe dessen das Arbeitsobjekt beständig vervollkommen wurde. Es han-

Începuturile activității umane pînă în prezent, ceea ce echivalează cu o mai profundă cunoaștere a înzestrării și vitalității poporului, confruntarea acestor mărturii cu alte izvoare fiind de natură să aducă pe lîngă un spor de valoare sintezelor istorice, clarificări cu privire la nota specifică a civilizației noastre înlăuntrul coordonatelor progresului social general.

Apreciind obiectiv faptele de cultură populară în lumina realităților istorice, în primul rînd sub raportul originalității, genezei și evoluției, nu înseamnă că tindem cu orice chip la afirmarea rădăcinilor și conținutului exclusiv autohtone a tuturor faptelor de cultură întîlnite pe teritoriul patriei noastre, dar nici nu putem fi de acord cu unele idei de a se atribui acestora în mod nediferențiat și nedemonstrat un caracter eterogen.

În studiul etnografic ținem cont de imperativele relativ asemănătoare în care popoarele și-au desfășurat activitatea productivă, potrivit condițiilor de epocă, ținem cont de rolul unui fond comun de idei și sentimente, izvorînd din asemenea condiții, fond prezent pe arii mai întinse, ceea ce explică unele rezolvări relativ similare și intersectări de soluții, în producerea bunurilor necesare traiului — în principal hrana, îmbrăcămintea, adăpostul. Esențialul constă însă în cunoașterea și argumentarea trăsăturilor și căilor proprii, a stratalui local, viguros, care s-a aflat permanent la baza fiecărei culturi populare, respectiv a culturii noastre, decurgînd dintr-o îndelungată experiență istorică, — din structura și necesitățile specifice ale neamului românesc.

Unele elemente de altă origine, intuite la momentul cunoașterii lor de colectivitate sub raportul eficacității pentru activitatea constructivă sau creația artistică proprie au fost neîndoielnic însușite și integrate culturii noastre populare, topindu-se cu timpul, cum era și firesc, în trăsăturile durabile, tradiționale ale acestei culturi. Fenomenul are totodată caracter de reciprocitate, nefiind vorba numai de a prelua și adopta elemente din cultura altor popoare, ci și de a emite asemenea elemente, în ambele situații fiind necesare

delt sich daher um Überlieferungen und Verbesserungen, deren Auftreten sich gelegentlich von den Anfängen menschlicher Tätigkeit bis auf den heutigen Tag verfolgen läßt; dieses ermöglicht ein genaues Erfassen der Begabung und Lebenskraft des Volkes, da der Vergleich solcher Zeugnisse mit anderen Quellen nicht nur dazu beitragen, geschichtliche Erkenntnisse zu unterbauen, sondern auch gleichzeitig die besondere Note beleuchtet, die unsere Kultur im Rahmen des allgemeinen sozialen Fortschritts aufweist.

Wenn wir die Ergebnisse der Volkskultur im Lichte geschichtlicher Tatsachen objektiv betrachten, und zwar in erster Reihe hinsichtlich ihrer Eigenart, Entstehung und Entwicklung, so bedeutet das nicht, daß wir um jeden Preis behaupten wollen, Ursprung und Inhalt aller Kulturerscheinungen auf dem Gebiet unseres Vaterlandes seien bodenständig; aber wir können uns auch der Auffassung nicht anschließen, diese Erzeugnisse unterschiedslos und ohne gültige Nachweise den verschiedensten Ausgangspunkten zuzuweisen.

Bei unseren volkskundlichen Studien ziehen wir die relativ ähnlichen Notwendigkeiten in Betracht, denen die Völker, entsprechend den Bedingungen einer bestimmten Zeit, unterworfen waren; aus diesen Bedingungen ergab sich eine gemeinsame Grundlage von Gedanken und Gefühlen, die größere Verbreitungsgebiete umfaßte. Die gemeinsamen Voraussetzungen sind die Erklärung für die relative Ähnlichkeit oder die Verquickung von Lösungen bei der Erzeugung von lebensnotwendigen Gütern, vor allem der Nahrung, der Kleidung und der Unterkunft. Wesentlich ist es aber, die eigenen Wege und kennzeichnenden Züge zu erkennen und nachzuweisen, den lokalen, kräftig hervortretenden Untergrund, der stets jeglicher Volkskultur bzw. unserer Kultur zugrunde liegt, und der aus einer langen geschichtlichen Erfahrung, der Struktur und den besonderen Bedürfnissen des rumänischen Volkes erwächst. Manche Elemente fremden Ursprungs erweisen sich, wenn die Gemeinschaft damit in Berührung kam, als vorteilhaft bei der Herstellung von eigenen Erzeugnissen oder Kunstwerken, sie wurden zweifelsohne übernommen, unserer Volkskultur einverleibt und mit der Zeit in die dauerhaften traditionellen Wesenszüge dieser Kultur eingeschmolzen. Dieser Vorgang ist indessen wechselseitig, es handelt sich nicht allein darum, Kulturelemente anderer Völker zu übernehmen und sich anzugleichen,

neapărat o notă de superioritate, corespondența cu tendințele epocii date, concordanța cu condițiile în care-și durează cultura un popor sau altul, în ultimă instanță calitatea lor de a răspunde pozitiv nevoilor, înclinațiilor și caracteristicilor etnice ale acestuia.

Rezolvările noi, care au avut loc permanent în viața societății reprezintă, atunci când avem de-a face cu o largă răspândire și frecvență a lor, verigi ale unui proces complex evolutiv, niciodată desprinse de bogatele tradiții ale culturii populare. Așa de exemplu, dacă în majoritatea lor construcțiile aduse în muzeul etnografic în aer liber aparțin ultimelor 3—4 secole, posibilitățile de comparare a exemplarelor mai vechi, destul de rare, cu cele întâlnite până astăzi, lasă să se sesizeze puterea de legătură a tradiției, în virtutea căreia laturile esențiale ale fenomenului de arhitectură — funcțională, constructivă, economică, estetică — și-au găsit căi de aplicare repetată, dar mereu diversificată și îmbunătățită, potrivit nevoilor și condițiilor epocilor istorice, capacității și ingeniozității indivizilor care alcătuiesc societatea. Acest fapt ne permite să extindem constatarea și documentarea, întemeindu-ne și pe confruntarea corelată a izvoarelor arheologice, istorice și de altă natură, la realități anterioare perioadei menționate, până la originile poporului român ale cărei componente de bază au fost civilizația dacică și romană, și chiar la aspecte ale culturii materiale și spirituale din vremurile comunei primitive. Procesul acesta evolutiv n-a avut loc desigur numai în domeniul construcției de locuințe, ci în toate domeniile de manifestare ale vieții materiale și spirituale a poporului nostru.

Materialul de importanță etnografică abordat din toate aceste unghiuri de vedere deschide calea spre înțelegerea corespunzătoare a complexității problemelor culturii populare românești, a conținutului vieții societății de-a lungul etapelor sale de dezvoltare. altfel spus reprezintă deopotrivă o fereastră larg deschisă spre trecutul istoric al poporului, creatorul bunurilor sociale, dar și indicii prețioase pentru stabilirea treptelor, succesive superioare ale drumului parcurs de colectivitate

sondern auch darum, solche Elemente an andere weiterzugeben. In beiden Fällen ist es unbedingt erforderlich, daß einerseits Überlegenheit herrsche, den Tendenzen der Zeit entsprochen werde und daß eine Übereinstimmung in den Voraussetzungen der Kulturentwicklung bei dem einen und dem anderen Volk bestehe, letzten Endes also, daß ein Volk in der Lage sei, den Bedürfnissen, Neigungen und ethnischen Besonderheiten des anderen zu entsprechen.

Neue Lösungen bilden die Kettenglieder in einem umfassenden Entwicklungsvorgang; immer bleiben sie mit den reichen Traditionen der Volkskultur verbunden. So stammt z. B. die Mehrzahl der Bauten, die im volkskundlichen Freilichtmuseum aufgestellt sind, aus den letzten 3—4 Jahrhunderten; vergleichen wir die älteren, ziemlich seltenen Exemplare mit den heute anzutreffenden, so können wir erkennen, wie wirksam die Macht der Überlieferung ist. Die wesentlichen Seiten des Phänomens Architektur — die funktionelle, konstruktive, wirtschaftliche und ästhetische — treten immer wieder in Erscheinung, stets aber abgewandelt und verbessert, wie sie eben den Bedürfnissen und Voraussetzungen der geschichtlichen Epoche entsprechen und der Fähigkeit und Erfindungsgabe der Individuen, die die Gesellschaft bilden, angemessen sind. Diese Tatsache erlaubt es uns in unseren Feststellungen und Erhebungen weiterzugehen, sie auf Grund von Vergleichen mit archäologischen, geschichtlichen oder anderen Quellen auf Gegebenheiten, die der erwähnten Zeit vorausgehen, auszudehnen bis zu den Ursprüngen der rumänischen Volkskultur, deren Grundbestandteile aus der dakischen und römischen Kultur stammen, ja wir können die Erscheinungen der Sach- und Geisteskultur sogar noch weiter zurück bis zu den Zeiten der Urgemeinschaft verfolgen. Dieser Entwicklungsprozeß beschränkt sich gewiß nicht nur auf das Gebiet des Wohnungsbaues, sondern spielt sich auf allen Gebieten des materiellen und geistigen Lebens unseres Volkes ab.

Das von allen diesen Gesichtspunkten aus untersuchte volkskundliche Material führt zum Verständnis der vielfältigen Probleme der rumänischen Volkskultur und läßt uns den Inhalt des gesellschaftlichen Lebens im Laufe seiner Entwicklungsetappen erkennen, mit anderen Worten, die volkskundliche Forschung läßt uns wie durch ein weit geöffnetes Fenster in die geschichtliche Vergangenheit des rumänischen Volkes, des

pînă în plină actualitate, a căilor specifice constante îmbrăcate de această dezvoltare.

În condițiile în care dovezile culturii populare tradiționale se îpuținează, îndeplinirea unui program de perspectivă îndreptat spre realizarea de mari și cuprinzătoare muzee etnografice este un imperativ al momentului. Tehnica și cerințele vieții moderne scot în nod firesc din uz majoritatea uneltelor și obiectelor care au avut reale rosturi practice în viața din trecut a poporului. Mai mult decît oricînd și în oricare alt domeniu al muzeografiei, sarcinile muzeelor etnografice sînt în egală măsură urgente și pretențioase, în sensul îndatoririi de a salva pentru știință și educație, prin achiziții, valori materiale și spirituale create de masele populare în procesul activității sociale, valori definitorii pentru ființa și vechimea milenară a poporului nostru ca și pentru specificul etnic al culturii acestuia. România este țara în care asemenea dovezi se găsesc încă în teren, în asemenea măsură încît să permită organizarea de muzee, care să cuprindă diversitatea laturilor culturii populare, chiar dacă astăzi aceste obiecte nu mai îndeplinesc decît accidental și insular funcții economice.

Multe din operele poporului s-au pierdut prin timpuri, reconstituirea înfățișării și rosturilor lor fiind posibilă tocmai prin ceea ce radiția a transmis pînă astăzi, prin mărturiile autentice menționate. Muzeul etnografic vine deci să dea răspuns unor probleme de interes istoric și să slujească cerințe de ordin social, de unde și grija statului nostru pentru salvarea și valorificarea științifică și educativă a datelor și vestigiilor autentice ale culturii populare.

În anii puterii populare a fost urzit un astfel de program de acțiune, plin de răspundere, pentru păstrarea comorilor civilizației populare (în domeniile arhitecturii, tehnicii, ocupațiilor în genere, ca și ale creațiilor artistice și obiceiurilor). Tîndem astfel spre înfăptuirea de unități etnografice complexe și specializate, între care greutatea specifică reține în etapa actuală muzeelor în aer liber. Cu toată puținătatea mereu accentuată a mărturiilor, există asemenea condiții create

Schöpfers der sozialen Güter, blicken; sie liefert uns aber auch wertvolle Hinweise auf die Aufeinanderfolge immer höherer Entwicklungsstufen und läßt uns gleichzeitig erkennen, welches die kennzeichnenden unveränderlichen Wege dieser Entwicklung sind. In Zeiten, wo die Zeugen der überlieferten Volkskultur immer seltener werden, ist es ein Gebot der Stunde, die Errichtung umfassender ethnographischer Museen in unsere Perspektivpläne aufzunehmen.

Durch die moderne Technik und die Anforderungen des heutigen Lebens kommen Tag für Tag Werkzeuge und Gegenstände aus dem Gebrauch, die früher einen praktischen Wert im Volksleben hatten. Mehr als jemals und mehr als auf jedem anderen Gebiet der Museographie erweisen sich die Aufgaben der volkscundlichen Museen heute als dringlich und anspruchsvoll zugleich, denn sie haben die Pflicht, materielle und geistige Werte für die Wissenschaft und Erziehung durch Ankauf zu retten, Werte, die von den Volksmassen im Verlauf ihrer sozialen Tätigkeit geschaffen wurden, Werte, die für das Wesen und die tausendjährige Geschichte unseres Volkes und die ethnische Eigenart seiner Kultur zeugen. Rumänien ist ein Land, wo diese konkreten Zeugnisse noch in so großer Anzahl an Ort und Stelle zu finden sind, daß die Möglichkeit besteht, Museen einzurichten, die die Vielfältigkeit der Volkskultur erfassen können, selbst wenn die ausgestellten Gegenstände heute nur noch gelegentlich und vereinzelt wirtschaftlichen Zwecken dienen.

Viele Werke des Volkes sind im Laufe der Zeit verlorengegangen, ihre Rekonstruktion, was Aussehen und Gebrauch anbelangt, ist nur auf Grund der bis heute bewahrten Tradition und der überlieferten authentischen Zeugnisse möglich. Das Volkscundliche Museum ist somit in der Lage, Fragen von geschichtlicher Bedeutung zu beantworten und Forderungen sozialer Art zu befriedigen; daher bemüht sich unser Staat darum, Daten und authentische Zeugnisse der Volkskultur sicherzustellen und ihre wissenschaftliche und erziehlische Auswertung zu fördern.

Von diesem Verantwortungsbewußtseigetragen, wurde in den Jahren der Volksmacht ein Arbeitsprogramm aufgestellt mit dem Ziele, den Reichtum der Volkskultur zu bewahren.

Wir streben vor allem die Errichtung umfassender spezialisierter volkscundlicher Einheiten an, wobei in der gegenwärtigen Etappe das Schwergewicht auf die Freilichtmuseen

încît, prin eforturi susținute, bazându-ne și pe experiența acumulată, configurația pe linie etnografică a țării noastre va căpăta în 1970—1975 contur precis, va deveni cu mult îmbogățită.

Constituirea unui patrimoniu național, cuprinzător și echilibrat teritorial și ca problemă, îmbrățișînd domeniile și genurile etnografiei, respectiv ale artei populare, sintetizarea datelor cercetărilor și studiilor specialiștilor în lucrări de amploare, iată actele de cultură care animă și mobilizează în prezent etnografia și muzeografia noastră.

Înțelegînd că materialul etnografic aflat în muzee, ca și cel de pe teren, servește la mai deplina autocunoaștere a noastră și că cele mai multe aspecte ale vieții, muncii și creației populare tradiționale devin pe zi ce trece de domeniul istoriei culturii, pregătirile condițiilor și eforturile pentru înfăptuirea de noi muzee etnografice în aer liber și pentru desăvîrșirea celor existente, au căpătat caracter programatic de stat.

Alături de instituții ca Muzeul Satului, Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, Muzeul viticulturii și pomiculturii din Golești, Secția în aer liber a Muzeului etnografic al Transilvaniei, de la Cluj, Sectorul etnografic al Muzeului Cetății Bran și Muzeul din Negrești — Țara Oașului — Maramureș, ale căror baze sînt deja puse, există preocuparea pentru realizarea și a altor muzee, în aer liber, de importanță națională sau de proporții mai reduse ca de exemplu, Muzeul pescuitului de la Tulcea, Muzeul etnografic în aer liber al Moldovei, un muzeu al agriculturii, ocupație străveche de bază a poporului român, Muzeul arhitecturii vîlcene și alte asemenea inițiative, pentru care se elaborează în prezent proiecte științifice și tehnice.

Printre căile de conservare și popularizare a monumentelor de cultură populară care stau în atenția muzeografiei noastre se numără și „stabilirea . . . unor serii de complexe de instalații, locuințe și chiar a unor construcții separate, cărora să li se atribuie calitatea de rezervații și monumente etnografice și să li se asigure păstrarea „in situ” (mori,

fällt. Obwohl die Anzahl der konkreten Zeugnisse nicht allzu umfangreich ist, sind doch so günstige Voraussetzungen geschaffen worden, daß das Gesamtbild der Volkskunde unseres Landes in den Jahren 1970—1975 außerordentlich bereichert erscheinen und feste Umriss gewinnen wird. Ein nationales Erbe der Volkskultur zu schaffen, das die verschiedenen Problemstellungen und Landschaften gleichmäßig erfaßt und sämtliche Gebiete und Zweige der Volkskunde bzw. der Volkskunst betrifft, ferner die Daten der Forschungen und einschlägigen Studienbeiträge in umfassenden Werken zu einer Synthese zusammenzufassen, das sind die Kulturtaten und Aufgaben, die heute unsere Volkskunde und Museographie beseelen.

Da sich die Einsicht durchgesetzt hat, daß die volkskundlichen Museen und das auf dem Lande selbst noch vorhandene Material es uns ermöglichen, uns selbst immer besser kennenzulernen, daß ferner die meisten Aspekte des traditionellen Volkslebens der Arbeit und der Volkskunst mit jedem Tag mehr in das Gebiet der Kulturgeschichte übergehen, hat die Errichtung neuer volkskundlicher Freilichtmuseen und der Ausbau der schon vorhandenen einen staatlichen programmatischen Charakter erhalten.

Neben den Institutionen wie dem Dorfmuseum, dem Museum der bäuerlichen Technik im Hermannstädter Jungen Wald (Dumbrava Sibiului), dem Museum für Wein- und Obstbau in Golești, der Freilichtabteilung des Volkskundemuseums in Klausenburg (Cluj), der Volkskundeabteilung des Museums in Bran, dem Museum in Negrești in der Maramuresch (Maramureș), deren Grundlagen schon vorhanden sind, plant man weitere Freilichtmuseen von Landesrang oder auch nur von bescheidenerem Umfang. Zu erwähnen sind z. B. das Fischereimuseum in Tulcea, das volkskundliche Freilichtmuseum der Moldau (Moldova), ein Museum für Landwirtschaft, der uralten angestammten Beschäftigung des rumänischen Volkes, ein Museum der Architektur in Vîlcea und andere ähnliche Vorhaben.

Zu den Möglichkeiten, Denkmäler der Volkskultur zu erhalten und bekanntzumachen, die im Blickpunkt unserer Museographie stehen, gehört auch das „Bestimmen“ einer Anzahl von Anlagen, komplexen Wohnungen und selbst einzelner Gebäude, die die Bezeichnung „Reservat und volkskundliche Denkmäler“ erhalten und die an Ort und Stelle konserviert und gepflegt werden (Mühlen, Säge- und Walkmühlen, Werk-

joagăre, pive... ateliere, ulițe cu arhitectură valoroasă, tipică pentru diferite zone etc.“)¹.

Există pe de altă parte ideia, care pe alocuri a căpătat viață, de a se organiza case (gospodării) muzeu, în diferite sate, acestea avînd menirea să oglindească realități din zone cu recunoscute tradiții istorico-etnografice, ca de exemplu la Păulești—Maramureș, Drăguș—Făgăraș, Ticleni—Gorj, Ciuta—Banat etc.²

Muzeul etnografic, fie el pavilionar sau în aer liber, fie rezervație sau casă-muzeu, oferă posibilitatea vizitatorului obișnuit, dar și specialistului, de a pătrunde retrospectiv în viața și activitatea creatoare a poporului. Muzeul în aer liber însă are calitatea în plus de a umaniza într-un anumit fel piesa muzeală (gospodărie, instalație, atelier, sau alte monumente), prin însăși evocarea funcției acesteia, a atmosferei de viață și muncă, folosindu-se de ansamble reconstituite — construcții cu tot inventarul de instrumente și obiecte utilitare și decorative. În cadrul acestor ansamble există căi de potențare a expunerii pentru diferite aspecte ale culturii noastre populare, specifice, pentru însușirile artistice ale construcțiilor și obiectelor autentice.

În interesul cuprinderii mai depline a domeniilor de manifestare a culturii noastre populare, a problematicii etnografice, pe întregul teritoriu al țării, cu zonele sale specifice, s-a ajuns la concluzia înființării de muzee etnografice în aer liber, specializate, cum sînt cele dedicate tehnicii populare, pescuitului, viticulturii și pomiculturii etc. Ele ajung, datorită posibilităților de a concentra numeroase tipuri zonale sau funcționale de gospodării, instalații, ateliere, în măsura păstrării mărturiilor și tipuri evolutive din ramurile care le definesc profilul tematic, la soluții mai elaborate decît muzeele dedicate mai multor domenii ale disciplinei.

¹ N. Ungureanu, *Considerații cu privire la cercetarea și valorificarea științifică a patrimoniului muzeelor etnografice* (în Revista muzeelor nr. 1, anul II, 1965, p. 23).

² Proiectele prevăd ca în fiecare raion al țării să ființeze 1—2 case (gospodării) muzeu.

stätten, architektonisch wertvolle Gassen, die für gewisse Gebiete typisch sind usw.)¹

Andererseits hat sich in einigen Dörfern der Gedanke durchgesetzt, Bauerngehöfte als Museen einzurichten, die dazu bestimmt sind, die Gegebenheiten dieser Zonen mit anerkannten historisch-volkskundlichen Überlieferungen zu veranschaulichen, wie z. B. in Păulești—Maramuresch, Drăguș—Fogarasc (Făgăraș), Ticleni—Gorj, Ciuta—Banat usw.²

Das ethnographische Museum, sei es nun eine Freilicht- oder Pavillonausstellung, ein Reservat oder Museumsgehöft, bietet dem einfachen Besucher, aber auch dem Fachmann, die Möglichkeit, sich rückblickend in die schöpferische Tätigkeit des Volkes zu vertiefen. Das Freilichtmuseum indessen erfreut sich noch eines zusätzlichen Vorzuges: das Museumsstück (Gehöft, Anlage, Werkstatt oder andere Denkmäler) wird irgendwie dem menschlichen Empfinden nähergebracht, die Vollständigkeit eines Gebäudes mit seinem gesamten Inventar an Werkzeugen, Gebrauchs- und dekorativen Gegenständen vermittelt die Atmosphäre von Leben und Tätigkeit. Im Rahmen dieses einheitlichen Ganzen wirkt jede Aussage über die verschiedenen Aspekte unserer Volkskultur, über die künstlerische Gestaltung der Bauten und authentischen Gegenstände bedeutend eindrucksvoller.

Um alle Gebiete, auf denen unsere Volkskultur Ausdruck gefunden hat und die ethnographischen Fragestellungen im ganzen Land mit allen zonalen Eigenarten zu erfassen, hat man beschlossen, spezialisierte Freilichtmuseen zu gründen wie die schon erwähnten, die den bäuerlichen Techniken, dem Fischfang, dem Wein- und Obstbau gewidmet sind. Dank der Möglichkeit, mehrere Typen einer Zone oder verschiedenen Zwecken dienende Wirtschaften, Anlagen, Werkstätten u. a. auszustellen, kann man zu schlüssigeren Lösungen gelangen als in Museen, die mehreren Gebieten der Volkskunde gewidmet sind.

Sicherlich kann man volkskundliche Erscheinungen nicht in ihrer Vollständigkeit erkennen und darstellen, wenn nicht auch

¹ N. Ungureanu, *Considerații cu privire la cercetarea și valorificarea științifică a patrimoniului muzeelor etnografice* (veröffentlicht in der „Revista muzeelor“ Nr. 1, Jahrg. II, 1965, S. 23).

² Es ist vorgesehen, daß in jedem Rayon des Landes 1 bis 2 Häuser (Wirtschaften) als Museen eröffnet werden sollen.

De bună seamă că fenomenul etnografic nu poate fi surprins și înfățișat în deplină-tatea lui, dacă nu dăm rezolvare și altor cerințe de viziune istorică, ca de exemplu originea și evoluția culturii populare, unitatea acesteia manifestată într-o gamă variată de tipuri, de forme specifice zonale, elementele de întâlnire și întrepătrundere culturală constatate prin studiul comparativ extins la diferite popoare și la zone, și alte probleme de ordin general care realizează perspectiva necesară asupra fenomenului cultural.

De aici și concluzia că un muzeu etnografic în aer liber fără a fi însoțit de o expoziție pavilionară tematică referitoare la domeniu, în cadrul căreia să fie exploatate suficiente dovezi etnografice, arheologice, istorice, folclorice, toponimice, morfogeografice etc., dar și de materiale ajutătoare, care să ordoneze și să accentueze, să adâncească pînă la analiză problematica, ar fi o operă ciuntită.

Adăugînd expunerii în aer liber și expunerea pavilionară, într-o grupare tematică complexă, în cadrul căreia folosim laolaltă obiecte autentice, documente, grafice, film, înregistrări sonore, toate interpretate cu ajutorul materialelor elaborate anume, realizăm distincții în timp și spațiu, subliniem specificul etnic, individualizăm obiecte de valoare și descifrăm laturile importante de progres din cultura populară. Muzeul complex, în sensul de a avea și expunere în aer liber și expunere pavilionară, și-ar da după părerea noastră întreaga măsură în domeniul realizării de sinteze cuprinzătoare, la nivel superior științific și instructiv.

Valoarea intrinsecă a monumentelor aduse în muzeele etnografice în aer liber slujește la oglindirea mai apropiată de realitățile istorice a rolului poporului de făuritor al bunurilor materiale și spirituale ale societății.

Există toate premisele pentru realizarea perspectivei de sinteză asupra culturii noastre populare, pe măsură ce ne apropiem de finalizarea muzeelor în aer liber existente sau a celor proiectate pentru anii ce urmează, dar și a celorlalte muzee și colecții etnografice, care se cifrează la peste 80 în țară.

andere Forderungen der historischen Schau berücksichtigt werden, wie z. B. die Erforschung des Ursprungs und der Entwicklung der Volkskultur, deren Einheit sich in einer Stufenleiter verschiedenster Typen kundtut; bald erscheinen landschaftsgebundene Formen, bald werden diese von anderen kulturellen Einflüssen berührt und durchdrungen, was vergleichende Studien, die sich auf verschiedene Völker und Gebiete erstrecken können, erfordert.

Daraus ergibt sich die Folgerung, daß ein volkskundliches Freilichtmuseum ohne eine entsprechende auf das betreffende Gebiet ausgerichtete thematische Ausstellung in einem Hauptpavillon unvollständig ist. In diese Ausstellung gehört die thematische Anordnung und Deutung der ethnographischen, historischen, folkloristischen, toponymischen und morphogeographischen Unterlagen, aber auch das nötige Hilfsmaterial, das geeignet ist, die Problematik einzugliedern, hervorzuheben und bis zur Analyse zu vertiefen.

Im Ausstellungsgelände, das dem Freilichtmuseum als Ergänzung beigegeben wird, werden in einer umfassenden Themenstellung einander ergänzend echte Ausstellungsstücke, Dokumente, graphische Darstellungen, Filme, Tonbandaufnahmen u. a. benützt, die anhand von zu diesem Zweck ausgearbeitetem Material erläutert werden. Auf diese Weise erkennen wir zeitliche und räumliche Unterschiede, betonen die ethnischen Eigentümlichkeiten, weisen auf besonders wertvolle Gegenstände hin und können die wichtigen Fortschritte innerhalb der Volkskultur erkennen. Diese komplexen Museen, die sowohl Freilichtausstellungen als auch Ausstellungsgebäude besitzen, wären, wie wir glauben, in der Lage, einen umfassenden Überblick auf hohem wissenschaftlichen und erzieherischen Niveau zu gewährleisten.

Der den Gegenständen in den ethnographischen Freilichtmuseen innewohnende Eigenwert macht es augenfällig, daß im Ablauf der Geschichte dem Volk die Rolle zukommt, die materiellen und geistigen Güter der Gesellschaft zu schaffen.

In dem Maße wie die schon vorhandenen und die für die kommenden Jahre geplanten Freilichtmuseen und auch die übrigen 80 im Lande vorgesehenen volkskundlichen Museen und Sammlungen vollendet werden, bestehen alle Voraussetzungen für die Verwirklichung eines zusammenfassenden Überblicks über unsere Volkskultur.

MUZEUL TEHNICII POPULARE

Actualitate, concepție, profil tematic și plan de organizare

Dr. Cornel Irimie

Seria muzeelor etnografice în aer liber din țara noastră este pe cale de a se completa, în curînd, cu o nouă instituție de acest gen, aflată în stadiu de organizare și conturată cu un profil tematic special. Este vorba de Muzeul tehnicii populare ce se organizează la Sibiu în cadrul complexului cunoscut sub numele de Muzeul Brukenthal.¹

Desigur că este interesant de știut, de la început, care au fost temeiurile de ordin istoric și științific ce au dus la inițierea acestei noi unități muzeale și în ce fel se situează acest fapt în actualitate; în continuare, care este concepția, deci care sînt principiile ce stau la baza organizării sale; apoi — mai cu seamă — care este structura sa tematică, deci problematica și conținutul, și — în fine — modul în care se va realiza.

Neîndoios că primul imbold și principalul temei care a dus la ideea înființării unui muzeu etnografic în aer liber al tehnicii populare trebuie căutat în importanța documentar-științifică pentru istoria tehnicii în România, în rezultatele obținute în ultimii ani prin intensă activitate de cercetare cu privire la istoria culturii noastre populare. Aceste cercetări au relevat existența unei mari diversități de unelte și instalații iscodite și folosite de poporul român în cursul istoriei sale, caracteristice pentru anumite perioade și epoci istorice. Spațiul carpato-danu-

¹ Notăm faptul că prima expoziție etnografică în aer liber, cu construcții originale, autentice, s-a organizat în țara noastră, la Sibiu, în august 1905, de către ASTRA.

DAS MUSEUM DER BAUERLICHEN TECHNIK

Aktualität, Grundsätze, thematisches Profil und Ausstellungsplan

Dr. Cornel Irimie

Die Reihe der ethnographischen Freilichtmuseen in unserem Lande wird in nächster Zeit durch eine neue Einheit mit einem besonderen thematischen Profil bereichert werden, die sich noch im Stadium der Organisation befindet. Es handelt sich um das Museum der bäuerlichen Technik, das in Hermannstadt (Sibiu) als Einheit des Brukenthalmuseums¹ errichtet wird.

Es ist ohne Zweifel wissenswert, welche geschichtlichen und wissenschaftlichen Voraussetzungen zur Gründung dieser neuen musealen Einheit geführt haben und welche Aufgabe sie heute zu erfüllen haben wird, weiterhin nach welchen Grundsätzen das Museum eingerichtet werden soll und vor allem welches sein thematischer Aufbau, d. h. die Problematik und der Inhalt sein werden und schließlich auf welche Art es Gestalt annehmen wird. Der erste Anstoß zu dem Gedanken, ein ethnographisches Freilichtmuseum für bäuerliche Technik zu errichten, muß zweifellos in der Bedeutung gesucht werden, die die wissenschaftliche Dokumentation auf dem Gebiet der Geschichte der Technik in Rumänien gewonnen hat, und in den Ergebnissen, die in den letzten Jahren die intensive Forschungsarbeit in bezug auf die Geschichte unserer Volkskultur gezeitigt hat. Diese Forschungen haben gezeigt, daß das rumänische Volk im Laufe seiner Geschichte eine Vielfalt von Geräten und Einrichtungen erdacht und benützt hat, die für bestimmte geschichtliche Zeitabschnitte und Epochen charakteristisch sind. Im Donau-Karpatenraum, wo das rumänische Volk ent-

¹ Wir bemerken, daß die erste ethnographische Freilichtausstellung in unserem Lande mit authentischen Bauten im August 1905 von der ASTRA in Hermannstadt organisiert wurde.

bian, unde s-a format și pe care-l locuiește neîntrerupt poporul român de milenii, este plin de mărturii arheologice, istorice, toponimice și etnografice care dovedesc vechimea unor unelte, meșteșuguri și tehnici de lucru. Legate strâns de ocupații (agricultura, creșterea vitelor, prelucrarea lemnului, metalurgia populară etc.) și folosite în procesul de producție, uneltele și instalațiile străvechi sînt, la fel ca și produsele realizate cu ele, documente istorice și dovezi ale capacității creatoare ale poporului român.

Ideea „salvării” și conservării acestor martori-documente s-a născut și s-a impus, ca o consecință logică și imediată, datorită faptului că ei sînt amenințați cu dispariția, ca urmare a procesului de intensă industrializare și de modernizare a modului de viață. Două sînt, așa cum se cunoaște, principalele căi și metode de conservare a monumentelor de cultură populară atunci cînd e vorba de complexe și construcții de mari dimensiuni fie prin conservare „in situ”, fie sub forma unor muzee în aer liber.

Apariția noului muzeu de la Sibiu se alătură totodată interesului tot mai mare pe plan european, de a cerceta și cunoaște istoria tehnicii populare, una din problemele cheie ale etnografiei contemporane.

Dacă problema tehnicii populare apare tot mai des, în ultimii ani, în preocupările etnografilor din România, fenomenul nu este deloc întâmplător dacă ținem seama de faptul că etnografia contemporană își propune să cerceteze și să explice modul de trai și cultura populară în dezvoltarea sa istorică, cu relevarea specificului național propriu. De altfel, importanța și actualitatea problemei este confirmată și de locul pe care-l ocupă aceste teme în cadrul cercetărilor pentru perioada zisă „preindustrială”, în special în legătură cu studiul uneltelor și tehnicii populare, la diferite reuniuni științifice internaționale recente. Pot fi amintite, în această privință, o serie de lucrări la cel de al VII-lea Congres internațional al științelor antropologice și etnologice ținut la Moscova în august 1964, apoi lucrările Congresului german de etnografie de la Marburg din

standen ist und den es seit Jahrtausenden ununterbrochen bewohnt, findet man sehr viele archäologische, historische, toponymische und ethnographische Zeugnisse, die beweisen, daß verschiedene Werkzeuge und Geräte, Handwerke und Arbeitstechniken seit altersher hier bekannt waren. All diese Geräte und Anlagen sind fest an gewisse Beschäftigungen gebunden (Ackerbau, Viehzucht, Holzbearbeitung, bäuerliche Metallbearbeitung u.a.) und werden im Produktionsprozeß verwendet. Sie sind ebenso wie die Erzeugnisse, die mit ihrer Hilfe hergestellt werden, geschichtliche Urkunden und Zeugen für die schöpferischen Kräfte des rumänischen Volkes.

Der Gedanke, daß diese Dokumente der Vergangenheit „gerettet“ und erhalten werden müssen, entstand als eine logische Folgerung der Tatsache, daß diese Einrichtungen infolge der intensiveren Industrialisierung und Modernisierung des Lebens dem Untergang geweiht sind. Es gibt bekanntlich vor allem zwei Möglichkeiten und Methoden, Denkmäler der Volkskultur zu erhalten, wenn es sich um Komplexe und umfangreiche Bauten handelt; sie können entweder „in situ“ belassen oder in Freilichtmuseen aufgestellt werden. Das neue Museum in Hermannstadt kommt auch dem allgemeinen Interesse entgegen, das sich in Europa immer mehr der Erforschung und Kenntnis der Geschichte der bäuerlichen Technik zuwendet, die heute als ein Hauptproblem der zeitgenössischen Volkskunde überhaupt angesehen wird.

Es ist kein Zufall, daß in den letzten Jahren die Frage der bäuerlichen Technik die Volkskundler in Rumänien immer häufiger beschäftigt, denn die zeitgenössische Volkskunde hat sich die Aufgabe gestellt, die Lebensweise des Volkes und seine Kultur in ihrer geschichtlichen Entwicklung zu untersuchen und dabei die kennzeichnenden nationalen Eigentümlichkeiten besonders zu betonen. Für die Bedeutung und Aktualität dieser Frage spricht auch der Platz, den dieses Thema innerhalb der Forschungen über die sogenannte vorindustrielle Periode, vor allem in Hinblick auf die Untersuchung der bäuerlichen Geräte und Techniken auf den letzten internationalen Tagungen einnahm. In diesem Zusammenhang müssen eine Reihe von Abhandlungen erwähnt werden, die 1964 in Moskau auf dem VII. Internationalen Kongreß für anthropologische und ethnologische Wissenschaften besprochen wurden, weiterhin die Arbeiten des deutschen

aprilie 1965, care a avut ca temă generală „importanța muncii pentru om“, dezbătând într-o secție specială problema uneltelor, și, în fine, temele propuse pentru perioada imediat următoare, în cadrul Conferinței pentru atlasul etnografic european ținută la Zagreb în luna februarie 1966.

Ceea ce trebuie evidențiat, în această ordine de idei, este faptul că poate nicăieri în Europa nu s-au păstrat totuși, pînă de curînd, atît de multe și — tipologic — atît de variate unelte, instalații și construcții de acest gen ca pe teritoriul României. Pe zeci și sute de văi, în numeroase localități, mai cu seamă din zonele etnografice legate de exteriorul și interiorul arcului carpatic, se întâlneau cu 15—20 ani în urmă, peste 5500 instalații acționate de apă, iar în Dobrogea de nord zeci de mori de vînt, cărora li se adaugă — pe întreaga suprafață a țării — multe mii de ateliere ale meșteșugarilor sătești (olari, fierari, rotari, cojocari etc.). Importanța pe care toate acestea au avut-o în trecut în viața economică, socială și culturală, îndeosebi atunci cînd s-au constituit adevărate centre și sate specializate în diferite meșteșuguri, cît și valoarea culturală a produselor realizate adeseori cu mult talent, conferă acestui capitol al etnografiei o deosebită semnificație.

Dacă din punct de vedere etnografic, modul de trai și specificul unui popor se caracterizează cel mai bine prin munca și unelte sale, cît și prin rezultatul acestei munci creatoare, înțelegem pentru ce statul român acordă astăzi sprijinul necesar atît pentru cercetarea istoriei culturii populare materiale și spirituale, cît și pentru salvarea și conservarea acestor vestigii care constituie unele din cele mai concrete și grăitoare documente în această privință. Ca atare, noua unitate de la Sibiu este chemată să țină seama de concluziile cercetărilor științifice și să le valorifice, aplicînd în concepție și organizare, experiența muzeologiei moderne din țara noastră și din străinătate, atît în scopul de a conserva monumentele de cultură, cît și de a contribui la lămurirea unor probleme de bază privind istoria modului de viață, cultura și arta poporului român și a naționalităților conlocuitoare.

*

*

Volkskundekongresses in Marburg im April 1965, dessen Hauptthema „Die Bedeutung der Arbeit für den Menschen“ lautete und wo in einem Sonderausschuß die Frage der Arbeitsgeräte behandelt wurde, schließlich muß an die Themen erinnert werden, die in der kurz darauf in Zagreb abgehaltenen Tagung im Februar 1966 im Hinblick auf die Herausgabe eines europäischen Volkskundeatlases behandelt wurden.

Es muß hervorgehoben werden, daß sich vielleicht nirgend in Europa so viele und typologisch so verschiedenartige Werkzeuge, Anlagen und Bauten dieser Art erhalten haben als bis vor kurzem noch auf dem Gebiete Rumäniens. In Hunderten von Tälern, in zahlreichen Ortschaften, vor allem in den ethnographischen Zonen außerhalb und innerhalb des Karpatenbogens gab es noch vor 15—20 Jahren über 5500 von Wasser betriebene Anlagen und in der Norddobrudscha (Dobrogea de nord) Dutzende von Windmühlen. Hinzu kommen noch die über das ganze Landesgebiet verteilten Tausende Werkstätten bäuerlichen Handwerks (Töpfer-, Schmiede-, Wagner-, Kürschner- u. a. Werkstätten). Sie alle hatten eine große Bedeutung für das wirtschaftliche, soziale und kulturelle Leben der Vergangenheit besonders dort, wo sich Dörfer in bestimmten Gewerben spezialisierten und sich als wahre Zentren dafür herausgebildet haben. Ebenso verleiht der kulturelle Wert der Erzeugnisse, die oft von besonders begabten Menschen hergestellt wurden, diesem Kapitel der Ethnographie eine besondere Bedeutung.

Ziehen wir in Betracht, daß die Eigenart und das Leben eines Volkes am besten durch seine Arbeit und die Werkzeuge wie auch durch die Ergebnisse dieser schöpferischen Tätigkeit gekennzeichnet wird, so ist es verständlich, warum der rumänische Staat heute die Erforschung der Sach- und Geisteskultur des Volkes in so großem Maße fördert, warum er bemüht ist, diese Kulturdenkmäler zu retten und zu erhalten, sind es doch sprechende und konkrete historische Dokumente.

Die Aufgaben des geplanten Freilichtmuseums in Hermannstadt sind daher folgende: sich die Folgerungen der wissenschaftlichen Forschung auf diesem Gebiet zu eigen zu machen und zu verwerten; in seinen Grundsätzen und seinem Aufbau die Erfahrungen der modernen Museologie in unserem Lande und in fremden Ländern zur Erhaltung der Kulturdenkmäler anzuwenden; dazu beizutragen, grundsätzliche Fragen über die Lebensweise, die Volkskultur und Kunst des

Folosind experiența celorlalte muzee în aer liber și ținând seama de rezultatele noilor cercetări științifice, organizarea muzeului de la Sibiu are în vedere caracteristicile generale ale acestui tip de muzeu, pe care încercă să le aplice la specificul său.

Este evident că însușirea primordială a muzeului tehnicii populare trebuie să o constituie, ca și în cazul altor muzee de acest gen, selecționarea și expunerea unor monumente autentice, de dimensiuni reale, reconstituite întocmai și încadrate într-un ansamblu care să pună în evidență tocmai ceea ce este mai important din punct de vedere al istoriei tehnicii populare în diferite domenii. Cu alte cuvinte, principiul călăuzitor al expunerii va fi cel istoric, în cadrul diferitelor domenii urmărindu-se prezentarea apariției și dezvoltării unor unelte, meșteșuguri și instalații tehnice, încadrate în evoluția generală a vieții economice, sociale și culturale.

Un alt principiu este, apoi, cel al specificului zonal, al repartiției și frecvenței pe teritoriul geografic. La rândul său, în ceea ce privește criteriul principal de selecționare a obiectelor, considerăm că acesta nu poate fi decât cel al tipicului, înțelegând ca el să fie ilustrat prin acele obiecte care întrunesc, pe linia dezvoltării istorice, o sumă de calități ce le fac să reprezinte în momentul de valorificare maximă, condițiile naturale și de adaptare a lor pentru nevoile vieții pentru o anumită epocă. Aceste obiecte — considerate în fond manifestări sau fenomene de cultură — constituie adeseori adevărate opere de un înalt nivel artistic, prin proporții, forme și decor, particularități esențiale și specifice în măsura în care ele se adaugă la caracteristicile funcționale.

Prin toate acestea, se va pune în evidență rolul omului creator de cultură (homo faber) în lupta pentru neîncetata perfecționare a uneltelor de muncă în cadrul procesului de producție socială, datorită îmbunătățirii și dezvoltării generale a forțelor de producție.

În fine, ca principiu general de expunere, muzeul tehnicii populare va urmări, pe cât posibil, valorificarea peisajului natural în modul cel mai propriu, atât pentru fiecare

rumänischen Volkes und der mitwohnenden Nationalitäten zu klären.

Indem man sich der Erfahrungen anderer Freilichtmuseen bedient und die letzten Ergebnisse der wissenschaftlichen Forschungen in Betracht zieht, zielt die Einrichtung des Hermannstädter Museums darauf hin, die allgemeinen, charakteristischen Merkmale dieser Museumsgattung seiner Eigenart anzupassen.

Ohne Zweifel muß es die vordringlichste Aufgabe des Museums der bäuerlichen Technik wie auch die anderer Museen dieser Art sein, authentische Denkmäler auszuwählen und auszustellen, die in ihrer natürlichen Größe wieder hergestellt und so zu einem Gesamtbild geordnet werden, daß die geschichtliche Entwicklung innerhalb der einzelnen Gebiete der bäuerlichen Technik deutlich in Erscheinung tritt. Anders ausgedrückt: die geschichtliche Ausrichtung hat Grundprinzip der Ausstellung zu sein: man wird innerhalb der verschiedenen Gebiete zu verfolgen haben, wie die Werkzeuge, Handwerke und technischen Anlagen auftauchten und sich entwickelten und wie diese Entwicklung sich in die allgemeine Entfaltung des wirtschaftlichen, sozialen und kulturellen Lebens einfügt.

Weitere Gesichtspunkte sind die landwirtschaftliche Eigenart der Verteilung und Häufigkeit auf dem geographischen Gebiet. Wir sind indessen der Meinung, daß das Hauptkriterium bei der Auswahl der Gegenstände das des Typischen sein muß, in dem Sinne, daß dieses Typische in Gegenständen veranschaulicht werden muß, die für eine bestimmte Epoche der geschichtlichen Entwicklung eine Summe solcher Urkunden in sich vereinen, die zur Zeit des maximalen Gebrauchs dieser Gegenstände am besten den natürlichen Bedingungen entsprachen und den Lebensnotwendigkeiten angepaßt waren. Diese Gegenstände, die im Grunde als Äußerungen oder Erscheinungen des Kulturlebens betrachtet werden, bilden häufig wahre Kunstwerke, da Proportion, Formen und dekorative Elemente als wesentliche und spezifische Eigenart sich mit den Merkmalen des bloßen Gebrauchsgegenstandes verbinden.

All dieses wird die Rolle des Menschen als Kulturschöpfer (homo faber) betonen, der dank der allgemeinen Vervollkommenung und Entwicklung der Produktivkräfte unablässig darum ringt, seine Geräte im Arbeitsprozeß zu verbessern.

unitate cât și pentru ansamblu, căutându-se obținerea unor efecte prin care să se rezolve atât necesitățile de ordin documentar-științific cât și cerințele de ordin instructiv-recreativ. Prezentînd unitățile (atelieri, instalații, complexe) în cadrul unor grupări sistematice, de la formele cele mai simple și mai vechi pînă la cele mai noi și mai evoluat^e, se va căuta și posibilitatea evidențierii și comparării condițiilor de muncă și de trai din trecut cu cele actuale, folosindu-se în acest scop și mijloace muzeistice auxiliare, atât pentru fiecare unitate în parte, cât și cu ajutorul unei expoziții centrale permanente, ce va fi — în final — organizată într-un pavilion central.

* *

Ceea ce deosebește muzeul tehnicii populare, în mod esențial, de celelalte muzee etnografice în aer liber, este tocmai profilul său tematic special. În timp ce majoritatea muzeelor etnografice în aer liber se prezintă fie ca ansambluri de construcții sau complexe gospodărești grupate pe criteriul geografic, fie încercînd reconstituirea imaginii funcționale a unui sat sau târg, muzeele cu profil tematic special abordează un domeniu sau o categorie de manifestări (exemplu tipic în acest sens este muzeul viticulturii și pomiculturii de la Golești, sau viitorul muzeu al pescuitului proiectat la Tulcea). Se poate afirma, fără ca aceasta să constituie deloc o judecată de valoare, că muzeul tehnicii populare face, în această privință, un pas mai departe în sensul profilării sale speciale, întrucît el nu se referă la un grup de fenomene sau manifestări de cultură, ci urmărește să illustreze apariția și dezvoltarea principiilor și gîndirii tehnice cu aplicațiile sale concrete materializate de la cele mai simple unelte și pînă la instalațiile acționate de o forță naturală, luînd în considerare principalele domenii ale activității creatoare a omului în luptă cu natura. Tehnica, din punct de vedere etnografic, este înțeleasă aici, deci, în sens mai larg, ca fenomen de cultură, precum și ca mijloc de caracterizare a modului de trai și a specificului național totodată.

Schließlich wird als allgemeiner Grundsatz zu gelten haben, daß innerhalb des Museums der bäuerlichen Technik die natürliche Landschaft den Hintergrund für die einzelnen Einheiten wie auch für die Gesamtheit bilden soll; es wird dadurch versucht werden, sowohl die Forderung nach wissenschaftlicher Genauigkeit zu erfüllen als auch erziehlich-erholsamen Zwecken zu dienen. Indem die verschiedenen Einheiten (Werkstätten, Anlagen, Komplexe) systematisch von den einfachsten und ältesten bis zu den neuesten fortgeschrittensten Formen angeordnet werden, wird man danach trachten, Vergleichsmöglichkeiten zwischen den Lebens- und Arbeitsbedingungen der Vergangenheit und der Gegenwart zu schaffen. Zu diesem Zweck wird man sich für die einzelnen Einheiten und für die Gesamtschau zusätzlicher musealer Hilfsmittel bedienen und eine ständige in einem Hauptgebäude untergebrachte Ausstellung einrichten.

*
*

Was das Museum der bäuerlichen Technik vor allem von anderen ethnographischen Freilichtmuseen unterscheidet, ist sein besonderes thematisches Profil. Während die meisten ethnographischen Freilichtmuseen bald eine Gesamtheit von Baulichkeiten oder Wirtschaftseinheiten nach geographischen Gesichtspunkten anordnen, bald versuchen, die Lebensweise eines Dorfes oder Marktfleckens zu veranschaulichen, wenden sich thematisch profilierte Museen einem besonderen Gebiet oder einer besonderen Kategorie von Erscheinungen zu (ein typisches Beispiel dafür ist das Wein- und Obstbaumuseum in Golești oder das geplante Fischereimuseum in Tulcea). Man kann sagen, ohne damit ein Werturteil abgeben zu wollen, daß das Museum für bäuerliche Technik hinsichtlich seines besonderen Profils nicht einen Schritt weiter geht. Es bezieht sich nämlich nicht nur auf eine Gruppe von Kulturerscheinungen oder -äußerungen, sondern verfolgt die Absicht, das Auftreten und die Entwicklung der technischen Prinzipien und des technischen Denkens zu veranschaulichen, samt ihrer konkreten Anwendung auf die Wirklichkeit. So wird auf den wichtigsten Gebieten menschlicher Tätigkeit veranschaulicht, wie sich im einfachsten Gerät bis zu den mit Wasserkraft betriebenen Anlagen die schöpferische Kraft des Menschen in ihrem Ringen mit den Naturgewalten ausprägt. Vom ethnographischen

Prin tematica sa, deci, muzeul din Dumbrava Sibului tinde să reprezinte istoria tehnicii populare din România, ilustrată prin ateliere meșteșugărești și instalații tehnice populare autentice aduse din toate regiunile țării. Grupate în patru mari sectoare expoziționale în aer liber, pe domenii generale de activitate, aceste exponate, al căror număr va trece de 120 atunci când întregul muzeu va fi organizat, vor face cunoscute principalele mijloace și procedee de tehnică populară folosite în cele mai variate domenii. O deosebită importanță se acordă, alături de atelierele meșteșugărești, instalațiilor și complexelor acționate de forțe motrice naturale, în special de apă, instalații ale căror mecanisme ne uimesc adeseori și ne încântă prin ingeniozitatea lor. Lucrul este explicabil dacă ne gândim că odinioară aproape pe toate văile ce coboară din Carpați, spre Someș, Crișuri, Mureș, Jiu, Olt, Siret, Prut și Dunăre, ca și pe acestea însăși, se puteau întâlni numeroase instalații acționate de apă și folosite pentru măcinat grăunțele, pentru preparat uleiul, pentru fasonat lemnul sau prelucrat minereul, cât și pentru îndesat țesăturile de casă lucrate din lână.

Încercînd să schițăm profilul tematic și enumerînd aci cele patru mari sectoare-expoziții care alcătuiesc muzeul tehnicii populare, așa cum este proiectat în planul de organizare, menționăm, că primul sector va prezenta tehnicile tradiționale folosite pentru obținerea și prelucrarea unor produse animale și vegetale în scop alimentar, al doilea sector se referă la procedee și tehnici de prelucrare a unor materii prime pentru făurirea de unelte, vase, diferite obiecte, cât și pentru construcții, în timp ce al treilea sector privește întreaga gamă de procedee folosite pentru obținerea și prelucrarea fibrelor naturale și vegetale, precum și a pieilor de animale, pentru îmbrăcăminte și pentru confecționarea pieselor textile de uz gospodăresc; în fine, muzeul va încerca să prezinte mijloacele și tehnicile populare tradiționale folosite în trecut și — în parte — pînă în timpul nostru pentru transport, locomoție și comunicație. Schematic exprimat, deci, sec-

Standpunkt aus betrachtet, versteht man also unter Technik im weitesten Sinne des Wortes eine Kulturerscheinung, die gleichzeitig ein Mittel zur Veranschaulichung der Lebensweise und der nationalen Eigenart ist.

Das Museum im Hermannstädter Jungen Wald ist seiner Thematik gemäß demnach bestrebt, die Geschichte der bäuerlichen Technik in Rumänien durch Werkstätten des Bauernhandwerks und authentische bäuerliche technische Anlagen aus allen Gebieten des Landes zu veranschaulichen. Entsprechend den verschiedenen allgemeinen Tätigkeitsbereichen, wird die Freilichtausstellung in vier große Abteilungen gegliedert sein, deren Exponate, über 120 an der Zahl, wenn die Einrichtung vollendet ist, die wichtigsten, in der volkstümlichen Technik verwendeten Hilfsmittel und Arbeitsgänge zeigen sollen. Eine besondere Bedeutung kommt, außer den Werkstätten, den Anlagen und Komplexen zu, die durch Verwertung natürlicher Energiequellen, vor allem aber durch Wasserkraft betrieben werden, deren sinnreiche Einrichtung häufig Anlaß zu Staunen und Bewunderung geben. Diese besondere Berücksichtigung ist verständlich, wenn man bedenkt, daß früher in fast allen Tälern der Karpaten, die sich dem Someș (Someș), der Kreisch (Criș), der Morasch (Mureș), dem Schil (Jiu), dem Alt (Olt), dem Pruth (Prut) und der Donau (Dunăre) zu senken und auch an diesen selbst zahlreiche bäuerliche Industrieanlagen anzutreffen waren, die zum Mahlen des Getreides, zur Ölbereitung, zur Bearbeitung von Holz und Erz wie auch zum Walken der wollenen Hausweben dienten.

Innerhalb des thematischen Profils des Museums der bäuerlichen Technik mit seinen vier Ausstellungssektoren wie sie im Plan vorgesehen sind, wird die erste Abteilung die überlieferten Techniken zeigen, die der Verarbeitung tierischer und pflanzlicher Produkte zu Nahrungsmitteln dienen; die zweite Abteilung befaßt sich mit Verfahren und Techniken bei der Verarbeitung von Rohstoffen zur Herstellung von Werkzeugen, Gefäßen, verschiedenen Gebrauchsgegenständen und Baumaterialien, während die dritte Abteilung die ganze Stufenleiter von Verfahren darstellt, die bei der Gewinnung und Verarbeitung von Tier- und Pflanzenfasern, von Leder und Fell zu Kleidungsstücken und zu Geweben für den Hausgebrauch verwendet werden; schließlich wird versucht, die überlieferten, volkstümlichen Mittel und Techniken zu zeigen, die früher und zum Teil auch heute noch für Transport und

toarele-expoziții vor cuprinde patru mari domenii ale etnografiei, care se referă la: hrană, adăpost, unelte și obiecte de uz, îmbrăcăminte și transport.

Fiecare din cele patru sectoare-expoziții încearcă să prezinte, deci, într-un fel de sinteză, o imagine a tehnicii dintr-un domeniu larg de viață, ilustrat prin diferite unelte (atelieri) și instalații care au, în genere, construcții proprii sau speciale, grupate în circuitul expoziției pe criteriul folosinței sau al scopului.

În cadrul primului sector (cel alimentară) sînt prevăzute, de pildă, mai multe grupe, între care cităm:

a) utilaje, construcții și instalații care ilustrează metodele sau procedeele tradiționale folosite pentru vînătoare, pescuit și albinărit, bine înțeles cele care se pretează mai bine expunerii în aer liber (ex. mijloace de captură, observatoare, capcane, cherhana pescărească, prisacă, instalație-teasc de boștinărit, atelier de făcut lumînări etc.);

b) același lucru pentru domeniul creșterii vitelor și — mai ales — pentru prelucrarea produselor animale în scop alimentară (ex. stînilor cu tot inventarul lor ca ateliere de preparat produsele din lapte);

c) pomicultura și viticultura (ex. poverne, crame și alte construcții gospodărești specializate);

d) prepararea uleiului (teascuri de la cele mai simple forme pînă la cele mai avansate — ex. cu pene, cu berbeci, cu șurub, cu crăcană, precum și pive de ulei cu ciocane de lemn acționate de roți hidraulice);

e) unelte și utilaje tehnice tradiționale din domeniul agriculturii cerealiere, precum și mijloace pentru măcinat cerealele (cea mai importantă grupă o formează aici instalațiile de rîșnițe și mori, începînd cu cele manuale, continuînd apoi cu vestitele mori cu ciutură, apoi cele cu roți verticale cu cupe sau cu aripi, și terminînd cu morile plutitoare pe vase; apoi — în fine — morile de vînt cu corpul fix și cu căciulă turnantă, ori cele ce se învîrtesc cu toată construcția după direcția vîntului) etc.

Cel de al doilea sector-expoziție va cuprinde ateliere și instalații de tip tradițional popular folosite pentru obținerea și prelucrarea unor materii prime necesare construcțiilor gospodărești, precum și pentru produ-

Verkehr verwendet wurden. Zusammenfassend können wir sagen, daß die Abteilungen der Ausstellung also vier große Gebiete der Ethnographie umfassen werden, die sich auf Nahrung, Unterkunft, Werkzeuge und Gebrauchsgegenstände, auf Kleidung und Verkehrswesen beziehen. Man wird also danach trachten, in jeder der Abteilungen in einer Art von Synthese eine Gesamtschau der Technik aus einem großen Lebensgebiet zu geben; die verschiedenen Geräte (Werkstätten) und Anlagen, die im allgemeinen in eigenen Rahmen oder Spezialbauten untergebracht sind, werden innerhalb der Ausstellung nach den Kriterien des Gebrauchs oder des Zwecks angeordnet.

In der ersten Abteilung (Ernährung) sind z. B. mehrere Gruppen vorgesehen, von denen wir folgende erwähnen:

a) Geräte, Bauten und Anlagen, die überlieferte Methoden und Verfahren für die Jagd, den Fischfang und die Bienenzucht veranschaulichen, und zwar solche, die sich für eine Ausstellung im Freien eignen (z. B. Fanggeräte, Beobachtungsstände, Fallen, „cherhana“ [Gebäude zur Übernahme und Verarbeitung von Fischen], Bienenstöcke, Weinkelter, Wachsziehereien usw.);

b) das gleiche gilt auch für die Gruppe „Viehzucht“, besonders für die Verarbeitung der tierischen Erzeugnisse zu Nahrungsmitteln (z. B. die Sennhütten mit ihrem Gesamtinventar als Werkstätten zur Herstellung von Milchprodukten);

c) Obst- und Weinbau (z. B. Branntweinbrennereien, Kelterhäuser und andere für derartige Zwecke errichtete Wirtschaftsgebäude);

d) die Ölgewinnung (verschiedene Pressen von den einfachsten bis zu den fortgeschrittensten Formen sowie Ölmühlen mit Hand- oder Wasserantrieb);

e) überlieferte Werkzeuge und Geräte für Getreidebau und verschiedene Mahlvorrichtungen (die bedeutendste Gruppe bilden hier die Mühlen, angefangen von den einfachsten Handmühlen über Löffelradmühlen, die Mühlen mit senkrechtstehendem Wasserrad bis zu den Schiffsmühlen und den beiden bei uns vorkommenden Windmühlentypen) usw.

Die zweite Abteilung der Ausstellung wird typische bäuerliche Werkstätten und Anlagen zeigen, die der Verarbeitung von Rohstoffen für Wirtschaftsbauten dienen sowie der Herstellung von Werkzeugen, Gebrauchsgegenständen und Gefäßen. Vor allem handelt es sich um Beschäftigungen, die auf folgende Arbeiten spezialisiert sind:

cerea de unelte, obiecte de uz și vase. În special este vorba de îndeletniciri specializate pentru:

a) prelucrarea lemnului de diferite esențe, începînd cu munca la pădure și continuînd cu fasonatul în joagăre, apoi cu diferite meșteșuguri: dulgherit, tîmplărit, șindrilărit, lădărit, rotărit etc., prezentîndu-se aici și procedeele de prelucrat mangalul;

b) prelucrarea pietrei și argilelor, cu numeroase ateliere de olari în care se va ilustra toată seria de tehnici pentru pregătire, ardere și ornamentare a vaselor, arătîndu-se bineînțeles și toată suita de forme de olărie, în care se descifrează cu ușurință linia de continuitate tradițională milenară;

c) apoi, tehnici și procedee pentru extragerea și prelucrarea metalelor, fie că e vorba de fier, fie de aramă, cositor sau aur (ex. ateliere de fierari, de căldărari, instalații-șteamp pentru fărîmat minereul aurifer etc.).

Următorul sector-expoziție va prezenta întreaga gamă de tehnici și procedee folosite pentru obținerea și prelucrarea fibrelor vegetale și animale, precum și a pieilor, în scopul confecționării celor mai variate piese textile de uz gospodăresc și piese de îmbrăcăminte, atît în cadrul a) al îndeletnicirilor casnice textile tradiționale (cu uneltele ei specifice), cît și în cadrul unor b) instalații și ateliere pentru prelucrat fibre textile (ex. darace, pive cu maie, pive cu ciocane cu coadă, stupe, dîrste etc.) sau pentru confecții (ex. croitori, sumănari etc.); e) apoi pentru prelucrarea pieilor (ex. tăbăcari, curelari, jocari, cismari etc.).

Cel de al patrulea sector al expoziției în aer liber se va ocupa de problema mijloacelor și tehnicilor populare folosite pentru locomoție, transport și comunicație:

a) tipuri purtate de om sau cu forța animală;

b) tîrîte sau folosind diferite vehicule pe roți;

c) ca și cele de plutire (plute, luntri, lotci, bărci) etc.

Este cazul să relevăm aici și faptul că în cadrul categoriilor de instalații de tehnică populară există, nu numai o mare diversitate de soluții, ci și situații în care s-a ajuns la interesante forme mixte și complexe. Bineînțeles, prima situație este aceea în care apare un grupaj de unelte-instalații de ace-

a) die Holzbearbeitung mit ihren verschiedenen Formen, von der Waldarbeit angefangen bis zur Verarbeitung in den Sägemühlen, weiterhin die Zimmermannsarbeit, Schindelmacherei, Tischlerei, Wagnerei usw. und schließlich auch die Verfahren zur Herstellung der Holzkohle;

b) die Bearbeitung von Stein und Ton, wobei in zahlreichen Töpfereien die ganze Reihe der Techniken veranschaulicht wird, die der Formung, der Verzierung der Gefäße und dem Brennen dienen: selbstverständlich wird auch die ganze Folge der verschiedenen Arten von Tongefäßen gezeigt, aus der sich unschwer die tausendjährige ununterbrochene Überlieferung ansehen läßt;

c) schließlich die Techniken und Verfahren zur Erzgewinnung und -bearbeitung, sei es nun Eisen, Kupfer, Zinn oder Gold (z. B. Werkstätten der Huf- und Kesselschmiede, Pochwerke zum Zerkleinern des goldhaltigen Erzes usw.).

Die folgende Abteilung der Ausstellung wird die ganze Stufenleiter der Verfahren und Techniken darstellen, die bei der Gewinnung und Verarbeitung der Pflanzen- und Tierfasern und der Felle angewendet werden, sowie deren Verarbeitung zu verschiedensten Textilien für den Hausgebrauch und zu Bekleidungszwecken, u. zw. sowohl a) im Rahmen der überlieferten Hausindustrie (mit den ihr eigentümlichen Geräten) als auch b) in besonderen Anlagen (Walkmühlen verschiedenster Art, z. B. Wollkrempe, darunter auch die sogenannte „stupă“ mit senkrecht aufgehängten Hämmern; die aus Rauf- und Rumpeltrommel bestehende sogenannte „dîrste“ u. a. oder Schneiderwerkstätten, darunter auch solche für „sumane“ (der sehr verbreitete wollene Bauernmantel). und schließlich Werkstätten für die Verarbeitung von Fell und Leder (Gerbereien, Riemereien, Kürschnereien, Schusterwerkstätten u. a.).

Die vierte Abteilung des Freilichtmuseums wird die verschiedenen Transport- und Verkehrsmittel veranschaulichen:

a) Transportmittel, mit deren Hilfe die Last von Menschen oder Tieren getragen wird;

b) Transportmittel, die geschleift oder auf Rädern fortbewegt werden (Schlitten, Wagen usw.);

c) Transportmittel für Wasserverkehr (Flöße, Kähne, Fischerboote, Barken u. a.).

Wir müssen darauf hinweisen, daß es innerhalb der verschiedenen Kategorien von

lași gen, cum ar fi două sau mai multe „mori“, două sau mai multe perechi de pietre (un exemplu concludent este cel al morii cu trei ciuturi, de la Arcani-Gorj), adusă și reconstruită în muzeu). În continuare, se înscriu cazurile unor complexe cu serii de unelte-instalații în cadrul aceluiași gen (de ex. complexe textile, cum întâlnim în satul Gura-Rîului, unde sînt întrunite în aceeași unitate instalații de piauă, vîltoare, coș de îngroșat și coș de tras pârul, la un loc). Se înțelege că sînt foarte frecvente cazurile de instalații înrudite, în care una completează faze de producție de la cealaltă, dar care totodată pot fi găsite și independent, cum ar fi cazul pivelor și vîltoarelor.

În fine, cele mai interesante cazuri le constituie unitățile „mixte“, cu două sau mai multe genuri de unelte, deci folosind unor scopuri diferite. Se întâlnesc, astfel, în aceeași construcție, într-o unitate încheată, de pildă o moară împreună cu o piauă (de ex. unitatea adusă în muzeu din satul Fînațe reg. Crișana). Sau, un exemplu și mai interesant este acela de la Tălmăcel cu două instalații diferite — o piauă de ulei cu ciocane de lemn și o piauă de haine — care sînt acționate de un fus mînat de o singură roată hidraulică. Un pas mai departe îl formează acele unități în care întâlnim numeroase instalații, de genuri diferite, formînd un singur complex descoperit prin cercetări în comuna Albești, reg. Argeș, compus din moară, piauă, dîrstă, mai multe vîltori, darac, joagăr etc. Desigur că roate aceste cazuri s-au dezvoltat în anumite condiții și ele caracterizează o anumită situație social-economică.

Interesant este de remarcat și faptul că principalele tipuri de unelte și instalații, în deosebi cele acționate de apă, sînt răspîndite în toate zonele etnografice intra- și extracarpatice, unde s-a format și pe care locuiește neîntrerupt poporul român.

Răspîndirea și frecvența diferitelor tipuri de instalații, ca și vechimea lor formează obiectul unor cercetări complexe în ultimul timp, cercetări care-și găsesc un rost aplicativ în organizarea acestei noi instituții muzeale.

Muzeul tehnicii populare se prezintă, astăzi, în plin proces de organizare, ca un ade-vărat șantier muzeologic, cu o primă parte a expoziției sale realizată datorită celor

băuerlichen technischen Anlagen nicht nur sehr vielfältige technische Lösungen gibt, sondern auch durch bestimmte Umstände bedingte Doppelformen oder ganze Komplexe von Anlagen. Selbstverständlich handelt es sich in einem Fall um Gruppen von Anlagen der gleichen Art, beispielsweise zwei oder mehrere „Mühlen“ (gemeint sind zwei oder mehrere Mühlsteinpaare wie z. B. die Mühle mit drei Löffelrädern und die aus Arcani-Gorj, die drei solcher Steinpaare mit je einem Löffelrad aufweist und ins Museum übertragen wurde). Weiterhin ist der Fall zu verzeichnen, wo ein ganzer Komplex mit einer Reihe von technischen Anlagen derselben Art auftritt (z. B. ein Textilkomplex, wie er im Dorfe Gura-Rîului anzutreffen ist, bestehend aus Walke, Wirbelkorb, Rauf- und Rumpeltrommel). Sehr häufig kommen Anlagen, die einander ergänzen, auch nebeneinander vor, wie dies z. B. bei der Walkmühle und dem Wirbelkorb der Fall ist.

Am interessantesten sind schließlich die sogenannten Doppeleinheiten mit zwei oder mehreren Arten von Anlagen, die verschiedenen Zwecken dienen. So finden wir z. B. in demselben Gebäude eine Mühle und eine Walke, die eine einzige Einheit bilden (eine solche wurde aus dem Dorfe Fînațe, Region Crișana, in das Museum gebracht). Einen noch interessanteren Fall stellt die im Museum ausgestellte Einheit aus Tălmăcel dar, wo zwei verschiedene Anlagen, eine Ölmühle und eine Tuch-Walke, einen gemeinsamen Antriebsmechanismus bzw. eine einzige Welle haben. Einen weiteren Schritt stellen die Einheiten dar, in denen zahlreiche Anlagen verschiedener Art zu einem einzigen Komplex zusammengeschlossen wurden. Eine solche wurde in der Gemeinde Albești in der Region Argeș entdeckt. Zum Komplex gehören eine Mühle, eine Walkmühle, eine sogenannte „dîrste“, mehrere Wirbelkörbe, eine Wollkrempe, eine Sägemühle usw.

Bemerkenswert ist auch die Tatsache, daß alle wichtigen Typen von Geräten und Anlagen, besonders jene mit Wasserantrieb, in allen ethnographischen Zonen außerhalb und innerhalb des Karpatenbogens verbreitet sind, dem Raum, wo das rumänische Volk entstanden ist und ununterbrochen gelebt hat.

Die Arbeiten zur Errichtung des Museums der bäuerlichen Technik sind heute in vollem Gange. Das Museumsgebäude stellt eine riesige Baustelle dar, auf der vorläufig 30 Einheiten aufgebaut werden. Dazu waren indessen eine ganze Reihe vorbereitender Arbeiten nötig, die die Voraussetzungen für

cca 30 unități reconstruite. La acestea trebuie să adăugăm însă toate lucrările pregătitoare și condițiile create pentru acest început. Ca atare, ne vom opri — în încheiere — asupra câtorva probleme: în ce fel a fost proiectată organizarea acestui muzeu, care sînt condițiile ce au fost avute în vedere și create, apoi ce soluții concrete s-au preconizat și aplicat.

Conceput a fi realizat în cadrul unui plan de dezvoltare pe etape de cîte 5 ani, în care să se desfășoare paralel acțiunile de cercetare științifică și de reconstrucție, cu prioritate a acelor unități care se dovedesc a fi mai mult periclitare cu degradarea sau dispariția, ca și numeroase lucrări de amenajare, muzeul de la Sibiu se organizează pe baza unui proiect conceput de muzeografii-etnografi în colaborare cu arhitecții și avînd ca orientare permanentă tematica muzeografică.

Ținînd seama în primul rînd de profilul muzeului și de situația instalațiilor de tehnică populară aflate încă pe teritoriul țării, prima și cea mai importantă condiție care s-a pus a fost aceea a desfășurării unei ample activități de cercetare științifică și de documentare sistematică, realizată prin expediții la teren, mai cu seamă în zone cu centre specializate, prin anchete statistice și pe bază de studii arhivistice. În organizarea muzeală, cercetările științifice servesc în primul rînd pentru identificarea și selecționarea celor mai reprezentative și tipice exemplare de unelte, ateliere, instalații și complexe privind tehnica populară — în cazul nostru —, dar totodată pentru lămurirea problemelor ce se pun în legătură cu însuși meșteșugul respectiv, din punct de vedere istoric, apoi — și nu în ultimul rînd — pentru a se putea urmări cu rigurozitate o reconstrucție fidelă și o expunere corespunzătoare din toate punctele de vedere în muzeu.

Situat în zona verde a orașului Sibiu, la o distanță de 4 km de centrul acestuia, pe un drum turistic cu tiraj intens ce leagă orașul cu o serie de așezări de munte și cu importanta stațiune Păltiniș, fiind deservit de o linie existentă de tramvai și de autobuz, muzeul dispune de o suprafață de 100 ha teren, în imediata vecinătate a grădinii zoologice și avînd, în apropiere, un restaurant și un mare camping. Așezarea plină de pito-

diesen Anfang geschaffen haben. Wir werden uns also abschließend mit folgenden Fragen zu beschäftigen haben: In welcher Weise wurde die Errichtung dieses Museums geplant, welche Voraussetzungen hatte man dabei im Auge, die erst geschaffen werden mußten, und welche konkreten Lösungen wurden vorgesehen und verwirklicht?

Es ist vorgesehen, daß der Ausbau des Museums in Etappen von je 5 Jahren voranschreiten soll, während derer die wissenschaftliche Forschung mit den Wiederherstellungsarbeiten Hand in Hand gehen wird; der Vorrang wird dabei solchen Einheiten eingeräumt, die nachweislich am meisten Beschädigungen ausgesetzt oder von völliger Vernichtung bedroht sind. Gleichzeitig werden auch zahlreiche Herrichtungsarbeiten ausgeführt. Das Museum in Hermannstadt wird auf Grund eines Entwurfes eingerichtet, den Museographen und Ethnographen in Zusammenarbeit mit Architekten im Hinblick auf eine ständige museographische Thematik ausgearbeitet haben.

Da man vor allem das Profil des Museums und den Bestand der im Lande noch vorhandenen bäuerlichen technischen Anlagen zu berücksichtigen hatte, war der erste und wichtigste Schritt eine umfassende wissenschaftliche Forschungsarbeit, eine systematische Dokumentation auf Grund von Geländeforschungen, vor allem in den Gebieten mit spezialisierten Zentren; dazu kamen statistische Erhebungen auf Grund von Archivstudien. Die Einrichtung eines Museums wird jeweils auf Grund wissenschaftlicher Forschungen durchgeführt, die die Feststellung und Auswahl der repräsentativsten und typischsten Ausstellungsstücke, Geräte, Werkstätten, Anlagen und Komplexe bestimmt, in unserem Sonderfall die Anlagen der bäuerlichen Technik; weiterhin muß die Forschung die Fragen im Zusammenhang mit der geschichtlichen Entwicklung des betreffenden Handwerks klären, schließlich und nicht zuletzt wird die Forschung die nötigen Unterlagen zu liefern haben, die eine wahrheitsgetreue Rekonstruktion und eine von jedem Gesichtspunkt aus entsprechende Ausstellung der Anlagen im Museum gewährleisten.

Das Museum liegt in der Grünzone Hermannstadts, 4 km vom Zentrum der Stadt entfernt, an einer Touristenstraße, die die Stadt mit mehreren Gebirgsdörfern und dem bekannten Kurort „Hohe Rinne“ (Păltiniș) verbindet; auf der Straße verkehren Straßenbahnen und Autobusse.

resc a terenului, de unde se poate vedea bordura Carpaților sudici, se remarcă de la început prin numeroase calități. Acoperit în bună parte cu vegetație (copaci și arbuști de esențe diferite), terenul are un relief variat, fiind străbătut de un curs de apă ce vine din munte și din care s-a format și un lac artificial, elemente care constituie tot atâtea condiții propice pentru organizarea unui muzeu al instalațiilor tehnice și meșteșugurilor tradiționale.

Circuitul principal (avînd o lungime de 4320 m), conceput sub forma unei elipse ovoidale, leagă cele patru sectoare-expoziții în mod organic, acestea distingîndu-se una de alta, dar formînd totodată un întreg. Circuitul permite ca vizitarea să se poată face atît pe sectoare cît și în totalitatea muzeului. Desigur, însă, că — la fel ca pentru orice muzeu de acest gen — sînt necesare unele amenajări pentru căile de acces și alei, cît și pentru cursul de apă, creindu-se o serie de canale secundare, care să servească și unei sugerări funcționale la unitățile acționate hidraulic.

Planul de organizare prevede, pînă în 1970, construirea unor ateliere și laboratoare grupate la limita exterioară a expoziției, iar în a doua etapă, pînă în 1975, construirea unui mare pavilion, care va adăposti tot ceea ce este necesar unui mare muzeu modern (depozite, săli de expoziție, săli de conferințe, bibliotecă, birouri etc.).

Problema formării colecțiilor, care spunem că se desfășoară paralel cu cercetările științifice și bazîndu-se pe rezultatele acestora, prin achiziții de piese și unități sau complexe selecționate, ridică — în cazul muzeului tehnicii populare — probleme speciale mai cu seamă în legătură cu demontarea, transportul și reconstrucția, operații care se efectuează pe baza unei documentații și a unor planuri detaliate, cu relevee, schițe și numeroase fotografii, ca și filme luate la fața locului. Aceste documente servesc și la proiectarea amplasării și reconstrucției propriuzise, în cursul căreia se procedează, bine înțeles, la restaurarea părților deteriorate și la conservarea tuturor materialelor, sub supravegherea permanentă a arhitectului și muzeografului.

Trebuie să mai spunem că o preocupare de prim ordin a fost aceea a formării unui

Das Museum verfügt über eine 100 ha große Fläche in unmittelbarer Nähe des zoologischen Gartens, eines Restaurants und eines großen Campingplatzes. Das Gelände besitzt außer seiner malerischen Lage mit dem Ausblick auf den Fuß der Südkarpaten noch mancherlei Vorzüge. Es ist zum größten Teil von Pflanzenwuchs bedeckt (verschiedene Waldbäume und Sträucher), die Oberfläche ist abwechslungsreich, ein Bach, vom Gebirge kommend, durchströmt das Tal und wurde zu einem künstlichen See gestaut. Die ganze Umgebung eignet sich vorzüglich für die Errichtung eines Museums der überlieferten Techniken und Gewerbe.

Der Hauptweg (4320 m lang) ist in Form einer eiförmigen Ellipse angelegt und verbindet organisch die vier Abteilungen der Ausstellung, die zwar gegeneinander abgegrenzt sind, dennoch aber ein Ganzes bilden. Die Anlage der Wege wird es ermöglichen, sowohl jede einzelne Abteilung allein als auch das ganze Museum zu besuchen. Selbstverständlich sind — wie in jedem Museum dieser Art — umfassende Arbeiten notwendig, um Zugangswege und Alleen anzulegen und Seitenkanäle vom Wasserlauf abzuleiten, die es ermöglichen sollen, die Arbeit der mit Wasserkraft betriebenen Anlagen zu veranschaulichen.

Der Organisationsplan sieht bis zum Jahre 1970 den Bau einiger Werkstätten und Laboratorien vor, die am Außenrande der Ausstellung Platz finden werden.

Für die zweite Etappe, bis 1975, ist der Bau eines großen Pavillons geplant, wo alles untergebracht werden kann, was zu einem modernen Museum gehört (Magazine, Ausstellungssäle, Vortragssäle, eine Bibliothek, Büroräume u. a.).

Die Zusammenstellung der Sammlung geht, wie gesagt, parallel mit der wissenschaftlichen Forschung und wird auf Grund deren Ergebnisse vollzogen. Für den Sonderfall des Museums der bäuerlichen Technik ergeben sich besondere Fragen, vor allem im Zusammenhang mit dem Abbruch, dem Transport und der Wiedererrichtung der Exponate; sie werden auf Grund von genauen Unterlagen ausgeführt, detaillierten Plänen und Vermessungsskizzen, Zeichnungen und zahlreichen Fotografien und Filmen, die an Ort und Stelle aufgenommen wurden. Diese Unterlagen dienen dann auch der Bestimmung des Platzes, wo die Einheiten aufgestellt werden und dem eigentlichen Wiederaufbau, bei dem selbstverständlich unter ständiger Aufsicht des Architekten und Museographen

colectiv permanent de specialiști, muzeologi, arhitect, grafician, restaurator-conservator, meșteri-dulgheri, zidari și tâmplari, precum și personal administrativ, al căror număr crește treptat și a căror preocupare principală este găsirea celor mai potrivite soluții de rezolvare a problemelor atât de diverse și de speciale ce se ivesc la fiecare pas.

Tot în această direcție merită a fi evidențiat faptul că încă de la început, înființarea și organizarea acestei noi unități muzeale, a format obiectul unor dezbateri în cadrul unor ședințe de lucru cu specialiști de la alte muzee și de la Academia Republicii Socialiste România (etnografi, arheologi, istorici, folcloriști, istorici de artă etc.) și de la diferite alte instituții (Comisia Monumentelor Istorice, Comitetul de Stat al Apelor etc.), în scopul de a lămuri atât problemele de conținut cât și cele de metodă și tehnică muzeografică. Discuțiile colective cu specialiști, schimbul de experiență și documentarea la alte muzee din țară și din străinătate vor fi continuate și dezvoltate tot mai mult pe parcurs.

În fine, începând cu anul 1966, anul care marchează prima etapă în organizarea acestui muzeu, rezultatele activității de cercetare și de organizare vor fi publicate, periodic, pentru a le face cunoscute și a le confrunta cu rezultatele obținute de specialiștii din țara noastră și din străinătate, în acest domeniu. La fel, se vor publica materiale de popularizare (ghiduri, pliante, cărți poștale, diapozitive etc.) pentru publicul larg, doritor să cunoască din ce în ce mai mult problemele privind istoria tehnicii, meșteșugurilor și artei populare.

Dacă expoziția cuprinde, în forma sa incipientă, în prezent, aproximativ 30 de unități (ateliere și instalații) reconstruite în muzeu, arhiva care s-a format constituie de pe acum un adevărat tezaur de documente valoroase (filme, fișe, manuscrise, planuri, desene, fotografii), care confirmă justetea și actualitatea organizării acestui nou muzeu.

Am dori să credem că, chiar și cele 30 de unități prezentate vorbesc de la sine despre monumentalitatea unor construcții speciale în legătură cu tehnica populară, despre ingeniozitatea mecanismelor și despre simțul plastic decorativ, concretizat prin sculpturi în lemn sau prin alte elemente ornamentale.

die beschädigten Teile ersetzt und alle Materialien sorgfältig konserviert werden.

Es muß ferner gesagt werden, daß es eine der vordringlichsten Aufgaben war, ein Kollektiv von Fachleuten zu bilden, bestehend aus Museologen, Architekten, Zeichnern, dem Restaurator und Konservator, Zimmerleuten, Maurern und Tischlern sowie dem nötigen Verwaltungspersonal. Die Anzahl der Mitarbeiter erhöht sich stufenweise.

Weiterhin muß unterstrichen werden, daß von Anfang an die Gründung des neuen Museums im Rahmen von Arbeitssitzungen erörtert wurde mit Fachleuten anderer Museen, Mitgliedern der Akademie der Wissenschaften der Sozialistischen Republik Rumänien (Ethnographen, Archäologen, Historikern, Folkloristen, Kunsthistorikern u. a.) sowie Mitarbeitern der verschiedensten Institute (der Kommission für geschichtliche Denkmäler, der staatlichen Kommission für Gewässer u. a.). Zweck dieser Besprechungen war teils die Klärung der Fragen über die Ausrichtung des Museums, teils Fragen der Methode und der museographischen Technik.

Schließlich werden vom Jahre 1966 an, dem Jahr, das die erste Etappe der Einrichtung des Museums bezeichnet, die Ergebnisse der Forschungstätigkeit und der organisatorischen Arbeit periodisch veröffentlicht, um die Fachwelt zu unterrichten und die eigenen Ergebnisse mit denen im In- und Ausland zu vergleichen. Für die breite Öffentlichkeit, die sich mit den Fragen der Geschichte der bäuerlichen Technik, der Handwerke und der Volkskunst näher vertraut machen möchte, werden Führer, Broschüren, Postkarten, Diapositive und anderes erscheinen.

Während die Ausstellung heute in ihrem Anfangsstadium etwa 30 im Museum aufgestellte Einheiten (Werkstätten und Anlagen) umfaßt, so besitzt das angelegte Archiv schon jetzt einen wahren Schatz wertvoller Urkunden (Filme, Zettel, Handschriften, Pläne, Zeichnungen und Fotografien), die die Berechtigung und die Aktualität der Gründung dieses Museums bestätigen. Wir möchten annehmen, daß schon allein die 30 vorhandenen Einheiten einen Begriff von der Monumentalität dieser bäuerlichen technischen Anlagen vermitteln können, von ihrem sinnreichen Mechanismus und dem Gefühl für das Dekorative, das in Holzschnitzereien und anderen Schmuckelementen Ausdruck findet. Worauf aber immer wieder hingewiesen werden muß, ist die Bedeutung all dieser Einheiten, über ihren künstlerischen Wert hinaus, als historische, soziale und kul-

Ceea ce se cuvine să scoatem în evidență însă, paralel cu valoarea artistică, este cea de document istoric, social și cultural a tuturor acestor unități, pe care rezultatele științifice, ce se vor publica treptat, o vor demonstra cu prisosință.

Dacă în anul 1957, numărul instalațiilor tehnice populare acționate de apă — ca să dăm numai un exemplu — existente pe teritoriul României se ridică la 5518 unități, din care 4509 erau instalații de măcinat cereale (mori și rîșnițe), 30 instalații pentru preparat uleiul, 446 instalații pentru prelucrat textilele (pive, dîrste, vîltori, darace), 424 instalații pentru fasonat lemnul (joagăre, gatere, circulare) și 109 diferite alte instalații — cîte vor fi fost oare cu ani în urmă? Pornind de la cercetarea în concret a acestor instalații, s-a putut constata existența aproape a tuturor principalelor tipuri și variante cunoscute în literatura de specialitate în acest domeniu. De pildă, existau peste 800 mori cu roată orizontală, zise cu ciutură sau făcaie, răspîndite mai cu seamă în miezul vetrei de formare a poporului român, pe platforma geto-dacică, apoi aproximativ 3000 de mori cu roată verticală, cu aducțiune superioară sau inferioară, numeroase mori plutitoare pe vase, pe lîngă sutele de oloinițe, joagăre și instalații pentru prelucrarea textilelor.

Normal este să ne punem întrebarea cînd și în ce condiții au apărut, apoi cum s-au dezvoltat pe teritoriul României aceste mii de ateliere și instalații, ingenios construite și mînuite de meșteri țărani.

Răspunsul îl vor da tot cercetările științifice, iar dovezile cele mai grăitoare vor fi martorii-documente conservați în muzeu, ca și cei ce vor fi identificați și conservați „in situ“, sub formă de rezervații complexe sau ca unități individuale.

Opera de realizare a muzeului tehnicii populare nu este un lucru simplu și nici ușor, dar — pentru toate cele arătate aici — ea merită toată strădania și sacrificiul, deoarece salvarea acestor martori-documente poate fi considerată nu numai o datorie față de știință, de istoria culturii populare în general, ci și un elogios omagiu, de adînc patriotism, la adresa miilor de creatori anonimi, adevărați arhitecți, ingineri și artiști, la adresa poporului făuritor de cultură.

turelle Urkunden; die Veröffentlichung der Ergebnisse der wissenschaftlichen Forschung werden das zur Genüge beweisen.

Um ein Beispiel zu nennen: Im Jahre 1957 betrug die Anzahl der bäuerlichen technischen Anlagen mit Wasserantrieb 5518, davon 4509 Getreidemühlen (Mühlen und Handmühlen), 30 Anlagen zur Ölgewinnung, 446 Anlagen zur Bearbeitung von Textilien (Walkmühlen, Rauf- und Rumpeltrommel, Wirbelkorb, Wollkrepel), 424 Anlagen zur Holzverarbeitung (Sägemühlen und -gatter, Kreissägen) und 109 verschiedene andere Anlagen. Nun stellt sich die Frage: Wie viele werden es wohl in den vorhergegangenen Jahren gewesen sein? Bei der Überprüfung der vorhandenen Anlagen konnte festgestellt werden, daß fast alle wichtigen Typen und Spielformen, die in der diesbezüglichen Literatur bekannt sind, vertreten waren. So gab es beispielsweise 800 Mühlen mit horizontalen Wasserrädern, den sogenannten Löffelrädern. Sie waren vor allem im getisch-dakischen Raum verbreitet, dem Mittelpunkt des Gebietes, wo das rumänische Volk entstanden ist, ferner etwa 3000 Mühlen mit senkrechtstehenden oder unterschlächtigen Wasserrädern, zahlreiche Schiffsmühlen sowie Hunderte von Ölpresen, Sägemühlen und Anlagen zur Verarbeitung von Textilien.

Ferner stellt sich die Frage, wann und unter welchen Umständen diese Tausende von bäuerlichen Meistern so sinnreich erbauten Werkstätten und Anlagen entstanden sind und wie sie sich auf rumänischem Gebiet weiterentwickelt haben.

Die Antwort darauf wird wieder die wissenschaftliche Forschung geben, als sprechendste Beweise aber werden die in den Museen aufbewahrten und die „in situ“ gepflegten Anlagen teils als umfassende Reserven teils als einzelne Einheiten von den Leistungen der bäuerlichen Technik Zeugnis ablegen.

Die Errichtung des Museums für bäuerliche Technik ist keineswegs eine einfache, leicht durchzuführende Sache; aus den von uns dargelegten Gründen darf indessen keine Mühe und kein Opfer dafür gescheut werden, denn die Rettung dieser urkundlichen Zeugnisse ist nicht nur eine Pflicht der Wissenschaft und der gesamten Kulturgeschichte des Volkes gegenüber, sondern auch eine echte patriotische Huldigung für alle die namenlosen Erfinder, wahre Baumeister, Ingenieure und Künstler, für das Volk als Schöpfer der Kultur.

PLAN DE AMPLASARE A UNITĂȚILOR, GRUPELOR ȘI SECTOARELOR TEMATICE

Sectorul alimentar

1. Tehnici legate de culesul în natură, vânătoare, pescuit (unitatea 1—12).
2. Tehnici legate de albinărit (unitatea 13—16).
3. Tehnici legate de creșterea vitelor (unitatea 17—24).
4. Tehnici legate de pomicultură, viticultură (unitatea 25—33).
5. Tehnici legate de pregătirea uleiului (unitatea 34—38).
6. Tehnici legate de agricultura cerealiară (unitatea 39—43).
7. Tehnici legate de morărit (unitatea 44—59).

Sectorul transporturi

8. Tehnici legate de locomoție, transport, căi de comunicație (unitatea 136—140).

Sectorul materialelor de construcție și obiectelor de uz

9. Prelucrarea lemnului pentru obținerea materialelor de construcție, exploatarea lemnului, jogărit, șițărit și dulherit (unitatea 60—71).
10. Tehnici legate de prelucrarea argilei ca material de construcție (unitatea 72—74).
11. Tehnici legate de prelucrarea pietrei ca material de construcție (unitatea 75—78).
12. Tehnici legate de prelucrarea lemnului în vederea producerii diverselor obiecte (unitatea 79—96).
13. Tehnici legate de producerea cărbunelui (unitatea 91—98).
14. Tehnici legate de metalurgia populară (unitatea 99—104).
15. Tehnici legate de olărit (unitatea 105—111).

Sectorul îmbrăcăminte-textile

16. Tehnici legate de prelucrarea pielii (unitatea 112—116).
17. Tehnici legate de prelucrarea fibrelor animaliere (unitatea 117—130).
18. Tehnici legate de prelucrarea fibrelor vegetale (unitatea 131—135).

PLAN FÜR DIE ANORDNUNG DER EINHEITEN, THEMATISCHEN GRUPPEN UND ABTEILUNGEN

Verarbeitung tierischer und pflanzlicher Produkte zu Nahrungsmitteln

1. Techniken für Früchte- und Beeren sammeln, Jagd, Fischfang (Einheit 1—12)
2. Techniken für Bienenzucht (Einheit 13—16)
3. Techniken für Viehzucht (Einheit 17—24)
4. Techniken für Obst- und Weinbau (Einheit 25—33)
5. Techniken für Ölgewinnung (Einheit 34—38)
6. Techniken für Getreidebau (Einheit 39—43)
7. Techniken des Müllergewerbes (Mühlen) (Einheit 44—59).

Transport- und Verkehrsmittel

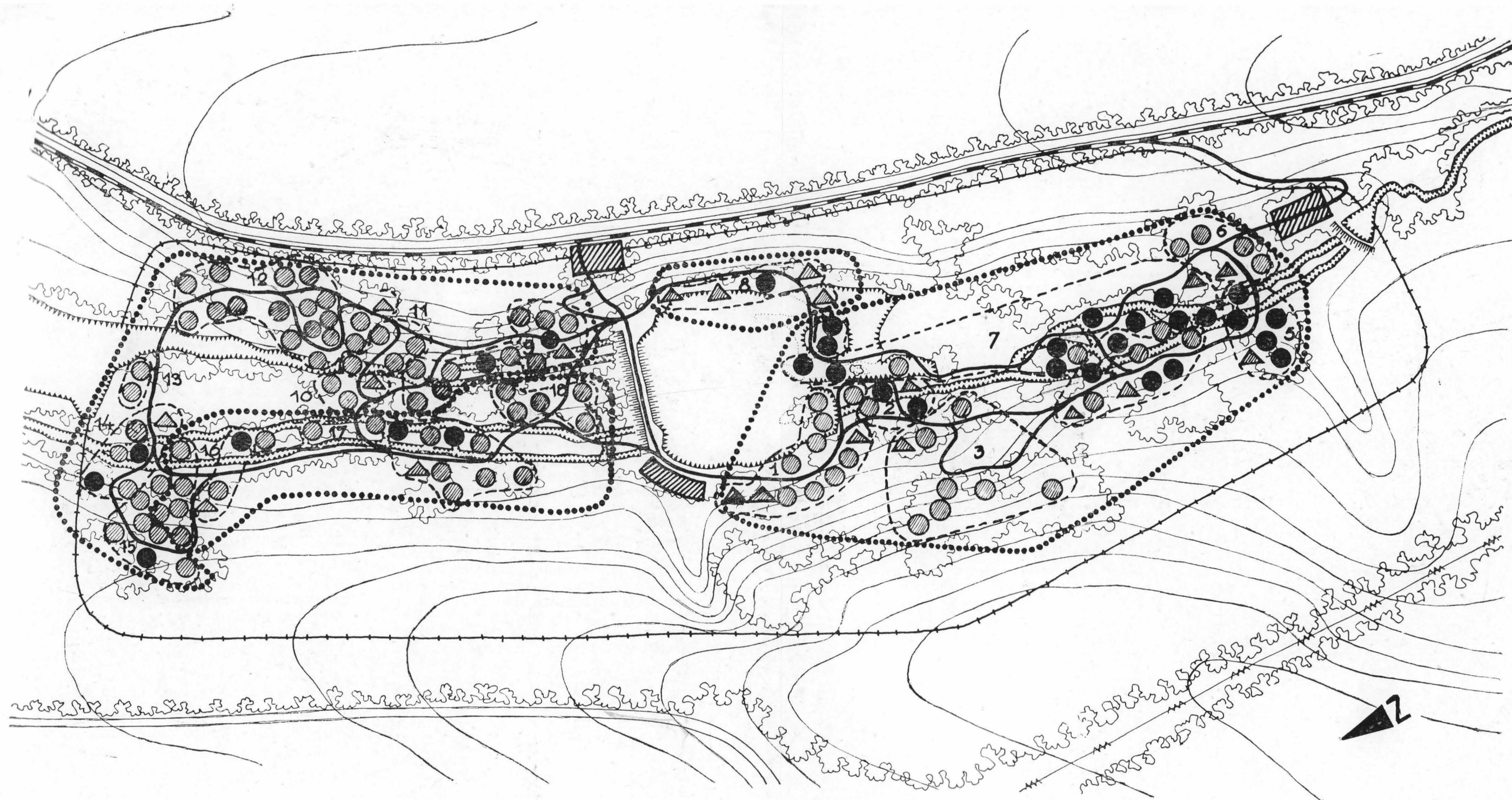
8. Transport- und Verkehrstechniken (Einheit 136—140)

Verarbeitung von Rohstoffen zu Werkzeugen, Gefäßen, Gebrauchsgegenständen und Baumaterialien

9. Verarbeitung von Holz zur Herstellung von Baumaterialien, Waldarbeit, Verarbeitung von Holz in Sägemühlen, Schindelmacherei, Zimmermannsarbeit (Einheit 60—71)
10. Techniken für die Verarbeitung von Ton zu Baumaterialien (Einheit 72—74).
11. Techniken für die Verarbeitung von Stein zu Baumaterialien (Einheit 75—78)
12. Techniken für die Verarbeitung von Holz zu Gebrauchsgegenständen (Einheit 79—96)
13. Verfahren zur Herstellung von Holzkohle (Einheit 91—98)
14. Techniken der bäuerlichen Metallurgie (Einheit 99—104)
15. Techniken der Töpferei (Einheit 105—111)

Bearbeitung von Fellen sowie tierischen und pflanzlichen Fasern

16. Techniken für die Verarbeitung von Leder (Einheit 112—116)
17. Techniken für die Verarbeitung von Tierfasern (Einheit 117—130).
18. Techniken für die Verarbeitung von Pflanzenfasern (Einheit 131—135).

Unități etnografice aduse	●	Ins Museum übertragene Einheiten
Alte unități etnografice prevăzute în plan	◐	Vorgesehene Einheiten
Standuri pavilion	▲	Ausstellungsstände
Dotări auxiliare	▤	Nebengebäude
Delimitarea sectoarelor tematice		Abgrenzung der thematischen Abteilungen
Delimitarea grupelor tematice	- - - -	Abgrenzung der Themengruppen
Alei principale	—	Hauptwege
Limita terenului	+ + + +	Abgrenzung des Museumsgeländes
Liziera pădurii	~~~~~	Waldrand

PROIECTUL DE SISTEMATIZARE A MUZEULUI DIN DUMBRAVA SIBIULUI

Arh. Paul Niedermaier

Concepția unui muzeu etnografic în aer liber se exprimă în tematica și sistematizarea lui generală. Făcînd abstracție de valoarea în sine a exponatelor, aceste două elemente determină calitățile generale ale ansamblului, importanța lui științifică și educativă.

Specificul muzeului din Dumbrava Sibiului constă în prezentarea analitică a materialului expozițional, adică a diferitelor obiecte prin care se pot ilustra tehnicile folosite de popor pentru producerea diferitelor bunuri. În vederea sublinierii caracteristicilor tematicii și a creării unui ansamblu unitar cu aspect tipic popular, proiectul de sistematizare trebuia să rezolve prin organizarea generală a unității probleme funcționale, muzeologice și etnografice complexe.

Pentru aceasta a fost necesar să se pornească de la date relativ precise, privind exponatele și gruparea generală a acestora.

Tematica muzeologică prevede ca în cadrul expoziției în aer liber să fie prezentate în total cca 140 de unități din care 91 obiecte etnografice obișnuite, (diferite dispozitive, instalații, ateliere, anexe sau complexe gospodărești etc.) 29 unități etnografice acționate de apă și 20 dotări mici auxiliare.

Din totalul unităților etnografice cca 5 vor fi aduse din Delta Dunării, 10 din zona de cîmpie, 66 din regiuni deluroase 23 din zone muntoase, iar pentru 16 proveniența nu a fost precis stabilită. Se poate presupune că, 57 din unitățile etnografice ce se vor aduce au fost amplasate inițial izolat, adică în

DER AUFBAUPLAN DES MUSEUMS IM JUNGEN WALD (DUMBRAVA SIBIULUI)

Architekt Paul Niedermaier

Die Auffassung, die einem volkskundlichen Freilichtmuseum zugrunde liegt, drückt sich in seiner thematischen und allgemeinen Gestaltung aus. Abgesehen von dem Eigenwert der ausgestellten Gegenstände, bestimmen diese beiden Elemente die allgemeinen Vorzüge des Ganzen, seine wissenschaftliche und erzieherische Bedeutung.

Das Spezifische des Museums im Jungen Wald von Hermannstadt (Sibiu) liegt in der analytischen Darstellung des Materials, das heißt der verschiedenen Gegenstände, durch welche die Verfahren dargestellt werden können, die das Volk bei der Erzeugung verschiedener Güter anwendet. Um die charakteristischen Merkmale der Thematik hervorzuheben und ein einheitliches Ganzes zu schaffen, mußte der Aufbauplan durch die allgemeine Gestaltung der Einheit umfassende Probleme funktioneller, museologischer und ethnographischer Natur lösen.

Aus diesem Grunde war es geboten, von verhältnismäßig sicheren Daten über die Exponate und ihre allgemeine Gruppierung auszugehen.

Die Thematik sieht für die Freilichtausstellung etwa 140 Einheiten vor; 91 davon sind gewöhnliche volkskundliche Gegenstände (verschiedene Vorrichtungen, Anlagen, Werkstätten, Nebengebäude oder vollständige Wirtschaften usw.), 29 ethnographische Einheiten, die durch Wasser angetrieben werden, und 20 kleine Hilfsgebäude. Von der Gesamtzahl volkskundlicher Einheiten sollen etwa 5 aus dem Donaudelta gebracht werden, 10 aus der Flachlandzone, 66 aus Berglandregionen, 23 aus Gebirgszonen, während die Herkunft von 16 Einheiten noch nicht genau festgelegt wurde. Man kann annehmen, daß 57 der zu übertragenden volkskundlichen Objekte ursprünglich außerhalb

afara vetrei localităților, 9 vor proveni din sate de tip împrăștiat, 52 din sate de drum, iar pentru 2 situația nu este clară.

La întocmirea tematicii s-a urmărit o structurare a materialului în sectoare, grupe și subgrupe în funcție de: a) folosirea produselor (alimente, materiale de construcție, obiecte de uz, îmbrăcăminte, textile și mijloace de transport), b) natura materiei prime folosite (animalieră, vegetală, pământ, piatră, metal), c) meșteșugul sau ocupația de care sînt legate tehnicile prezentate (de exemplu: pomicultură, viticultură, pregătirea uleiului, agricultura cerealiară, sau exploatarea lemnului, jogărit, dulgherit, șîțarit etc.) și d) tipologia instalațiilor folosite (de exemplu: mori acționate de om, animale, apă, sau vînt, respectiv în cadrul morilor acționate de apă: mori cu una sau mai multe ciuturi, mori cu admisie superioară, mori cu admisie inferioară cu roată obișnuită, mori plutitoare etc.).

Criteriile de grupare care determină pe de o parte caracterul științific pronunțat al unității, implică în același timp, necesitatea amplasării aproape alăturată a unor construcții ce provin din medii diferite, avînd implicit, uneori caracteristici esențial deosebite. Conform succesiunii tematice, unități aduse din șes vor trebui să se găsească în apropiere de altele din zona deluroasă sau muntoasă, exponate din Transilvania lîngă cele din Dobrogea sau din Țara Românească, obiecte provenite din așezări de tip „sat de drum“ lîngă altele amplasate inițial în afara vetrii localităților etc.

Pe de altă parte, prezentarea construcțiilor într-un cadru cît mai asemănător cu cel original, este astăzi un procedeu general utilizat. Acest mod de expunere care, prin intermediul autenticității, ridică valoarea științifică a muzeului, contribuie în același timp la realizarea unui aspect agreabil și atrăgător. Dar, legat de tematica muzeologică, care nu ține seama de specificul anturajului natural și construit din care provin unitățile etnografice, s-au ridicat probleme cu totul deosebite. Pentru rezolvarea lor a apărut necesar ca terenul pe care se dezvoltă muzeul să îndeplinească cerințe foarte diferite și anume:

eigentlicher Ortschaften lagen; 9 kommen aus Streusiedlungen, 52 aus Straßendörfern; bei zweien ist jedoch die Situation unklar.

Bei der Ausarbeitung der Thematik verfolgte man eine Gliederung des Materials in Sektoren, Gruppen und Untergruppen nach folgenden Gesichtspunkten: a) Verwendung der Erzeugnisse (Nahrungsmittel, Baumaterialien, Gebrauchsgegenstände, Kleidung, Textilien und Transportmittel); b) Natur der verwendeten Rohstoffe (tierischer, pflanzlicher Art, Erde, Stein, Metall); c) Gewerbe oder Beschäftigungen, in denen die dargestellten Verfahren angewendet werden (z. B. Obstbau, Weinbau, Ölbereitung, Getreidebau usw.) und d) Typologie der verwendeten Anlagen (z. B. Mühlen, die von Mensch, Tier, Wasser oder Wind betrieben werden, bzw. im Rahmen der Wassermühlen Turbinenmühlen mit einem oder mehreren Wasserrädern, gewöhnliche Mühlen mit ober- oder unterschlächtigen Wasserrädern, Schiffsmühlen usw.).

Die Kriterien der Gruppierung, die einerseits den betont wissenschaftlichen Charakter der Einheit bestimmen, machen es zugleich notwendig, in unmittelbarer Nähe voneinander Baulichkeiten unterzubringen, die aus einer unterschiedlichen Umwelt stammen und, damit inbegriffen, manchmal wesentlich verschiedene Merkmale aufweisen. Der thematischen Reihenfolge gemäß werden die Einheiten, die aus der Ebene gebracht werden, nahe bei den anderen aus der Hügel- und Bergzone, Exponate aus Siebenbürgen (Transilvania) neben denen aus der Dobrudscha (Dobrogea) oder Muntenien (Muntenia), Gegenstände aus Straßendörfern neben anderen, die ursprünglich außerhalb des Dorfbildes lagen, Aufstellung finden.

Andererseits ist es heute allgemein üblich, die Bauten in einem Rahmen auszustellen, der mit dem ursprünglichen eine möglichst weitgehende Ähnlichkeit aufweist. Diese Art der Schaustellung hebt durch die ihr eigene Echtheit den wissenschaftlichen Wert des Museums und trägt gleichzeitig dazu bei, ihm ein angenehmes und anziehendes Gepräge zu verleihen.

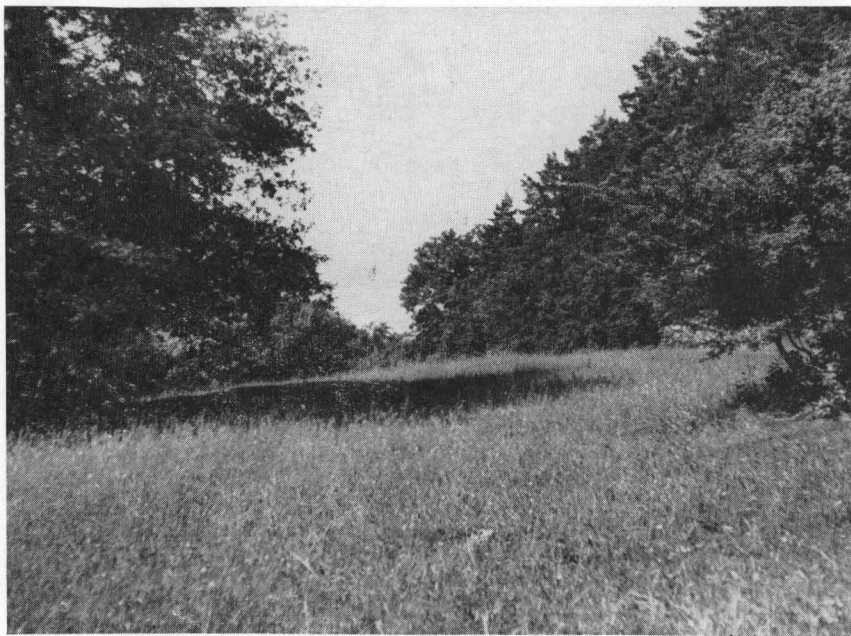
Die museologische Thematik läßt jedoch das Spezifische der natürlichen und künstlich gestalteten Umgebung, aus der die volkskundlichen Einheiten stammen, außer acht. So stellen sich in dieser Beziehung besondere Probleme. Ihre Lösung macht es notwendig, daß das Museumsgelände sehr verschiedene Forderungen erfülle, und zwar:

a) existența unui caracter peisagistic foarte variat care să permită o prezentare avantajoasă a unor obiecte aduse din zone etnografice diferite;

b) existența unei vegetații relativ abundente care să asigure de la început un cadru corespunzător pentru exponate, despărțirea optică a unităților cu caracter plastic diferit

a) das Vorhandensein eines stark wechselnden Landschaftsbildes, das die vorteilhafte Aufstellung von Gegenständen erlaubt, die aus verschiedenen ethnographischen Zonen stammen;

b) das Vorhandensein einer verhältnismäßig reichen Vegetation, die von Beginn an für die Exponate einen entsprechenden Rahmen bildet, die Einheiten verschiedener

Vedere din sectorul „îmbrăcăminte-textile“.

Ansicht aus dem Sektor „Bekleidung-Textilien“.

și în același timp un element de legătură a întregului ansamblu muzeal și;

c) existența unor suprafețe de apă corespunzătoare pentru expunerea unităților aduse din Delta (cherhana, diferite dispozitive de prinderea și vînarea peștelui, mijloace de plutire etc.), și pentru obiectele ce provin de pe râuri mari (pod plutitor, mori plutitoare etc.). În același timp, numărul mare de unități cu acționare hidrotehnică (mori, joagăre, pive etc.), necesită existența a cel puțin unui curs de apă cu debit și cădere potrivită.

Amplasamentul stabilit îndeplinește toate aceste condiții. El se găsește la o distanță de 2 km de periferia orașului și va face parte dintr-un mare complex cultural-recreativ. Beneficiind de două căi de acces, ocupă o vale de 70—250 m lățime. Relieful terenului este

Form optisch trennt und die in ihrer Gesamtheit ein verbindendes Element darstellt, und

c) das Vorhandensein entsprechender Wasserflächen für die Ausstellung der Einheiten aus dem Delta (Lagergebäude für den Fang und die Fischereigeräte, verschiedene Vorrichtungen für Fischfang, Fischjagd usw.) sowie für die Gegenstände, die von größeren Flüssen stammen (Fähre, Schiffsmühlen usw.) Die große Zahl von Anlagen mit Wasserantrieb (Mühlen, Gatter, Walken usw.) erfordert ebenfalls das Vorhandensein eines Wasserlaufs mit entsprechender Durchflußmenge und geeignetem Gefälle.

Das ausgewählte Gelände erfüllt alle diese Bedingungen. Es ist 2 km vom Stadtrand entfernt und gliedert sich in einen großen Kultur- und Erholungskomplex ein. Zwei Zufahrtswege besitzend, umfaßt es vor allem ein 70—250 m breites Tal. Das Gelände ist uneben, wobei die Höhenunterschiede 20 bis 50 m betragen. Von der vorläufig benützten

relativ accidentat, amplitudinea diferențelor de nivel fiind de 20—50 m. Din totalul suprafeței folosite în etapa actuală, 5,5 ha reprezintă lucii de apă, 10,7 ha porțiuni cu pantă mai mică de 8%, 10,2 ha porțiuni cu pantă între 8 și 15%, iar 16,1 ha porțiuni cu pantă mai mare de 15%. Zona fiind străbătută de un curs de apă cu un debit dirijat de 0,3—0,7 mc/s nu prezintă pericol de inundație. Vegetația este relativ abundentă, bilanțul ei actual fiind în linii mari următorul: lucii de apă 5,5 ha, mlaștini 5,2 ha, poieni 8,5 ha, zone ocupate de tufişuri 0,7 ha și păduri, în majoritate de stejar și pin 22,6 ha. Există vederi pitorești spre suprafețele de apă și lanțul munților Cibinului (vîrfurile Prejba 1745 m — vîrfurile Beșineu 1963 m). Peisajul este foarte variat, prezentînd în general caracteristici specifice zonei deluroase, dar uneori și un aspect obișnuit pentru regiuni de baltă, cîmpie sau munte. Favorabil expunerii unor unități foarte diferite, este optim pentru amplasarea instalațiilor tehnice populare, provenite în marea lor majoritate dintr-un cadru foarte asemănător.

Cunoscîndu-se caracteristicile tematicii și ale terenului, elaborarea documentației a însemnat în esență studierea posibilității stabilirii unei conexiuni optime între acestea, cu rezolvarea concomitentă a anumitor cerințe muzeologice și funcționale.

Acestea din urmă, influențînd substanțial toate propunerile, începînd de la amplasarea sectoarelor, grupelor, unităților și dotărilor pînă la stabilirea tuturor lucrărilor de amenajare, au ridicat o serie de întrebări de principiu. Acestea apar în mod similar la majoritatea expozițiilor etnografice în aer liber, iar soluționarea lor determină, în bună parte, specificul viitorului muzeu.

Astfel, o primă problemă deosebit de importantă, care reprezintă un factor principal în crearea unui aspect general tipic, autentic și implicit estetic, a fost stabilirea suprafeței necesare de teren.

La construirea unor muzee care prezintă în mod complex anumite zone, delimitarea nu prezintă dificultăți deosebite. Ea se face pornind de la un anumit raport între suprafața liberă și aceea destinată amplasării unităților

Oberfläche sind 5,5 ha Wasserfläche, 10,7 ha Hänge mit weniger als 8% Gefälle, 12,2 ha Hänge mit 8—15% Gefälle und 16,1 ha Hänge mit über 15% Gefälle. Das Gebiet durchfließt ein Wasserlauf mit geregelter Durchflußmenge von 0,3—0,7 Kubikmeter pro Sekunde. Der Pflanzenwuchs ist verhältnismäßig reich und weist in großen Zügen folgendes Bild auf: Wassertflächen 5,5 ha, Sümpfe 5,2 ha, Wiesen 8,5 ha, Strauchwerk 0,7 ha und Wald — in der Mehrzahl aus Eichen und Föhren bestehend — 22,6 ha. Es bietet malerische Ausblicke auf den Wasserspiegel des Teiches und das Zibinsgebirge (Munții Cibinului; Prejba 1745 m — Beșineu 1963 m). Das Landschaftsbild ist sehr abwechslungsreich und weist im allgemeinen die spezifischen Kennzeichen des Hügellandes auf, sieht aber gleichzeitig stellenweise wie eine Sumpfggend, Ebene oder Berglandschaft aus. Es begünstigt die Ausstellung sehr verschiedener Einheiten und ist für den Wiederaufbau volkstümlicher technischer Anlagen, die zu meist aus einem ähnlichen Rahmen stammen, ganz besonders geeignet.

Von den Merkmalen der Thematik und des Geländes ausgehend, bedeutete die Ausarbeitung des Entwurfs im Grunde genommen nichts anderes, als die bestmögliche gegenseitige Ergänzung dieser beiden Elemente festzulegen, wobei zugleich gewisse museologische und funktionelle Erfordernisse zu erfüllen waren.

Diese letzteren wirkten sich auf alle Vorschläge wesentlich aus, angefangen von der Wahl des Standortes der Sektoren, Gruppen, Einheiten und Nebengebäude bis zur Festlegung aller ergänzenden Arbeiten, und warfen gleichzeitig eine Reihe grundsätzlicher Fragen auf. Diese treten bei der Mehrzahl volkskundlicher Freilichtausstellungen in ähnlicher Weise auf, und ihre Beantwortung bestimmt großenteils das Spezifische des zukünftigen Museums.

Das erste, überaus wichtige Problem, das einen Hauptfaktor bei der Schaffung eines allgemein typischen, authentischen und zugleich ästhetischen Gepräges bildet, bestand in der Ermittlung der notwendigen Fläche.

Beim Aufbau von Museen, die bestimmte Gebiete als Ganzes darstellen, bildet die Grenzziehung keine besonderen Schwierigkeiten. Hierbei geht man von einem bestimmten Verhältnis zwischen der freien Fläche und derjenigen, die für die Aufstellung der eigentlichen ethnographischen Einheiten vorgesehen ist, aus, und gleichzeitig

etnografice propriu-zise, cât și de la densitățile existente în cadrul unor sate caracteristice. În cazul Sibiului, unde, în conformitate cu tematica sectorului, apare necesitatea ca un număr mare de unități, amplasate inițial în afara vetrii propriu-zise a localităților, să se intercaleze între zone dens construite — relativ mici, problemele au fost mult mai dificile.

von der in den charakteristischen Dörfern vorhandenen Dichte. Im Falle von Hermannstadt waren die Probleme jedoch viel schwieriger, denn hier erschien die Notwendigkeit, eine große Anzahl von Einheiten, die ursprünglich außerhalb des eigentlichen Ortsbildes aufgestellt waren, zwischen dicht bebaute, verhältnismäßig kleine Zonen einzuschieben.

Bei der Abgrenzung des Geländes war man bemüht, sowohl eine verhältnismäßig geringe

Lacul central al muzeului.

Der See des Museums.

La stabilirea delimitării s-a încercat să se țină seama atât de necesitatea obținerii unei densități relativ reduse cât și de avantajul unei lungimi limitate a circuitului, în sensul evitării obosirii vizitatorilor și implicit a reducerii plăcerii vizitării muzeului. Pornind de la numărul unităților prevăzute în tematică, s-a apreciat că se obține o soluție optimă dacă se folosește în etapa actuală o suprafață de aproximativ 42 ha. Făcând abstracție de o zonă de rezervă alăturată, destinată amplasării unor obiective salvate, care nu vor putea să facă parte din expoziția propriu-zisă, se preconizează obținerea unei densități de 2,6 ansambluri, respectiv 3,3 unități etnografice pe ha.

Alegerea locului de amplasare a sectoarelor și grupelor tematice s-a făcut pe baza con-

Dichte zu erhalten, als auch den Vorteil eines begrenzten thematischen Rundganges zu berücksichtigen und dadurch das Ermüden des Besuchers zu verhindern. Man ging von der Anzahl der in der Thematik vorgesehenen Einheiten aus und betrachtete es als vorteilhaft, in der gegenwärtigen Etappe eine Fläche von etwa 42 ha in Anspruch zu nehmen. Abgesehen von einer zusätzlichen Reservezone für die Aufstellung von Gegenständen, die für die eigentliche Ausstellung nicht in Frage kommen, wurde eine Dichte von 2,6 Ensembles beziehungsweise 3,3 volkswirtschaftlichen Einheiten pro Hektar angestrebt.

Der Aufstellungsort der Sektoren und thematischen Gruppen wurde auf Grund einer Gegenüberstellung der allgemeinen Merkmale der Gegenstände einerseits und der Bodengestalt, der hydrologischen Bedingungen und des Landschaftsbildes andererseits gewählt;

fruntării caracteristicilor generale ale obiectelor, cu relieful, condițiilor hidrologice și peisagistice ale terenului, urmărindu-se concomitent realizarea unei densități uniforme.

O problemă cu totul deosebită a fost structurarea internă a grupelor și amplasarea corespunzătoare a diferitelor unități în parte. Pentru instalații și construcții situate la locul lor de baștină în afara localităților s-au stabilit amplasamente izolate. În schimb diferite obiecte provenite din interiorul vetrii așezărilor ar fi trebuit grupate și în muzeu în ansambluri mai mari.

Unitățile ce se vor aduce din zone în care domină satul de tip împrăștiat, vor putea fi concentrate în poieni întinse, de exemplu, la grupa tematică a tehnicilor legate de producerea obiectelor de uz din lemn. În unele cazuri s-a realizat unitatea plastică a ansamblului, chiar și prin amplasarea laterală a construcțiilor cu caracteristici esențial deosebite ce se intercalează tematic între cele grupate. Totuși, privind obiectele provenite din sate de drum, situația a fost mult mai dificilă. Dat fiind succesiunea tematică a unităților, nu s-au putut grupa decât maximum 8 exponate în cadrul unor ansambluri compact construite. Legat de posibilitatea redusă de restabilire a cadrului autentic această situație reprezintă într-o oarecare măsură un dezavantaj care nu s-a putut evita. Dar, datorită specificului arhitecturii populare românești și a terenului, el urmează a fi în mare parte anihilat.

În acest sens este necesar să se remarce că mai ales caracteristicile favorabile ale amplasamentului din Dumbravă au trebuit să fie speculate la maxim. Pentru încadrarea unităților într-un peisaj potrivit, s-au ales cu multă grijă, îndeosebi locurile de amplasare pentru exponatele provenite din zona muntoasă, câmpie sau baltă. Astfel, s-a putut obține o grupare și separare a unităților, care va contribui în mod substanțial la crearea unei ambianțe plăcute. Aceasta fiind capabilă să atragă un public numeros, va forma una din caracteristicile specifice ale muzeului din Dumbravă.

Pe lângă problemele legate de modul în care se poate folosi relieful general al tere-

wobei man gleichzeitig bemüht war, eine gleichmäßige Dichte zu erreichen.

Ein ganz besonderes Problem bildete die innere Gliederung der Gruppen und die Wahl entsprechender Standorte für die Aufstellung der verschiedenen Einheiten. Die Vorrichtungen und Bauten, die an ihrem Herkunftsort außerhalb der Ortschaft lagen, werden auch im Museum frei stehen. Dagegen wäre es notwendig gewesen, für verschiedene Einheiten, die aus dem Inneren des Dorfes stammen, eine Gruppierung in größere Ensembles vorzusehen. Die Gegenstände, die aus Zonen gebracht werden, in denen Streusiedlungen vorherrschen, können auf ausgedehnten Wiesen aufgestellt werden (z.B. innerhalb der thematischen Gruppe der Techniken, die bei der Herstellung von Gebrauchsgegenständen aus Holz angewendet werden). Bei der Ausarbeitung des Entwurfes konnte man in einigen Fällen das einheitliche Gepräge der Gruppen auch durch eine seitliche Aufstellung der Bauten mit wesentlich anderen Merkmalen erreichen. Trotzdem ergab sich bei den Gegenständen, die aus Straßendörfern stammen, eine weit schwierigere Lage. Da die thematische Reihenfolge der Einheiten gegeben war, konnten im Rahmen festgefügtter Ensembles höchstens 8 Exponate zusammengefaßt werden. Da die Wiederherstellung eines echten Rahmens von beschränkten Möglichkeiten bestimmt wurde, so bedeutet diese Lage in einem gewissen Maße einen Nachteil, der nicht zu vermeiden war. Doch kommt dieser, dank der Besonderheiten des Geländes und der rumänischen Volksarchitektur nicht so sehr zur Geltung.

In diesem Sinne kann man erwähnen, daß die günstigen Merkmale des Aufstellungsortes im Jungen Wald im höchsten Grade ausgewertet werden mußten. Um die Bauten in ein entsprechendes Landschaftsbild hineinzustellen, wählte man mit besonderer Sorgfalt die Aufstellungsorte der Ausstellungsgegenstände, die aus dem Berg- oder Flachland stammen. Dadurch konnte man eine Trennung beziehungsweise Gruppierung der Einheiten erreichen und zur Schaffung einer angenehmen Umgebung wesentlich beitragen. Diese wird zu den besonderen Merkmalen des Museums zählen.

Neben den Problemen, die die Art der Auswertung der allgemeinen Bodengestalt betreffen, treten grundsätzliche Fragen betreffs der Vegetation auf. In dieser Beziehung bestünden zwei Möglichkeiten. Setzte man in der Nähe von jeder Einheit die Pflanzen-

nului, s-au ridicat întrebări de principiu privind plantațiile. Ar exista două posibilități de tratare a anturajului vegetal. Dacă s-ar planta în jurul fiecărei unități speciile de la locul original de amplasare, s-ar crea într-un cadru redus o oarecare autenticitate, muzeul în ansamblul lui transformându-se în schimb într-un fel de parc neunitar ce ar părea creat artificial și lipsit de consistență. Păstrarea

arten des ursprünglichen Standortes, würde man in beschränktem Rahmen eine gewisse Echtheit schaffen, das Museum in seiner Gesamtheit hingegen in einen uneinheitlichen Park verwandeln, der einen gesuchten und gekünstelten Eindruck erweckte. Behält man jedoch eine allgemeine, verhältnismäßig einheitliche Vegetation bei, in die man bloß in unmittelbarer Nähe einiger Bauten mit besonderen Elementen eingreift, so hätte man

Vedere din sectorul „alimentar“.

Ansicht aus dem Sektor „Ernährung“.

unei vegetații generale relativ unitare, în care s-ar interveni chiar numai în apropierea câtorva unități cu anumite elemente speciale, ar avea ca urmare existența unei vegetații ceva mai puțin autentice lângă anumite obiecte, dar concomitent crearea unui aspect firesc și natural pentru muzeul luat în ansamblul lui. Întrucât există în Dumbravă o vegetație generală frumoasă, diferențiată, a apărut indicată păstrarea ei. Ea formează un anturaj potrivit pentru toate unitățile ce provin din șes sau zona de dealuri. În ce privește obiectele etnografice aduse din zona de baltă există de asemenea porțiuni de teren cu o vegetație corespunzătoare. Încercându-se însă obținerea unei soluții optime, s-a prevăzut în paralel plantarea pe o suprafață relativ redusă, și anume, în jurul a trei grupări con-

neben bestimmten Ausstellungsstücken einen weniger authentischen pflanzlichen Rahmen, dafür würde aber das Museum in seiner Gesamtheit ein natürliches ursprüngliches Aussehen behalten. Da im Jungen Wald eine schöne, unterschiedliche, allgemeine Vegetation existiert, schien es angezeigt, diese beizubehalten. Sie bildet eine geeignete Umgebung für Einheiten aus dem Berg- und Flachland. Was die volkskundlichen Gegenstände betrifft, die aus der Sumpfbzone gebracht werden, gibt es ebenfalls Geländeabschnitte mit entsprechendem Pflanzenwuchs. Bei dem Versuch, die bestmögliche Lösung zu finden, wurde auf verhältnismäßig geringer Fläche, und zwar um drei Gruppierungen von Einheiten aus der Bergzone eine Vegetation vorgesehen, die für den Herkunftsort spezifisch ist. So beabsichtigt man z. B., um eine Wiese mit Sennhütten einen Tannen- oder Fichtenwaldstreifen zu pflanzen und zwischen diesen

ținând unități aduse din zona muntoasă, a vegetației specifice locului original. Astfel se intenționează, de exemplu, a se crea în jurul poienii stînilor o fîșie de pădure de brad sau molid, trecerea între aceasta și pădurea de stejar urmînd a se face treptat.

Pornind de la ideia că atît factorul estetic cît și valoarea cognitivă sînt legate de o logică elementară privind încadrarea și scopul unităților, s-a dat importanță asigurării tuturor condițiilor necesare pentru funcționarea normală a instalațiilor. Morile de vînt se vor reconstrui pe o mică movilă ce va fi executată pe locul cel mai liber. Tot așa, s-a prevăzut că mecanismele hidrotehnice să fie remontate între două cursuri de apă, amenajîndu-se în acest sens încă 1140 m de canale față de cele 2460 m existenți. Nefiind posibilă amplasarea în serie a numărului mare de instalații, s-a propus amplasarea lor paralelă, și anume la o interdistanță medie de 42 m. Deși necesită de asemenea lucrări suplimentare, se consideră favorabil ca și podul plutitor, morile plutitoare și moara cu alvan să se monteze pe suprafețe de apă special proiectate, a căror formă să amintească pe aceea a rîurilor de pe care provin. Executarea tuturor amenajărilor hidrotehnice este pe deplin justificată. Crearea condițiilor firești va avea nu numai avantaje științifice și plastice, ci va permite chiar să se prezinte la anumite instalații modul concret de funcționare a acestora.

O altă categorie de lucrări ce au trebuit să fie studiate în cadrul documentației, au fost acelea de amenajarea aleilor. O primă problemă de principiu care s-a ridicat în acest sens a fost aceea a necesității relevării clare a unui circuit. Acesta are într-o serie de cazuri, și mai ales la muzeele profilate pe prezentarea unor zone etnografice, o importanță mai redusă, motiv pentru care nu se poate citi un astfel de circuit în cazul rețelei de alei a majorității expozițiilor în aer liber. Dacă se dă însă importanță faptului ca și vizitatorul neghidat să parcurgă unitățile într-o succesiune anumită, necesitate ce apare mai ales la muzee cu profil special, este bine să se citească acest circuit ca element principal de compoziție.

und dem umliegenden Eichenwald einen allmählichen Übergang herzustellen.

Da vorausgesetzt wurde, daß sowohl der ästhetische als auch der Erkenntniswert eines Museums von einer elementaren Logik hinsichtlich des Zweckes und der damit verbundenen Einfügung der Einheiten in den sie umgebenden Rahmen bestimmt werden, legte man Gewicht darauf, alle notwendigen Bedingungen für ein normales Funktionieren der technischen Anlagen zu sichern. Die Windmühlen finden auf einem kleinen Hügel Aufstellung, der auf dem freiesten Platz aufgeworfen wird. Ebenso ist vorgesehen, daß die mit Wasserantrieb versehenen Einheiten zwischen zwei Bächen aufgebaut werden. Zu den vorhandenen 2460 m Wasserläufen sollen zu diesem Zweck noch 1140 m hinzugefügt werden. Da eine reihenweise Aufstellung der großen Zahl von Anlagen unmöglich ist, wurde der Vorschlag gemacht, sie parallel in einem Abstand von ungefähr 42 m voneinander wiederaufzuführen. Obwohl es ebenfalls zusätzliche Arbeiten erfordert, wird es für günstig gehalten, daß auch Fahren, Schiffsmühlen usw. auf eigens dafür geschaffenen Wasserflächen aufgestellt werden. Aber die Ausführung aller hydrotechnischen Arbeiten ist vollkommen gerechtfertigt. Die Schaffung natürlicher Bedingungen hat sowohl wissenschaftliche als auch ästhetische Vorteile und läßt gleichzeitig ein effektives Vorführen der Funktionsweise bestimmter Anlagen zu.

Eine andere Kategorie von Arbeiten, die im Rahmen des Entwurfes studiert werden mußten, betrafen die Herrichtung von Wegen. Die erste grundsätzliche Frage, die in dieser Hinsicht auftauchte, bezog sich auf die Notwendigkeit eines klar hervorgehobenen thematischen Rundganges. Dieser hat oft, und besonders in Museen, wie volkshundlich geschlossene Gebiete zeigen, eine geringere Bedeutung. So kann man aus dem Netz der Wege in den meisten Freilichtausstellungen einen solchen Rundgang nicht ablesen. Legt man jedoch Gewicht darauf, daß auch der ungeführte Besucher die Einheiten in einer bestimmten Reihenfolge sieht — diese Notwendigkeit ergibt sich vor allem in Museen mit besonderem Profil —, so ist es gut, daß dieser thematische Rundgang als Hauptelement der Komposition abgelesen werden kann.

Bei seinem Entwurf beachtete man das Erzielen einer leitenden Bewegungslinie und einer leichten Orientierungsmöglichkeit des Besuchers. Der thematische Rundgang erlaubt

La conceperea lui s-a avut în vedere realizarea unei fluidități maxime, ghidarea vizitatorului și crearea unei posibilități ușoare de orientare. Circuitul va permite vizitarea muzeului în ansamblu, dar și parcurgerea separată a sectoarelor. Prin adoptarea traseului s-a căutat să se rezolve concomitent o serie de aspecte secundare. Astfel, de exemplu, s-a urmărit valorificarea vederilor plăcute spre munte sau lac, stabilindu-se de la început câteva puncte prin care circuitul de vizitare trebuie să treacă într-o anumită direcție. În alte locuri s-a putut întrebuința un traseu în formă de meandre, care, legat de grupele tematice, asigură în celălalt sens o grupare în funcție de natura peisagistică și caracteristicile constructive ale unităților. Prin aceasta s-a putut prevedea concentrarea exponatelor aduse din anumite zone în grupe relativ unitare, accesul la obiecte asigurându-se din diferite meandre ale circuitului. Legătura directă în interiorul grupelor, sau aceea cu alte ansambluri care au caracteristici similare, se va face prin alei secundare, care împreună cu drumurile de scurtare a circuitului vor completa rețeaua căilor de comunicație. Lungimea totală a aleii de circuit va fi de 4320 m ceea ce corespunde cu o distanță medie de 31 m între unitățile și 51 m între ansamblurile etnografice, iar lungimea aleilor secundare și de scurtare va fi ceva mai mare, și anume de 7930 m.

O ultimă necesitate funcțională și muzeologică, care nu a trebuit să se piardă din vedere, a fost rezervarea unor terenuri pentru diversele dotări ca: pavilionul central, curtea gospodărească, grupuri sanitare, bufet, scenă în aer liber etc. Dar, o problemă în acest sens a constituit doar modul de amplasare a unor mici standuri pavilion. Legat direct de caracterul rezolvării arhitectonice a acestora, a apărut fie posibilitatea separării lor relative de grupele de care aparțin, soluție ce ar fi dus la o lungire a aleii de circuit, fie posibilitatea introducerii lor în interiorul grupărilor. În acest ultim caz, rezolvarea plastică a pavilioanelor trebuind să se apropie într-cîtva de aspectul unităților, apar însă alte dezavantaje.

die Besichtigung des gesamten Museums, aber auch das unabhängige Besuchen der einzelnen Sektoren. Durch das Festlegen seines Verlaufs suchte man gleichzeitig noch andere Fragen zu lösen, so versuchte man z. B. den angenehmen Ausblick auf das Gebirge auszuwerten, indem man von vornherein einige Strecken auf dem Besichtigungsrundgang festlegte, die der Besucher in einer bestimmten Richtung durchgehen soll. An anderen Stellen konnte man den Weg in einer Schlangenlinie führen und durch diese, bei einer besonderen Aufstellung der thematischen Gruppen in einer anderen Richtung, eine Gruppierung nach dem Landschaftsbild und den baulichen Merkmalen erreichen. Auf diese Weise konnte man Einheiten aus bestimmten Gebieten in verhältnismäßig geschlossenen Ensembles zusammenfassen, selbst wenn manchmal der Zugang zu den einzelnen Gebäuden aus verschiedenen Mäandern des Rundganges erfolgt. Die direkte Verbindung im Innern der Gruppen oder mit anderen Ensembles, die ähnliche Merkmale aufweisen, besorgen Wege geringerer Bedeutung, die zusammen mit verschiedenen Abkürzungen das Verkehrsnetz vervollständigen. Die Gesamtlänge des Rundganges wird 4320 m betragen, was einem Abstand von 31 m zwischen den Einheiten und 51 m zwischen den ethnographischen Ensembles gleichkommt; die Länge der Nebenwege und Abkürzungen wird etwas größer sein, etwa 7930 m.

Eine letzte funktionelle und museologische Notwendigkeit, die nicht außer acht gelassen werden dürfte, war das Festlegen geeigneter Standorte für verschiedene Zweckbauten, wie: Hauptpavillon, Wirtschaftshof, Freilichtbühne usw. Ein wirkliches Problem in dieser Beziehung war aber nur die Aufstellung einiger kleiner Ausstellungsstände. In direktem Zusammenhang mit der architektonischen Durchbildung dieser Einrichtungen tauchte die Möglichkeit auf, sie von den dazugehörigen Gruppen möglichst abzusondern — diese Lösung würde zu einer Verlängerung des Rundganges führen — oder sie in die entsprechenden Gruppierungen einzufügen. Im letzten Fall müßten sich die kleinen Pavillons dem Aussehen der Einheiten einigermaßen anpassen, wodurch sich andere Nachteile ergeben würden.

Natürlich waren die Fragen, die sich im Laufe der Ausarbeitung des Aufbauplans ergaben, nach Natur und Umfang sehr verschieden. Es war notwendig, daß die Fragestellung und Lösung der Probleme planmäßig

Este firesc că întrebările care s-au ridicat pe parcursul întocmirii proiectului au fost de natură și complexitate foarte diferită. A fost necesar ca ridicarea și rezolvarea lor să se facă organizat și cu grijă. Documentația, trecând prin mai multe forme, a putut fi îmbunătățită mereu. De fiecare dată au existat probleme ce trebuiau rezolvate paralel și altele ce trebuiau soluționate succesiv. Pentru a rotunji privirea asupra proiectului muzeului din Dumbravă, este necesar să se arate, în sfârșit, modalitatea întocmirii lui.

Pornind la elaborarea documentației propriu-zise, s-a lucrat mai întâi la tematică, alegându-se concomitent terenul potrivit. În continuare s-a procedat la analiza acestor elemente de bază, întocmindu-se pe de o parte tabele în care să fie cuprinse caracteristicile probabile ale unităților (materiale și forme de construcție, specificul amplasării și a cadrului original, condițiile de funcționare și în sfârșit distanța propusă în mod ideal, până la unitățile vecine din muzeu), și pe de altă parte cartări privind elementele majore ale situației existente pe terenul muzeului (condițiile geologice și hidrologice, pantele versanților și stabilitatea acestora, vegetația, vizibilitatea normală pe timp de vară, vederile existente spre munte, apă stătătoare sau apă curgătoare și în sfârșit caracteristicile peisagistice generale ale diferitelor zone a teritoriului).

Aceste planuri și tabele, completate cum este firesc de memorii au constituit materialul de bază pentru lucrările ulterioare. În cadrul acestora s-au stabilit mai întâi toate schemele ce au venit în considerare pentru traseul circuitului, alegându-se varianta optimă pe bază de tabele comparative, și mai ales în funcție de avantajele ce le oferă pentru amplasarea exponatelor. Odată fixată, poziția sectoarelor s-a putut trece la detalierea propunerilor generale, studiindu-se gruparea tematică, urbanistico-etnografică și peisagistică și concomitent amplasarea concretă a exponatelor pe bază de scheme, planuri și desfășurări paralele a ambelor părți a aleilor. Din cele definitive anterior, au reieșit în sfârșit lucrările auxiliare necesare, cum sînt amenajările aleilor, a cursurilor de apă și a spațiului verde, lucrări menite a asigura satisfacerea unor cerințe muzeologice și funcționale concrete ale expoziției în aer liber.

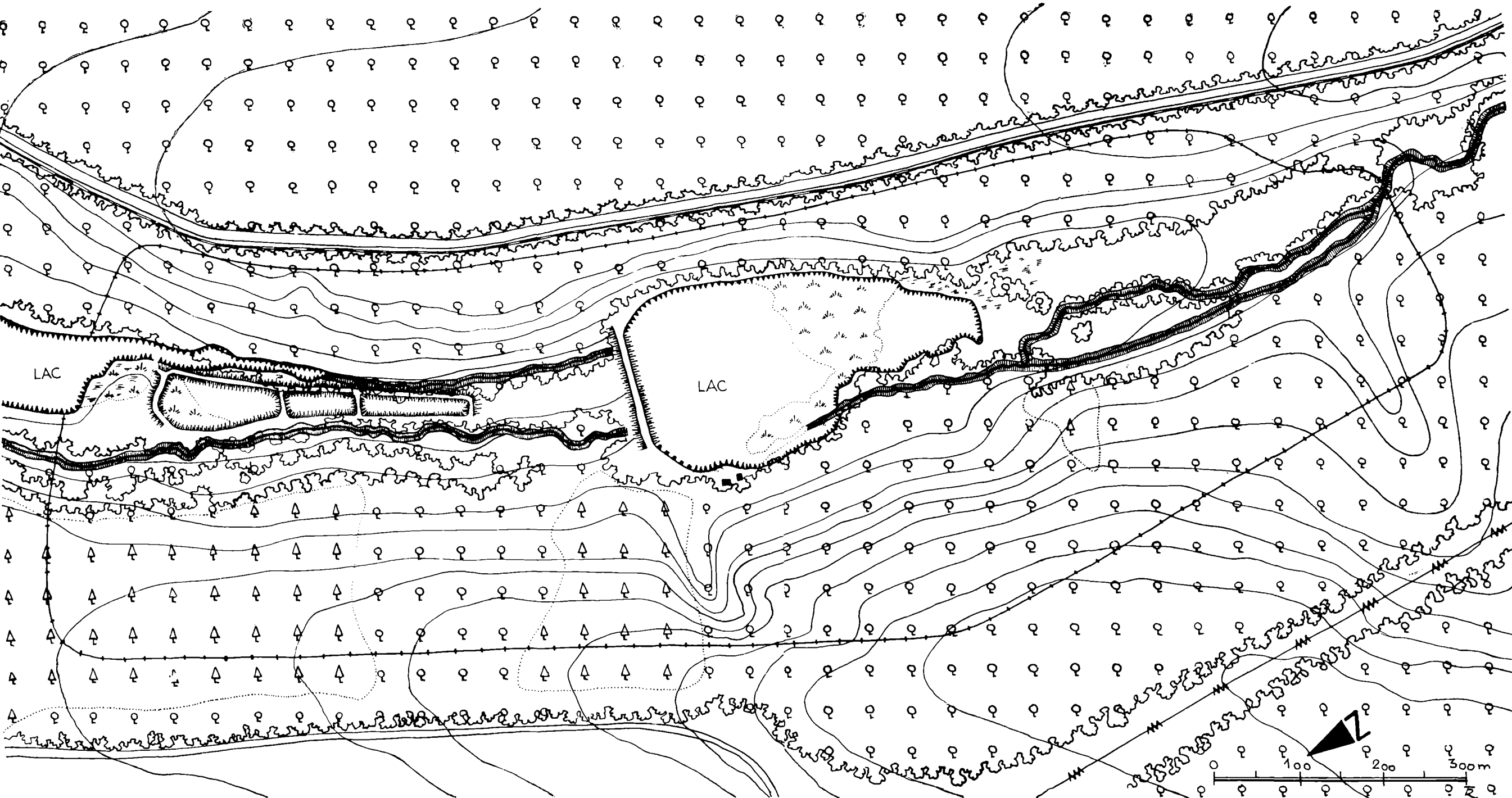
und sorgfältig erfolge. Bei der Ausarbeitung wurde der Entwurf mehrmals umgeändert und konnte dabei ständig verbessert werden. Aber es gab immer Probleme, die gleichzeitig gelöst werden mußten, und andere, die sich aufeinanderfolgend ergaben. Um den Überblick über den Aufbauplan des Museums im Jungen Wald abzurunden, soll schließlich die Art seiner Herstellung gezeigt werden.

Zuerst wurde die Thematik zusammengestellt und zugleich das passende Gelände ausgewählt. Anschließend ging man bei der Ausarbeitung des Entwurfs an die Analyse dieser Grundelemente. Einerseits legte man in Form von Tabellen die mutmaßlichen Kennzeichen der Einheiten fest (die Materialien und Bauformen, das Spezifische der ursprünglichen Aufstellung und des dazugehörigen Rahmens, die Grundbedingungen für den normalen Ablauf des Arbeitsvorganges und schließlich der vorgeschlagene ideale Abstand von den Nachbareinheiten des Museums); andererseits kartierte man die hauptsächlichsten Kennzeichen des heutigen Zustandes des Museumsgeländes (geologische und hydrologische Bedingungen, Neigung der Abhänge und ihre Stabilität, Vegetation, normale Sicht im Sommer, vorhandene Ausblicke auf das Gebirge, stehendes oder fließendes Wasser und schließlich die Merkmale des Landschaftsbildes der verschiedenen Zonen des Geländes).

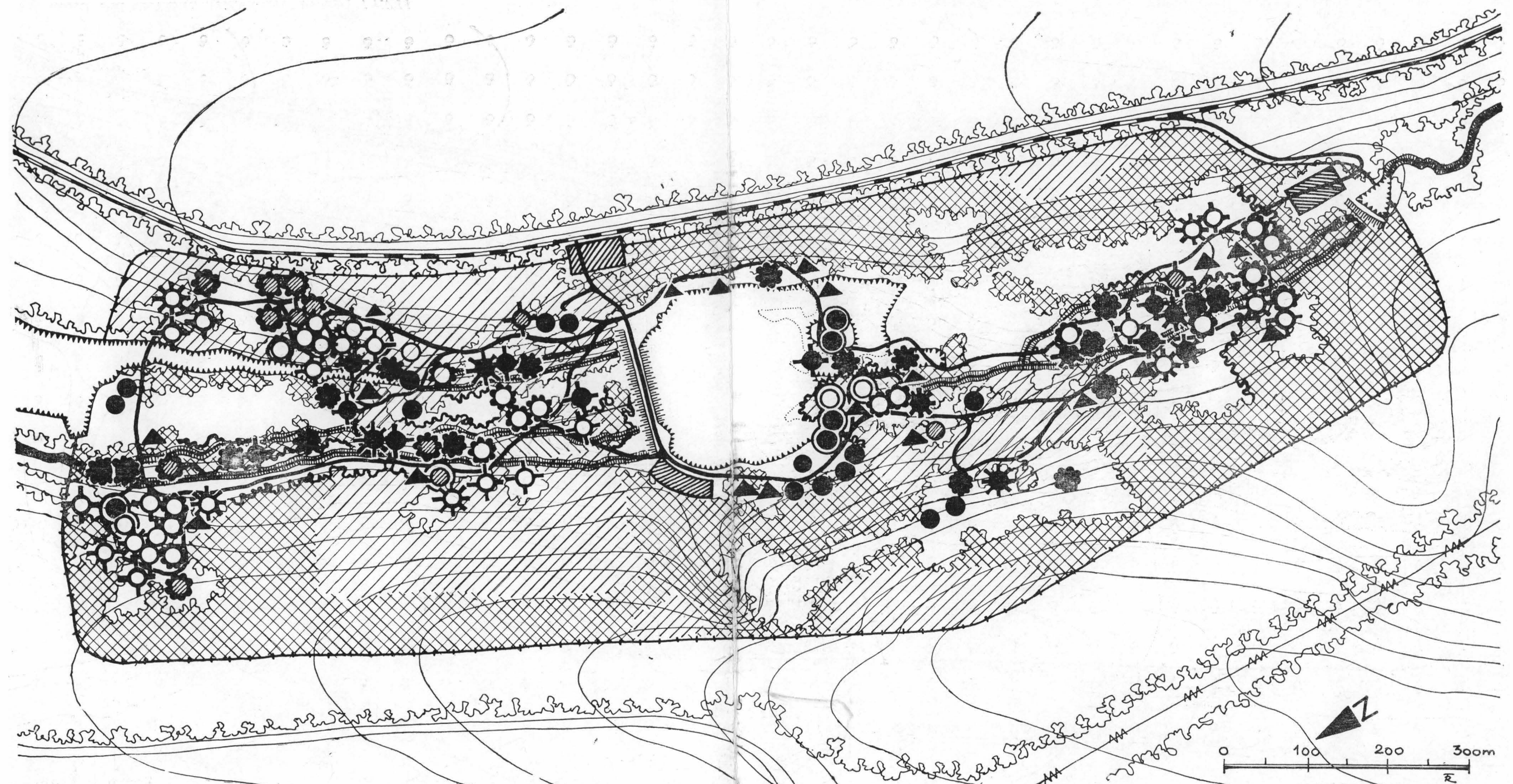
Diese Pläne und Tabellen, die natürlich durch schriftliche Darlegungen vervollständigt wurden, bildeten das Grundmaterial für die folgenden Arbeiten. Zuerst legte man alle in Frage kommenden Möglichkeiten für den ganz allgemeinen Verlauf des thematischen Rundganges fest und wählte die vorteilhafteste Variante auf Grund von Vergleichstabellen und besonders mit Rücksicht auf die Vorteile, die sie für die Aufstellung der Exponate boten. Als die Lage der Sektoren einmal feststehend war, konnte man an die Detaillierung der allgemeinen Vorschläge gehen und studierte hierbei auf Grund von Skizzen, Plänen und Ansichten der beiden Wegseiten, die thematische, ethnographisch-siedlungskundliche und landschaftliche Gruppierung und gleichzeitig die genauere Aufstellung der Exponate. Aus den vorher festgelegten Elementen ergaben sich schließlich die notwendigen Hilfsarbeiten, wie die Herrichtung der Wege, Wasserläufe und Grundflächen. Arbeiten, die den museologischen und funktionellen Forderungen der Freilichtausstellung entsprechen mußten.

Proiectul întocmit reprezintă un îndreptar precis pentru dezvoltarea muzeului. Dar în aplicarea prevederilor lui trebuie evitat orice dogmatism. Detalierea propunerilor privind amplasarea exactă a unităților etnografice și stabilirea amenajărilor auxiliare se poate face numai pe baza cunoașterii exacte a formelor și caracteristicilor situației originale, însoțită de o analiză aprofundată a tuturor factorilor care au determinat aceasta. Astfel documentația nu poate fi considerată complect încheiată. În măsura adâncirii cercetărilor etnografice vor apare în continuu probleme noi, care vor avea o oarecare influență și asupra dezvoltării pe mai departe a muzeului. Numai pornind de la o linie precisă și ținând seama de toate aspectele noi care vor apare, se va putea crea un ansamblu unitar, calitățile căruia să fie la înălțimea valorii unităților etnografice expuse.

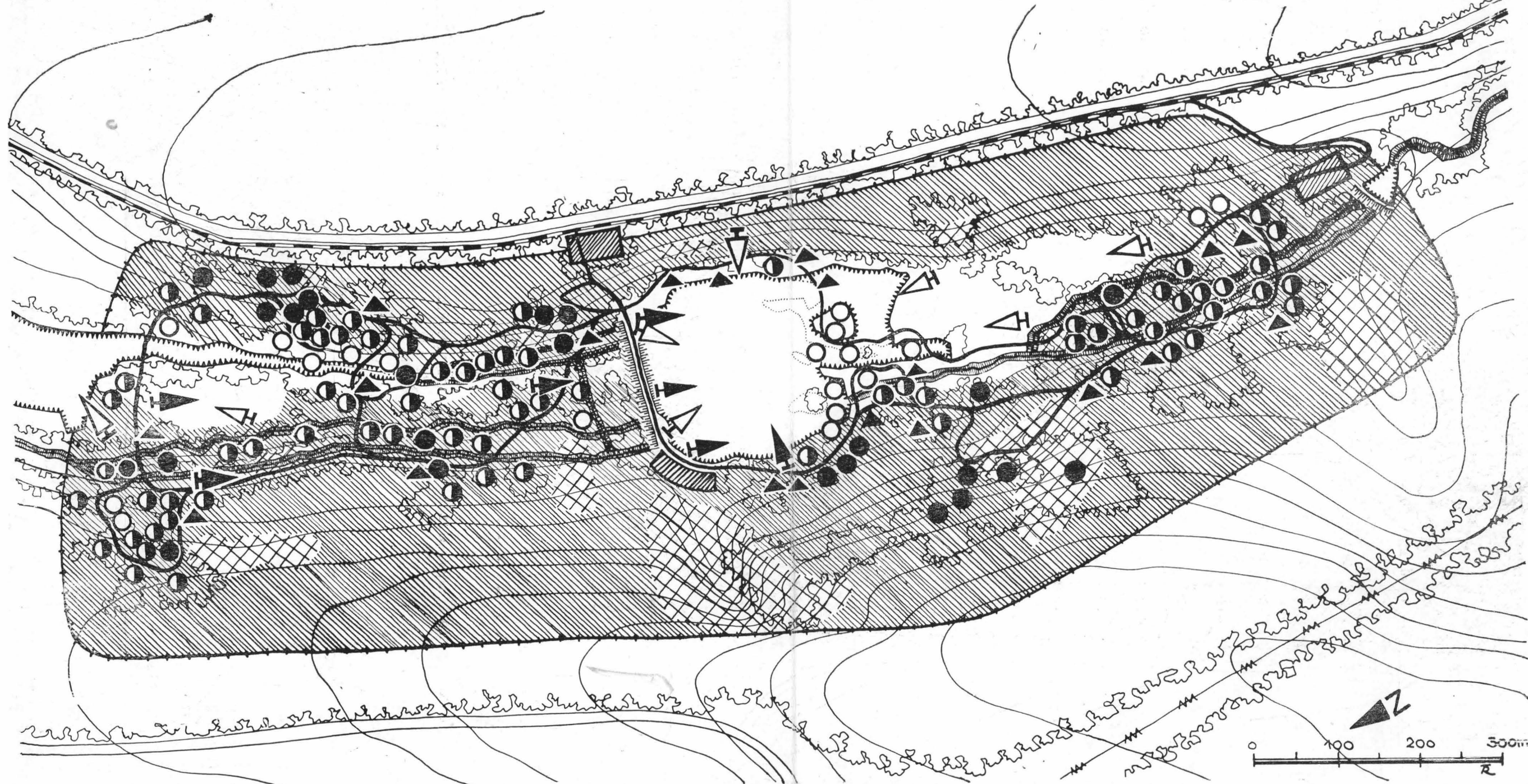
Der Aufbauplan stellt einen genauen Wegweiser für die Entwicklung des Museums dar. Doch soll bei seiner Anwendung jeder Dogmatismus vermieden werden. Die Detaillierung der Vorschläge für die genaue Aufstellung der ethnographischen Einheiten und die Festlegung der Hilfsanlagen kann nur auf Grund genauer Kenntnis und Analyse der Formen und Merkmale der ursprünglichen Lage gemacht werden. Somit kann der Entwurf nicht als vollständig abgeschlossen gelten. Mit der Vertiefung der volkskundlichen Forschungen werden fortwährend neue Probleme auftauchen, die auch auf die allgemeine Weiterentwicklung des Museums einen gewissen Einfluß ausüben werden. Nur wenn man von einer klaren Allgemeinlinie ausgeht und die neu hinzutretenden Aspekte berücksichtigt, kann man aus dem Museum ein einheitliches Ganzes schaffen, das den ausgestellten volkskundlichen Einheiten ebenbürtig ist.

Liziera pădurii	Waldrand
Pădure de foioase	Laubwald
Pădure de rășinoase	Nadelwald
Stuf	Schilf
Mlaștină	Sumpf
Cursuri de apă	Wasserläufe
Diguri și baraje	Deiche und Dämme
Maluri repezi	Steilhänge und -ufer
Curbe de nivel cu echidistanțe de 5 m	Schichtenlinien im Abstand von 5 m
Alte delimitări	Weitere Abgrenzungen
Drumuri	Wege
Linia de tramvai	Straßenbahn
Împrejmuirea muzeului	Einzäunung des Museumsgeländes
- www.muzeulastra.com / www.cimec.ro

Zonă cu vizibilitate nestingherită		Zonen mit freier Sicht
Zonă cu vizibilitate la 100—150 m		Zonen mit einer Sichtbarkeitsgrenze von 100—150 m
Zonă cu vizibilitate pînă la max. 100 m		Zonen mit einer Sichtbarkeitsgrenze von höchstens 100 m
Vizibilitate stingherită prin liziera pădurii		Durch Waldrand beeinträchtigte Sicht
Vizibilitate stingherită prin tufişuri		Durch Stauwerke beeinträchtigte Sicht
Alei principale		Hauptwege
Unități aduse din sate de tip adunat sau răsfiat		Einheit aus Haufen- oder Reihendörfern
Unități aduse din sate de tip împrăștiat		Einheiten aus Streusiedlungen
Unități amplasate inițial izolat		Ursprünglich außerhalb der Ortschaft stehende Einheiten
Standuri pavilion		Ausstellungsstände
Dotări auxiliare		Ausstellungs- oder Nebengebäude
Unități aduse din Țara Românească		Einheiten aus Muntenien und Oltenien
Unități aduse din Dobrogea		Einheiten aus der Dobrudscha
Unități aduse din Transilvania		Einheiten aus Siebenbürgen
Unități aduse din Moldova		Einheiten aus der Moldau

Zonă cu caracteristici asemănătoare regiunilor de cîmpie și baltă

Zonă cu caracteristici asemănătoare regiunilor deluroase

Zonă cu caracteristici asemănătoare regiunilor muntoase

Vederi existente spre munte.

Vederi existente spre lac

Unități aduse din zonă de cîmpie și baltă

Unități aduse din zonă de dealuri

Unități aduse din zonă muntoasă

Liziera pădurii

Zonen mit Merkmalen des Flachland- und Sumpfbgebietes

Zonen mit Merkmalen des Hügellandes

Zonen mit Merkmalen des Berglandes

Ausblick auf die Berge

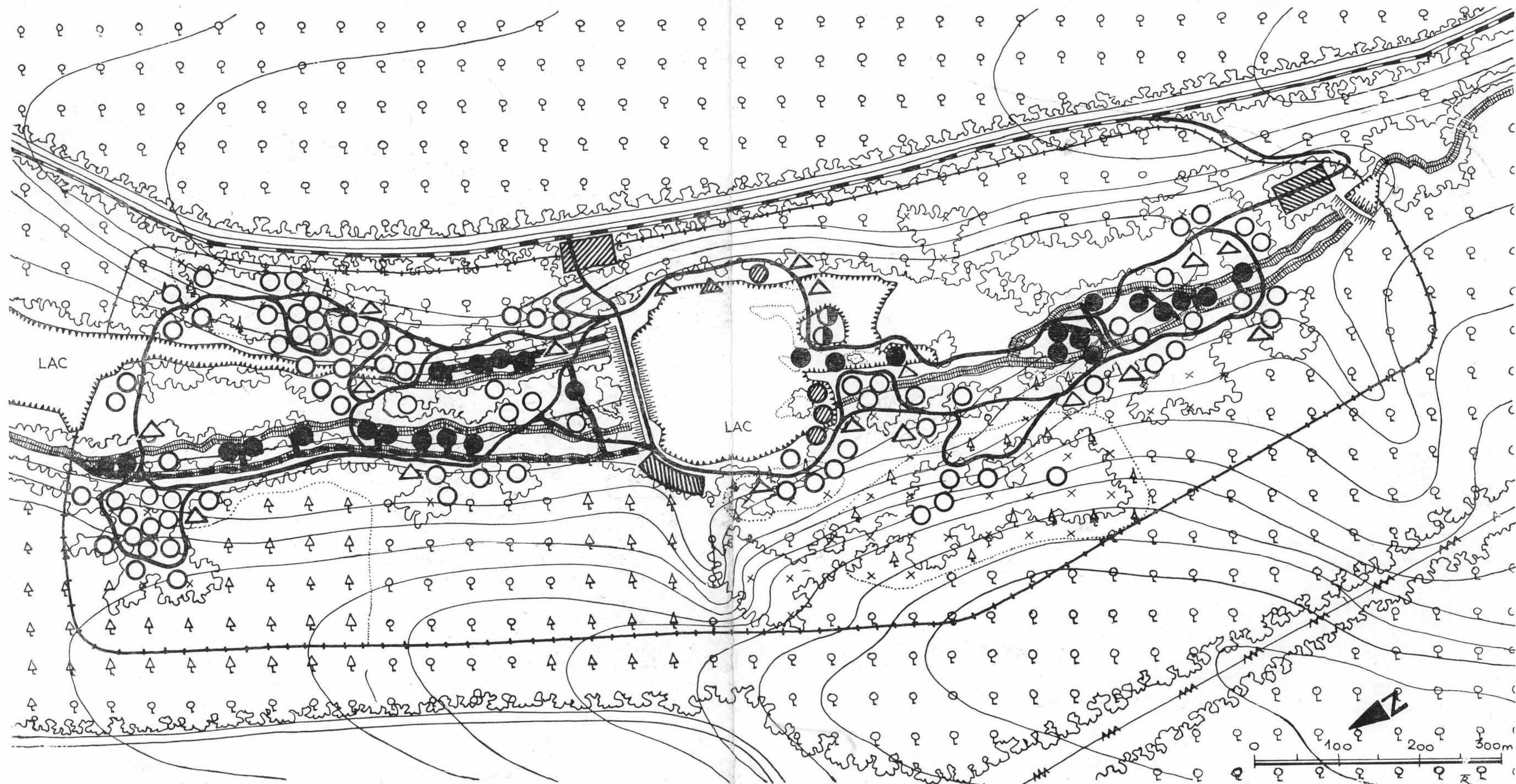
Ausblick auf den See

Einheiten aus dem Flachland und Sumpfbgebiet

Einheiten aus dem Hügelland

Einheiten aus den Gebirgsgegenden

Waldrand

Baraje		Dämme
Maluri abrupte		Steilhänge und -ufer
Cursuri de apă existente		Vorhandene Wasserläufe
Cursuri de apă prevăzute		Vorgesehene Kanäle
Alei principale		Hauptwege
Unități etnografice acționate de apă		Anlagen mit Wasserantrieb
Unități etnografice legate de apă		Einheiten und Fahrzeuge, die an das Wasser gebunden sind
Unități etnografice acționate de vânt		Windmühlen
Alte unități etnografice		Andere Einheiten
Standuri pavilion		Ausstellungsstände
Împrejmuirea muzeului		Einzäunung des Museumsgeländes
Pădure existentă de foioase		Vorhandener Laubwald
Pădure existentă de rășinoase		Vorhandener Nadelwald
Defrișări propuse		Vorgesehene Abholzungen
Pădure de rășinoase plantată în locurile defrișate		Neuangelegter Nadelwald
Liziera pădurii		Waldrand
Delimitarea zonelor de vegetație		Abgrenzung der Vegetationszonen
Curbe de nivel cu echidistanța de 5 m.		Schichtenlinien im Abstand von 5 m

CRITERII DE SELECȚIONARE A MONUMENTELOR PENTRU MUZEELE ETNOGRAFICE ÎN AER LIBER

Boris Zderciuc

Acțiunile pentru organizarea muzeelor etnografice în aer liber au luat, în ultima vreme, un mare avânt în țara noastră. Asemenea acțiuni sînt deosebit de intense, de altfel și pe planul muzeografiei mondiale.

În țara noastră, spre pildă, numai în ultimii zece ani au fost puse bazele unor muzee etnografice în aer liber, diferențiate atît sub raportul conținutului tematic, cît și a razei de activitate, teritorială. Astfel, la Sibiu, în peisajul minunat al Dumbravei, se dezvoltă Muzeul tehnicii populare, care prin reconstruirea unor instalații tehnice și a unor ateliere meșteșugărești de pe tot teritoriul țării va deveni una din cele mai originale și valoroase unități muzeale; la Golești se proiectează organizarea unui muzeu etnografic în aer liber consacrat ilustrării pomiculturii și viticulturii; la Tulcea se inițiază un muzeu al pescuitului; la Bran, pe lângă Muzeul Cetății, a luat naștere un sector etnografic în aer liber care oglindește aspecte din viața satelor brăne; la Negrești a fost reconstruită o gospodărie autentică din Rața, care va constitui punctul de plecare al unui viitor muzeu în aer liber al Țării Oașului; se discută planurile de organizare a unor astfel de muzee la Iași, Rîmnicul Vîlcea, la Curtișoara-Gorj etc. Nu mai vorbim de puternica dezvoltare pe care au luat-o cele două unități mai vechi — Muzeul Satului și secția în aer liber a Muzeului etnografic al Transilvaniei din Cluj — care prin valoarea documentară și artistică a gospodăriilor și a altor unități

KRITERIEN BEI DER AUSWAHL DER DENKMÄLER (AUSSTELLUNGSTÜCKE) FÜR DIE VOLKSKUNDLICHEN FREILICHTMUSEEN

Boris Zderciuc

In der letzten Zeit ist in unserem Land die Errichtung volkskundlicher Freilichtmuseen sehr eifrig betrieben worden. Im übrigen stehen heute in der ganzen Welt ähnliche Vorhaben im Mittelpunkt des Interesses der Museographen.

In unserem Land z. B. sind in den letzten 10 Jahren volkskundliche Freilichtmuseen gegründet worden, die hinsichtlich ihres thematischen Gehaltes und auch ihres gebietsmäßigen Wirkungsbereiches sehr verschieden voneinander sind. So wird bei Hermannstadt (Sibiu) inmitten einer herrlichen Waldlandschaft im Jungen Wald (Dumbrava Sibiuului) das Museum für bäuerliche Technik errichtet, das durch die Rekonstruktion technischer Anlagen und Werkstätten aus allen Landesteilen eine unserer originellsten und wertvollsten musealen Einheiten zu werden verspricht; in Golești plant man ein volkskundliches Freilichtmuseum, das der Veranschaulichung des Obst- und Weinbaus gewidmet ist; in Tulcea ein Fischereimuseum, in Bran ist neben dem Museum auf der Burg eine volkskundliche Freilichtabteilung entstanden, die Aspekte aus dem Leben der Dörfer in der Umgebung von Bran widerspiegelt. In Negrești hat man einen Bauernhof aus Rața wiederaufgebaut, der den Ausgangspunkt eines zukünftigen Freilichtmuseums für das Oașer Land bilden wird. Über Pläne zur Errichtung ähnlicher Museen in Iași, Rîmnicul Vîlcea, Curtișoara-Gorj usw. wird diskutiert, gar nicht zu reden von der gewaltigen Entwicklung der beiden schon lange bestehenden Einheiten, dem Museum des Dorfes in Bukarest (București) und der Freilichtabteilung des Siebenbürgischen Volkskundemuseums in Klausenburg (Cluj). Diese haben infolge des dokumentarischen

muzeale au dobândit o reputație ce a depășit granițele țării.

Interesul crescând și preferința manifestată față de acest tip de muzeu se explică, înainte de toate, prin sistemul expunerii în aer liber. Complexele și monumentele reconstruite în aceste muzee — gospodării, case, instalații tehnice și ateliere meșteșugărești, cu tot inventarul de obiecte, — creează acea impresie de realitate vie, mijlocind vizitatorilor o cunoaștere directă și cuprinzătoare a fenomenului reprezentat.

„Pentru a fi bine înțelese — spunea Dimitrie Gusti în cuvântarea rostită la inaugurarea Muzeului Satului din București — obiectele trebuie să fie așezate în muzeu, așa cum sînt ele în realitate, nu între pînză, ci într-o casă adevărată, nu între standuri, ci în băutura din gospodăria omului. Ne trebuie cu orice chip un muzeu în aer liber în care standurile să fie case întregi țărănești, ele înșile piese de muzeu, casele la rîndul lor fiind așezate astfel ca să închipuiască un sat adevărat.“¹

Pe de altă parte, muzeul în aer liber lărgeste posibilitățile de ilustrare a fenomenelor de cultură populară, permițînd expunerea și a construcțiilor — lucru cu neputință de realizat în muzeele pavilionare. În felul acesta ajung să fie strînse și păstrate în muzee valoroase monumente de arhitectură populară, complexe de instalații tehnice țărănești și ateliere meșteșugărești care, altfel, în procesul transformărilor determinate de viața modernă, ar fi sortite dispariției.

La acestea se mai adaugă încă un factor. Așezate de obicei în parcuri sau pe terenuri aflate în afara tumultului și aglomerației din marile centre orășenești, muzeele etnografice în aer liber constituie și locuri de recreație, de odihnă instructivă. În unele muzee în aer liber se organizează și spectacole cu programe de dansuri și muzică populară, ceea ce constituie un admirabil prilej de promovare a folclorului autentic.

În funcție de conținutul tematic pe care ni-l propunem, realizarea muzeelor etnogra-

und künstlerischen Wertes der ausgestellten Bauernhöfe und anderer musealer Einheiten einen Ruf erworben, der weit über die Landesgrenzen hinausreicht.

Das wachsende Interesse und die Vorliebe für diese Art Museen geht vor allem auf das System der Ausstellung unter freiem Himmel zurück. Die in diesen Museen wieder aufgebauten Komplexe und Denkmäler — Bauernhöfe, Bauten, technische Anlagen und Werkstätten mit vollständiger Einrichtung — ruft den Eindruck lebendiger Wirklichkeit hervor und vermittelt dem Besucher eine unmittelbare und umfassende Anschauung des Dargestellten.

„Damit man die Gegenstände gut kennenlerne“, sagt Dimitrie Gusti in seiner Ansprache zur Eröffnung des Museums des Dorfes in Bukarest, „müssen sie im Museum genau so aufgestellt werden, wie sie in Wirklichkeit sind; nicht zwischen Vorhängen, sondern in einem wirklichen Haus, nicht in Schaukästen, sondern in den offenen Räumen bäuerlicher Wirtschaften. Wir brauchen um jeden Preis ein Freilichtmuseum, in dem die Schaukästen Bauernhäuser sind, die selbst auch Museumsstücke darstellen und die so angeordnet werden, daß sie ein wirkliches Dorf bilden.“¹

Andererseits bieten die Freilichtmuseen vielfältige Möglichkeiten, die Eigenarten der Volkskultur zu veranschaulichen, indem sie auch das Ausstellen von Bauten gestatten, was in den in Pavillons untergebrachten Museen nicht möglich ist. Auf diese Weise können in den Museen wertvolle Denkmäler bäuerlicher Architektur, Anlagekomplexe bäuerlicher Techniken und Werkstätten bewahrt werden, die sonst, infolge der Veränderungen, die die modernen Lebensformen mit sich bringen, dem Untergange geweiht wären.

Es kommt aber noch etwas hinzu. Meist sind die volkskundlichen Freilichtmuseen in Parks oder fern von Tumult und Menschenansammlungen städtischer Zentren untergebracht und bieten so gleichzeitig Erholung und belehrende Mußestunden.

In einigen Freilichtmuseen werden dazu auch noch Vorführungen veranstaltet, in denen Volkstänze und Volksmusik gezeigt werden —, ein ausgezeichnetes Mittel, um die Besucher mit echter Folklore bekanntzumachen.

¹ D. Gusti, *Muzeul Satului românesc*, Sociologie românească, an. I, nr. 5, mai 1936, pag. 5.

¹ D. Gusti, *Muzeul Satului românesc*, Sociologie românească, Jg. I, Nr. 5, Mai 1936, S. 5.

fice în aer liber presupune un îndelung și susținut efort de cercetare științifică și de selecționare a monumentelor ce urmează a fi transferate și reconstruite în muzeu. Sarcina cercetării științifice și a selecționării documentelor și obiectelor destinate colecțiilor muzeale se pune, de fapt, în cazul oricărei unități muzeale. Dar amploarea obiectivelor care se aduc într-un muzeu etnografic în aer liber — construcții de dimensiuni mari cu tot inventarul de obiecte, — obligă într-un mod cu totul special pe lucrătorul muzeograf la o cercetare multilaterală și exigentă, cu luarea în considerare a tuturor elementelor complexului destinat a deveni unitate de muzeu — material și tehnică de construcție, planul clădirilor, inventarul interior și modul de organizare a acestuia etc. La aceasta se adaugă necesitatea comparării unui mare număr de exemplare pentru a alege pe cel mai caracteristic și mai reprezentativ atât pentru zonă, cât și pentru epoca pe care ne propunem a le reprezenta.

Ideal ar fi ca transferarea monumentelor în muzeu să fie precedată de cercetarea întregului teritoriu ce intră în raza de activitate a muzeului și de identificarea tuturor, sau, în orice caz, a mării majorității a complexelor etnografice. Pe această cale se realizează în muzee o grupare zonală, tipologică și cronologică optimă.

În alegerea monumentelor destinate muzeeilor în aer liber s-au conturat, în procesul muncii, o serie de criterii pe care le vom expune mai jos și a căror aplicare asigură realizarea unor muzee reprezentative. Cu tot caracterul lor general valabil, folosirea în munca de identificare a acestor criterii comportă unele diferențieri și adaptări în funcție de conținutul tematic și de scopurile pe care le urmărește unitatea muzeală.

a) **Criteriul autenticității.** Monumentele care intră în patrimoniul muzeelor în aer liber trebuie să fie autentice, originale. Copiile, în principiu, cu oricâtă exactitate ar fi realizate, nu pot constitui obiecte de muzeu. În practica muzeelor noastre criteriul acesta constituie o cerință de prim ordin. De aceea în legătură cu construcțiile ce urmează a fi

Eine Voraussetzung zur Errichtung der Freilichtmuseen sind, dem vorgesehenen thematischen Inhalt entsprechend, langwierige und ausdauernde Bemühungen wissenschaftlicher Forschung. Auf Grund der Ergebnisse dieser Forschungen werden die Denkmäler ausgewählt, die ins Museum gebracht und dort wiederhergestellt werden. Wissenschaftliche Forschung und Auswahl bestimmter Zeugnisse und Gegenstände für museale Sammlungen sind Aufgaben, die tatsächlich bei der Errichtung jeder musealen Einheit erfüllt werden müssen. Der Umfang der Gegenstände indessen, die in einem volkskundlichen Freilichtmuseum aufgestellt werden, Bauten von beträchtlichen Ausmaßen samt dem ganzen Inventar für die Innenausstattung, stellt den daran arbeitenden Museographen vor Aufgaben ganz besonderer Art; er muß vielseitige und anspruchsvolle Forschungsarbeiten durchführen und dabei die verschiedensten Elemente des Komplexes, der zur Museumseinheit werden soll, im Auge haben: Material und Bautechnik, den Bauplan, die Innenausstattung und deren Anordnung usf. Dazu kommt noch die Notwendigkeit, eine große Anzahl von Exemplaren miteinander zu vergleichen, um diejenigen auszuwählen, die sowohl im Hinblick auf das Herkunftsgebiet als auch auf den darzustellenden Zeitabschnitt am kennzeichnendsten und repräsentativsten sind.

Am günstigsten, sozusagen ideal wäre es, wenn man das Gesamtgebiet, das in den Arbeitsbereich des Museums fällt, durchforschen könnte, und alle oder doch die Mehrzahl ethnographischer Komplexe als gültige Denkmäler identifizierte, bevor man eines davon in das Museum überführt. Auf diese Weise erreicht man ein Höchstmaß an entsprechender gebietsmäßiger, typologischer und chronologischer Gruppierung der Einheiten im Museum.

Für die Auswahl der Denkmäler, die für die Freilichtmuseen bestimmt sind, haben sich während des Arbeitsprozesses eine Reihe von Kriterien ergeben, die wir im folgenden darlegen werden. Ihre Anwendung gewährleistet die Errichtung wahrhaft repräsentativer Museen. Wenn diese Kriterien auch allgemeine Gültigkeit haben, so müssen sie doch bei der Bestimmung der Gegenstände in abgewandelter Form angewendet und dem thematischen Inhalt und Zweck der betreffenden musealen Einheit angepaßt werden.

a) **Das Kriterium der Authentizität.** Die Denkmäler, die in den Bestand der Freilicht-

transferate în muzee se întocmește o foarte minuțioasă documentație constând în planuri, relevee, fotografii, filme, ceea ce permite o reconstituire întocmai a monumentului. Documentația cuprinde mențiuni speciale cu privire la istoria monumentului, dacă acesta a suferit sau nu transformări, pentru ca la reconstrucție monumentul să fie readus la forma lui inițială. Piese componente ale construcției se marchează după un anumit cod pentru ca aceste piese să fie așezate la locul lor. Pentru construcțiile de lemn se folosește sistemul de notare tradițional, cunoscut și folosit de meșterii din zona de unde provine monumentul. În general, la demontări și la reconstrucții, se folosesc echipe locale de meșteri, fapt care asigură respectarea întocmai a procedeelor tehnice locale. Toate operațiile se desfășoară sub conducerea și supravegherea directă a cercetătorului muzeograf care a identificat și selecționat monumentul.

O latură esențială a criteriului autenticității constă în preocuparea de a realiza prin construcții, instalații și colecții de obiecte, imaginea cât mai veridică a forței de creație a poporului, a ingeniozității și fanteziei sale, a gustului pentru frumos, dar și a condițiilor grele de altă dată în care au fost făurite minunatele valori de cultură populară.

Criteriul autenticității cere ca în organizarea complexelor muzeale, în așezarea obiectelor să respecte regulile locului. Forța de impresionare, nota de autentic rezultă nu numai din originalitatea construcțiilor și a inventarului, ci și din unitatea, din atmosfera specific locală a ansamblului.

b) **Criteriul tipologic.** Orice monument — gospodărie, casă, instalație tehnică, atelier meșteșugăresc etc. — care urmează să fie transferat în muzeu trebuie să fie tipic, sintetizând în structura sa ansamblul elementelor și trăsăturilor morfologice și funcționale caracteristice grupului de fenomene din care face parte, zonei de cultură și unei anumite epoci. După cum s-a arătat, alegerea unui exemplar tipic este rezultatul unei cercetări îndelungate și a comparării unui mare număr

museen aufgenommen werden, müssen authentisch, echt sein. Nachahmungen, wie genau sie auch gearbeitet sein mögen, können prinzipiell nicht Ausstellungsgegenstand sein. In der Praxis unserer Museen ist diese Forderung ein Kriterium erster Ordnung. Deswegen dokumentiert man sich sehr sorgfältig über alle Bauten, die in das Museum übergeführt werden sollen; Pläne, Skizzen, Fotografien und Filme werden angefertigt, die eine genaue Wiederherstellung der Denkmäler gewährleisten. Man unterrichtet sich weiterhin über die Geschichte des Baudenkmals und vermerkt, wenn es etwa geändert worden ist, um es beim Wiederaufbau in der ursprünglichen Form wiederherstellen zu können. Die Bestandteile des Bauwerks werden nach einem bestimmten Code bezeichnet, damit sie den ihnen bestimmten Platz finden. Für Holzbauten verwendet man das überlieferte System der Markierung, das die Meister des Gebietes, aus dem das Denkmal stammt, kennen und verwenden. Im allgemeinen überträgt man den Abbau und Wiederaufbau ortsansässigen Meistern, wodurch die Beachtung der dort geübten technischen Verfahren gewährleistet wird. Alle Arbeiten werden unter der direkten Überwachung und Anleitung des museographischen Forschers ausgeführt, der das Denkmal ausgewählt hat.

Man wird bei der Anwendung des Kriteriums der Echtheit besonders darauf zu achten haben, daß bei der Errichtung von Bauten und Anlagen und bei der Sammlung von Gegenständen ein möglichst wahrheitsgetreues Bild der schöpferischen Kraft des Volkes, seines Erfindungsgeistes, seiner Phantasie und seines Schönheitssinnes vermittelt wird, es werden aber auch die schweren Lebensbedingungen von ehemals zu veranschaulichen sein, innerhalb derer diese wunderbaren Werte der Volkskultur geschaffen wurden.

Das Kriterium der Echtheit fordert ferner, daß die Komplexe, aber auch die Gegenstände, in die ihnen entsprechende Umgebung gestellt werden. Die Wirkung auf den Betrachter ergibt sich nicht nur aus dem Eindruck der Echtheit, der Eigenart der Bauten und ihrer Einrichtung, sondern auch aus dem spezifischen Lokalkolorit der gesamten Atmosphäre.

b) **Das typologische Kriterium.** Jedes Denkmal, das in das Museum übergeführt werden soll, muß typisch sein, sei es nun eine Bauernwirtschaft, ein Gebäude, eine technische Anlage oder eine Werkstatt, es

de exemplare. Trebuie să subliniem, de asemenea, că problema selecționării unor monumente reprezentative pentru muzeele în aer liber, implică numeroase dificultăți datorită complexității acestor monumente. O instalație tehnică este alcătuită dintr-o construcție și un mecanism sau o serie de mecanisme; un atelier cuprinde, într-un ansamblu, o construcție, unelte de muncă și produse; o gospodărie se compune dintr-o casă, din construcții gospodărești și dintr-un vast inventar de obiecte de folosință sau de înfrumusețare. Oricare din aceste unități, aduse în muzeu, trebuie să fie tipică prin toate componentele sale, considerate ca parte și ca tot. În acest sens muzeele etnografice în aer liber din România au acumulat o bogată experiență metodologică, concretizată în identificarea și transferarea în muzee a unor complexe de o incontestabilă valoare pentru ilustrarea modului de viață și a culturii poporului român.

Unul din indiciile importante ale tipicului este *frecvența*. O locuință cu un anumit plan, de exemplu, cu cât se întâlnește mai frecvent într-o zonă de cultură, cu atât este mai reprezentativă, mai tipică. Dar acest factor cantitativ, statistic, nu este suficient pentru a determina, de unul singur, calitatea monumentului de muzeu. Dacă am avea în vedere numai frecvența, oricare dintre zecile sau sutele de locuințe care au același plan sau sînt construite din același material poate fi transferată sau reconstruită în muzeu. Procedînd astfel, riscăm să aducem în muzee piese comune, neexpresive.

Pentru ca o construcție să prezinte valoare muzeală, indicelui cantitativ al frecvenței trebuie să-i adăugăm în mod obligatoriu aspectul calitativ, funcțional. În acest sens, monumentul de muzeu, prin soluțiile sale arhitecturale și prin proporții, prin planul de distribuire a spațiului și prin elementele sale constructive și ornamentale, reprezintă expresia cea mai elocventă a efortului creator de adaptare a construcției la cerințele materiale și spirituale ale vieții, în condițiile specifice ale momentului istoric și ale mediului natural.

Cu alte cuvinte aplicarea criteriului tipologic în selecționarea unităților complexe și

muß in seinem Aufbau die Gesamtheit der Form- und Zweckelemente in sich vereinen, die für die Gruppe der Erscheinungen, in die es gehört, weiterhin für die betreffende Kulturzone und einen bestimmten Zeitabschnitt kennzeichnend sind. Wie schon gezeigt wurde, ist die Auswahl eines typischen Exemplars das Ergebnis einer gründlichen Forschungsarbeit und sie wird auf Grund des Vergleichs einer großen Anzahl von Exemplaren getroffen. Es muß hier gleichfalls betont werden, daß die Frage der Auswahl repräsentativer Denkmäler für die Freilichtmuseen zahlreichen Schwierigkeiten begegnet, die durch die komplexe Natur dieser Denkmäler bedingt sind. Eine technische Anlage besteht aus einem Gebäude und einem oder einer ganzen Reihe von Mechanismen; eine Werkstatt umfaßt in ihrer Gesamtheit ein Gebäude, Arbeitsgeräte und Erzeugnisse des Handwerks; zu einer Bauernwirtschaft gehören ein Wohnhaus, Wirtschaftsgebäude und das Inventar der zum Gebrauch oder zur Ausschmückung bestimmten Gegenstände. Jede dieser im Museum ausgestellten Einheiten muß in allen ihren Bestandteilen, im einzelnen und in ihrer Gesamtheit, typisch sein. In dieser Hinsicht haben die Volkskundemuseen eine reiche methodologische Erfahrung gesammelt, die sich bei der Bestimmung und Überführung von Komplexen in die Museen auswirkt. Die Komplexe sind von unbestreitbarem Wert für die Veranschaulichung der Lebensweise und Kultur des rumänischen Volkes.

Einer der wichtigen Hinweise dafür, ob eine Erscheinung typisch ist, ist die *Häufigkeit ihres Auftretens*. Je häufiger z. B. eine nach einem bestimmten Plan angelegte Wohnstätte in einer bestimmten Kulturzone angetroffen wird, desto repräsentativer und typischer ist sie. Diese zahlenmäßige, statistische Erhebung genügt aber für sich allein noch keineswegs, um den Wert des Objekts für das Museum zu bestimmen. Wenn man nur die Häufigkeit in Betracht zöge, wäre jede der Dutzende oder Hunderte von Wohnstätten, die nach dem gleichen Plan angelegt ist oder aus dem gleichen Material gebaut ist, geeignet, in das Museum übergeführt zu werden. Wenn man so vorgehe, liefe man Gefahr, gewöhnliche, ausdrucksarme Stücke im Museum auszustellen.

Damit einem Bau musealer Wert zukomme, ist neben dem Kriterium der Häufigkeit des Auftretens, das der Schönheit und der Nütz-

a monumentelor destinate muzeelor impune orientarea efortului de cercetare a specialistului muzeograf în mai multe direcții. Unitatea sau unitățile asupra cărora se oprește în ultima instanță muzeograful trebuie să fie reprezentativă sub raport muzeografic și funcțional, sub raport teritorial-zonal, dar și sub aspect istoric.

c) **Criteriul valorii artistice.** În alegerea monumentelor și a obiectelor destinate muzeelor etnografice în aer liber, un rol de seamă îl joacă valoarea artistică a acestora. În general, nu există categorii de obiecte de cultură populară care să nu aibă calități artistice. Împletirea între frumos și util în domeniul manifestărilor de cultură populară românească este o regulă și nu o excepție. De la monumentalele construcții și pînă la uneltele de muncă și obiectele de uz gospodăresc, peste tot întîlnim însușiri artistice care constau în suplețea formelor și echilibrul volumelor, în armonia culorilor și varietatea ornamentelor, în fantezia compozițiilor și măiestria execuției tehnice. Calitatea artistică este, prin urmare, intrinsecă obiectului de cultură populară. De aceea aprecierea valorii muzeale a unui obiect sau monument este direct legată și de nivelul realizării sale artistice. Este, deci, absolut firesc ca în selecționarea monumentelor de muzeu să se dea preferință acelor la care tipicul și autenticul sînt asociate cu valențe estetice.

d) **Starea de conservare.** Destinate a ilustra în expozițiile muzeelor aspecte din viața și cultura poporului, monumentele trebuie să fie într-o stare bună de conservare, păstrîndu-și nealterate calitățile lor de document. În cursul existenței lor, construcțiile suferă o serie de degradări provocate de acțiunea diferiților agenți fizici, mecanici, chimici, biologici, precum și prin folosirea lor. Adesea construcției i se aduc transformări și adăugiri. Muzeograful trebuie să analizeze cu atenție toate aceste aspecte pentru a nu avea surprize. Dacă degradările sînt foarte avansate sau dacă transformările sînt atît de profunde încît monumentul nu mai poate fi readus la starea inițială, în aceste situații se renunță, în general, la transferarea lui în muzeu.

lichkeit unerlässlich. In diesem Sinne muß das Museumsstück durch seine architektonischen Lösungen, seine Proportionen, die Raumverteilung und die baulichen und dekorativen Elemente der sprechendste Beweis für die schöpferische Bemühung sein, den Bau den materiellen und geistigen Forderungen des Lebens anzupassen, die den spezifischen geschichtlichen Voraussetzungen entsprechen und von den natürlichen Umweltbedingungen abhängig sind.

Mit anderen Worten, die Anwendung des typologischen Kriteriums bei der Auswahl komplexer Einheiten und Denkmäler für Museen fordert vom Fachmann, daß er während der Forschungsarbeit seine Aufmerksamkeit in verschiedene Richtungen lenke. Die Einheit oder die Einheiten, die er in letzter Instanz auswählt, müssen in jeder Hinsicht repräsentativ sein, sowohl als Ausstellungs- als auch als geschichtliches Zeugnis.

c) **Das Kriterium des künstlerischen Wertes.** Bei der Auswahl der für die volkswissenschaftlichen Freilichtmuseen bestimmten Denkmäler und Gegenstände ist ihr künstlerischer Wert von großer Bedeutung. Im allgemeinen gibt es keine Kategorie von Gegenständen der Volkskultur, die nicht auch künstlerischen Wert besäße. Die Verbindung von schön und nützlich ist Regel nicht Ausnahme auf allen Gebieten, in denen die rumänische Volkskultur Ausdruck gefunden hat. Die Monumentalbauten sowie die Arbeitsgeräte und Gebrauchsgegenstände verraten gleichermaßen einen großen Reichtum an künstlerischem Empfinden. Es äußert sich in der Anmut der Formgebung, der Ausgewogenheit der Räume, der Farbenharmonie und Vielfalt der Ornamente, dem Erfindungsgeist in den Kompositionen und der technischen Meisterschaft der Ausführung. Der künstlerische Gehalt ist also ein wesentliches Merkmal der Gegenstände der Volkskultur. Deshalb ist die Beurteilung des musealen Wertes eines Gegenstandes oder Denkmals unmittelbar an das Niveau seiner künstlerischen Ausformung gebunden. Es ist daher nur selbstverständlich, wenn bei der Auswahl für die Museen denjenigen Denkmälern der Vorzug gegeben wird, die das Typische und Echte mit künstlerischer Gültigkeit vereinen.

d) **Des Kriterium des Erhaltungszustandes.** Die Denkmäler sind dazu bestimmt, in den

O atenție specială trebuie acordată analizei stării de conservare a monumentelor de lemn. Sînt cazuri, în care, la suprafață materialul de construcție apare ca perfect sănătos, în timp ce în interior bîrnele sînt puternic atacate de insecte sau ciuperci xilofage.

În toate cazurile, analiza stării de conservare și a posibilităților și procedeele de reconstrucție se cere făcută de colective de specialiști — muzeografi, restauratori etc.

*
* * *

Am prezentat criteriile principale după care se conduc muzeografia din țara noastră în selecționarea monumentelor pentru muzeele etnografice în aer liber. Este de prisos să spunem, că aceste criterii trebuie avute în vedere și aplicate în totalitatea lor, la fiecare construcție.

Ideal ar fi ca întreaga gospodărie sau instalație, cu tot inventarul de obiecte, să se achiziționeze de la un singur gospodar. În realitate nu există gospodării care să satisfacă toate cerințele unei unități muzeale, fie că nu are toate construcțiile caracteristice, fie că aceste construcții datează din epoci diferite în dezvoltarea arhitecturii populare, fie că unora li s-au adus transformări în decursul timpului, fie că modul de organizare în ansamblu nu este din cele mai tipice, fie, în sfîrșit, că starea lor de conservare nu este satisfăcătoare. De aceea aplicînd cu strictețe criteriile de selecționare enunțate, muzeograful realizează, de regulă, unități sintetice, care ilustrează în mod tipic specificul traiului și culturii populare dintr-o zonă și dintr-o perioadă dată.

Ausstellungen der Museen Aspekte aus dem Leben und der Kultur des Volkes zu veranschaulichen. Deswegen müssen sie gut erhalten sein und ihre Eigenschaft als Zeugnisse unverändert bewahren. Im Laufe ihres Bestehens sind die Bauten einer Reihe von Beschädigungen ausgesetzt, die von verschiedenen Einwirkungen physikalischer, mechanischer, chemischer, biologischer Natur und vom Gebrauch herrühren. Häufig wurden die Einheiten auch um- und ausgebaut. Der Museograph hat alle diese Möglichkeiten sorgfältig in Betracht zu ziehen, um keine Überraschungen zu erleben. Wenn die Beschädigungen sehr umfangreich oder die Umwandlungen so tiefgreifend sind, so daß das Denkmal nicht mehr in seinem ursprünglichen Zustand wiederhergestellt werden kann, muß man meist von der Überführung in das Museum absehen.

Mit besonderer Aufmerksamkeit muß der Zustand der aus Holz errichteten Denkmäler geprüft werden. In manchen Fällen scheint die Oberfläche des Baumaterials vollkommen unbeschädigt zu sein, während die Balken im Innern von Insekten oder Holzschwamm beträchtlich angegriffen sind.

Auf jeden Fall müssen Fachkollektive, Museographen, Restauratoren u. a. den Zustand des Gebäudes untersuchen und die Möglichkeiten und Verfahren der Wiederherstellung bestimmen.

*
* *

Wir haben die Hauptkriterien dargestellt, die für die Museographen in unserem Land bei der Auswahl der Denkmäler für volkskundliche Freilichtmuseen maßgebend sind.

Die Fortsetzung des deutschen Textes befindet sich auf Seite 48.

Es erübrigt sich zu sagen, daß diese Kriterien bei jeder Einheit in ihrer Gesamtheit angewendet werden müssen.

Am allergünstigsten wäre es, wenn die ganze Bauernwirtschaft oder Anlage samt dem Inventar an Gegenständen von einem einzigen Besitzer erworben werden könnte. In Wirklichkeit gibt es keine Bauernwirtschaften, die alle Anforderungen, die man für eine museale Einheit stellen muß, erfüllen. Bald verfügt sie nicht über alle kennzeichnenden Bauten, bald stammen diese aus

verschiedenen Zeitabschnitten der Entwicklung der bäuerlichen Architektur, bald wieder ist die Anordnung des Ganzen nicht typisch, schließlich ist die Wirtschaft nicht in entsprechend gutem Zustand. Um allen genannten Kriterien der Auswahl gerecht werden zu können, stellt der Museograph in der Regel selbst Einheiten zusammen, die auf typische Weise die kennzeichnenden Merkmale des Volkslebens und der Volkskultur eines Gebietes und eines bestimmten Zeitabschnittes veranschaulichen.

O TIPOLOGIE A INSTALAȚIILOR DE TESCUIT ULEIUL ÎN ROMÂNIA

Herbert Hoffmann

Preocupările din ultimii patru ani ne-au făcut să întâlnim în cercetările de teren o serie întreagă de instalații folosite pentru obținerea uleiului vegetal din semințe oleaginoase. Faptul că îndeosebi instalațiile de tescuit variază foarte mult, nu numai de la zonă la zonă, dar și în cadrul unor teritorii restrânse, argumentează pentru încercarea de a stabili o tipologie mai detaliată, bazată pe de o parte pe materialul publicat sau din arhive, pe de altă parte pe constatări făcute pe teren.

Această tipologie este ușurată prin prezența instalațiilor respective și în alte domenii sau ramuri ale ocupațiilor țărănești (pomicultura, tescuitul mustului de fructe; viticultura, tescuitul strugurilor; boștinăritul, tescuirea cerii de albine din boștină sau faguri).

Această prezență oferă posibilitatea de a verifica și mai bine valabilitatea criteriilor de grupare a instalațiilor cercetate.

În unele redactări și publicații recente¹ instalațiile de tescuit, presele sau teascurile, cum sînt numite de la caz la caz, se împart după criteriul constructiv, adică după elementele din care se compune mecanismul de stoarcere, recte acea parte a mecanismului care transmite pistonului preseii impulsul oferit de sursa de energie.

Datorită faptului că din punct de vedere strict morfologic există similitudini între ele-

EINE TYPOLOGIE DER ANLAGEN ZUR ÖLGEWINNUNG IN RUMÄNIEN

Herbert Hoffmann

Während unserer Forschungsarbeiten der letzten vier Jahre stießen wir auf eine ganze Reihe von Anlagen, die der Gewinnung von Pflanzenölen aus ölhaltigen Samen dienen. (Wir beschränken uns hier auf die Pressen.) Vor allem deswegen erscheint es geboten, eine genauere Typologie dieser Anlagen aufzustellen, weil sie nicht nur von Landschaft zu Landschaft, sondern auch auf enger umgrenzten Gebieten beträchtlich voneinander abweichen.

Unsere Typologie stützt sich teils auf schon veröffentlichtes Material und Archivstudien, teils auf eigene Feststellungen an Ort und Stelle.

Unsere Arbeit wird dadurch erleichtert, daß es ähnliche Anlagen auch auf anderen Gebieten oder Zweigen bäuerlicher Tätigkeit gibt (beim Obstbau bei der Mosterzeugung, im Weinbau für das Pressen der Trauben, in der Bienenzucht beim Gewinnen des Wachses aus den Waben und Wabentreber).

Der Vergleich der von uns besprochenen Anlagen mit diesen Einrichtungen gibt uns die Möglichkeit zu überprüfen, ob die Kriterien, die zur Gruppierung der von uns untersuchten Geräte Gültigkeit haben oder nicht.

In einigen Abhandlungen und neueren Veröffentlichungen¹ werden unter den Anlagen zur Ölgewinnung die Ölpresen, je nachdem „prese“ oder „teascuri“ genannt, nach dem Kriterium ihres Mechanismus eingeteilt, d. h. nach den Bestandteilen, aus denen der Preßmechanismus zusammengesetzt ist, noch genauer, nach dem Teil des Mechanismus, der dem Kolben der Presse den

¹ Valeriu Butură, *Pivele de ulei din Transilvania*, în *Revista Muzeelor* nr. 2/1965, București, p. 125—33. Gheorghe Bodor, *Raport preliminar de cercetare*, manuscris, arhiva Muzeului Brukenthal, nr. 222/1962.

¹ Valeriu Butură, *Pivele de ulei din Transilvania*, în *Revista Muzeelor* nr. 2/1965, București, p. 125—33. Gheorghe Bodor, *Raport preliminar de cercetare*, manuscris, arhiva Muzeului Brukenthal, nr. 222/1962.

mentele amintite la tipuri cu totul diferite în ceea ce privește principiul de funcționare, similitudini care pot dezorienta la o observare superficială, am căutat să grupez instalațiile discutate mai jos după însăși funcționarea lor, adică felul în care se obține forța de presiune și felul în care aceasta se transmite dispozitivului de stoarcere propriu-zis.

Nu ne putem ocupa de această temă care intră într-o serie de detalii, fără să trecem pe scurt în revistă însăși procesul tehnologic prin care se obține uleiul vegetal cu ajutorul instalațiilor țărănești.

În funcție de natura semințelor oleaginoase folosite, procesul începe cu decorticarea seminței (manuală la nucă, alune, mecanică la semințe de dovleac, floarea soarelui, rapiță, jir) realizată de obicei într-o puiă, în cazul unor cantități mici în puiă de mână, în cazul unei producții mai mari în pive acționate cu piciorul, prin roți hidraulice sau roți acționate cu mîna. Decorticării îi urmează, de la caz la caz, cernutul manual sau mecanic cu site, orizontale sau centrifuge, etapă din care rezultă o făină care se frământă adăugîndu-i-se ca liant apă caldă. Aluatul obținut se prăjește pe o plită sau lespede și, fiind înfășurat într-o țesătură cu textură rară, de obicei de lînă, se introduce în „oala” teascului, cavitate săpată în butucul ce formează baza instalației de tescuit. Deasupra încărcăturii se așează un lemn cilindric care închide perfect orificiul oalei și are rolul unui piston asupra căruia se exercită în mod direct sau indirect presiunea.

Dispozitivul de stoarcere, adică „oala” și pistonul numit „popă”, „popic”, „poponete”, în principiu nu variază decît ca dimensiuni și orientare, iar în cazul unor instalații folosite pentru alte scopuri decît acela al stocării uleiului el este construit în funcție de natura încărcăturii pe care o primește, putînd fi prevăzut chiar cu diferite de astfel de dispozitive mobile, care se schimbă în funcție de necesități. În continuare nu ne vom mai ocupa de această parte a teascului, considerînd-o identică la diferite forme de teascuri, mai ales ca principiu de funcționare. Ne vom

von der Energiequelle gelieferten Anstoß vermittelt.

Da hinsichtlich der Form der obenerwähnten Bestandteile eine weitgehende Übereinstimmung bei den verschiedensten Typen besteht, könnte man sich bei oberflächlicher Betrachtung leicht über die grundlegenden Unterschiede in der Arbeitsweise der verschiedenen Anlagen täuschen, deswegen haben wir versucht, diese Anlagen nach dem Kriterium ihrer Arbeitsweise einzuteilen, also nach der Energiequelle, die die Druckkraft liefert, ferner nach der Art, wie diese sich auf die eigentliche Preßvorrichtung auswirkt.

Bevor wir indessen diese Anlagen und ihre einzelnen Bestandteile genauer beschreiben, müssen wir einen Blick auf den Arbeitsverlauf bei der Ölgewinnung mit Hilfe bäuerlicher Einrichtungen werfen.

Je nach der Art der ölhaltigen Samen beginnt die Arbeit mit dem Enthülsen der Samen (bei Nüssen und Haselnüssen geschieht das mit der Hand, bei Kürbis- und Sonnenblumenkernen, Raps und Bucheckern maschinell). Dazu werden Ölmühlen verwendet, bei geringen Mengen Handmörser, größere Anlagen werden durch Wasserräder oder einfach durch Hand oder Fuß betätigte Triebäder in Gang gesetzt. Dem Enthülsen folgt, von Fall zu Fall verschieden, das Durchsieben mit der Hand oder durch mechanische Siebe beziehungsweise Zentrifugen. Das ergibt ein Mehl, das mit lauwarmem Wasser zu einem Teig geknetet wird. Dieser wird auf dem Herd oder einer Steinplatte geröstet und, nachdem er in ein locker gewebtes, meist wollenes Tuch eingeschlagen wurde, in die Höhlung der Presse „oală”, eine kreisförmige Vertiefung in dem Holzklotz, dem Hauptstück der Preßvorrichtung, gebracht. Über die Füllung wird ein zylinderförmiges Holzstück gelegt, das die Öffnung vollkommen verschließt und als Kolben wirkt, auf den direkt oder indirekt ein Druck ausgeübt wird.

Diese Teile der Preßvorrichtungen, der Trog (oală) und Kolben („popă”, „popic” oder „poponete” genannt) unterscheiden sich nur in bezug auf ihre Größe und den Zweck, dem sie dienen. Wenn sie zu anderen Arbeiten als der Ölgewinnung verwendet werden, richtet man sie der Art des Füllgutes entsprechend ein, ja man versieht sie je nach Bedarf mit auswechselbaren Vorrichtungen. Im folgenden befassen wir uns nicht mehr mit diesen Bestandteilen der Presse, die bei den verschiedenen Arten von Pressen in grundsätzlich gleicher Weise ar-

rezuma deci la analiza sursei de energie și a felului în care aceasta se imprimă pistonului.

În mare se conturează ca grupe mari, teascuri la care forța de presiune se realizează prin efort fizic a uneia sau a mai multor persoane sau prin apăsarea cu ajutorul unei greutăți. Majoritatea formelor de teascuri întâlnite folosesc primul principiu, iar felul în care forța umană este transformată în muncă mecanică variază la rîndul lui, apărînd ca batere sau apăsare.

La prima categorie de teascuri care folosește baterea, presiunea se obține prin introducerea forțată a unor pene de lemn fie direct în „oală“, reducîndu-se treptat spațiul din interiorul acesteia, fie deasupra unei grinzi care transmite mișcarea pistonului. La această categorie se disting, mai mult ca la celelalte, dispozitive de dimensiuni reduse construite pentru uzul intern în gospodărie, deci strict pentru necesitățile modeste ale familiei, față de instalații mai mari întrebuintate pentru o producție mai mare cu scop comercial sau sub formă de prestație recompensată prin plata în natură (uium).

Primul tip, la care baterea se face verticală, se prezintă sub formă de două variante diferite ca dimensiuni în sensul celor arătate mai sus, cea mică folosind ca oală un butuc de lemn suportat de patru picioare sau două pietre (*planșa I, a*). Datorită dimensiunii mici se renunță la piston, cavitatea oalei este dreptunghiulară, iar încărcătura se presează lateral prin baterea uneia sau a mai multor pene cu ajutorul unui mai sau chiar ciocan de lemn.

Varianta mare a acestui tip numită și „gros“², datorită oalei mult mai masive confecționată dintr-un trunchi de copac așezat orizontal pe un suport simplu de lemn sau piatră, prezintă două direcții de scobire, una prin care se perforează trunchiul de sus în jos (scobitură dreptunghiulară care constituie lăcașul pentru pene) și una cilindrică, în continuarea primei, în lungul trunchiului (lăcașul pentru încărcătură și piston). În această scobitură poate figura și o oală suplimentară,

beiten. Wir beschränken uns auf die Untersuchung der Energiequellen und die Art, wie der Druck auf den Kolben übertragen wird.

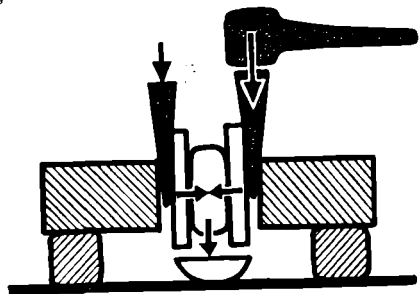
Im großen ganzen unterscheiden wir zwei Gruppen von Pressen, solche, bei denen der Druck durch die Körperkraft einer oder mehrerer Personen erzeugt wird und solche, bei denen Gewichte Verwendung finden. Die meisten vorhandenen Pressen bedienen sich der erstgenannten Energiequelle. Die Art der Umwandlung menschlicher Muskelkraft in mechanische Arbeit ist indessen verschieden, sie kann als Schlag oder Druck wirksam werden. Bei den Pressen, die die Schlagkraft verwenden, wird das Füllgut auf die Weise ausgepreßt, daß Holzkeile gewaltsam entweder direkt in den Trog getrieben werden und den Innenraum stufenweise verkleinern, oder indirekt durch Schläge auf Keile, die einen waagerechten Balken nach unten drücken, der die Bewegung auf den Kolben überträgt. Einrichtungen geringeren Ausmaßes dieser Art dienen dem Hausgebrauch, also ausschließlich den bescheidenen Bedürfnissen einer Familie. Größere Anlagen sind für eine umfangreichere Produktion bestimmt, teils für Handelszwecke, teils, wie etwa die Mühlen, als Anlagen, in denen gegen eine in natura abgegoltene Mahlsteuer (uium) jeder seine Ölsamen verarbeiten kann.

Der erste Typus, bei dem die Schläge senkrecht geführt werden, erscheint in zwei Varianten, die im Sinne des oben Gesagten der Größe nach verschieden sind. Die kleine Presse besteht aus einem auf vier Füßen oder zwei Steinen ruhenden Holztrog (*Tafel I, a*). Dank ihres geringen Umfanges ist kein Kolben notwendig. Die Höhlung des Troges ist rechteckig und die Füllung wird von der Seite her gepreßt, indem ein oder mehrere Keile mit Hilfe eines besonderen Schlagkolbens (maiu) oder auch nur eines gewöhnlichen Holzhammers in die Öffnung des Troges getrieben werden.

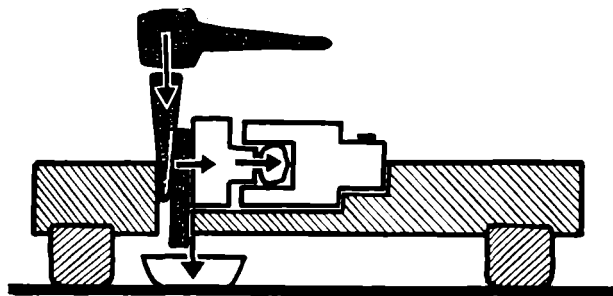
Die größere Variante dieses Typus, auch „gros“² genannt, da der aus einem Baumstamm gehauene Trog viel massiger ist, ruht waagerecht auf einem einfachen Gestell aus Holz oder Stein und besitzt zwei Hohlräume, die in verschiedener Richtung senkrecht und waagerecht verlaufen. Der Stamm wird von oben nach unten durchbohrt; dieser rechteckige Hohlraum dient zur Aufnahme der Keile, der andere, seitliche, ist zylinderförmig und schließt an den ersten in der Längsrichtung des Baumstammes an, er

² V. Butură, *op. cit.* p. 130.

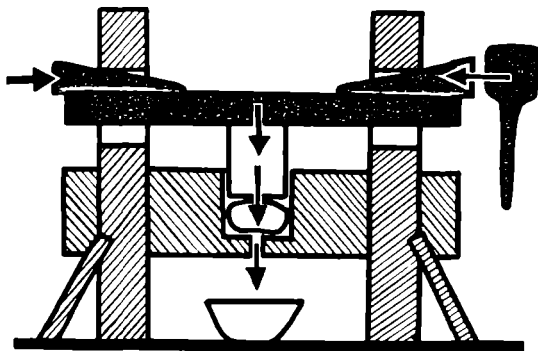
² V. Butură, *op. cit.* p. 130.

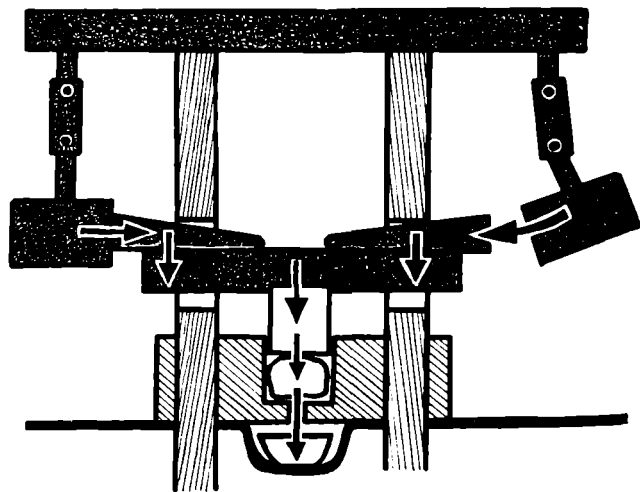
a

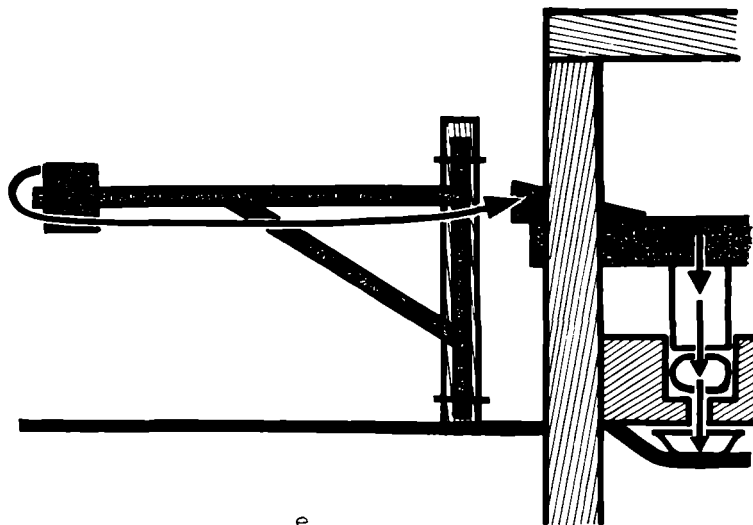
b

c

d

e

a) teasc cu batere verticală fără piston; b) teasc cu batere verticală „gros” cu piston; c) teasc cu batere orizontală cu mai de mână; d) teasc cu batere orizontală cu berbec suspendat de teasc; e) teasc cu batere orizontală cu berbec fixat aparte.

a) Presse mit senkrechter Schlagrichtung ohne Kolben; b) Presse mit senkrechter Schlagrichtung (gros) mit Kolben; c) Presse mit waagerechter Schlagrichtung mit Handschlägel; d) Presse mit waagerechter Schlagrichtung mit an der Presse aufgehängtem Bock (berbec); e) Presse mit waagerechter Schlagrichtung und unabhängig befestigtem Bock.

mobilă, care în caz de uzură se înlocuiește ușor. Pistonul așezat în lăcașul lui este împins spre oală cu ajutorul unei pene bătute cu maiul, se înțelege mai masiv decât la prima variantă (*planșa I, b*).

Spre deosebire de baterea verticală întâlnită la primul tip, la al doilea vom găsi bătaia dirijată orizontal. Această schimbare cere introducerea unui element mecanic nou, o grindă orizontală, și a unor stâlpi — montați cu câte o scobitură dreptunghiulară în care se introduce capătul grinzii care cu ajutorul penelor așezate deasupra lui, bătute treptat, se împinge în jos spre oală apăsând pe piston sau o altă piesă de legătură cu acesta. Oala și cei doi stâlpi formează un dreptunghi deschis în partea superioară, baza și lateralele fiind elemente legate fix între ele și grinda amintită constituind elementul mobil. Baterea cu maie se face de către două persoane de preferință, așa încât grinda coboară în etape uniforme și aproape continuu (*planșa I, c*).

La variantele mai mari (*planșa I, d*) construcția prezintă aceleași elemente, numai că în cazul în care maiul de mână este înlocuit cu „berbeci“ stâlpii se prelungesc, iar capetele superioare se unesc printr-o grindă fixă de legătură care depășește în ambele direcții dimensiunile oalei, fixându-se la cele două extreme câte un berbec, un butuc masiv, suspendat astfel printr-o articulație în dreptul penelor încât lovitură cade perpendicular pe pană. Se înțelege că berbecii prezintă un progres deosebit față de maie care pot fi dimensionate numai în funcție de forța omului care trebuie să le manipuleze liber, adică să le poată ridica și să poată lovi cu ele cu destulă vehemență pentru a da randament. Berbecii fiind suspendați permit mărirea masei de lemn și în consecință a greutateii. Acționarea lor adaugă deci forței de lovire a omului și o forță ponderală mărită, crescând mult efectul.

Pe lângă varianta amintită, care aplică principiul căderii dirijate a pendulației, în Moldova de nord am putut întâlni un exemplar la care baterea laterală cu berbeci se face ca la teascurile acționate cu maie de

nimmt die Füllung und den Kolben in sich auf. In diesen Hohlraum kann auch ein zusätzlicher Trog gebracht werden, den man leicht auswechseln kann, wenn er abgenützt ist. Der Kolben in dem Zylinder wird mit Hilfe eines Keiles, der mit einem viel massiveren Hammer als bei der kleinen Presse bearbeitet wird (*Tafel I, b*) in den Hohlraum in der Richtung des Troges getrieben.

Beim zweiten Typus werden zum Unterschied vom ersten die Schläge nicht in senkrechter, sondern in waagerechter Richtung geführt. Dadurch wird ein weiterer mechanischer Bestandteil nötig. Dieser besteht aus einem waagerechten Balken und zwei Pfählen, jeder mit einer rechteckigen Öffnung versehen, in der je ein Ende des Balkens steckt. Das Pressen erfolgt allmählich, mit Hilfe von darüber angebrachten Keilen, die den Balken abwärts in der Richtung des Troges auf den Kolben oder einen anderen, mit diesem verbundenen Bestandteil, drückt. Der Trog und die beiden Pfähle bilden ein nach oben offenes Rechteck, dessen Basis und Seitenteile fest miteinander verbunden sind; der obengenannte Balken dagegen bildet den beweglichen Bestandteil der Anlage. Das Schlagen mit dem Hammer wird am besten von zwei Personen ausgeführt, so daß er sich fast ununterbrochen in gleichen Abständen senkrecht verlagert (*Tafel I, c*).

Noch größere Pressen (*Tafel I, d*) weisen die gleichen Bestandteile auf, nur verlängert man, wenn der Handhammer (maie) durch Böcke (berbeci) ersetzt wird, die Pfähle und verbindet die oberen Enden mit einem festen Balken, der den Trog auf beiden Seiten überragt. An den beiden äußeren Enden wird je ein Rammbock (berbec), ein massiver Klotz, mit Hilfe eines Gelenks so vor den Keilen aufgehängt, daß der Schlag den Keil senkrecht trifft. Selbstverständlich bedeuten diese Rammböcke einen großen Fortschritt gegenüber den Hämmern oder Handschlägeln, die nur so schwer sein dürfen, daß Muskelkraft sie ohne weiteres handhaben kann, denn man muß sie hochheben und mit der nötigen Kraft zuschlagen können, um eine entsprechende Wirkung zu erzielen. Da die Rammböcke aufgehängt werden, können sie beliebig groß und schwer genommen werden. Mit ihrer Hilfe wird die Schlagkraft des Menschen durch ein zusätzliches Gewicht ergänzt und die Wirkung bedeutend erhöht.

Außer der beschriebenen Art, die das Prinzip des gelenkten Schlages, der Schwingung anwendet, fanden wir in der Nordmoldau

mînă, orizontal. Berbecii sînt fixați într-un dispozitiv de susținere nelegat de teasc și descriu o mișcare de rotire de un sfert de cerc al cărui centru este punctul de fixare a cozii maiului în stîlpul de susținere. Prin faptul că „maiul“ (*planșa I, e*), denumirea folosită aici pentru berbec, nu este suspendat ca la varianta anterioară, ci fixat orizontal, resăltarea creează o ușurare considerabilă în muncă, mișcarea maiului devenind pendulatorie după prima lovire, deci după ce omul care acționează teascul a dat maiului impulsul de inițiere nu este nevoie ca să-l readucă în poziție de pornire deoarece acesta revine în mod automat în poziția inițială datorită reculului. Prin aceasta se economisește munca fizică prin reducerea efortului.

După ce am trecut în mod succint în revistă felul în care funcționează teascurile acționate prin batere, vom trece la acele tipuri la care forța de presiune se bazează mai mult pe principii mecanice și mai puțin cinetice.

Dintre acestea fac parte teascurile care funcționează prin așezarea unei greutăți deasupra pistonului. Cea mai simplă formă este crinta de caș întîlnită la stîna unde direct pe masa presată este așezată o greutate, de obicei o lespede de piatră. O formă mai avansată este crinta la care se adaugă o prăjină fixată la un capăt în peretele stîinii de capătul celălalt atîrnînd o greutate.

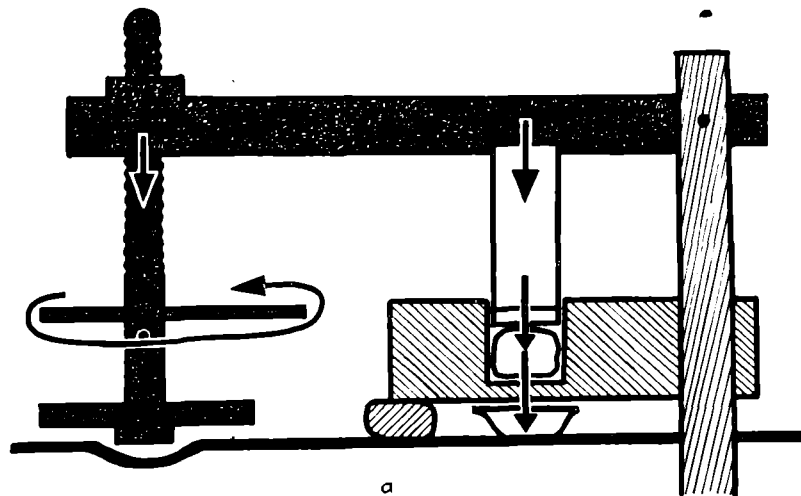
Primul teasc propriu-zis bazat pe acest principiu este teascul cunoscut și sub titlul de teasc cu „crăcană“, o instalație compusă dintr-o grindă masivă, lungă pînă la 7—9 m, fixată rabatabil într-un stîlp bine ancorat în pămînt și legat fix de butucul oalei. Grinda prin masivitatea ei reprezintă o greutate apreciabilă care apasă prin intermediul pistonului, „popă“, pe încărcătura oalei. Pentru manevrarea crăcanei se folosește un șurub cioplit din lemn, „vîrtejul“, care se sprijină pe o platformă de susținere. Rotindu-se vîrtejul se realizează ridicarea sau coborîrea grinzii, deci se obține apăsarea greutății pe piston sau reducerea apăsării, scoaterea din funcție a grinzii-greutate. Se înțelege că acest

eine Einrichtung mit horizontal-seitlicher Schlagrichtung, wie sie bei den Pressen mit Handhämmern (maie) üblich ist. Die Rammböcke sind an je einem Gestell befestigt, das mit der Presse nicht verbunden ist, und beschreiben in ihrer Drehbewegung einen Viertelkreis, in dessen Mittelpunkt der Stiel des Hammers in dem Gestell befestigt ist. Da der Hammer (mai) (*Tafel I, e*), die Benennung, die hier für den Rammbock (berbec) gebraucht wird, nicht aufgehängt wird, wie bei den vorher beschriebenen Varianten, sondern in der Horizontale befestigt ist, ergibt sich durch sein Zurückschnellen eine bedeutende Erleichterung der Arbeit. Nach dem ersten Schlag gerät nämlich der Hammer in eine pendelnde Bewegung; wenn also die Person, die die Presse bedient, dem Hammer den ersten Anstoß gegeben hat, kehrt er automatisch in seine Ausgangsstellung zurück, er muß also nicht dahin gebracht werden. Da dem Arbeitenden diese Mühe abgenommen wird, bedeutet das eine Ersparnis an körperlicher Anstrengung.

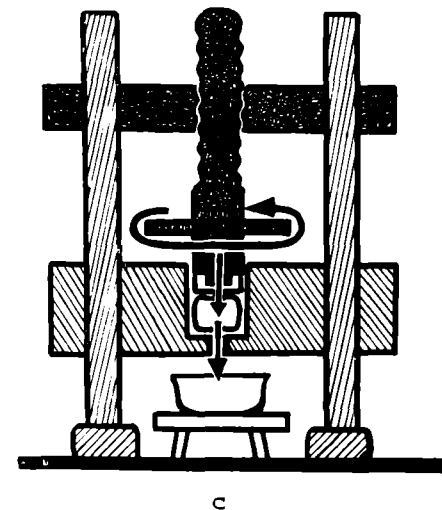
Nachdem wir die Arbeitsweise der Pressen, die durch Schlagkraft betrieben werden, dargestellt haben, gehen wir zur Beschreibung jenes Typus' über, bei dem die Ausübung des Druckes mehr auf dem Prinzip der mechanischen, weniger auf dem der kinetischen Energie beruht.

Zu diesen gehören die Pressen, die mit Hilfe eines auf den Kolben gebrachten Gewichts arbeiten. Die einfachste Form ist die Käsepresse (crinta de caș), die in den Sennhütten Verwendung findet, wo das Gewicht, meist eine Steinplatte, unmittelbar auf das Preßgut gelegt wird. Bei einer entwickelteren Form kommt noch eine Stange hinzu, deren eines Ende an der Wand der Sennhütte befestigt, an das andere ein Gewicht hängt wird.

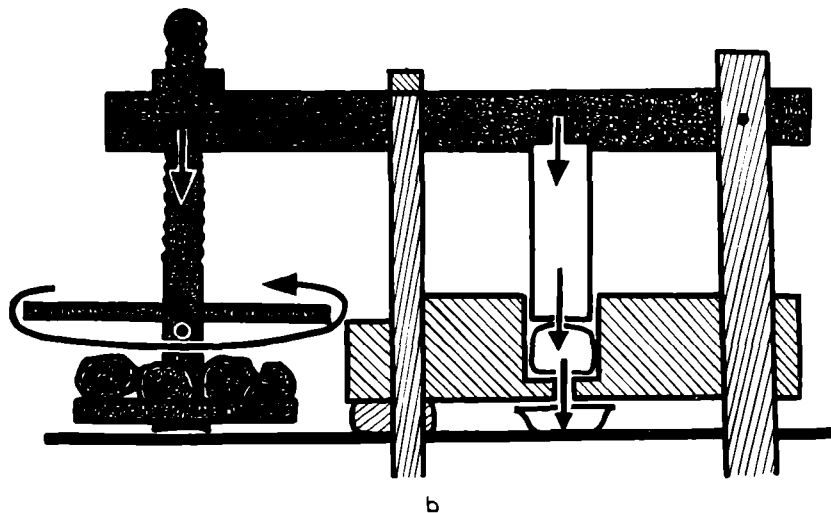
Die erste Presse, die im eigentlichen Sinn nach diesem Prinzip arbeitet, ist die unter dem Namen „teasc cu crăcană“ bekannte Einrichtung. Sie besteht aus einem massiven 7—9 m langen gehobelten Baumstamm, der an einem tief in der Erde verankerten, mit dem Trog (oala) fest verbundenen Pfahl befestigt ist und gehoben und gesenkt werden kann. Der Balken besitzt, dank seiner Masse, ein beträchtliches Gewicht, das mittels des Kolbens (popă) auf der Füllung der Pfanne lastet. Zur Betätigung des Balkens bedient man sich einer holzgeschnitzten Schraubenspindel (vîrtejul), die von einer Plattform gestützt wird. Durch Drehen der Schraube wird der Druck auf den Kolben verstärkt,

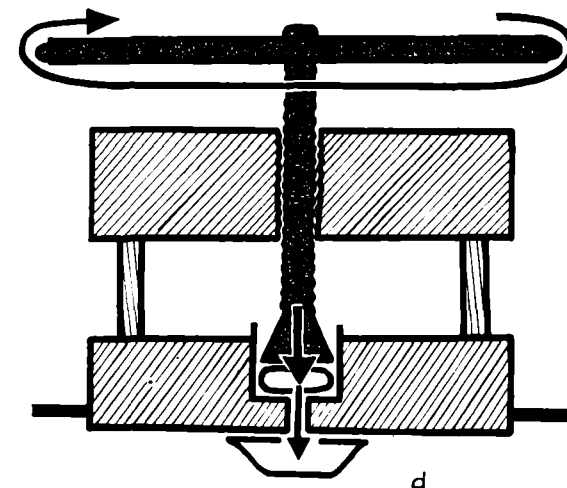
a

c

b

d

a) teasc funcționând prin așezarea unei greutate nemijlocit pe piston (teasc cu crăcană); b) teasc funcționând prin așezarea unei greutate la capătul unei pîrghii (teasc cu grapă); c—d) teascuri funcționînd prin apăsare directă (teasc cu șurub).

a) Presse, bei der das Gewicht unmittelbar auf dem Kolben ruht (teasc cu crăcană); b) Presse, bei der das Gewicht am Ende eines Hebelbalkens befestigt ist (teasc cu grapă); c—d) Presse mit direkter Druckwirkung (Presse mit Schraubenspindel).

tip de teasc nu poate exista decât în variante mari, masive, datorită însăși principiului de funcționare, principiu la care forța celui care acționează teascu nu contribuie la tescuirea propriu-zisă, ci doar la vehicularea elementului propriu-zis de acționare, greutatea (*planșa II, a*).

Tipul al doilea, și el bazat pe același principiu, adaugă sistemului de acționare un nou element care, după cum vom vedea, adaugă chiar grinzii-crăcană o nouă funcție. În unele părți ale țării se pot întâlni teascuri construite în mod aparent identic cu cele descrise în capitolul anterior, dar — subliniem — numai aparent. Este vorba de teascurile cu crăcană și grapă. Instalației compuse din grindă, stîlp și oală-butuc, i se adaugă în locul platformei de susținere a vîrtejului un dispozitiv care se încarcă cu bolovani masivi, „grapa“ (*planșa II, b*). Prin înșurubarea vîrtejului în lagărul fixat în crăcană („gîscă“), se coboară grinda ca la tipul descris anterior numai că, dacă în cazul teascului simplu cu crăcană efectul maxim se atinge în momentul în care grinda este coborîtă pe piston, în cazul celui de al doilea tip în acest moment intră în funcțiune greutatea grapei, greutatea care se adaugă celei a crăcanei. Prin adăugirea grapei la capătul opus lăcașului de fixare în stîlp, crăcana pe lîngă funcția de greutate, avută și anterior, primește și funcția de pîrghie, iar greutatea brută a grapei se amplifică ca efect în funcție de lungimea grinzii, adică a brațului pîrghiei.

A treia categorie de teascuri, le vom numi în mod convențional prese, mijlocii ca format, mai noi ca factură, la care acele piese, care sînt supuse unui efort mărit și în consecință unei uzuri mai accentuate, sînt confecționate din metal, sînt prele care funcționează prin apăsare mecanică directă realizată prin strîngerea unui șurub central care își exercită efectul nemijlocit pe piston (*planșa II c, d*). În unele cazuri, în funcție de materialul tescuit, capătul inferior al șurubului este lățit, devenind însăși piston. Aceste prese folosite în mod frecvent nu numai în multe ramuri de ocupații țărănești, dar chiar și în gospo-

verringert oder das Gewicht außer Kraft gesetzt. Selbstverständlich gibt es nur ganz große Pressen dieser Art, da deren Arbeitsweise ja auf ihrer Massivität beruht. Sie arbeitet nach dem Prinzip, daß die Muskelkraft des Menschen, der die Presse betätigt, nicht unmittelbar auf das Preßgut einwirkt, sondern lediglich die Einrichtung in Betrieb setzt, die die Arbeit leistet, nämlich das Gewicht des Balkens (*Tafel II, a*).

Beim zweiten Typus, der nach diesem Prinzip arbeitet, kommt noch ein weiterer Bestandteil hinzu, der, wie man sehen wird, dem Balken (grindă-crăcană) eine zusätzliche Funktion zuweist.

In einigen Landesteilen findet man Pressen, die scheinbar ebenso gebaut sind, wie die im vorigen Abschnitt beschriebenen, aber eben nur scheinbar, wie betont werden muß. Es handelt sich um eine Presse mit einem Gabelbalken und einer als „grapă“ (Egge) bezeichneten Plattform; zu der außer Balken, Pfahl und Trog bestehenden Anlage kommt statt der Stützplatte für die Schraubenspindel besagte Plattform hinzu, die mit schweren Feldsteinen beladen wird (*Tafel II, b*). Der Balken wird, wie bei der vorher beschriebenen Presse, durch das Drehen der im Lager (gîscă) der Gabelung des Balkens angebrachten Schraube herabgelassen. Wenn aber bei der einfacheren Presse die maximale Wirkung in dem Augenblick erreicht wird, wo der Balken auf den Kolben trifft, wird beim zweiten Typus von diesem Augenblick an das Gewicht der „Egge“ wirksam und verstärkt den Druck noch zusätzlich. Dadurch, daß die „Egge“ am Ende des Balkens befestigt ist, erhält der Gabelbalken (crăcană), außer seiner Funktion als Gewicht noch die eines Hebels, und die Wirkung des Eigengewichts der Egge wird je nach der Länge des Balkens, des Hebelarmes also, verstärkt.

Die dritte Kategorie von Pressen (im Rumänischen heißen die bisher behandelten Formen meist „teasc“) sind mittleren Formats und neueren Datums, und jene Bestandteile, die einer größeren Beanspruchung ausgesetzt sind und sich daher rascher abnutzen, werden aus Metall hergestellt. Die Presse arbeitet mit direkter mechanischer Druckkraft, die durch das Anziehen einer Schraubenspindel erzeugt wird und ihre Wirkung direkt auf den Kolben ausübt (*Tafel II, c, d*). Bei einigen Pressen für anderes Preßgut ist der untere Teil der Schraube verbreitert und wird so selbst zum Kolben. Diese Pressentypen, die häufig nicht

dării urbane, sînt atît de cunoscute încît putem renunța la o descriere mai detaliată. Ne vom ocupa în schimb de funcționarea și randamentul lor.

Dacă la categoria teascurilor cu batere hotărîtoare pentru rezultatul de stoarcere era forța celui care storcea, adăugîndu-i-se efectul de lovire al masei maiului sau berbecului, iar în cazul teascurilor cu crăcană efectul se baza pe ponderea greutateii masei crăcanei sau a crăcanei împreună cu grapa, forța omului neavînd un rol de factor principal, în cazul celui de al treilea grup această forță intră din nou în funcțiune devenind hotărîtoare pentru funcționarea teascului. Efectul poate fi mărit prin prelungirea brațului (de obicei o rangă de fier) cu ajutorul căruia se învîrtește șurubul sau prin dublarea sau chiar cvadruplarea lui, adică fixarea a patru brațe și acționarea teascului de către mai mulți. Din însăși cele arătate se poate urmări că forța de bază o constituie munca prestată, limitată în funcție de putere fizică și de rezistența materialului. A patra categorie de teascuri, neîntîlnite pînă acum în literatura de specialitate, care considerăm că trebuie să fie tratate ca o grupă de sine stătătoare, sînt teascurile care funcționează după principiul pîrghiei pe baza unui șurub-tirant. Tipul mai simplu întîlnit în zona Loviștei, reg. Argeș, satul Mlăceni, se compune dintr-un butuc alungit, „oală“, în care sînt fixați doi stîlpi verticali, cele trei elemente fixe formînd un dreptunghi cu latura superioară deschisă. Aici este montată cu un capăt liber și cu celălalt printr-un ax rabatabil, o grindă care cu ajutorul unui șurub excentric plasat poate fi apropiată sau îndepărtată de oală, mișcare care se transmite pistonului (*planșa III, a*).

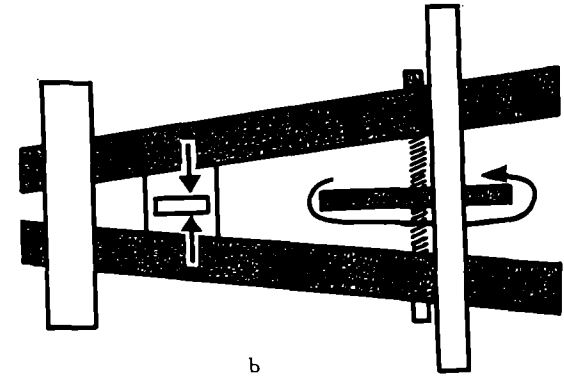
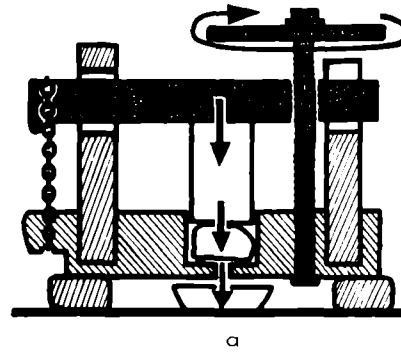
O variantă a tipului amintit, descoperită în satul Grid, reg. Hunedoara, prezintă același principiu de funcționare numai că în loc să fie așezată vertical, instalația este într-un sens culcată, deci orizontală (*planșa III, b*). Ea se compune dintr-un singur element fix, format din două grinzi suprapuse strînse cu buloane cu un lăcaș cioplit, lăcaș în care sînt așezate capetele a două grinzi-pîrghii mobile, unite doar prin șurubul de acționare, și el

nur in verschiedenen Zweigen der bäuerlichen Wirtschaft, sondern auch in städtischen Haushalt verwendet werden, sind so bekannt, daß sich eine nähere Beschreibung erübrigt. Wir werden uns hingegen mit ihrer Arbeitsweise und ihrer Leistung zu beschäftigen haben.

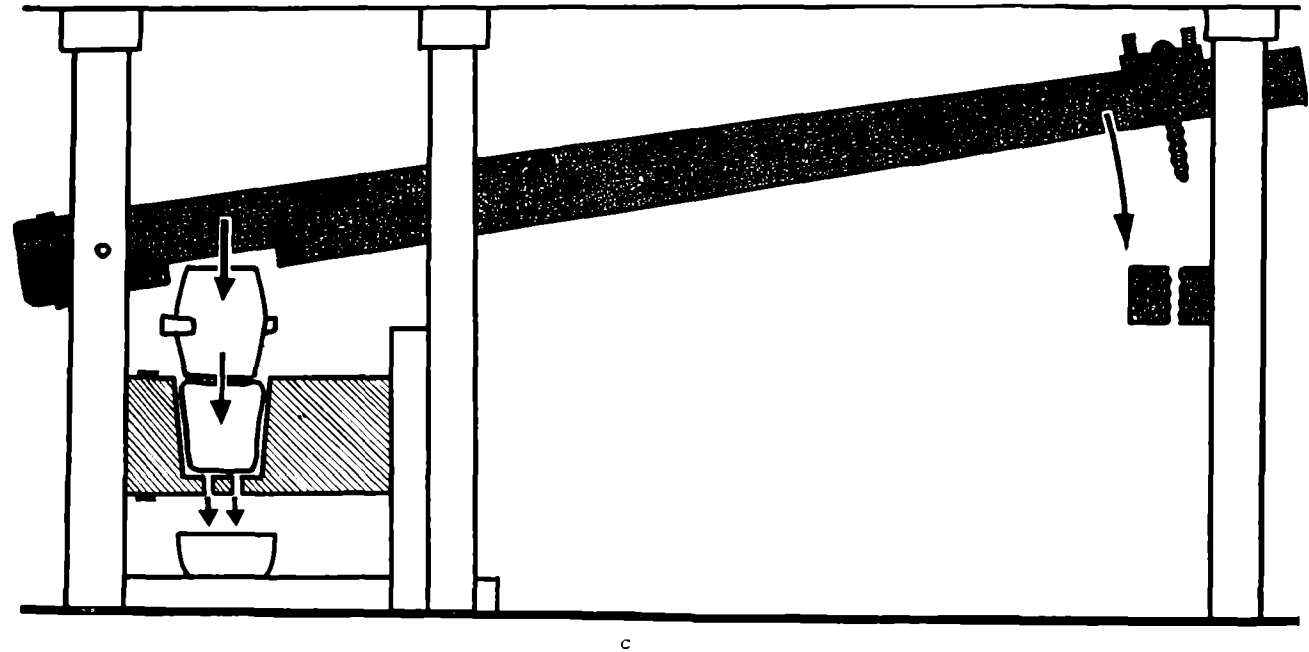
In der Kategorie der durch Schlagwirkung arbeitenden Pressen war die Muskelkraft des Arbeitenden für das Ergebnis des Pressens ausschlaggebend; dazu kam die Schlagwirkung des Gewichts des Hammers (mai) oder Bockes (berbec), und bei den Gabelpressen (teascuri cu crăcană) beruhte die Wirkung auf dem Gewicht der Masse des Gabelbalkens (crăcană) bzw. des Balkens und der Egge (grapa). Die Muskelkraft des Menschen spielte keine erhebliche Rolle. Im Falle der dritten Gruppe tritt die Muskelkraft wieder in Tätigkeit, ja sie wird bestimmend für die Arbeit der Presse. Die Wirkung kann durch die Verlängerung des Armes (meist eine Eisenstange), mit dessen Hilfe man die Schraube dreht, gesteigert werden, der Arm kann verdoppelt, sogar vervierfacht werden, d. h., es können vier Arme angebracht und die Presse von mehreren Personen betätigt werden. Aus diesen Ausführungen geht hervor, daß das Ergebnis von der Kraft, mit deren Hilfe die Arbeit geleistet wird, abhängt, natürlich auch in den von der Widerstandsfähigkeit des Materials gezogenen Grenzen.

Die vierte Kategorie von Pressen, die bisher in der Fachliteratur nicht vorkam, glauben wir hier als selbständige Gruppe behandeln zu müssen; es sind Pressen, die durch Hebelwirkung mittels einer Zugschraube arbeiten. Die einfachste Art, die man in dem Gebiet von Loviștei, Region Argeș, im Dorfe Mlăceni findet, besteht aus einem länglichen Klotz als Trog, in dem zwei senkrechte Pfosten angebracht sind. Die unbeweglichen Bestandteile bilden ein Viereck, dessen obere Seite offen ist. Darauf ruht ein Balken, dessen eines Ende frei, das andere um eine Achse schwenkbar ist. Mit Hilfe einer außen angebrachten Schraube kann der Balken dem Trog nähergebracht oder davon entfernt werden; diese Bewegung wird dann auf den Kolben übertragen (*Tafel III, a*).

Eine Variante der genannten Art wurde im Dorfe Grid, Rayon Hunedoara, entdeckt. Sie arbeitet nach dem gleichen Prinzip; statt jedoch senkrecht zu stehen, ist sie gewissermaßen umgelegt, arbeitet also waagrecht (*Tafel III, b*). Sie besitzt einen einzigen unbeweglichen Bestandteil, aus zwei übereinan-

5/6

a, b, c) teascuri funcționând prin tracțiune cu șurub
si pârchie
www.muzeulastara.com / www.cimec.ro

a, b, c) Pressen mit Schraubenzug und Hebelbalken.

desigur prevăzut cu filet dublu, adică în două sensuri. Oala metalică este fixată între cele două grinzi, iar acționarea șurubului se face cu ajutorul unei roți de tip roată de căruță, confecționată anume. Teascul prezentat prezintă o serie de avantaje prin exploatarea la maximum a posibilităților mecanice, prin: dublarea pîrghiilor și a efectului șurubului, prezența a două momente de folosire a principiului pîrghiei, odată la acționarea șurubului (raza roții), a doua oară la cele două grinzi (proporția între punctul unde apasă forța pe grindă și punctul unde este așezat și pistonul). O a treia variantă la care pîrghia este mult prelungită, iar șurubul destul de redus ca dimensiuni a putut fi întâlnită acum cîțiva ani la Bumbuiești reg. Argeș (*planșa III, c*). Acționarea diferă de cea amintită la primele două variante, ea bazîndu-se în prima etapă pe greutatea corpului omului care apasă grinda în jos pînă la poziția în care intră în funcțiune șurubul care amplifică forța inițială. Am subliniat formatul redus al șurubului la acest tip, format care însă este compensat prin lungimea brațului pîrghiei.

Desigur că se pot întâlni și o serie de variante locale mixte unde participă mai mulți factori laolaltă, tracțiunea împreună cu greutatea așezată sau altele. Noi n-am vrut decît să structurăm tipurile principale, grupîndu-le după principiul de funcționare și nu după piesele componente, piese care se pot întâlni cum am arătat la diferite categorii, avînd însă funcții cu totul diferite, ca de exemplu șurubul care într-un caz, ca șurub central la teascurile funcționînd prin apăsare directă, exercită presiunea nemijlocit, la teascurile cu pîrghie și tracțiune are rol de tirant, iar ca vîrtej nu este decît un mijloc de vehiculare al crăcanei sau al crăcanei și grapei în cazul teascurilor cu grapă.

În concluzie propunem următoarea tipologie pentru instalațiile de tescuit uleiul:

dergelegten Balken bestehend, die von zwei Schraubbolzen zusammengehalten werden und das Lager zweier Balkenhebel bilden, die lediglich durch die Antriebsschraube zusammengehalten werden. Diese hat ein doppeltes Gewinde (links und rechts), kann also in zwei Richtungen Zug ausüben. Der Metalltrog ist zwischen den beiden Balken befestigt. Die Schraube wird durch ein Rad gedreht, das wie ein Wagenrad aussieht und zu diesem besonderen Zweck hergestellt ist. Die beschriebene Presse bietet eine Reihe von Vorteilen, da sie die höchstmögliche Nutzung der mechanischen Prinzipien gewährleistet: die doppelte Hebel- und die Schraubwirkung. Dadurch wird nämlich die Hebelwirkung in doppeltem Sinne gebraucht, erstens durch die Bewegung der Schraube (Umfang des Rades), zweitens durch die beiden Balken (das Verhältnis zwischen der Stelle, wo die Kraft auf den Balken wirkt und die Stelle, wo der Kolben eingesetzt ist).

Eine dritte Variante, bei der der Hebel beträchtlich verlängert und die Schraube von geringer Größe ist, wurde vor einigen Jahren in Bumbuiești, Region Argeș, gefunden (*Tafel III, c*). Ihre Arbeit weicht von der der beiden erstgenannten insoweit ab, als sie in der ersten Etappe auf dem Körpergewicht des Menschen beruht, der den Balken hinunterdrückt, bis die Schraube in Tätigkeit tritt und die anfangs eingesetzte Kraft verstärkt. Wir betonen, daß die Schraube ein geringes Ausmaß hat, was jedoch durch die Länge des Hebelarmes aufgewogen wird.

Selbstverständlich gibt es noch eine Reihe von örtlichen, gemischten Varianten, bei denen mehrere Faktoren, wie Zug- und Schwerkraft und andere gleichzeitig wirksam werden. Wir wollten lediglich die Haupttypen herausgreifen und sie nach ihren Bewegungsprinzipien ordnen, nicht nach den Bestandteilen, die, wie wir gezeigt haben, bei verschiedenen Kategorien vorkommen, aber ganz verschiedene Aufgaben erfüllen. Beispiele dafür sind die Schraube, die in einem Fall als Mittel-Schraube bei den Pressen mit direktem Druck unmittelbar auf das Preßgut wirkt, bei den Hebel- und Zugpressen eine Zugkraft ausübt, als „vîrtej“ genannte Schraube jedoch nur ein Mittel darstellt, um den Gabelbalken (crăcană) oder Gabel und Egge (crăcană și grapă) bei den Pressen zu heben oder zu senken.

Abschließend bringen wir die Typologie für die Anlagen, die der Ölgewinnung dienen:

I. Teascuri funcționând prin batere de pene.

A. Teascuri cu batere verticală:

- a) cu mai de mână
 - teasc mic fără piston,
 - teasc mare („gros“) cu piston.

B. Teascuri cu batere orizontală:

- a) cu mai de mână;
- b) cu berbeci.

II. Teascuri funcționând prin așezarea unei greutate.

A. Așezarea greutății nemijlocit pe piston (teasc cu crăcană).

B. Așezarea greutății la capătul pîrghiei (teasc cu grapă).

III. Teascuri funcționând prin apăsare directă (teasc cu șurub central).

IV. Teascuri funcționând prin tracțiune și pîrghie.

Teasc cu șurub simplu și pîrghie de teasc cu șurub dublu și pîrghia aplicată în două locuri.

I. Pressen (teascuri), die mit Hilfe von Keilen arbeiten.

A. Pressen mit senkrechter Schlagrichtung:

- a) für Handhämmer oder Schlägel (mai de mână)
 - kleine Presse ohne Kolben,
 - große Presse (gros) mit Kolben.

B. Pressen mit waagerechter Schlagrichtung:

- a) für Handhämmer (mai de mână);
- b) für Böcke (berbeci).

II. Pressen, die durch Auflegen eines Gewichts arbeiten.

A. Auflegen des Gewichts unmittelbar auf den Kolben (Gabelpresse — teasc cu crăcană).

B. Aufhängen des Gewichts am Ende des Hebels (Presse mit „Egge“ — teasc cu grapă).

III. Pressen mit direktem Druck, Pressen mit zentraler Schraubenspindel (șurub central).

IV. Pressen, die mit Zug- und Hebelwirkung arbeiten.

Pressen mit einfacher Schraube und Hebel und Pressen mit doppelter Hebelwirkung.

CU PRIVIRE LA INSTRUMENTARUL VITICOL TRADIȚIONAL

Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii

Nicolae Al. Mironescu și Paul Petrescu
(Desene: R. Pastior)

Pe teritoriul României viticultura a cunoscut o apreciabilă pondere din cele mai îndepărtate timpuri.¹ Din punct de vedere etnografic cercetarea exhaustivă a acestei ocupații prezintă un deosebit interes atât prin vechimea pe care o are cât și prin conturarea ei structurală, puternică în ceea ce privește teritoriul românesc.

Sistemele de muncă, formele de prelucrare a vinului, tipurile de proprietate, construcțiile, instalațiile, instrumentarul sau practicile și credințele legate de viticultură² pot con-

DIE TRADITIONELLEN WERKZEUGE DES WEINBAUS

Beiträge zur ethnographischen Kenntnis des Weinbaus

Nicolae Al. Mironescu und Paul Petrescu
(Zeichnungen: R. Pastior)

Der Weinbau hat auf dem Gebiet Rumäniens seit den entferntesten Zeiten eine nennenswerte Bedeutung gehabt.¹ Vom ethnographischen Gesichtspunkt bietet die erschöpfende Unternehmung dieser Beschäftigung ein besonderes Interesse sowohl durch das Alter, das sie besitzt, als auch durch ihre gewaltige strukturelle Umgrenzung in bezug auf das rumänische Gebiet.

Die Arbeitssysteme, die Formen der Bearbeitung des Weines, die Typen des Eigentums, die Bauten, technischen Anlagen, die Werkzeuge oder Praktiken des Weinbaus und das an den Weinbau gebundene Brauchtum² können ebenso viele Themen der ethnogra-

¹ Pentru vechimea viticulturii pe teritoriul României vezi: Herodot, Cartea IV—V; Strabon VII, 3, 11. C. 303; Xenofon, *Anabasis*, VII, 3, 21; Platon, *Legile*, I, 637 d; vezi și *Izvoare privind Istoria României I*, București, 1964, Academia R.P.R., Institutul de arheologie, pp. 97, 103, 237, 239; B. P. Hașdeu, *Originile viniculturii la români. Columna lui Traian*, București V, (1874) nr. 4; dr. A. Urbeanu, *Istoricul băuturilor alcoolice în România*, București, 1908; N. Iorga, *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, vol. I, partea I, p. 64, 80, 91—92, 138, 185, partea a 2-a, București, 1937, p. 38, 69, 77 etc.; T. Martin, *Viticultura*, București, 1960. Cap. introductiv; I. C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*, București 1964, *Considerații în legătură cu introducerea culturii viței de vie în Dacia preromană. Probleme actuale de biologie și științe agricole...*, București 1960, p. 723—728, *Podgoria Alba Iulia „Țara vinului”*, București 1946, *Părerii și discuții în legătură cu originea viței de vie și a cultivării ei*, București, f. a.; M. Popescu-Spineni, *Podgoria română. Considerațiuni antropogeografice*, București 1945.

² N. Al. Mironescu, *Practici, credințe și superstiții legate de viticultură*. (Comunicare. Sesiunea științifică a muzeelor, decembrie 1965). Comparativ vezi și: Albert Colombet. *Le Folklore de la Vigne et du vin en Côte-D'Or*. Arts et traditions populaires, no. 2, Paris XII/1965, p. 181—214.

¹ Für das Alter des Weinbaus auf dem Territorium Rumäniens siehe: Herodot, Buch IV—V; Strabon VII, 3, 11. C. 303; Xenophon, *Anabasis*, VII, 3, 21; Platon, *Die Gesetze*, I, 637 d; siehe auch *Izvoare privind Istoria României I*, București 1964, Academia R.P.R., Institutul de arheologie, S. 97, 103, 237, 239; B. P. Hașdeu, *Originile viniculturii la români. Columna lui Traian*, București V, (1874), nr. 4; Dr. A. Urbeanu, *Istoricul băuturilor alcoolice în România*, București 1908; N. Iorga, *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, Bd. I, I. Teil, S. 64, 80, 91—92, 138, 185, II. Teil, București 1937, S. 38, 69, 77 etc.; T. Martin, *Viticultura*, București 1960. Einleitung; I. C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*, București 1964, *Considerații în legătură cu introducerea culturii viței de vie în Dacia preromană. Probleme actuale de biologie și științe agricole...*, București 1960, S. 723—728, *Podgoria Alba Iulia „Țara vinului”*, București 1946, *Părerii și discuții în legătură cu originea viței de vie și a cultivării ei*; București, ohne Jahr; M. Popescu-Spineni, *Podgoria română. Considerațiuni antropogeografice*, București 1945.

² N. Al. Mironescu, *Practici, credințe și superstiții legate de viticultură*. (Comunicare. Sesiunea științifică a muzeelor, decembrie 1965.) Vergleiche auch: Albert Colombet. *Le Folklore de la Vigne et du vin en Côte-D'Or*. Arts et traditions populaires, no. 2, Paris XII/1965, p. 181—214.

stitui tot atâtea teme de cercetare etnografică.³ Toate acestea studiate parțial sau în complexitatea lor duc la o singură concluzie și anume, străvechimea acestei ocupații la noi, importanța pe care a cunoscut-o⁴ alături de agricultură și de păstorit și pe care o are și astăzi.

În cele ce urmează ne vom limita doar la prezentarea în linii mari a instrumentului viticol tradițional, punând accentul pe: a) piesele principale legate de muncile în vie; b) de cules; c) de vinificarea și conservarea vinului.

a) Parte din instrumentele legate de muncile depuse în vie țin de inventarul agricol. Ca atare întâlnim sapa pentru prășit și săpat, casmaua, hîrlețul și mai rar tîrnăcopul pentru desfundatul terenului.

În afară de securea și de ferăstrăul de mînă uzitate pe o scară mai redusă, unul dintre cele mai importante instrumente care țin de viticultura tradițională a fost cuțitul de tăiat la vie, cunoscut mai ales sub denumirea

phischen Untersuchung³ bilden. Alle diese Probleme, sei es, daß sie teilweise oder in ihrer Zusammensetzung untersucht werden, führen zu einer einzigen Schlußfolgerung, und zwar dem Alter dieser Beschäftigung in Rumänien, der Bedeutung, die sie bei uns neben der Landwirtschaft und dem Hirtenwesen gekannt und die sie auch heute noch hat.⁴

Im folgenden wollen wir uns also auf die Darstellung in großen Linien der traditionellen Werkzeuge des Weinbaus beschränken, indem wir Nachdruck legen auf: a) die hauptsächlichsten Werkzeuge, die mit den Arbeiten im Weingarten zusammenhängen, b) die bei der Weinlese Verwendung finden, c) jene, die mit der Weinbereitung und der Aufbewahrung des Weines verbunden sind.

a) Ein Teil der Werkzeuge, die bei den im Weingarten geleisteten Arbeiten verwendet werden, gehört zum landwirtschaftlichen Inventar. Als solche finden wir die Hacke zum zweiten Umhacken und zum Umgraben, den Spaten, das Grabscheit, seltener die Spitzhacke.

Außer der Axt und der Handsäge, die in beschränkterem Maße gebraucht werden, war eines der wichtigsten Werkzeuge, die zum traditionellen Weinbau gehören, das Messer zum Schneiden im Weingarten, das besonders unter der Bezeichnung Hippe (co-

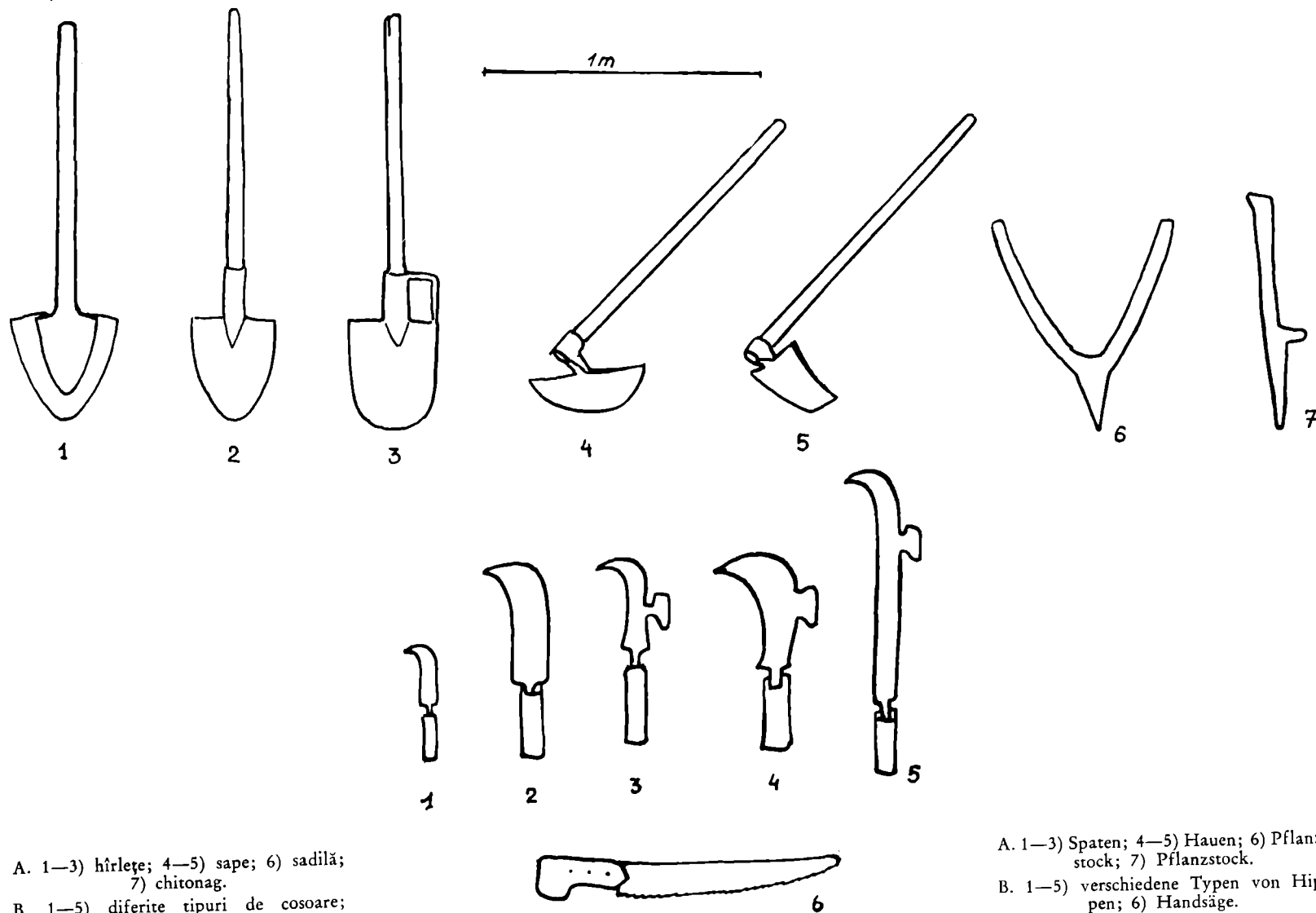
³ N. Al. Mironescu și Paul Petrescu, *Construcții viticole din zona Hușilor. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*. Revista de folclor, București VIII, 1963, nr. 3—4.

⁴ Vezi trimeritei nota 1, vezi și: *Istoria României*, vol. II, București 1962. Academia R.P.R. pp. 286—287, 577, 633 etc., H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, București 1965, Academia R.P.R., Biblioteca istorică, IX, vol. 3, p. 128—141, 391—394; P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești publicate de... Documente interne (1369—1490)*, București 1938; C. C. Giurăscu, *Istoria Românilor*, vol. II, partea a II-a, București 1937, p. 565, vol. III, partea a II-a, București 1946, p. 612 z. a. c. *Viața feudală în Țara Românească și Moldova* București 1956; P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova, Orînduirea feudală*, București 1964, p. 106—107, 123—127 etc.; V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*. București 1957, p. 43—44, 262, 366—367; vezi și principalele colecții de documente: *Documente privind Istoria României. A. Moldova, B. Țara Românească, C. Transilvania*, București 1955—57, 1951—60, 1951—55. Academia R.P.R.. *Colecția Eudoxiu de Hurmuzachi*, București 1876—1942; G. Ghibănescu, *Surete și Izvoare*, Iași 1906—1933; Th. Codrescu, *Uricariul*, Iași 1852—1895, cit și alte culegeri.

³ N. Al. Mironescu und Paul Petrescu, *Construcții viticole din zona Hușilor. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*. Revista de folclor, București VIII (1963), nr. 3—4.

⁴ Siehe die Hinweise der ersten Anmerkung, siehe auch: *Istoria României*, Bd. II, București. Academia R.P.R. S. 286—287, 577, 633 etc., H. H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, București 1965, Academia R.P.R., Biblioteca istorică, IX, Bd. 3, S. 128—141, 391—394; P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești publicate de... Documente interne (1369—1490)*, București 1938; C. C. Giurăscu, *Istoria Românilor*, Bd. II, II. Teil, București 1937, S. 565, Bd. III, II. Teil, București 1946, S. 612 etc.; Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, București 1956; P. P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova, Orînduirea feudală*, București 1964, S. 106—107, 123—127 etc.; V. Costăchel, P. P. Panaitescu, A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Românească și Moldova (sec. XIV—XVII)*, București 1957, S. 43—44, 262, 366—367; siehe auch die hauptsächlichsten Urkundensammlungen; *Documente privind istoria României, A. Moldova, B. Țara Românească, C. Transilvania*, București 1955—57, 1951—55. Academia R.P.R., die Sammlung Eudoxiu de Hurmuzachi, București 1876—1942; G. Ghibănescu, *Surete și izvoare*, Iași 1906—1933; Th. Codrescu, *Uricariul*, Iași 1852—1895, sowie auch andere Sammlungen.

PLANȘA I

A. 1—3) hîrlete; 4—5) sape; 6) sadilă;
7) chitonag.

B. 1—5) diferite tipuri de cosoare;
6) ferăstrău de mînă.

A. 1—3) Spaten; 4—5) Hauen; 6) Pflanzstock;
7) Pflanzstock.

B. 1—5) verschiedene Typen von Hippen;
6) Handsäge.

de cosor.⁵ Acest instrument metalic a avut o mare întrebuințare și în același timp o mare extindere pînă la apariția pe scară largă a foarfecelor de vie întîmplată mai ales în primele decenii ale secolului nostru. Parțial a rezistat și mai tîrziu în special în zonele cu loturi viticole țărănești, mici.

Instrument cu mai multe întrebuințări, cosorul a servit atît la tăiatul corzilor, la curățatul butucilor cît și la retezatul ciorchinilor la cules, putînd fi întîlnit pe teritoriul României încă din perioada dacică.⁶ Ca instrument viticol apare de asemenea cu diferite forme în antichitatea greco-romană.⁷ De asemenea îl întîlnim pînă nu demult în toate țările viticole din Europa.⁸ Cosoarele de la

sor)⁵ bekannt ist. Dieses Werkzeug aus Metall hat eine vielfältige Verwendung und zu gleicher Zeit bis zum Auftreten in weitem Maße der Weingartenschere, eine große Verbreitung gehabt. Letzteres erfolgte vor allem in den ersten Jahrzehnten unseres Jahrhunderts. Zum Teil hat die Hippe auch später durchgehalten, besonders in den Gebieten mit kleinen bäuerlichen Weingartenparzellen.

Als Werkzeug mit mehreren Verwendungsmöglichkeiten hat die Hippe sowohl zum Beschneiden und zum Reinigen der Rebstöcke, wie auch zum Abschneiden der Trauben bei der Weinlese gedient. Sie konnte auf dem Gebiet Rumäniens schon in der Zeit der Daken gefunden werden.⁶ Als Werkzeug des Weinbaus erscheint sie gleichfalls in verschiedenen Formen im griechisch-römischen Altertum.⁷ Ebenso finden wir sie bis vor nicht langer Zeit in allen Weinbauländern Europas.⁸ Die Hippen bei uns

⁵ N. Al. Mironescu, *Cuțitul de vie o unealtă străveche*. (Comunicare. Sesiunea institutului de etnografie și folclor la Academiei, iunie 1964), menționată în: *Dare de seamă asupra sesiunii. Revista de etnografie și folclor*, tom. 9, nr. 6, București 1964, p. 645.

⁶ V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București 1926, p. 140, 489—90, 493 (ilust.), vezi în special p. 496, 497. Academia Română, Mem. Sect. Ist. Seria III, tom. III, Mem. 2, „dimpotrivă secerile și cosoarele lor [geților] de vie erau de fier... am trage însă concluzia că aceste seceri și cosoare erau foarte mici, cu lama însă lată și înmănușată într-un mîner de lemn (p. 140). Vorbind de aria larg europeană a cosoarelor afirmă că „în ceea ce privește cosoarele de vie și de lucru, cu lama lată și dreaptă și numai vîrfurile brusc recurbat și subțiat... avem numeroase, din Ardeal la Muzeul Brukenthal din Sibiu și le regăsim, poate, — e drept într-o formă deosebită, (oricum stilizată prea mult) — în reprezentările de pe Columna lui Traian care reproduc adesea această unealtă... (p. 496—97), vezi și I. C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*, p. 8, menționează cosoare de origine dacică.

⁷ Ch. Dahremberg - Em. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*. Tom. 2. Deuxième partie (F.-G.), Paris 1896, p. 968—969, vezi și: *Les Agronomes latins: Caton, Varon, Columella, Palladius*... Ed. Nisard. Paris 1851, în special Columella, R. Rust, IV, 25; Fr. von Bassermann-Jordan, *Geschichte des Weinbaues*, vol. I, Frankfurt am Main 1923.

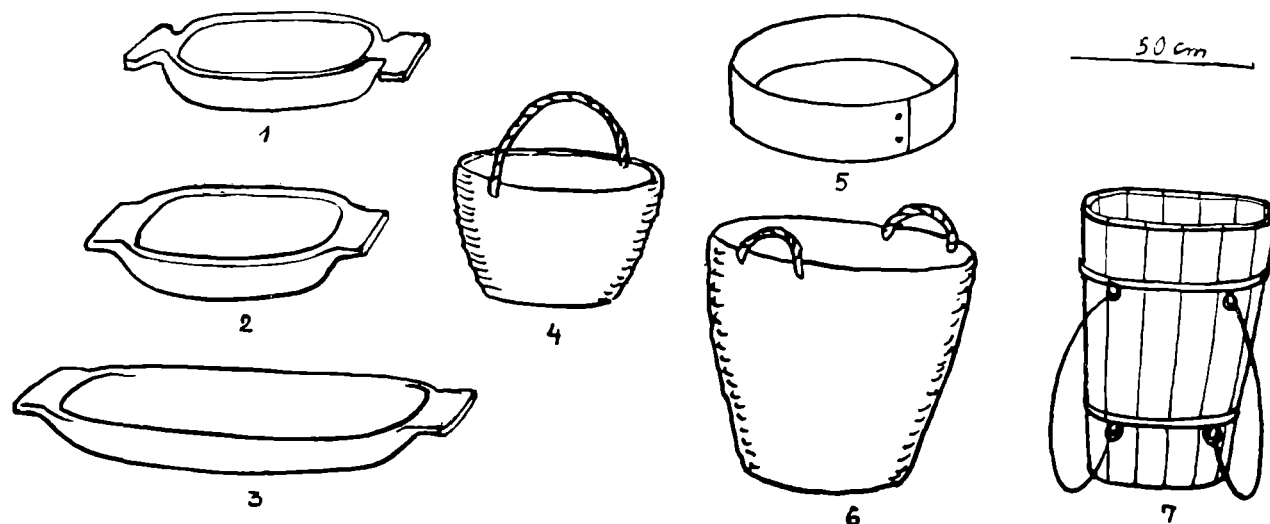
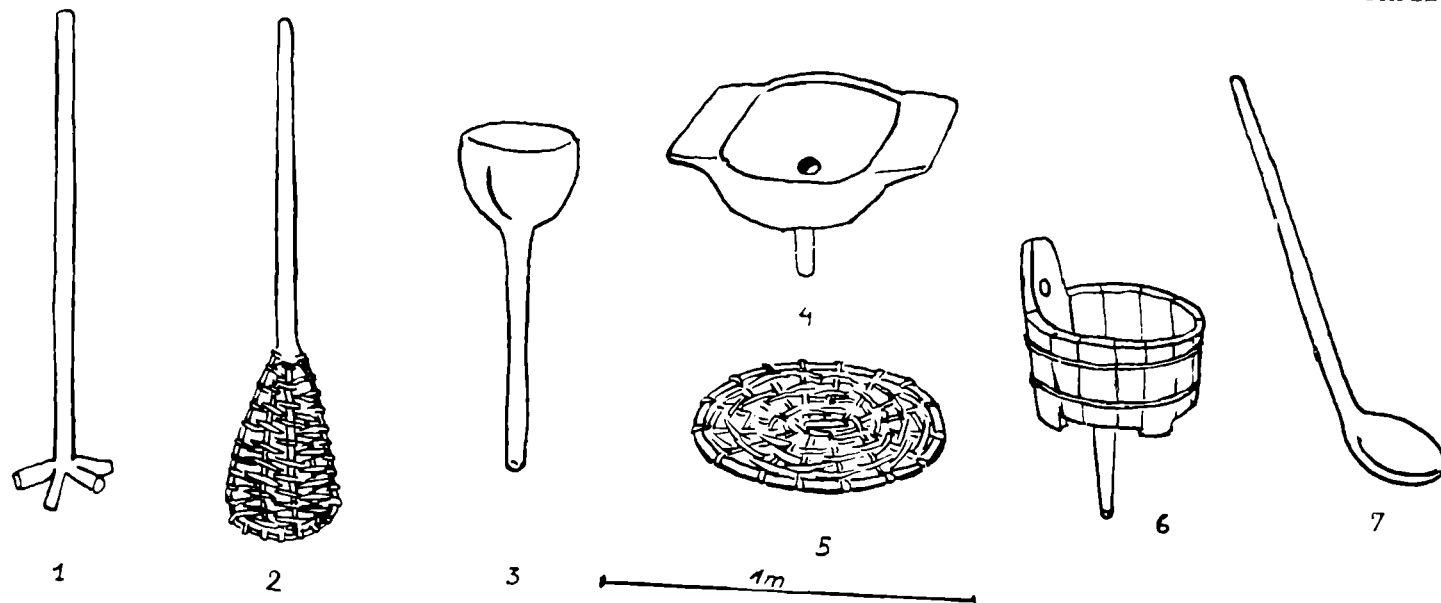
⁸ Fr. von Bassermann-Jordan, vol. I, *op. cit.* Privitor la cosoare vezi și Istvan Vincze, *Rebmesser in Ungarn* (Cosoarele din Ungaria). Acta Ethnographica, Budapest VII (1958), Fasc. 1—2, p. 61—95. Comparativ vezi și: André Lagrange, *Musée du vin de Bourgogne a Beaune. Salles des travaux de la vigne et du vin et des métiers auxiliaires*. Catalogue par... (1909—1959). Arts et traditions populaires, no. 2, Paris XII/1965, p. 121, 125, 162.

⁵ N. Al. Mironescu, *Cuțitul de vie o unealtă străveche* (Comunicare. Sesiunea Institutului de etnografie și folclor la Academiei, iunie 1964), erwähnt in: *Dare de seamă asupra sesiunii. Revista de etnografie și folclor*, Bd. 9, Nr. 6, București 1964, S. 645.

⁶ V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București 1926, S. 140, 489—90, 493 (illustriert), siehe speziell S. 496, 497. Academia Română, Mem. Sect. Ist. III. Serie, III. Bd., Mem. 2, „...im Gegenteil waren die Sichel und Hippen (der Geten) aus Eisen... wir würden aber die Folgerung ziehen, daß diese Sichel und Hippen sehr klein waren, aber mit einer breiten Klinge und versehen mit einem Griff aus Holz.“ (S. 140). Er spricht dann von dem weiten europäischen Verbreitungsgebiet der Hippen und behauptet: „... was die Reb- und Arbeitsmesser betrifft mit breiter und gerader Klinge und nur mit einer scharf umgebogenen und abgeflochtenen Spitze... haben wir zahlreiche aus Siebenbürgen im Brukenthalmuseum in Hermannstadt und wir finden sie vielleicht wieder — freilich in einer verschiedenen (irgendwie zu sehr stilisierten) Form in den Darstellungen auf der Trajanssäule, die häufig dieses Werkzeug wiedergeben...“ (S. 496—97); siehe auch I. C. Teodorescu, *Pe urmele unor vechi podgorii ale geto-dacilor*; S. 8 erwähnt er Hippen dakischen Ursprungs.

⁷ Ch. Dahremberg - Em. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*. Tom. 2. Deuxième partie (F. G.), Paris 1896, S. 968—969; siehe auch *Les Agronomes latins: Caton, Verron, Columella, Palladius*... Ed. Nisard, Paris 1851, speziell R. Rust., IV, 25; Fr. von Bassermann-Jordan, *Geschichte des Weinbaues*, Band I, Frankfurt am Main 1923.

⁸ Fr. von Bassermann-Jordan, Band I, a. a. O. Bezüglich der Hippen siehe auch Istvan Vincze, *Rebmesser in Ungarn*. Acta Ethnographica, Budapest VII (1958), fasc. 1—2, S. 61—95. Vergleiche auch: André Lagrange, *Musée du vin de Bourgogne a Beaune. Salles des travaux de la vigne et du vin et des métiers auxiliaires*. Catalogue par... (1909—1959). Arts et traditions populaires, no. 2, Paris XII/1965, S. 121, 125, 162.

A. 1) mustuitor; 2, 5) strecurători; 3, 4, 6) pîlnii (din curcubitaceu, săpată în lemn, din doage); 7) cauc.

B. 1, 2, 3) postăviță, postavă, moldă; 4, 8) coșuri din nuiele împletite; 5) baniță; 6) botă.

A. 1) „mustuitor”; 2, 5) Seiher; 3, 4, 6) Trichter (aus Flaschenkürbis, in Holz geschnitten, aus Dauben); 7) Schöpfkelle.

B. 1, 2, 3) „postăviță, postavă, moldă” (Mulde); 4, 8) Körbe aus Rutengeflecht; 5) Bütte; 6) Bütte.

noi se împart în două tipuri distincte: 1) fără secure și 2) cu secure. Primul tip are în general dimensiuni mijlocii sau chiar mici. Se află răspândit în întreaga țară, uneori coexistând paralel cu cosorul armat cu secure. îl întâlnim în special în Moldova, în podgoriile subcarpatice din Muntenia, într-o largă măsură în Transilvania și parțial în Oltenia. Ca formă se aseamănă cu cosoarele descoperite de arheologi pe teritoriul țării noastre și considerate de proveniență dacică.⁹

Cel de al doilea tip, are dimensiuni mult mai mari, împărțindu-se la rândul său în două subtipuri: 1) cosorul lung și svelt, puternic curbat, armat cu o secure de dimensiuni mici și 2) cosorul cu lamă lată și secure mare care ca formă seamănă cu o armă de luptă. Primul poate fi întâlnit mai ales în câmpia Dunării și parțial în Dobrogea în zone cu vie oloagă. Astăzi este întrebuințat în special la tăiatul stufului. Sub această formă are corespondențe și dincolo de Dunăre.¹⁰ Cel de al doilea apare în Transilvania, în special în podgoriile săsești (Sebeș, Bistrița etc.), de asemenea și în unele centre viticole în special în regiunea Crișana. Această formă amintește în bună măsură unele cosoare răspândite în podgoriile din Europa apuseană și centrală.¹¹

În afară de aceste cosoare, mai există în zona subcarpatică a Gorjului un cuțit de vie cu o formă intermediară între cele două tipuri. Are proporții mijlocii, seamănă cu primul tip, dar are anexată o secure.

Cu această ocazie mai menționăm așa zisul cosoraș, redus ca dimensiuni, curbat, este uzitat în zonele cosorului cu secure la culesul

teilen sich in zwei verschiedene Typen: 1. ohne Säge und 2. mit Säge. Der erste Typus hat im allgemeinen mittelmäßige oder sogar kleine Dimensionen. Er findet sich im ganzen Lande verbreitet und ist manchmal gleichzeitig vorhanden mit der Hippe, die mit einer Säge ausgerüstet ist. Wir finden diesen Typus speziell in der Moldau (Moldova), in den subkarpatischen Weinbergen Munteniens (Muntenia), in reichem Maße in Siebenbürgen (Transilvania) und teilweise in Oltenien (Oltenia). In bezug auf die Form gleicht er den Hippen, die von den Archäologen auf dem Territorium unseres Landes entdeckt worden sind und als von dakischer Herkunft angesehen werden.⁹

Der zweite Typus hat viel größere Dimensionen und zerfällt seinerseits in zwei Untertypen: 1. die lange und schlanke Hippe, mächtig gekrümmt, ausgerüstet mit einer Axt von kleinen Ausmaßen, und 2. die Hippe mit breiter Klinge und großer Axt, die in der Form einer Kriegswaffe gleicht. Der erste Subtypus kann besonders in der Donauebene und zum Teil in der Dobrudscha (Dobrogea) angetroffen werden, in Gebieten mit Buschreben. Heute wird er speziell beim Schneiden des Riedgrases verwendet. Unter dieser Form hat er auch jenseits der Donau entsprechende Werkzeuge.¹⁰ Der zweite Subtypus erscheint in Siebenbürgen, speziell bei den sächsischen Weinbauern (Mühlbach, Bistritz usw.), ebenso auch bei einigen Weinbauzentren, im besonderen in der Region Crișana. Diese Form erinnert in hohem Maße an einige Hippen, die in West- und Zentraleuropa verbreitet sind.¹¹

Außer diesen beiden Hippen existiert in der subkarpatischen Zone von Gorj ein Weingartenmesser, eine Zwischenform dieser beiden Typen. Es hat mittelmäßige Proportionen, gleicht dem ersten Typus, weist aber eine Axt auf.

Bei dieser Gelegenheit erwähnen wir noch den sogenannten „cosoraș“; vermindert in den Dimensionen, gekrümmt, wird er in den

⁹ Vezi nota 6 V. Pârvan *op. cit.*, Menționăm de asemenea cosoarele considerate de proveniență dacică din colecțiile Muzeelor Brukenthal din Sibiu (citare și de V. Pârvan) și Alba Iulia.

¹⁰ Hristo Vacarelski (Einige bulgarische Weinbaugeräte und ihre geschichtliche Entwicklung). *Műveltség és Hadgyomány. Studia ethnologica Hungariae et Centralis ac Orientalis Europae*. I—II, Budapest 1960, p. 147—163.

¹¹ Pentru cosoare vezi: Fr. von Bassermann-Jordan, *op. cit.*, și Istvan Vincze, *op. cit.*

⁹ Siehe Anmerkung 6, das zitierte Werk von V. Pârvan. Wir erwähnen gleichfalls die Hippen dakischen Ursprungs in den Sammlungen des Brukenthalmuseums in Hermannstadt (auch von V. Pârvan angeführt) und des Museums Alba Iulia.

¹⁰ Hristo Vacarelski (Einige bulgarische Weinbaugeräte und ihre geschichtliche Entwicklung). *Műveltség és Hadgyomány. Studia ethnologica Hungariae et Centralis ac Orientalis Europae*, I—II, Budapest 1960, S. 147—163.

¹¹ Für die Hippen siehe die zitierten Werke von Fr. von Bassermann-Jordan und Istvan Vincze.

strugurilor și la tăiatul rafiei necesară legatului corzilor.

Considerăm necesar să subliniem faptul că uneori lama cosoarelor este ornamentată, după cum, în cazuri mai rare, pot fi ornamentate și mânerele.

Un alt instrument important este cel întrebuintat la înfiptul haracilor și uneori la plantatul viei. La noi în țară apare sub mai multe forme și denumiri. În zonele din sudul țării are forma unui unghi ascuțit, cu o prelungire în partea de jos. Poartă numele de sadilă și este făcut din lemn de esență tare. La exemplarele mai noi partea de jos este armată cu un cioc de metal. Foarte rar este în întregime de metal. Sadila poate fi întâlnită și în podgoriile de dincolo de Dunăre, mergând până în Albania.¹² În unele centre viticole dobrogene se întrebuintează și lomul, care nu este altceva decât un drug de fier cu ajutorul căruia se înfig haracii.

În Moldova și parțial în Muntenia, este vorba de podgoriile subcarpatice ale acestei provincii, întâlnim chitonagul sau chitonogul. Acest instrument este făcut tot din lemn, armat uneori cu metal. Amintește oarecum forma unei undițe.

În Transilvania pentru aceleași operații se întrebuintează mai ales măseaua sau pisica numită uneori și cumpen — mai rar putem întâlni și celelalte instrumente menționate. Aceasta este făcută în întregime din fier și se prinde de talpa piciorului cu ajutorul unor legături. Apare în mod restrâns și în Moldova în podgoria Panciu—Focșani—Odobesti.

b) Cu aceasta trecem la descrierea obiectelor întrebuintate la culesul strugurilor. Pe lângă diferitele tipuri de coșuri, lucrate mai ales din nuiele de răchită, mai mari sau mai mici, cu mâner sau fără, întâlnim în Oltenia frecvent și banița. Aceasta are o formă cilindrică și este făcută din coajă de copac, în special din cireș, fiind purtată pe cap.

Gebieten der Hippe mit Axt bei der Lese der Weintrauben verwendet und beim Schneiden des Bastes.

Wir halten es für notwendig, die Tatsache zu unterstreichen, daß manchmal die Klinge der Hippen verziert ist, wie in selteneren Fällen auch die Griffe Verzierungen aufweisen.

Ein anderes wichtiges Werkzeug wird beim Pflanzen der Rebstöcke, manchmal beim Einrammen der Rebstecken und manchmal beim Bepflanzen des Weingartens verwendet. Bei uns im Lande erscheint es unter mehreren Formen und Bezeichnungen. In den Gebieten im Süden des Landes hat es die Form eines spitzen Winkels mit einer Verlängerung im unteren Teil. Es trägt den Namen „sadilă“ (Pflanzholz) und ist aus hartem Holz gemacht. Bei den neueren Exemplaren ist der untere Teil mit einem Schnabel aus Metall verstärkt. Sehr selten ist es ganz aus Metall. Es kann auch in den Weingebieten jenseits der Donau bis nach Albanien hinein¹² gefunden werden. In einigen Weinbauzentren der Dobrudscha wird auch das „lomul“ genannte Werkzeug verwendet, das nichts anderes ist als eine Eisenstange, mit deren Hilfe die Rebenpfähle in den Boden gerammt werden.

In der Moldau und teilweise in Muntenien — es handelt sich um die subkarpatischen Weinberge dieser Provinz — finden wir das Steckholz. Dieses Werkzeug ist ebenfalls aus Holz hergestellt und ist manchmal mit Metall verstärkt. Es erinnert irgendwie an die Form einer Angel.

In Siebenbürgen wird für dieselben Arbeiten die Zinke (măseaua, pisică, cumpen) verwendet — nur seltener können wir auch die übrigen erwähnten Werkzeuge finden. Diese ist vollständig aus Eisen gemacht und wird an der Fußsohle mit Bändern festgehalten. Sie erscheint in beschränkter Weise auch in der Moldau in den Weingärten Panciu—Focșani—Odobesti.

b) Damit gehen wir zur Beschreibung jener Gegenstände über, die bei der Lese der Weintrauben verwendet werden. Neben den verschiedenen Typen von Körben, größeren und kleineren, die besonders aus Ruten der Korbweide gearbeitet sind, mit oder ohne Henkel, finden wir in Oltenien häufig auch den Scheffel. Dieser hat zylindrische Form, ist aus Baumrinde, speziell aus der des

¹² Bartalan Andrásfalvy, *Formen des albanischen Weinbaues*, *Acta Ethnographica*, Budapest XI (1962), fasc. 3—4, p. 293—373.

¹² Bartalan Andrásfalvy, *Formen des albanischen Weinbaues*, *Acta Ethnographica*, Budapest XI (1962), fasc. 3—4, S. 293—373.

De asemenea la cules se mai întrebuintează și postăvița, o mică albie scobită în lemn de esență moale, lucrată de rudari. Tot pentru aceeași operație viticolă se mai întrebuintează și bota sau botul, în special în Transilvania, dar parțial și în Dobrogea unde poartă denumirea de nisilnie. Este vorba de un obiect făcut din doage de lemn, semi plat, înalt, armat cu cercuri de metal, uneori cu partea din spate mai înaltă, această parte avînd două curele cu ajutorul cărora obiectul poate fi purtat pe spate de culegător. Uneori, cum se întâmplă în Dobrogea, în locul curelelor se introduce într-un mîner „o ureche“, un băț gros cu ajutorul căruia este ridicat și de asemenea purtat pe spate.

Bota este frecventă în Transilvania atît în centrele viticole românești cît și în cele cu populație de origine germană. Are o arie de răspîndire mare, fiind atestată atît pentru viticultura antichității greco-romane cît și pentru viticultura feudală din Europa centrală sau apuseană.¹³

În Transilvania, bota probabil să fi fost introdusă pe două căi: 1) inițial prin coloniștii romani care au continuat și extins viticultura băștinașilor daci, ca atare au introdus metode și obiecte noi și 2) mai târziu prin venirea coloniștilor germani, (deci începînd cu sec. XIII) care și ei o primiseră pe aceeași cale. Pentru Dobrogea, acest obiect poate să fi apărut incidental, dar poate — ca o supoziție — să fi fost adus prin intermediul coloniilor grecești, să fi venit din unele podgorii sudice sau din Transilvania odată cu stabilirea coloniștilor din această provincie. În stadiul actual al cercetărilor nu putem afirma cu certitudine acest fapt. Termenul sub care apare aici și anume cel de nisilnie este de origină slavă recentă și înseamnă dialectal cărător sau purtător.

Strugurii odată culeși în obiectele enumerate anterior sînt depozitați pe loc în ciu-

Kirschbaums gearbeitet und wird auf dem Kopf getragen. Gleichfalls bei der Lese wird auch die „postăvița“ verwendet, ein kleiner Trog aus Weichholz, von Holzgerägearbeitern verfertigt. Für dieselbe Weinbauarbeit wird auch eine kleine Tonne verwendet, speziell in Siebenbürgen, aber teilweise auch in der Dobrudscha, wo sie die Bezeichnung „nisilnie“ trägt. Es handelt sich um ein Gefäß, das aus Faßdauben besteht, etwas abgeflacht und mit Metallreifen gefaßt ist und manchmal mit einem höheren Teil im Rücken versehen ist, an dem zwei Riemen befestigt sind, mit deren Hilfe das Gefäß vom Leser auf dem Rücken getragen werden kann. Manchmal, wie es in der Dobrudscha vorkommt, wird an Stelle der Riemen in einen Henkel, „Ohr“ genannt, ein dicker Stock eingeführt, mit dessen Hilfe es gehoben und gleichfalls auf dem Rücken getragen werden kann.

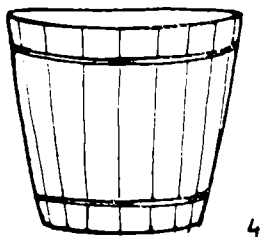
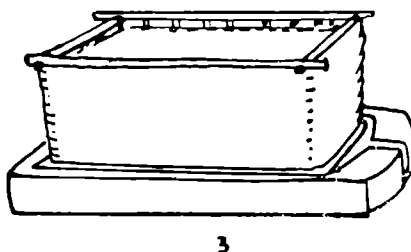
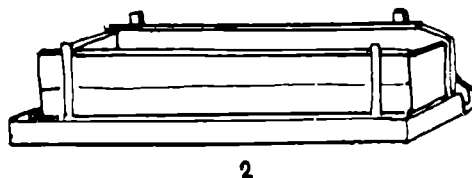
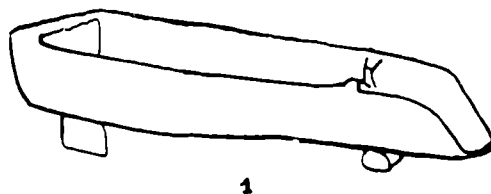
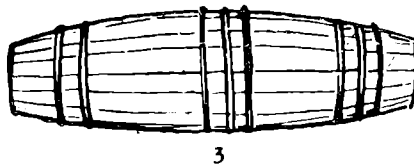
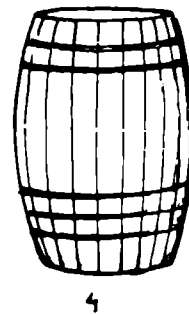
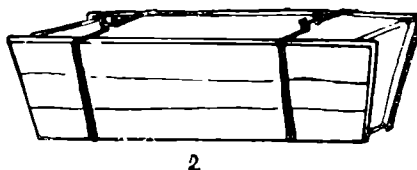
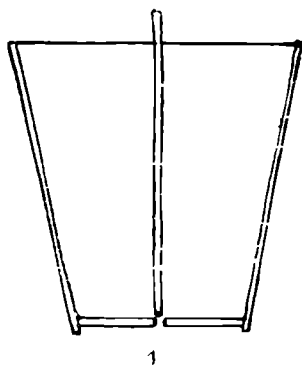
Die kleine Tonne ist häufig, vor allem in Siebenbürgen, sowohl in den rumänischen Weinbauzentren, wie auch in denen mit deutscher Bevölkerung anzutreffen. Sie hat einen großen Verbreitungsraum und ist nachgewiesen sowohl für den Weinbau des griechisch-römischen Altertums wie auch für den feudalen Weinbau aus Zentral- und Westeuropa.¹³

Nach Siebenbürgen ist die kleine Tonne wahrscheinlich auf zwei Wegen eingeführt worden: 1. anfangs durch die römischen Kolonisten, die den Weinbau der dakischen Eingeborenen fortgesetzt und ausgedehnt haben und als solche neue Methoden und Geräte eingeführt haben, und 2. später durch die Ankunft der deutschen Kolonisten (also seit dem 13. Jahrhundert), die sie auf demselben Wege erhalten hatten. Für die Dobrudscha ist es möglich, daß dieses Gefäß zufällig erschienen ist, aber auch — was aber nur eine Vermutung ist —, daß es durch die Vermittlung der griechischen Kolonien gekommen ist aus einigen südlichen Weinbergen oder aus Siebenbürgen, gleichzeitig mit der Niederlassung von Kolonisten aus dieser Provinz. Bei dem gegenwärtigen Stand der Untersuchungen können wir diese Tatsache nicht mit Sicherheit behaupten. Der Ausdruck, unter dem sie hier erscheint, „nisilnie“, ist neuen slawischen Ursprungs und bedeutet dialektisch Fuhrmann oder Träger.

Die einmal in den oben aufgezählten Gefäßen gelesenen Weintrauben werden an Ort und Stelle in Schöffern oder in Kübeln

¹³ Vezi von Bassermann-Jordan, op. cit.

¹³ Siehe das zitierte Werk von Bassermann-Jordan.

A. 1) puțină cu cepău; 2) cărător; 3) butoi vechi cu cercuri de lemn; 4) butoi cu cercuri de fier.
B. 1) călcătoare scobită; 2) lin din scînduri; 3) lin cu talpă de lemn masiv și îngrăditură de nuiel; 4) călcătoare tronconică.

A. 1) Bottich mit Zapfen; 2) „cărător“; 3) altes Faß mit Holzreifen; 4) Faß mit eisernem Reifen.
B. 1) Ausgehöhlter Keltertrog; 2) Kelter aus Brettern; 3) Kelter mit Sohle aus massivem Holz und Rutengeflecht; 4) kegelstumpfförmiger Keltertrog.

bere sau în hîrdae, vase de formă tronconică, făcute din doage de lemn armate cu cercuri de fier. Aceste vase au în general o răspîndire largă nu numai în podgoriile de pe teritoriul României ci și în celelalte podgorii europene. Depozitați momentan aici, sînt zdrobiți cu ajutorul unui instrument denumit generic mustuitor. Odată vasele umplute sînt cărate la căruțe cu ajutorul unei pîrghii de lemn introduse prin urechile celor două mînere. Aici strugurii sînt deșertați în putini mari. Uneori întregul corp al căruții este construit anume să poată transporta strugurii, mai ales în podgoriile din sudul țării. În acest caz, cărătorea sau jgheabul — denumire curentă dată corpului căruții — este de fapt o ladă de lemn masiv, armată exterior cu întărituri metalice, partea de jos fiind mai mică. Partea de sus se termină cu patru mînere care cîte odată amintesc de forma stilizată a capului de cal. Sînt cazuri în care cărătorea are în partea din față sau în fund un orificiu astupat cu un cep prin care urmează să se scurgă mustul, mai ales cînd strugurii sînt călcați direct aici.

Deși astăzi formele mai vechi de asemenea cărători au dispărut, din cercetările de teren s-a putut constata că au existat și altele făcute în mod mult mai primitiv și anume scobite direct într-un trunchi de copac sau care aveau numai fundul scobit și părțile ridicate din scînduri.

c) Înainte de a trece la descrierea principalelor piese întrebuințate pentru prelucrarea strugurilor și pentru vinificație, ne vom opri un moment asupra unui instrument deosebit de simplu, dar indispensabil pe care l-am menționat și anterior. Este vorba de așa zisul mustuitor, cunoscut parțial și sub numele de ștercă sau zdrobitor în Oltenia și rar de ciumăslău în Transilvania. Denumirea lui generală este aceea de mustuitor. De fapt este vorba de un băț, de obicei din lemn de brad, terminat cu 3—4 excrescențe datorită crăcilor tăiate. Prima operație de zdrobit pulpa strugurilor se face cu ajutorul acestuia, dar

abgelagert; das sind kegelstumpfförmige Gefäße, hergestellt aus hölzernen Dauben und ausgerüstet mit eisernen Reifen. Diese Gefäße haben im allgemeinen eine weite Verbreitung nicht nur in den Weinbergen auf dem Gebiete Rumäniens, sondern auch in den übrigen europäischen Weingegenden. Wenn die Trauben abgeladen sind, werden sie mit Hilfe eines Werkzeuges, das generisch „mustuitor“ genannt ist, zermalmt. Sobald die Gefäße angefüllt sind, werden sie mit Hilfe von durch die Henkel gesteckten Stäbe zu den Wagen getragen. Hier werden die Weintrauben in große Bottiche geleert. Manchmal ist der ganze Korb des Wagens eigens dazu konstruiert, damit er die Weintrauben befördern kann, besonders in den Weinbergen im Süden des Landes. In diesem Falle ist der Trog — eine geläufige Bezeichnung für den Korb des Wagens — in der Tat eine Kiste aus massivem Holz, außen mit metallischen Verstärkungen versehen, wobei der untere Teil kleiner ist. Der obere Teil endet in vier Griffen, die manchmal an die stilisierte Form eines Pferdekopfes erinnern. Es gibt Fälle, bei denen der Trog im vorderen oder rückwärtigen Teil eine Öffnung hat, die mit einem Zapfen verstopft ist und durch die der Most abfließen kann, besonders wenn die Weintrauben gerade darin gekeltert werden.

Obwohl heute die älteren Formen solcher Tonnen verschwunden sind, konnte man aus Untersuchungen auf dem Gelände feststellen, daß auch andere, in viel primitiverer Weise gearbeitete, existiert haben, und zwar solche, die direkt aus einem Baumstamm ausgehöhlt waren oder solche, deren Boden daraus bestand, während der obere Teil aus Brettern gearbeitet war.

c) Bevor wir zur Beschreibung der wichtigsten Stücke übergehen, die für die Verarbeitung der Weintrauben und für die Weinbereitung verwendet wurden, werden wir einen Moment bei einem besonders einfachen, aber unentbehrlichen Werkzeug verweilen, das wir auch schon früher erwähnt haben. Es handelt sich um den sogenannten „mustuitor“, teilweise bekannt auch unter dem Namen „zdrobitor“ (Stampfer) oder „ștercă“ in Oltenien und selten unter „ciumăslău“ in Siebenbürgen. Tatsächlich handelt es sich um einen Stock, gewöhnlich aus Tannenholz, der in 3—4 Auswüchsen endet, entsprechend den abgeschnittenen Ästen. Das erste Verfahren, um den fleischigen Bestandteil der Weintrauben zu zerstoßen, geschieht mit Hilfe dieses Stockes, aber das wirkliche Zer-

adevărata zdrobire și presare se face prin călcatul strugurilor cu picioarele în recipiente speciale — metodă uzitată încă din antichitate pe o scară foarte largă.¹⁴ În țara noastră acest recipient poartă mai multe denumiri și totodată are mai multe forme. Termenul cel mai frecvent este cel de călcătoare și de lin, după care urmează, în funcție de zonă, jgheab, cadă, uluc, țarc, coteț, coreță ori coriță și șuroadă.

După cum am mai arătat și într-o altă lucrare¹⁵, cea mai răspândită și probabil cea mai veche formă de călcătoare la noi a fost aceea scobită într-un trunchi de copac, de esență moale (plută sau salcie).

De-a lungul timpului, în unele cazuri, această călcătoare scobită rudimentar a început să sufere înlocuiri cu altele făcute fie din scânduri orizontale sau combinate: postamentul scobit, iar părțile laterale ridicate din scânduri, fie făcute din doage. Sub forma sa veche s-a păstrat în special în Moldova și în unele podgorii din Muntenia subcarpatică.

Călcătorea tronconică, sub forma unui ciubăr mare, este specifică îndeosebi Transilvaniei. Linul se deosebește de călcătoare atât prin proporții cât și prin formă. Este constituit din două părți distincte: 1) un postament masiv din lemn (de obicei din două, trei bucăți) cu un șanț pentru scurgerea mustului; postamentul în unele părți din Oltenia este numit și coreță, termen sub care apare și călcătorea scobită în lemn, în unele

stampfen und Auspressen wird durch das Zertreten der Weintrauben mit den Füßen in Spezialbehältern ausgeführt — eine Methode, die schon aus dem Altertum auf einer sehr breiten Linie gebräuchlich war.¹⁴ In unserem Land trägt dieser Behälter mehrere Benennungen und hat gleichzeitig mehrere Formen. Der häufigste Fachausdruck ist Kelter (călcătoare, lin), dann folgen, entsprechend der Zone „jgheab, cadă, uluc, țarc, coteț, coreță oder coriță und şuroadă“.

Wie ich schon in einer anderen Arbeit¹⁵ dargelegt habe, ist die am meisten verbreitete und wahrscheinlich älteste Form der Kelter bei uns die aus einem ausgehöhlten Baumstamm (Weichholz, Pappel oder Weide) gearbeitete Kelter gewesen.

Im Laufe der Zeit hat man begonnen, in einigen Fällen diese rudimentäre Kelter durch andere zu ersetzen, die entweder aus horizontalen Brettern hergestellt waren oder beide Arten kombiniert: der Unterbau aus dem ausgehöhlten Baumstamm bestehend, die Seitenteile jedoch aus Brettern oder aus Faßdauben. In ihrer alten Form hat sie sich speziell in der Moldau und in einigen Weinbergen im subkarpatischen Muntenien erhalten.

Die kegelstumpfförmige Kelter in der Form eines Kübels ist besonders für Siebenbürgen spezifisch. Der „lin“ unterscheidet sich von der „călcătoare“ sowohl durch seine Proportionen als auch durch die Form. Er besteht aus zwei gesonderten Teilen: 1. einem massiven Postament aus Holz (gewöhnlich aus zwei—drei Teilen) mit einer Rinne zum Abfließen des Mostes; das Postament wird in einigen Teilen Olteniens auch „coreta“ genannt, ein Ausdruck, mit dem in einigen moldauischen Weinbergen der Region Bacău

¹⁴⁻¹⁹ Vezi: *Vechiul Testament*, Isaia V, 1—2, *Noul Testament*, Marcu XIII, 1; Dahremberg-Saglio, op. cit., cap. *Olea, vinum, torcula* etc.; Fr. von Bassermann-Jordan, op. cit., Cap. Keltern; *Les agronomes latins*, op. cit. Vezi și: Plinius, *Histoire naturelle* (ed. franceză), Paris 1947—59; Virgiliu, Georgicele, 1—8, Columella, în special XII, 39; Istvan Vincze, *Magyar borsajtok* (Ungarische Weinkeltern). (Teascurile de vin din Ungaria). *Acta Ethnographica*, Budapest VIII, (1959). Fasc. 1—2, p. 99—129; *La revue vinicole internationale*. ... nouvelle série no. 144 nov. dec., Paris 1963; *Dictionnaire archéologique de technique*, Tom. 2 (H—Z), Paris 1964, Cap. Vin., p. 1068—1078; N. Al. Mironescu-C. Iliescu, Cu privire la inventarul viticol tradițional. (Comunicare, Sesiunea științifică a muzeelor, decembrie 1964.) Rezumatul publicat în *Revista Muzeelor*, număr special, București II, (1965), p. 482. Pentru trimiterea 15, 17—19 vezi în special: N. Al. Mironescu-C. Iliescu, cu privire la inventarul...

¹⁴⁻¹⁹ Siehe: *Altes Testament*, Jesaja V, 1—2, *Neues Testament*, Marcus XIII, 1; das zitierte Werk Dahremberg-Saglios, Kapitel *Olea, vinum, torcula* etc.; das zitierte Werk Fr. von Bassermann-Jordans, Kapitel Keltern; das zitierte Werk *Les agronomes latins*. Siehe auch: Plinius, *Histoire naturelle* (französische Ausgabe, Paris 1947—59; Vergilius, *Georgica*, 1—8, Columella, speziell XII, 39; Istvan Vincze, *Magyar borsajdok* (Ungarische Weinkeltern). *Acta Ethnographica*, Budapest VIII (1959). Fasc. 1—2, S. 99—129; *La revue vinicole internationale* ... nouvelle série nr. 144, November, Dezember, Paris 1963; *Dictionnaire archéologique de technique*, tom. 2 (H—Z), Paris 1964, Kapitel Vin, S. 1068—1078; N. Al. Mironescu-X. Iliescu, *Cu privire la inventarul viticol tradițional*. (Comunicare, Sesiunea științifică a muzeelor, decembrie 1964.) Auszug veröffentlicht in *Revista Muzeelor*, Sondernummer, București II (1965), S. 482.

podgorii moldovenești din regiunea Bacău, și 2) o parte mobilă făcută din nuiele împletite numită coș sau țarc. Uneori acest coș este făcut din scîndurele verticale prinse între ele. Sînt cazuri în care această parte este făcută din scînduri masive puse orizontal.

După cum am arătat, primul tip de călcătoare și anume cel scobit — mai mult decît probabil și cel mai vechi — s-a păstrat în Moldova și parțial în Muntenia. Călcătoarea tronconică, care apare în Transilvania și sporadic în alte puncte din țară cum ar fi orașul Huși (la podgorenii coloniști aduși aici, nu însă și în restul zonei) și pe care o întîlnim atestată destul de frecvent pentru viticultura mediteraniană antică și ulterior pentru viticultura Europei apusene și centrale ¹⁶, a venit aici probabil prin coloniștii romani, înlocuind prin timp celălalt tip, cel scobit. De asemenea a mai putut veni: 1) prin intermediul coloniștilor germani și 2) introdusă de-a lungul feudalismului de marii proprietari de vii. Important este faptul că denumirea sa a rămas în general și aici aceea de călcătoare, termen întîlnit, după cum am văzut și în Moldova, și care a înlocuit odată cu romanizarea Daciei un alt termen astăzi pierdut.

Linul, denumit uneori și țarc, jgheab, coteț, și foarte rar patachir (în unele centre oltenești) ține de întreaga cîmpie a Dunării, de Oltenia și de Dobrogea.

Subliniem faptul că în multe zone călcatul strugurilor se face cu ajutorul unor saci din pînză de cînepă în care se introduc strugurii.

Cît privește preșele sau teascurile — care nu au fost obligatorii în procesul vinificației țărănești — principalele forme pe care le întîlnim sînt: teascul cu pene de lemn, cu pene și șurub de lemn, teascul cu bolovani, cu șurub la mijloc, cu două șuruburi, cu un șurub într-o parte, cu bîrnă orizontală, cu bîrnă și cu lanț. Se observă în multe pod-

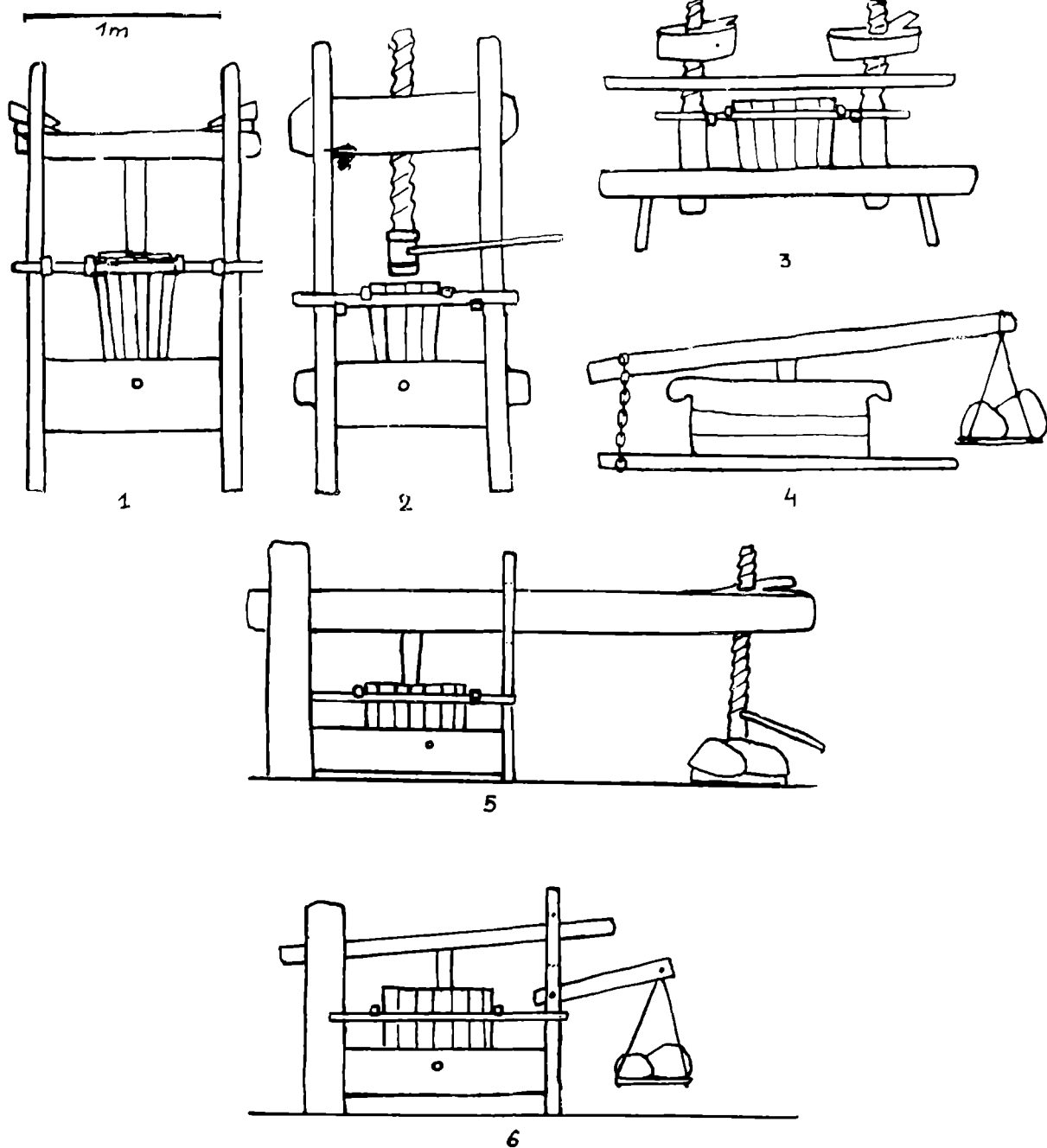
auch die in Holz ausgehöhlte Kelter bezeichnet wird, und 2. einem beweglichen Teil, der aus Rutengeflecht besteht und Korb oder Keltertrichter heißt. Manchmal ist dieser Korb aus senkrecht angeordneten Brettchen, die untereinander verbunden sind, gemacht. Es gibt aber auch Fälle, bei denen dieser Teil aus massiven, horizontalgestellten Brettern besteht.

Wie schon gezeigt, hat sich der erste Typus der Kelter, und zwar der ausgehöhlte — der mehr als wahrscheinlich auch der älteste ist —, in der Moldau und teilweise in Muntenien erhalten. Die kegelstumpfförmige Kelter, die in Siebenbürgen erscheint und sporadisch an anderen Punkten des Landes, wie in der Stadt Huși (bei den hierher gebrachten Weinbauerkolonisten, nicht aber auch in dem übrigen Teil der Zone), und die wir ziemlich häufig für den antiken Weinbau des Mittelländischen Meeres und nachher für den Weinbau West- und Zentraleuropas bezeugt finden ¹⁶, ist wahrscheinlich durch die römischen Kolonisten hierher gekommen und hat mit der Zeit den anderen, den ausgehöhlten Typus ersetzt. Sie konnte aber ebensogut 1. durch die Vermittlung der deutschen Kolonisten kommen und konnte 2. im Laufe des Feudalismus von den Großbesitzern der Weinberge eingeführt worden sein. Wichtig ist die Tatsache, daß ihre Benennung im allgemeinen auch hier „călcătoare“ (von a călca—treten) geblieben ist, ein Ausdruck, der, wie wir gesehen haben, auch in der Moldau gefunden wird und der zugleich mit der Romanisierung Daziens einen anderen, heute verlorenen Ausdruck ersetzt hat.

Der „lin“, auch „țarg, jgheab, coteț“, seltener „patachir“ genannt (in einigen Zentren Olteniens) gehört zur ganzen Donauebene, zu Oltenien und der Dobrudscha.

Wir unterstreichen die Tatsache, daß in vielen Gegenden das Zertreten der Weintrauben in Säcken aus Hanfleinwand erfolgt.

Was die Weinpressen anbelangt — die in dem Prozeß der bäuerlichen Weinbereitung nicht obligatorisch waren —, sind die hauptsächlichsten Formen, die wir finden: die Weinpresse mit Keilen aus Holz, mit Keil und Schraube aus Holz, die Weinpresse mit Steinblöcken, mit Zentralschraube, mit zwei Schrauben, mit einer einseitig angebrachten Schraube, mit horizontalem Balken, mit Balken und Kette. In vielen Weingegenden beobachtet man, wie noch seit den ersten Jahrzehnten unseres Jahrhunderts an den Weinpressen mit Zentralschraube aus Holz,

1) teasc cu pene de lemn; 2) teasc cu un șurub; 3) teasc cu două șuruburi; 4) teasc cu bolovani, improvizat din lin; 5) teasc masiv cu bîrnă orizontală și șurub; 6) teasc cu lanț.

1) Presse mit Pfeilen aus Holz; 2) Presse mit einer Schraube; 3) Presse mit zwei Schrauben; 4) Presse mit Steinblöcken, improvisiert aus einer Kelter; 5) Massive Presse mit horizontalem Balken und Schraube; 6) Presse mit Kette.

gorii, încă din primele decenii ale secolului nostru cum la teascurile cu şurub de lemn la mijloc, acesta a fost înlocuit cu un altul de metal.

Toate teascurile au fost construite din lemn de esenţă tare, de obicei stejar, fiind în general cioplite cu barda. Ca dimensiuni variază de la o formă la alta.

Teasca cu pene de lemn cunoscut şi în antichitatea greco-romană¹⁷ — astăzi poate fi considerat complet dispărut. La noi a avut o largă răspîndire, putînd fi reconstituit atît în Moldova (podgoria Huşilor şi Vasluiului) cît şi în Oltenia (podgoria Drăgăşanilor). Teasca cu pene şi şurub, dispărut de asemenea, a fost depistat o singură dată în cuprinsul regiunii Argeş, amintirea lui persistă încă în regiune.

În afara acestor teascuri am mai menţionat în enumerarea făcută şi tipul denumit de noi „cu bolovani“. De fapt este un teasc improvizat dintr-un lin. Pentru aceasta, după ce strugurii erau călcaţi, se puneau în lin peste struguri bolovani, cît şi un capac de lemn. Deasupra capacului se afla o scurtătură de lemn numită pop sau popă. Pe sub talpa linului se trecea o bîrnă de lemn, iar alta era pusă peste lin deasupra „popului“. Bîrnele erau legate la un capăt cu un lanţ de fier, iar în partea din faţă se agăţa de bîrna superioară un fel de taler cu o balanţă în care de asemenea se puneau bolovani. Uneori în locul balanţei apăreau 2—3 oameni.

Revenind la celelalte tipuri de teascuri pe care aici le descriem numai în linii mari, deoarece au constituit mobilul special al unei alte lucrări¹⁸ subliniem faptul că teasca cu un şurub la mijloc (sau „cu vîrtej“) este asemănător teascului cu pene, prin evoluţie primind un ax vertical şi anume şurubul de lemn. Teasca cu două şuruburi se bazează pe acelaşi principiu şi anume apăsarea. Şuruburile sînt situate în lături şi presarea se efectuează cu ajutorul unei bîrne care străbate orizontal cele două şuruburi paralele şi care se sprijină pe un „pop“ ce la rîndul său apasă un taler aşezat peste strugurii

diese durch eine andere aus Metall ersetzt worden ist.

Alle Weinpressen sind aus Hartholz gebaut worden, gewöhnlich aus Eichenholz, und im allgemeinen mit dem Zimmermannsbeil behauen. Ihre Dimensionen sind je nach der Form verschieden.

Die Weinpresse mit Holzkeilen, die auch im griechisch-römischen Altertum¹⁷ bekannt war, kann heute als vollkommen verschwunden betrachtet werden. Bei uns hat sie eine weite Verbreitung gehabt und kann sowohl in der Moldau (Weingärten von Huşi und Vaslui) als auch in Oltenien (Weinberge von Drăgăşani) rekonstruiert werden. Der Weinpresse mit Keilen und Schraube, die ebenfalls verschwunden ist, ist man ein einziges Mal im Bereich der Region Argeş auf die Spur gekommen; die Erinnerung an sie besteht in der Region noch fort.

Außer diesen Weinpressen haben wir in der erfolgten Aufzählung auch den von uns „mit Steinblöcken“ genannten Typus erwähnt. In der Tat ist es eine aus einer Kelter improvisierte Presse. Für diese wurden, nachdem die Weintrauben zertreten waren, in die Kelter über die Weintrauben Steinblöcke gelegt sowie auch ein Deckel aus Holz. Über dem Deckel befand sich ein kurzes, zylindrisches Holz, „popă“ genannt. Unter der Sohle der Kelter verlief ein Balken aus Holz, und ein anderer war über die Kelter gelegt, auf den „popă“. Die Balken waren an einem Ende mit einer eisernen Kette verbunden, und am vorderen Teil hing an dem oberen Balken eine Art Waagschale, die gleichfalls mit Steinblöcken beladen wurde. Manchmal wurde der Druck auf den Waagebalken von 2—3 Menschen ausgeübt.

Indem wir auf die übrigen Typen der Weinpressen zurückkommen, die wir hier nur in großen Linien beschreiben, weil sie den Vorwurf für eine andere Arbeit¹⁸ gebildet haben, unterstreichen wir die Tatsache, daß die Weinpresse mit einer Schraube in der Mitte (oder „mit Winde“) ähnlich ist der Weinpresse mit Keilen; sie bekam aber im Laufe der Entwicklung eine Vertikalachse, und zwar die Schraubenspindel aus Holz. Die Weinpresse mit zwei Schrauben beruht auf demselben Prinzip, und zwar auf dem Druck. Die Schrauben sind seitlich angebracht, und das Pressen erfolgt mit Hilfe eines Balkens, der horizontal unter den beiden parallelen Schrauben hindurchgeht und sich auf einen Kolben stützt, der seinerseits auf einen über die Weintrauben gelegten Teller drückt, der sich in einem Keltertrichter aus

aflați în țarcul de scîndurele, comun tuturor teascurilor.

Teascul cu un șurub într-o parte și bîrnă orizontală, de dimensiuni mijlocii, apare în Transilvania la fel ca și teascul de dimensiuni mari, cu bîrnă orizontală, care poate atinge 5—7 m lungime (pe care parțial îl aflăm și în Moldova, întrebuițat ca teasc de ulei). Apăsarea la acest teasc o face însăși bîrna care la capătul său liber are fixat un șurub. Sînt și cazuri în care masa unui asemenea teasc este făcută din piatră masivă cum întîlnim în zona Alba Iulia. Forma acestui teasc uriaș amintește tipul considerat de specialiști că ar fi de origine grecească preluat și difuzat ulterior de romani în tot imperiul lor.¹⁹

Teascul cu lanț, acționat printr-un sistem de pîrghii, apare tot în Transilvania, dar nu în toate zonele, de altfel și mult mai rar.

La fel ca și în privința călcătorilor se poate constata vechimea diferitelor sisteme de teascuri și marea lor arie de răspîndire. Nu este exclus ca unele tipuri să fi putut apare independent în mai multe părți cum credem că s-a întîmplat cu teascul cu pene de lemn. Dacă unele teascuri au putut fi aduse de coloniștii romani, într-o oarecare măsură au putut fi aduse și vehiculate diacronic și de-a lungul feudalismului. Considerăm însă, dată fiind bogata viticultură a Daciei²⁰ — continuată de romani și extinsă apoi și după formarea poporului român — că teascurile de la noi au o foarte mare vechime, prezența lor fiind determinată de necesitățile impuse de prelucrarea strugurilor, de apartenența populației de aici la mari zone de cultură și totodată de existența unei culturi proprii bine definite pentru teritoriul nostru. Ca atare, credem că teascul cu pene a putut foarte bine să apară independent și diacronic la noi.

În afara teascurilor mai menționăm așa zisele mori sau mașini de zdrobit strugurii bazate pe sfărîmarea fructelor cu ajutorul a două suluri de lemn armate cu cuie de metal, mînuite manual.

Brettchen befindet, der allen Weinpressen gemeinsam ist.

Die Weinpresse mit einer seitlich angebrachten Schraube und einem horizontalen Balken von mittleren Dimensionen finden wir in Siebenbürgen, ebenso wie auch die Weinpresse von großen Dimensionen mit einem horizontalen Balken, der die Länge von 5—7 m erreichen kann (eine Presse, die wir zum Teil auch in der Moldau finden, wo sie als Olpresse verwendet wird). Das Niederdrücken besorgt bei dieser Presse der Balken selbst, an dessen freiem Ende eine Schraube befestigt ist. Es gibt auch Fälle, wo der Tisch einer solchen Weinpresse aus massivem Stein gemacht ist, wie wir es in der Zone Alba Iulia finden. Die Form dieser ungeheuren Weinpresse erinnert an den Typus, über den die Spezialisten der Meinung sind, er sei griechischen Ursprungs, von den Römern übernommen und nachher in ihrem ganzen Imperium verbreitet worden.¹⁹

Die Weinpresse mit einer Kette, die durch ein System von Hebeln in Tätigkeit gesetzt wird, finden wir ebenfalls in Siebenbürgen.

So wie in bezug auf die Keltern, kann auch das Alter der verschiedenen Systeme der Weinpressen und ihr großes Verbreitungsgebiet festgestellt werden. Es ist nicht ausgeschlossen, daß einige Typen unabhängig voneinander in mehreren Gegenden auftreten konnten, wie wir glauben, daß es mit der Weinpresse mit Keilen aus Holz geschehen ist. Wenn einige Weinpressen von den römischen Kolonisten gebracht werden konnten, konnten sie in gewissem Maß auch während des Feudalismus gebracht und diachronisch vermittelt worden sein. Wir meinen aber, daß in Anbetracht des reichen Weinbaus Daziens²⁰ — der von den Römern fortgesetzt und dann auch nach der Bildung des rumänischen Volkes ausgebreitet wurde —, die Weinpressen bei uns ein sehr hohes Alter haben, da ihr Vorhandensein von den Notwendigkeiten bestimmt wurde, die die Verarbeitung der Weintrauben auferlegte, aber auch von der Zugehörigkeit der hiesigen Bevölkerung zu großen Kulturgebieten und zugleich vom Vorhandensein einer eigenen für unser Territorium wohl umrissenen Kultur. Daher glauben wir, daß die Weinpresse mit Keilen sehr wohl unabhängig und diachronisch bei uns erscheinen konnte.

Außer den Weinpressen erwähnen wir noch die sogenannten Mühlen oder Maschinen zum Zermahlen der Weintrauben, die auf dem

²⁰ Vezi nota 1 și 4.

²⁰ Siehe Anmerkung 1 und 4.

În ceea ce privește piesele de inventar necesare vinificației și conservării vinului mai deosebit două tipuri distincte și anume: 1) vasele de capacitate mare și mică și 2) obiectele auxiliare.

Principalele vase întrebuințate în viticultură sînt putina și butoiul. Putina este un vas de formă tronconică în care în multe zone sînt depozitați strugurii imediat după cules. Tot în puțină se conservă tescovina, boștina sau prăștina (reziduurile rămase pentru țuică după ce strugurii au fost storși). Lucrat de dogari din lemn de diferite esențe, acest vas are o capacitate care variază și uneori depășește 700—800 litri (menționăm că putinile întrebuințate la prelucrarea țuicii, numite și zăcători, depășesc cu mult această capacitate). Uneori putinile au în fund un orificiu pentru scurgerea mustului. În acest caz întîlnim și cepăul sau prăjina care este un băț lung cu ajutorul căruia se destupă sau se astupă acest orificiu, de asemenea și leasa sau gratia, împletitură de nuiiele pusă pe fundul putinei și care are rolul de sită.

Vas concav cu două funduri, butoiul denumit și poloboc este piesa cea mai întrebuințată pentru conservatul și transportul vinului. De capacități diferite, poate varia între circa 25—1000 litri, uneori și mai mult. (Sînt și butoaie mult mai mari care însă depășesc cadrul viticulturii țărănești.) Cînd depășește circa 500 litri capacitate în unele zone se mai numește și butie.

De regulă butoaiele sînt făcute din doage de lemn de esență tare și armate cu cercuri de fier. În general butoaiele au două orificii; unul situat deasupra, tăiat într-una din doage și al doilea tăiat într-unul din funduri. Orificiul de deasupra se cheamă în general vrană, poarcă sau preduf, iar celălalt vrană sau cep.

Subliniem în mod deosebit faptul că vechile butoaie întrebuințate în multe zone cu viticultură țărănească, pînă în secolul nostru, aveau forma prelungă, fiind armate cu cercuri de lemn îndoite mai ales, cu ajutorul unui aparat rudimentar denumit călcător. Aceste butoaie ca formă amintesc butoaiele

Zerstoßen der Früchte mit Hilfe von zwei hölzernen, mit Metallnägeln ausgerüsteten Walzen beruht, die mit der Hand betrieben werden.

Was die für die Bereitung und Lagerung des Weines notwendigen Inventarstücke betrifft, unterscheiden wir noch zwei verschiedene Typen, und zwar: 1. Gefäße „größerer“ und „kleinerer“ Kapazität und 2. Hilfsgeräte.

Die wichtigsten bei der Weinbereitung verwendeten Gefäße sind der Bottich und das Faß. Der Bottich ist ein kegelstumpfförmiges Gefäß, in dem in vielen Gegenden die Weintrauben sofort nach der Lese abgelegt werden. Ebenfalls in dem Bottich wird der Treber „boștina, tescovina“ usw., die Rückstände für die Branntweingewinnung, nachdem die Weintrauben ausgepreßt worden sind, aufbewahrt. Dieses Gefäß, das von Faßbindern aus Holz verschiedener Substanz gearbeitet wird, hat verschiedene Größen, die manchmal 700—800 Liter überschreiten. Manchmal haben die Bottiche am Grund eine Öffnung zum Abfließen der Flüssigkeit. In diesem Falle finden wir auch den Zapfen oder die „prăjina“, ein langer Stock, mit dessen Hilfe diese Öffnung aufgestopft oder zugestopft wird; ebenso auch das Sieb („leasa“ oder „gratia“), ein Geflecht aus Ruten, das auf den Grund des Bottichs gelegt wird.

Das Faß, ein konkaves Gefäß mit zwei Böden, auch „poloboc“ genannt, ist das am meisten verwendete Stück und dient zur Aufbewahrung und zum Transport des Weines. Es ist von verschiedener Kapazität und faßt ungefähr 25—1000 Liter, manchmal auch mehr. Wenn es die Kapazität von ungefähr 500 Litern überschreitet, heißt es in einigen Gegenden auch „butie“.

In der Regel sind die Fässer aus Dauben von Hartholz gemacht und mit eisernen Reifen umgeben. Im allgemeinen haben die Fässer zwei Öffnungen. Die obere Öffnung heißt im allgemeinen „vrană“ (Spundloch), „poarcă“ oder „preduf“ und die andere ebenfalls „vrană“ oder „poarcă“ (Zapfen).

Wir unterstreichen in besonderer Weise die Tatsache, daß die alten Fässer, die in vielen Gegenden mit bäuerlichem Weinbau verwendet worden sind, bis in unser Jahrhundert eine mehr längliche Form hatten und durch Holzreifen, die vor allem mit Hilfe einer rudimentären Vorrichtung, „călcător“ genannt, zusammengehalten wurden. Diese Fässer erinnern in ihrer Form an die Darstellungen von Fässern auf der Trajans-

de pe Columna lui Traian, comentate de V. Pârvan ca aparținând geto-dacilor.²¹

Vasele făcute din doage, de dimensiuni foarte mici, circa 20 litri, pentru transportat vinul (uneori și tuica), de forme diferite, se cheamă balercă, burie, budac sau fucie.

Tot din doage mai sînt făcute și alte vase de dimensiuni reduse întrebuințate în viticultură și anume hîrdăul sau ciubărul de care am amintit și anterior, care are o capacitate de circa 50 litri, apoi deja, curătoarea sau șuroada; de fapt tot hîrdaie, însă mult mai joase, întrebuințate mai ales pentru colectatul mustului de la călcătoare sau de la teasc. Tot aici reamintim și călcătoarea tronconică care este în fond tot un hîrdău mare. De asemenea menționăm cofa sau donița, făcută mai ales din doage de brad și care are multiple întrebuințări.

În afara acestor obiecte prezentate pînă acum, în viticultura tradițională și tot cu același scop mai avem: molda, albia, postava și postăvița, vase scobite de rudari în lemn de esență moale, întrebuințate de asemenea pentru adunatul mustului. Termenul de moldă desenează în general o albie de capacitate mai mare decît postava.

Tolcerul, leica sau neleiu sînt pîlnii cu ajutorul cărora se toarnă mustul în butoaie sau vinul dintr-un vas în altul. Și acestea apar sub două forme: 1) fie săpate în lemn de esență moale, 2) fie făcute din doage. Mai rar întîlnim pîlnia făcută dintr-un curcubitaceu.

Fierbătoarea, lucrată din lemn, din ceramică sau pur și simplu dintr-o țevă de trestie, floarea soarelui ori cucută, se întrebuințează, după cum arată și numele în perioada în care „fierbe mustul“. Este introdusă în butoi prin orificiul de deasupra pentru evacuarea gazelor inerte la fiertul vinului. Fierbătoarea de lemn are forma unui ciocan încovoiat, cea de ceramică — mai

săule, von denen V. Pârvan erklärt, daß sie den Geto-Daziern angehören.²¹

Die aus Dauben hergestellten Gefäße von kleinen Dimensionen, ungefähr 20 Liter, zum Transport von Wein (manchmal auch von Brantwein), von verschiedener Form, heißen „balercă, burie, budac“ oder „fucie“.

Ebenfalls aus Dauben sind auch andere Gefäße von verminderten Ausmaßen gebaut, die im Weinbau verwendet werden, und zwar der Handzuber oder „ciubărul“, den wir auch vorhin erwähnt haben, der ein Fassungsvermögen von beiläufig 50 Litern hat, dann der „deja“, „curătoarea“ oder „șuroada“; eigentlich lauter Schaffer, aber viel niedriger, die besonders zum Sammeln des Mostes aus der Kelter oder aus der Presse verwendet werden. Hier erinnern wir auch wieder an die kegelstumpfförmige Kelter, die im Grunde ebenfalls ein großes Schaff ist. Ebenso erwähnen wir den Zuber oder die Holzkanne, die hauptsächlich aus Dauben von Tannenholz gemacht ist und vielfache Verwendung findet.

Außer diesen bis jetzt vorgeführten Geräten und Gefäßen haben wir im traditionellen Weinbau und zu gleichen Zwecken noch: „molda, albia, postava“ und „postăvița“, trogartige Gefäße, die von Holzgerätearbeitern aus Weichholz ausgehöhlt und gleichfalls zum Sammeln des Mostes verwendet werden. Der Ausdruck „moldă“ bezeichnet im allgemeinen eine Mulde von größerem Fassungsraum als die „postava“.

„Tolcerul, leica“ oder „neleiu“ sind Trichter, mit deren Hilfe der Most in die Fässer oder der Wein aus einem Gefäß ins andere gegossen wird. Auch diese erscheinen in zwei Formen: 1. entweder aus Weichholz hergestellt oder 2. aus Dauben gemacht. Seltener finden wir den Trichter, der aus einem Flaschenkürbis hergestellt wurde.

Die aus Holz, Keramik oder ganz einfach aus einem Schilfrohr, aus einer Sonnenblume oder aus Schierling gearbeitete „fierbătoare“ (von „a fierbe“—kochen, gären) wird, wie auch der Name zeigt, in der Periode, in der der Most fermentiert, verwendet. Sie wird in das Faß durch die obere Öffnung eingeführt zur Entfernung der beim Kochen des Weines entstehenden Gase. Die „fierbătoare“ aus Holz hat die Form eines ge-

²¹ V. Pârvan, op. cit., p. 140. „Tot de lemn așa cum sînt butoaiele reprezentate pe Columna lui Traian erau desigur și vasele mai mari întrebuințate de geți pentru ținutul lichidelor; apă, vin, ulei etc. ... (menționează pe Cichorius I, pl. 5—6).

²¹ Das zitierte Werk von V. Pârvan, S. 140. „Ebenfalls aus Holz wie die auf der Trajanssäule dargestellten Fässer waren gewiß auch die größeren Gefäße, die von den Geten zur Aufbewahrung der Flüssigkeiten: Wasser, Wein, Öle etc. verwendet worden sind.“ (Er erwähnt Cichorius I, S. 5—6.)

nouă ca tip — este formată din două piese suprapuse.

Întîlnim de asemenea caucul sau linguroiul — care este un mare polonic de lemn cu ajutorul căruia se ia mustul sau strugurii din puțină — și tîlvul sau traga, — curcubitaceu prelung cu care se trage vinul din butoi. Menționăm că în unele podgorii transilvănene, în special în zonele săsești, tîlvul a fost înlocuit cu un obiect de sticlă de aceeași formă. De asemenea în multe podgorii din țară s-a împămîntenit furtunul.

Dintre piesele arhaice făcute din curcubitacee amintim în afara pîlniilor, unele cauce sau cănițe și vase „ad-hoc”, pentru transportat vinul în cantități mici.²²

Diferite strecurători și gratii împletite, de forme circulare, dreptunghiulare sau care amintesc o mare lingură ori o unealtă de pescuit, vin să întregască inventarul viticol tradițional.

În articolul de față ne-am limitat numai la prezentarea în mare a acestui inventar care, deși în linii generale este comun întregii țări, diferă în același timp de la o zonă la alta, în funcție de unii factori istorici, de materiile prime, de soiurile de viță, de tehnicile întrebuintate cît și de formele de relief.

Prezența unor atît de multe obiecte, menționate din cele mai îndepărtate timpuri, varietatea lor, apartenența pe care o au cu zone care depășesc cu mult teritoriul României, dar într-un anumit sens cu specificul lor autohton, argumentează odată mai mult din punct de vedere etnografic, alături de celelalte dovezi cunoscute, vechimea, valoarea și ponderea pe care această ocupație a cunoscut-o de-a lungul secolelor pe teritoriul țării noastre.

²² Pentru inventarul viticol, în special pentru tipurile de vase vezi și Fr. D a m é, *Încercare de terminologie populară română*, București 1901, cap. *Uneltele întrebuintate la culesul viilor și la făcutul vinului*, p. 79—82.

krümmten Hammers, die aus Keramik — neuer als Typus — ist aus zwei übereinanderstehenden Teilen gebildet.

Wir treffen ebenfalls den „cauc“ oder „linguroiul“, der ein großer Schöpflöffel aus Holz ist, mit dessen Hilfe der Most oder die Weintrauben aus dem Bottich genommen werden, und den Heber, „tîlvul“ oder „traga“ genannt, einen länglichen Flaschenkübis, mit dem der Wein aus dem Faß gezogen wird. Wir erwähnen, daß in einigen Weingärten Siebenbürgens, speziell in den sächsischen Gebieten, dieser durch ein gläsernes Gerät von derselben Form ersetzt wurde. Ebenfalls in diesen Weingegenden des Landes hat sich der Gummischlauch (furtunul) eingebürgert.

Unter den archaischen Stücken, die ebenfalls aus Flaschenkübissen gemacht sind, erwähnen wir außer den Trichtern einige Schöpfkellen („cauce“ oder „cănițe“) und Gefäße „ad hoc“ für den Transport des Weines in kleinen Mengen.²²

Verschiedene Seiher und geflochtene Gitter von kreisförmigen, rechtwinkligen Formen oder von solchen, die an einen großen Löffel oder an ein Fischfangergerät erinnern, ergänzen das traditionelle Inventar für den Weinbau.

* *

Im vorliegenden Artikel haben wir uns nur auf die Darstellung dieses Inventars im großen beschränkt, das, obwohl es im allgemeinen für das ganze Land gemeinsam ist, sich gleichzeitig doch infolge einiger historischer Faktoren, der Rohstoffe, der Gattung der Weintrauben, der angewendeten Techniken sowie auch der Oberflächenform des Bodens von einer Gegend zur anderen unterscheidet.

Das Vorhandensein so zahlreicher Geräte die aus den entferntesten Zeiten erwähnt werden, ihre Mannigfaltigkeit, ihre Zugehörigkeit zu Gebieten, die die Grenze Rumäniens weit überschreiten, aber in einem gewissen Sinn gerade dank des autochthonen Spezifikums besagter Geräte, sprechen vom ethnographischen Gesichtspunkt neben den übrigen bekannten Beweisen für das Alter, den Wert und die Bedeutung, die diese Beschäftigung im Laufe der Jahrhunderte auf dem Territorium unseres Landes hatte.

²² Für das Weinbau-Inventar, speziell für die Typen von Gefäßen siehe auch Fr. D a m é, *Încercare de terminologie populară română*, București 1901, Kapitel *Uneltele întrebuintate la culesul viilor și la făcutul vinului*, S. 79—82.

MORILE DE VÎNT DIN NORDUL DOBROGEI

Hedwiga Ruşdea

Înconjurată din trei părţi de cele mai mari ape ale ţării, Dobrogea este totuşi un ținut sărac în ape curgătoare. Acestea n-au constituit ca în alte regiuni sursa naturală de energie pe care geniul popular a supus-o şi a folosit-o din timpuri străvechi pentru satisfacerea necesităţilor de trai. Puţinele ape curgătoare existente în nord nu au un debit mediu suficient ca să asigure funcţionarea unor instalaţii de industrie ţărănească decât pentru perioade scurte ale anului. Aşa se explică de ce în această regiune au persistat pînă nu de mult instalaţii care au folosit forţa omului sau forţa animală (de exemplu pive manuale, joagăr cu cai), iar numărul morilor de apă — atît de răspîndite în ţara noastră — a fost aici foarte redus. Dacă sursa de energie hidraulică lipseşte aproape total, în schimb vînturile nu încetează aproape tot timpul anului, ceea ce explică de ce Dobrogea — denumită „ţara vînturilor“ — a fost în trecut şi ţara morilor de vînt.

Morile de vînt au fost folosite în ţara noastră încă din vechime. Ele sînt atestate documentar pentru Dobrogea prima dată, în anul 1585.¹ În secolul XIX ele se întîlnesc în număr însemnat în regiunile răsăritene ale Moldovei şi în Cîmpia Dunării. O statistică din anul 1861² privind partea mun-

DIE WINDMÜHLEN IN DER NORDDOBROUDSCHA

Hedwig Ruşdea

Von drei Seiten von den größten Gewässern des Landes umgeben, ist die Dobrudscha (Dobrogea) dennoch arm an Wasserläufen. Hier konnte daher die Wasserkraft nicht wie in anderen Gegenden des Landes die natürliche Energiequelle darstellen, die sich der erfinderische Geist des Volkes seit altersher zur Befriedigung seiner Lebensbedürfnisse zunutze gemacht hat. Die wenigen fließenden Gewässer im Norden haben nicht die erforderliche mittlere Durchflußmenge, um einen Ganzjahresbetrieb von technischen Anlagen zu sichern. So kommt es, daß in diesem Gebiet noch bis vor kurzem bäuerliche technische Anlagen anzutreffen waren, die Menschen- oder Tierkraft verwendeten (z. B. Handwalken, Sägemühlen mit Göpelantrieb), während die Anzahl der in unserem Lande so verbreiteten Wassermühlen hier sehr gering war. Wenn das Wasser als Energiequelle fast völlig wegfiel, so bot dagegen die kräftige Durchlüftung des Landes andere Möglichkeiten, so daß die — auch das „Land der Winde“ genannte — Dobrudscha früher auch das Land der Windmühlen war.

In unserem Lande sind Windmühlen schon seit altersher bekannt. Für die Dobrudscha sind sie zum erstenmal im Jahre 1583¹ urkundlich nachgewiesen. Im 19. Jh. sind sie in größerer Anzahl auch in den östlichen Gebieten der Moldau und in der Donautiefebene zu finden. Eine Statistik aus dem Jahre 1861², die sich auf die muntenischen Gebiete

¹ Cîteva date noi cu privire la studiul morilor de vînt din Dobrogea, comunicare la prima sesiune ştiinţifică a muzeelor din R.P.R. din 27—29 decembrie 1964, de Valentina Buşilă, îndrumător la Muzeul Satului, Gheorghe Lazăr, muzeograf principal la Muzeul Satului.

² Analele statistice pentru cunoştinţa părţii muntene din România — Statistica morilor.

¹ Cîteva date noi cu privire la studiul morilor de vînt din Dobrogea, comunicare la prima sesiune ştiinţifică a muzeelor din R.P.R. din 27—29 decembrie 1964, von Valentina Buşilă, Führer am Dorf-museum, und Gheorghe Lazăr, Obermuseumograph am Dorf-museum.

² Analele statistice pentru cunoştinţa părţii muntene din România — Statistica morilor (Statistische Jahrbücher zur Kenntnis der muntenischen Gebiete Rumäniens, Die Statistik der Mühlen).

teană a României stabilește prezența a 197 mori de vînt în funcțiune, din care numai în ținutul Brăilei, un număr de 140. O altă statistică ne prezintă situația morilor de vînt existente în anul 1901³: Moldova 127, Muntenia 1, Dobrogea (fără sudul Dobrogei) 639. De remarcat că din acest număr, județului Tulcea singur îi aparțineau 437 mori de vînt. Nordul Dobrogei a fost zona cu cea mai mare densitate a morilor de vînt, unde acestea s-au menținut timp îndelungat.

Odată cu introducerea morilor moderne, numărul morilor de vînt a înregistrat o scădere accentuată. Procesul de industrializare puternică și rapidă care se desfășoară în prezent în țara noastră, duce firesc la dispariția acestor instalații care și-au pierdut rentabilitatea.

Astăzi în nordul Dobrogei, morile de vînt au ajuns extrem de rare. Localități care în trecut erau centre importante, abia dacă mai au cîte unu-două exemplare, și acelea, de cele mai multe ori scoase din funcțiune. Astfel, la Beștepe și Murighiol, raionul Tulcea, unde la începutul secolului au mai existat 14, respectiv 7 mori de vînt, în prezent nu mai există nici una. La Sarichioi, raionul Histria, din 22 de mori, nu au mai putut fi identificate în anul 1964 decît 2, și acelea parțial distruse.

Mărturii ale geniului popular românesc, puținele mori de vînt care au mai supraviețuit sînt astăzi documente ale istoriei tehnicii populare în atenția muzeelor.

În cele ce urmează ne propunem să facem unele considerații în legătură cu construcția, sistemul de acționare și măcinare întîlnite la diferitele tipuri de mori de vînt din nordul Dobrogei, cu ocazia cercetării întreprinse de Muzeul Brukenthal în anul 1964, insistînd mai mult asupra laturii tehnice.

Cu această ocazie am constatat existența a două tipuri de mori de vînt: mori cu pivot, la care aripile cu întreaga construcție pot fi orientate în direcția vîntului și morile rotunde „de tip olandez“, unde numai acoperișul împreună cu aripile sînt îndreptate către vînt.

Rumâniens bezieht, stellt fest, daß 197 Windmühlen hier in Betrieb waren, davon 140 allein im Kreise Brăila. Eine spätere Statistik³ unterrichtet uns über die Anzahl der im Jahre 1901 vorhandenen Windmühlen: 127 waren in der Moldau (Moldova), 1 in Muntenien (Muntenia), 639 in der Dobrudscha (mit Ausnahme der Süddobrudscha). Bemerkenswert ist es, daß von dieser Anzahl der Komitat Tulcea allein 437 Windmühlen für sich beansprucht. Die Norddobrudscha war überhaupt das Gebiet, wo diese Anlagen die größte Dichte und Häufigkeit erreichten und wo sie sich auch längere Zeit erhalten haben.

Mit der Einführung moderner Großmühlen ging die Anzahl der Windmühlen merklich zurück. Die rasch vorwärtsschreitende umfassende Industrialisierung, die heute in Rumänien stattfindet, führt natürlicherweise zum Verschwinden dieser technischen Anlagen, deren Rentabilität in Frage gestellt ist. Heute sind Windmühlen auch in der Norddobrudscha außerordentlich selten. Ortschaften, die früher als bedeutende Mittelpunkte bekannt waren, besitzen kaum noch ein bis zwei Exemplare und auch diese sind meist nicht mehr in Betrieb. In Beștepe und Murighiol, Rayon Tulcea z. B., wo zu Beginn des Jahrhunderts noch 14 bzw. 7 Windmühlen vermerkt sind, gibt es heute keine einzige mehr. In Sarichioi, Rayon Histria, konnten von 22 Windmühlen im Jahre 1964 nur noch 2 festgestellt werden und auch diese waren teilweise verfallen.

Als Zeugen für die Erfindungsgabe des rumänischen Volkes sind die wenigen noch überlebenden Exemplare konkrete Urkunden für die Geschichte der bäuerlichen Technik und heute im Blickpunkt des Interesses der Museen.

Im folgenden wollen wir einige Betrachtungen in bezug auf Bau, Antriebsmechanismus und Mahlgang der verschiedenen Typen von Windmühlen anstellen, die wir anlässlich der Forschungen des Brukenthalmuseums in der Norddobrudscha im Jahre 1964 untersucht haben, wobei wir die technische Seite der Frage näher beleuchten wollen.

Bei dieser Gelegenheit konnten wir das Vorhandensein von zwei verschiedenen Mühltypen feststellen: Ständerwindmühlen (mori cu pivot), bei denen die Flügel mit dem ganzen Gebäude in die jeweilige Windrichtung gedreht werden können, und

³ *Ancheta industrială efectuată în 1900—1902.*

³ *Ancheta industrială efectuată în 1900—1902* (Bestandaufnahme der Industrieanlagen in den Jahren 1900—1902).

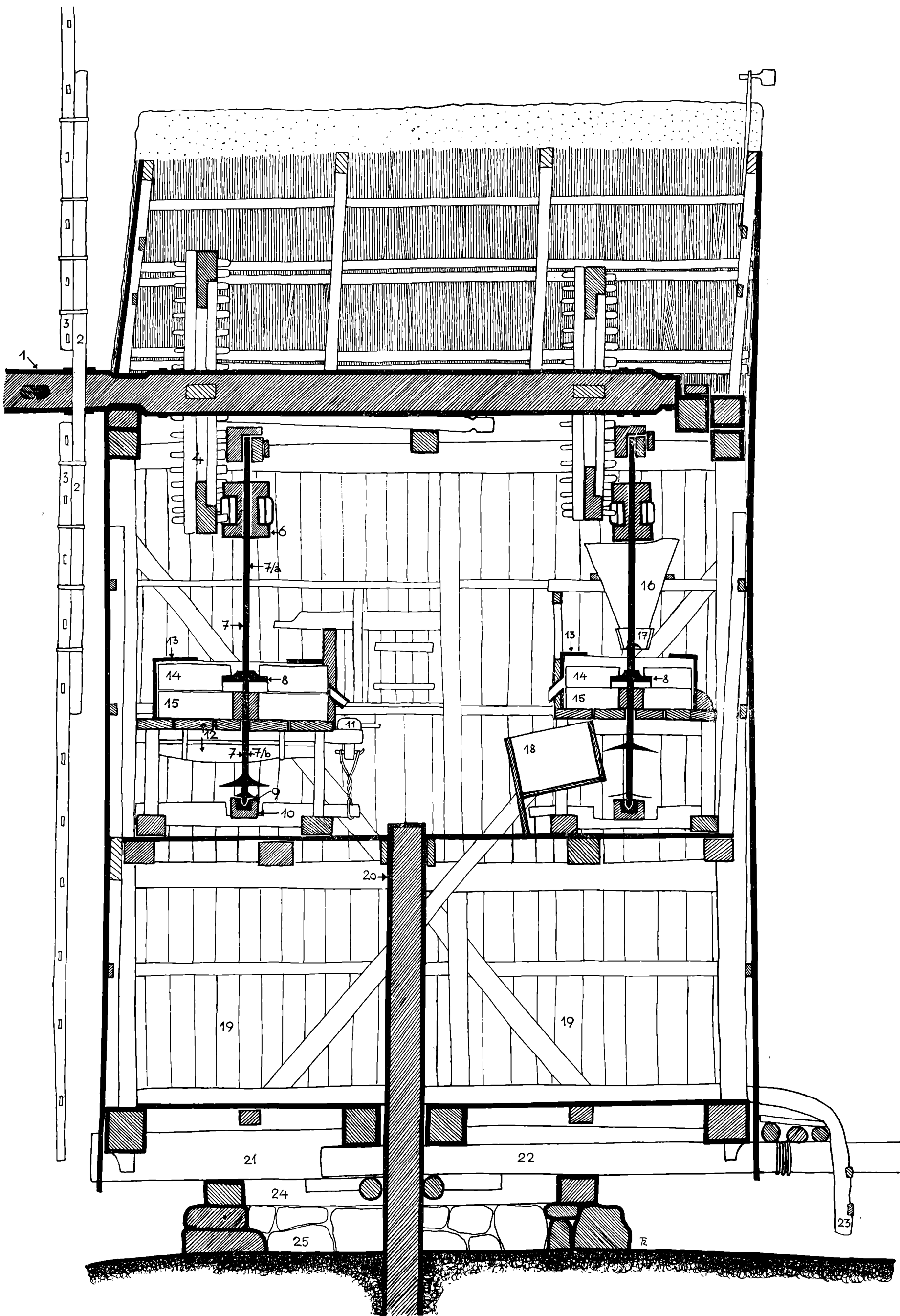

Fig. 1. Moară de vânt cu pivot din Dunavăț, raion Tulcea (secțiune):

1. „grindeu” sau „val”; 2. „coluri”; 3. aripi; 4—5. „roata măslătară”; 6. „felinar”; 7. „fusul de fier”; 7a. „ceatal”; 7b. „fusul pietrei”; 8. „părpăria”; 9. „tigăie”; 10. „masa fusului”; 11. „virtej”; 12. „postamentul pietrelor”; 13. „veșca”; 14. „piatra alergătoare”; 15. „piatra stătătoare”; 16. „coșul”; 17. „tigăia”; 18. lada de făină; 19. catul de jos; 20. pivotul („babalicul”); 21. „sanie”; 22. „proșap”; 23. scara; 24. cadru de lemn; 25. soclu de piatră.

Abb. 1. Stockhohe Ständerwindmühle aus Dunavăț, Rayon Tulcea (Längsschnitt):

1. Flügelwelle; 2. Bruststücke; 3. Flügel; 4—5. Kammrad; 6. Ritzel; 7. Eisensoindel; 7a. Steinspindel; 7b. Tragspindel; 8. „părpăria”; 9. Spurtopf; 10. Spurbalken; 11. „virtej” (Schraube); 12. Steinpostament; 13. Bütte („veșca”); 14. Läuferstein; 15. Bodenstein; 16. Holztrichter („coș”); 17. Schüttler; 18. Mehlkiste; 19. Untergeschoß; 20. Hauptständer; 21. „Schlitten”; 22. Sterz; 23. Treppe; 24. Holzrahmen; 25. Steinsockel.

A. Mori de vînt cu pivot

Caracteristic pentru acest tip este existența unui pivot central în jurul căruia întreaga construcție a morii poate fi rotită pentru a orienta aripile în direcția din care bate vîntul (*fig. 1*). Acest pivot masiv din lemn de stejar denumit „babalîc” înfipt adînc în pămînt (pînă la 2,5 m) și care pătrunde prin podea în interiorul construcției, nu îndeplinește numai funcția de ax de rotire a ansamblului, ci este totodată piesa prin intermediul căreia se realizează ancorarea morii. Spre deosebire de tipul ce se întîlnește în Europa de vest, (cunoscut sub numele de „Bockwindmühle” — moara pe capră — în Germania, „post-mill” în Anglia sau „moulin à pivot” în Franța), acest pivot nu preia greutatea construcției⁴, care în cazul nostru este așezată pe un soclu de piatră și un cadran de lemn format din bîrne groase de stejar. Pe acest cadran de lemn se rotește prin alunecare întreaga construcție a morii prevăzută la bază cu două tălpi masive de stejar dispuse paralel — așa numita „sanie” — prin care se reduce suprafața de frecare la numai patru locuri de contact. De sanie este fixat „proșapul”, o bîrnă lungă de 5—8 m care servește drept braț de pîrghie pentru rotirea morii. Pentru deplasarea ei se folosește un troliu vertical din lemn numit „capra” sau „berbecul” pe care prin acțiunea unei pîrghii, se înfășoară un lanț al cărui capăt liber este legat de proșap. Rotirea morii se realizează în etape scurte sectoriale. După consumarea lungimii lanțului, „capra” (uneori prevăzută și cu două roți) este deplasată la un alt punct al unui cerc imaginar marcat pe pămînt printr-un număr de țăruiși puternici înfipti în pămînt care servesc pentru ancorarea caprei la fiecare acționare (*fig. 2*).

Aripile morii în număr de patru sau șase, de dimensiuni foarte mari, sînt fixate sub un anumit unghi (cu ajutorul unor inele metalice „zbanțuri”) de niște spițe solide, dar

sogenannte runde Turm- oder Holländerwindmühlen, wo nur die Mühlenkappe mit den Flügeln jeweils gegen den Wind gestellt werden.

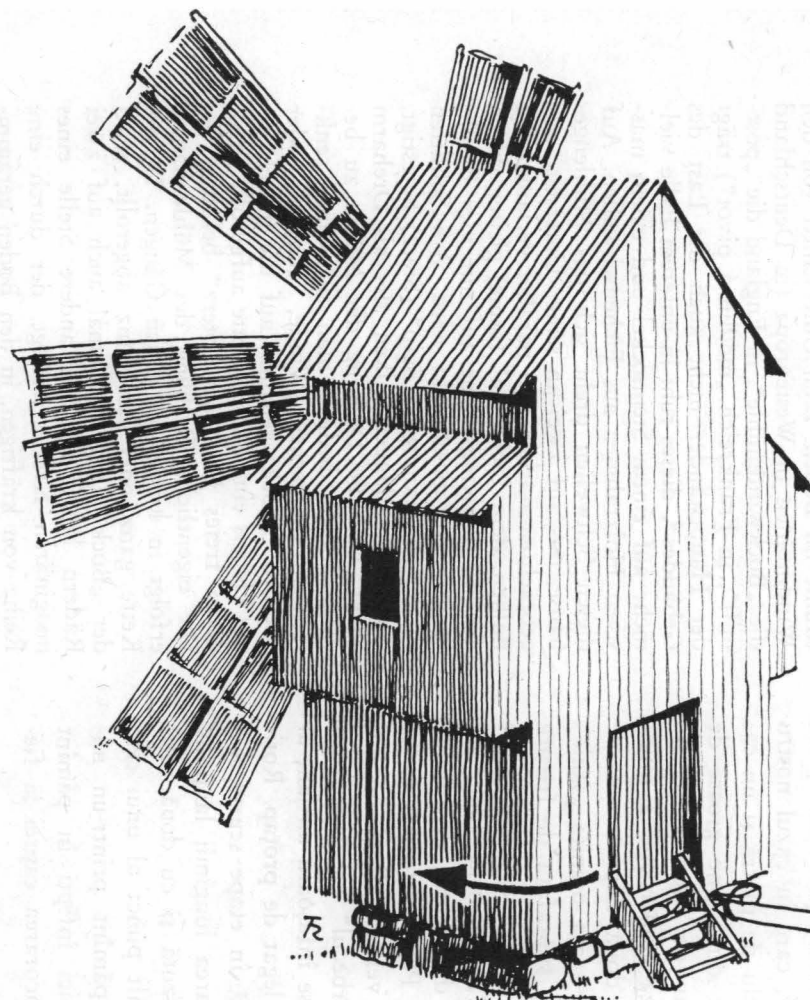
A. Ständerwindmühlen

Kennzeichnend für diesen Mühlentypus ist das Vorhandensein eines zentralen Hauptständers, um den das ganze Gebäude gedreht werden muß, um die Flügel gegen den Wind zu stellen (*Abb. 1*). Dieser „babalîc” genannte Hauptständer oder Hausbaum aus massivem Eichenholz, der tief in die Erde gerammt ist (bis zu 2,5 m), und, durch den Unterboden aufsteigend, in dem Mühlengebäude aufragt, bildet nicht nur die Drehachse für die ganze Anlage, sondern dient gleichzeitig auch als Mittel zur Verankerung der Mühle im Boden. Zum Unterschied von den Windmühlen in Westeuropa (in Deutschland die „Bockwindmühle”, in England die „post-mill”, in Frankreich „moulin à pivot”) trägt der Hauptständer nicht auch die Last des Gebäudes⁴, dieses ruht in unserem Falle vielmehr auf einem Steinsockel und einem massiven Holzrahmen aus Eichenschwellen. Auf diesen Schwellen dreht sich das Mühlengehäuse, das auf zwei an seiner Unterseite angebrachten starken und parallel verlaufenden Balken, dem „Schlitten” (sanie) gleitet, durch den die Reibungsfläche auf nur vier Berührungspunkte beschränkt wird. Am Schlitten ist der sogenannte „proșap” (Sterz) befestigt, ein 5—8 m langer Balken, der als Dreharm wirkt. Um die Drehung der Mühle zu bewerkstelligen, bedient man sich einer senkrechten, hölzernen Winde, „capră” oder „berbec” (Bock) genannt, auf die mittels eines Hebels eine eiserne Kette aufgerollt wird, deren freies Ende am „Sterz” befestigt ist. Die eigentliche Drehung des Mühlenhauses erfolgt in kurzen einzelnen Gängen. Ist die Kette ganz oder fast ganz abgerollt, wird der „Bock” (der manchmal auch auf zwei Rädern läuft) an eine andere Stelle eines imaginären Kreises verlegt, der durch eine Reihe von kräftigen, in den Boden gerammten Pflöcken bezeichnet ist; an diesen wird der „Bock” jedesmal verankert, bevor er in Tätigkeit gesetzt wird (*Abb. 2*).

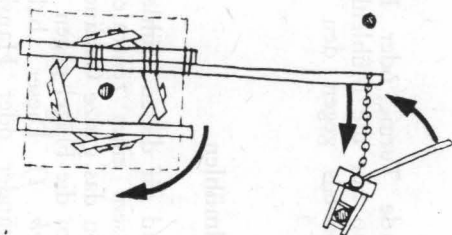
Die großen Flügel der Mühle (vier oder sechs an der Zahl) sind durch eiserne Schrau-

⁴ Adelhart Zippelius: *Führer und Schriften des Rheinischen Freilichtmuseums in Kommern*, Führer 1961, 5, 22.

⁴ Adelhart Zippelius: *Führer und Schriften des Rheinischen Freilichtmuseums in Kommern*, Führer 1961, 5, 22.

A

B

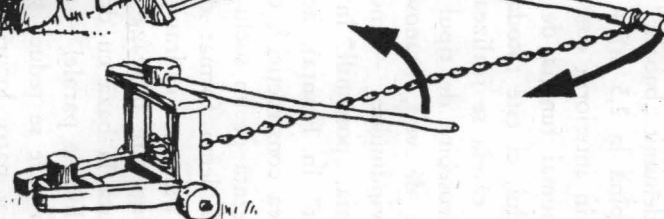

Fig. 2. Orientarea aripilor în direcția vântului la morile de vânt cu pivot.

Abb. 2. Das Drehen der Ständerwindmühlen in die Windrichtung.

mai scurte, numite „coluri“ sau „nade“ care străbat capătul exterior al axului puternic orizontal, numit „grindei“ sau „val“. Ele sînt formate din scînduri subțiri de brad (reunite prin chingi), o parte din ele numite „capace“, „obloane“ etc. putînd fi îndepărtate de pe aripi. Prin adăugarea sau îndepărtarea acestora se realizează adaptarea suprafeței de captare la diferitele grade de tărie ale vîntului, atît de inconstant în această regiune.

În vederea asigurării unei mișcări de rotație line și uniforme, echilibrarea aripilor — în caz de necesitate — se corectează prin adăugarea de greutate (lanțuri etc.).

Transmiterea forței vîntului ce determină rotirea aripilor (și a grindeiului) — la întregul mecanism de măcinare al morii, se face prin intermediul unei roți dințate frontale (coroană) numită „roată măselată“, sau „ischidarul cu măsele“ de dimensiuni mari (cca 2 m Ø) prevăzută cu un număr de 32 pînă la 64 de dinți, fixată pe arborele principal, „grindeiul“ sau „valul“. Lucrat din stejar, acesta are din motive de statică o poziție puțin înclinată, în față fiind cu cca 15 cm mai ridicat decît în spate. Mișcarea de rotație orizontală a grindeiului se transmite fusului de fier al pietrelor dispus vertical, printr-un angrenaj cu bolțuri — „felinarul“ sau „fenerul“ — în care roata conducătoare este „roată măselată“, iar roata condusă este „felinarul“ fixat la capătul superior al fusului. „Felinarul“ este un pinion de dimensiuni mult mai mici avînd un număr de 7—12 bolțuri din lemn de corn, numărul lor fiind în funcție de mărimea pietrei. Raportul de transmisie la morile de vînt cu pivot este în general de 1 : 4,5—1 : 6 — ceea ce înseamnă că la fusul felinarului se realizează o demultiplicare a turației de aproape 4,5 pînă la 6 ori, față de turația aripilor (și a „grindeiului“). La pietrele cu antrenare superioară — cazul majorității morilor de vînt cu pivot studiate de noi în cercetarea din anul 1964 — nu mai intervine nici un alt angrenaj. Fusul de fier „ceatalul“ pune în mișcare piatra superioară „alergătoare“ cu ajutorul „părpăriței (o piesă de fier trans-

benbänder (zbanțuri) in einem bestimmten Winkel an den kräftigen „nade“ oder „coluri“ genannten hölzernen Bruststücken befestigt, die ihrerseits durch den Kopf der starken horizontalen Hauptwelle (Wellbaum), dem sogenannten „grindei“ oder „val“ durchgesteckt sind. Die eigentlichen Flügel sind mit dünnen, durch Leisten zusammengehaltenen Tannenbrettern belegt, von denen einige, die „capace“ oder „obloane“ (Deckel oder Läden), beweglich sind. Diese können nach Belieben entfernt oder angelegt werden, um die Angriffsfläche der jeweiligen Windstärke anzupassen, die in diesem Gebiet außerordentlich wechselnd ist.

Um eine glatte und gleichmäßige Drehbewegung zu erzielen, wird das Gewicht der Flügel — im Bedarfsfalle — durch das Anhängen von Gewichten (Ketten usw.) ausgeglichen. Die Übertragung der Windkraft, welche die Drehung der Flügel (und des Wellbaums) bewirkt, auf den gesamten Mahlmechanismus erfolgt mit Hilfe eines großen Stirnrades im Innern („ischidarul cu măsele“ oder „roată măselată“), ein Kammrad von großen Ausmaßen (cca 2 m Durchmesser), das mit 32 bis 64 Kämme versehen und fest mit der Flügelwelle (grindei) verbunden ist. Der aus massivem Eichenholz gearbeitete Wellbaum liegt aus statischen Gründen etwas schräg nach hinten geneigt und lagert vorne um etwa 15 cm höher als rückwärts. Die horizontale Drehbewegung der Flügelwelle wird der senkrechten, mit dem Läuferstein verbundenen Steinspindel durch ein Stockgetriebe — den sogenannten „felinar“ (Laterne) oder „fener“ — übertragen, in dem das führende Rad das Kammrad und das angetriebene Rad das am oberen Ende der Eisenspindel befindliche Ritzel (felinar) ist. Dieses um vieles kleinere Ritzel verfügt über sieben bis zwölf Bolzen aus Kornellkirschholz, deren Anzahl von der Größe der Mühlsteine bestimmt wird. Das Getriebeübersetzungsverhältnis ist bei den Ständermühlen im allgemeinen 1 : 4,5 bis zu 1 : 6, d. h., die Eisenspindel des Ritzels erreicht eine vier- bis sechsfach größere Drehgeschwindigkeit als die Flügel und der Wellbaum. Bei den Steinen mit oberem Antrieb — wie dies bei den meisten der von uns 1964 untersuchten Ständermühlen der Fall war — wird keinerlei weiteres Getriebe eingeschaltet. Die Eisenspindel des Stockgetriebes, der sogenannte „ceatal“ * setzt den oberen Läufer-

* ceatal stammt aus dem Türkischen und bedeutet Gabel.

versală încastrată în piatră). „Ceatalul“ se termină în dreptul „părpăriței“ sub formă de furcă cu capetele fixate pe părțile laterale ale „părpăriței“, realizându-se o articulație simplă în cruce. „Părpărița“ se sprijină pe capătul superior al „fusului pietrei“ — un fus de fier care străbate piatra inferioară stătătoare printr-o gaură etanșizată cu ajutorul unui dop de lemn numit „buhaz“ și se rotește în așa numita „tigaie“, un locaș de oțel cu funcție de lagăr axial, dispusă pe mijlocul unei scurte bîrne numită „masa fusului“. Aceasta este așezată transversal pe două bîrne paralele, fără însă a fi fixate de ele ceea ce permite ca prin acționarea unui mecanism pe cît de simplu pe atît de ingenios, numit „vîrtej“, folosind un sistem de două pîrghii, să se poată ridica cîtiva milimetri masa fusului împreună cu fusul și piatra alergătoare, mărind sau micșorînd astfel distanța între pietre, în scopul obținerii unui produs de măcinare (făină) mai sgrunțuros sau mai fin.

Pietrele morii sînt de obicei de durități diferite. La multe din morile cercetate, pietrele se denumesc după locul lor de proveniență. Astfel găsim piatra „Hîrlău“^{a)}, piatra „Deniștepe“^{b)}, piatra „Varna“^{c)} etc. Ele sînt așezate pe „postamentul pietrelor“, un schelet de grinzi solide, podit cu scînduri și sînt înconjurate de așa numita „veșcă“, o învelitoare circulară de lemn, sau tablă prevăzută în față cu un orificiu de scurgere și un jgheab prin care făina se scurge în lada de făină așezată în fața postamentului. Alimentarea pietrelor se face prin introducerea boabelor de măcinat în „coșul“ suspendat lateral deasupra pietrei, de unde se scurg prin „tigaie“ sau „tigăiță“ în orificul pietrei. „Tigaia“ este suspendată în plan înclinat, care poate fi modificat după nevoie și este în permanență animată de mici mișcări prin secusele laterale provocate de muchiile „ceatalului“ în rotire.

stein mit Hilfe der „părpăriță“, ein quergelagerter, in die Unterseite des Läufers eingelassener Eisenbestandteil, in Bewegung. Die Eisenspindel hört oberhalb der „părpăriță“ in Form einer zweizinkigen Gabel auf, deren beide Enden an den Längsseiten der „părpăriță“ durch einen Eisenbolzen befestigt sind, wodurch ein einfaches kreuzförmiges Gelenk entsteht. Die „părpăriță“ stützt sich auf das obere Ende der Tragspindel (fusul pietrei), einer eisernen Achse, die durch den unteren Boden Stein (das Loch wird durch einen „buhaz“ genannten Holzstopfen abgedichtet) bis hinunter auf den Spurbalken (masa fusului) führt und dort in dem Spurtopf (tigaie), einem als Achsenlager dienenden Stahllager, ruht. Der Spurbalken liegt quer auf zwei parallelen Balken, ohne jedoch fest mit diesen verbunden zu sein. Dadurch kann mit Hilfe eines einfachen aber umso sinnreicheren Mechanismus, der auf dem Zusammenwirken zweier Hebel beruht und „vîrtej“ (d. h. Schraube) genannt wird, der Spurbalken und damit die Tragspindel und gleichzeitig auch der Läuferstein einige Millimeter gehoben werden. Durch diese Steinhebevorrichtung erfolgt die entsprechende Einstellung des Mahlgangs, um je nach Bedarf gröber oder feiner zu mahlen.

Die Mühlsteine sind meist von verschiedener Härte. Bei vielen der von uns untersuchten Mühlen werden die Steine nach ihrem Herkunftsort benannt. So finden wir Hîrlău-Steine^{a)}, Deniștepe-^{b)} oder Varna-^{c)} Steine u. a. Die Mühlsteine liegen auf dem „Steinpostament“ (postamentul pietrelor), einem festen Balkengerüst, das mit Bohlen belegt ist; nach außen werden die Steine durch darübergelegte hölzerne oder neuerdings blecherne „Bütten“, „eșcă“ genannt, abgedichtet, die vorne mit einer Öffnung und einer Rinne versehen sind, durch die das Mehl in die vor dem „Steinpostament“ angebrachte Mehlkiste fließt. Die zum Mahlen bestimmten Körner werden aus den Säcken in einen seitlich über dem Läuferstein angebrachten konischen Holztrichter, den „coș“ (Korb) entleert, von wo sie durch den „Schüttler“ (die „tigaie“ oder „tigăiță“ = Pfanne) in die Öffnung des oberen Läufersteins fließen. Der Schüttler ist in einer schiefen Ebene aufgehängt, deren Neigung je nach Bedarf geändert werden kann; er wird durch die seitlichen Stöße der Kanten der sich drehenden Eisenspindel

a) Hîrlău — localitate din raionul Botoșani

b) Deniștepe — deal lângă Babadag — r. Histria

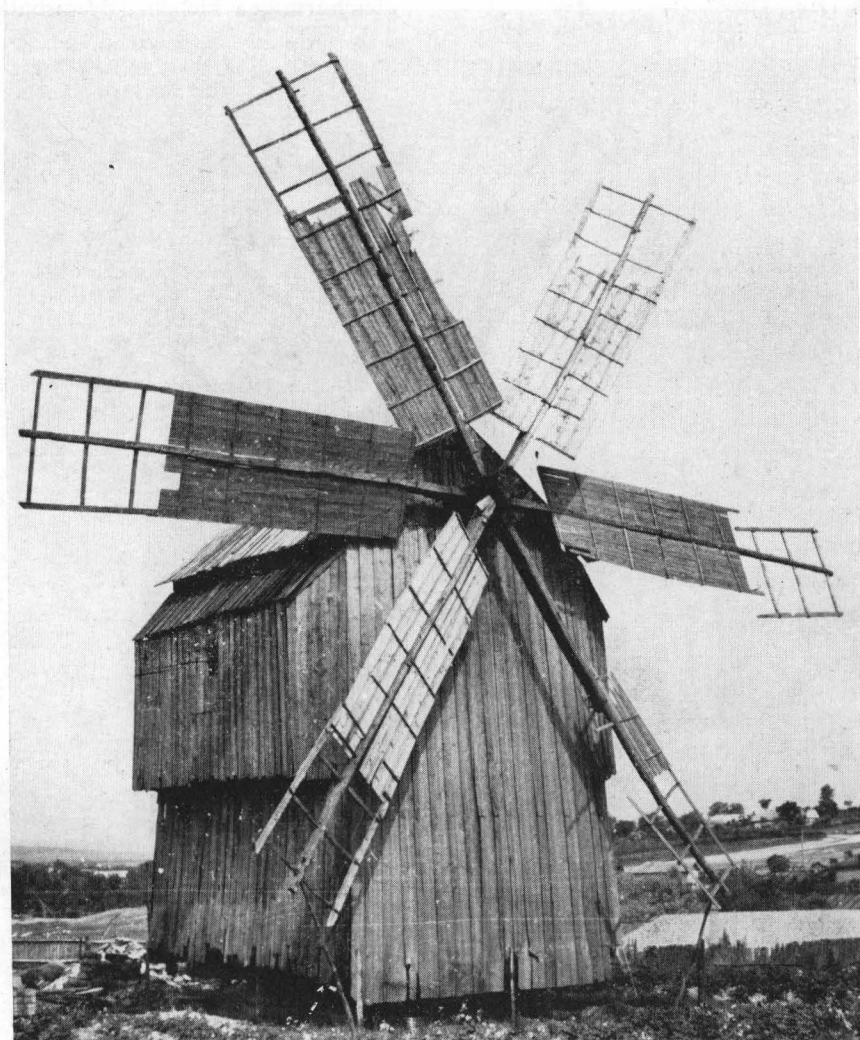
c) Varna — Bulgaria.

a) Hîrlău — eine Ortschaft im Rayon Botoșani
b) Deniștepe — ein Berg in der Nähe von Babadag — Rayon Histria
c) Varna — Ortschaft in Bulgarien

Scoaterea din funcțiune a pietrelor în vederea „ferecării“ sau din alte motive (vînt slab sau cantitate mică de cereale, în cazul morilor cu două pietre), se face dezangrenîndu-se „felinarul“ din „roata măselată“

(ceatal) in beständiger gelinder Bewegung gehalten.

Will man die Mühlsteine außer Betrieb setzen (etwa um sie zu schärfen [ferecare] oder falls bei Mühlen mit 2 Steinpaaren

Moara cu etaj și 2 balcoane laterale din Frecăței, raion Tulcea.

Stockhohe Windmühle mit seitlichen Balkonen aus Frecăței, Rayon Tulcea.

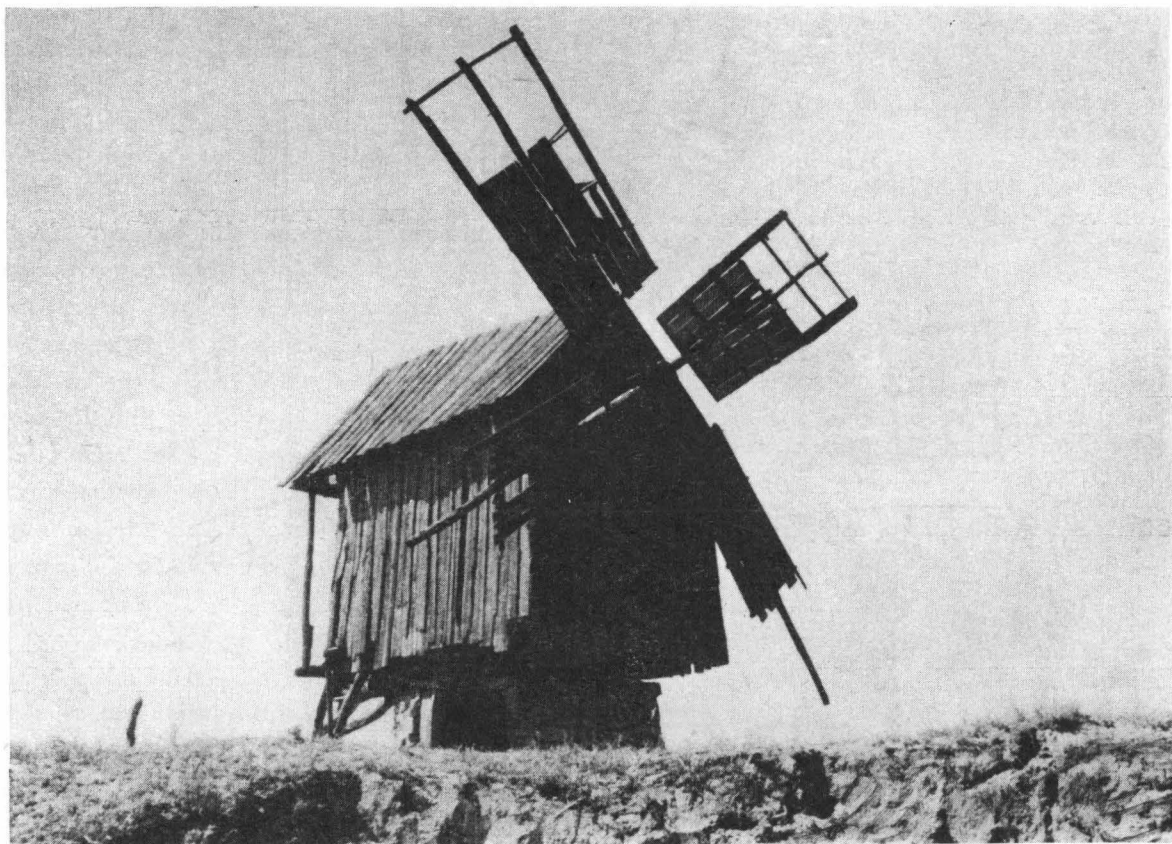
prin înclinare laterală. Aceasta se realizează prin deschiderea locașului de fixare a capătului superior al „ceatalului“ amenajat într-o bîrnă transversală și prevăzut cu un sistem simplu de zăvorîre.

Pentru oprirea întregului mecanism de rotire al morii, aceasta este prevăzută cu un sistem de frînare compus din doi saboți de lemn („cîscîcii“), care se strîng și apasă asupra periferiei roții măselate. Acționarea sabo-

nicht genügend Mahlgut vorhanden ist), so wird das Ritzel der Eisenspindel durch seitliches Neigen vom Kammrad gelöst. Dieres geschieht, indem man das obere Ende dieser Eisenspindel (ceatal), das in einem mit einem einfachen Riegelsystem versehenen Einschnitt des oberen Querbalkens festgehalten wird, von dem Ort seiner Befestigung entfernt.

ților se face cu ajutorul a două pîrghii cu brațele foarte inegale, dispuse față în față, forța de frînare aplicîndu-se simultan, pe cele două capete ale brațelor lungi ale pîrghiilor prin intermediul unui sistem de scripeți simpli cu role (*fig. 3*).

Um den gesamten Antriebsmechanismus stillzulegen, besitzt die Mühle ein Bremssystem, bestehend aus zwei Bremsbacken („cîscici“ genannt), die sich um die Felgen des Kammrades legen. Die Bremsbacken werden von zwei einander gegenüberliegenden ungleicharmigen Hebeln (Bremsbalken) betätigt,

Moara mică cu soclu de piatră din Enisala, raion Hîstria — în situ.

Kleine Windmühle mit Steinsockel aus Enisala, Rayon Hîstria, vor ihrem Wiederaufbau im Freilichtmuseum in Hermannstadt.

Mecanismul de acționare al morii poate să pună în mișcare o singură pereche de pietre sau, la morile mai mari, două perechi de pietre (de obicei de dimensiuni diferite) în care caz pe grindei sînt fixate două roți măselate, în care se angrenează prin intermediul cîte unui pinion, cele două fuse, care antrenează pietrele.

Sistemele de acționare și de măcinare descrise mai sus sînt generale și le-am întîlnit la toate morile cu pivot cercetate în nordul

wobei die Bremskraft gleichzeitig auf die Enden der beiden langen Hebelarme durch einen einfachen Flaschenzug übertragen wird (*Abb. 3*).

Der Antriebsmechanismus kann ein einziges Steinpaar oder bei größeren Mühlen auch zwei Steinpaare (die meist von unterschiedlicher Größe sind) in Bewegung setzen. Im letztgenannten Fall sind an der Flügelwelle zwei Kammräder befestigt, deren Kämme in das Stockgetriebe der beiden mit den Läufersteinen in Verbindung stehenden Eisenspindeln (ceatal) greifen.

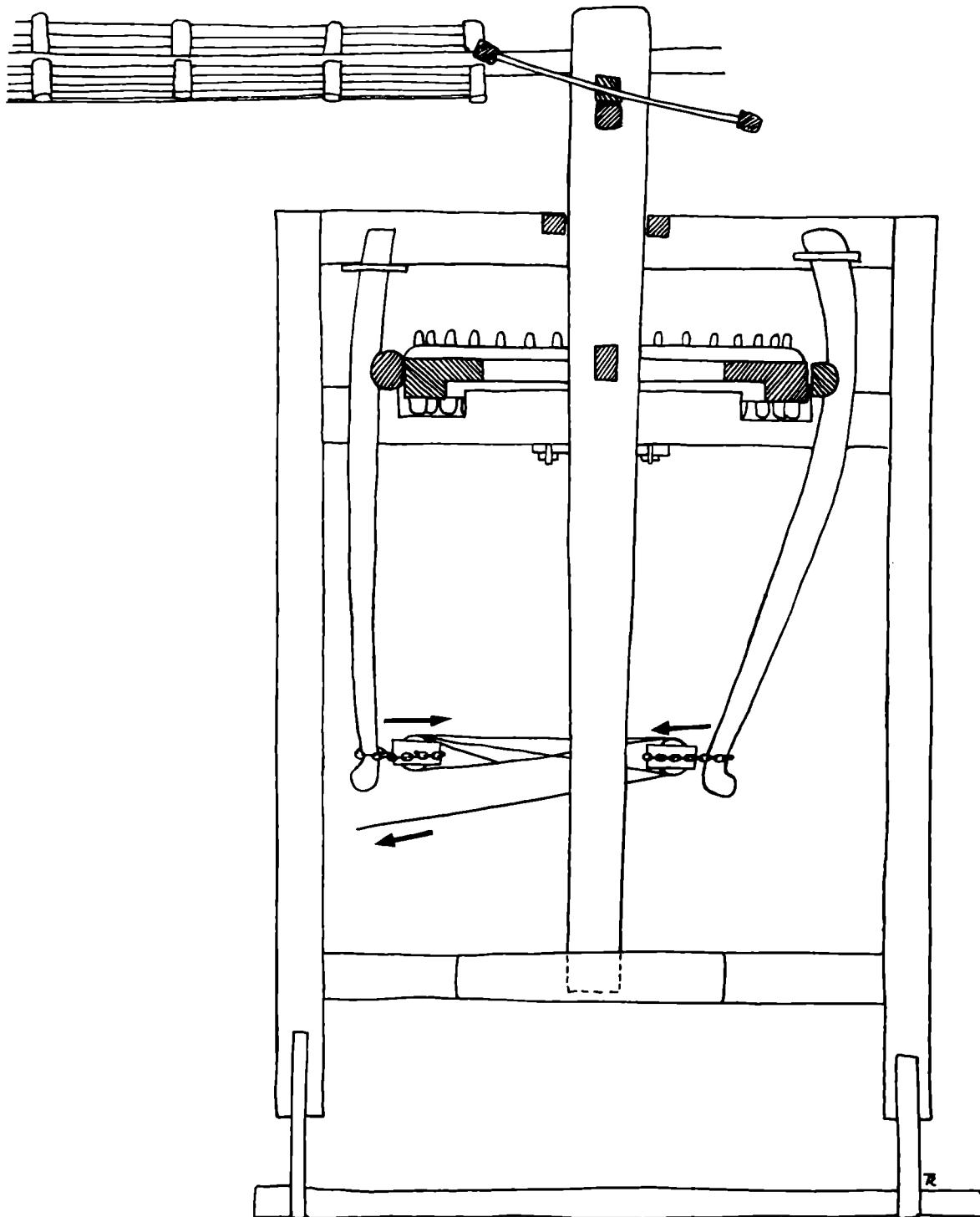
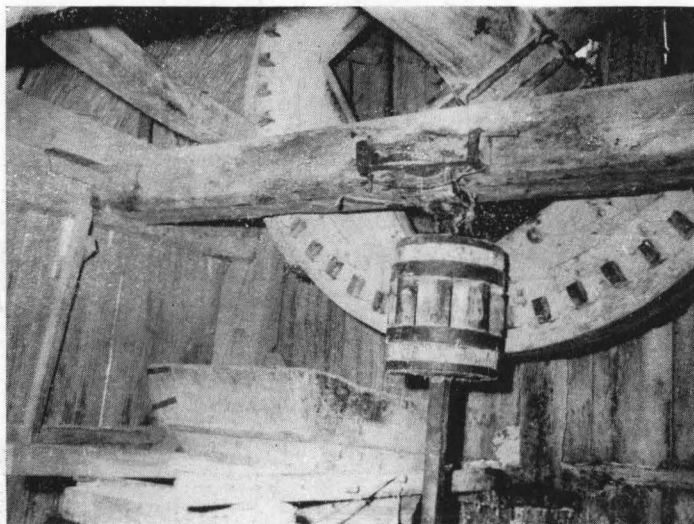

Fig. 3. Sistemul de frînare la morile de vînt (secțiune):
1. pîrghie; 2. saboți (cîscîci); 3. „roata măselată”; 4. scripete.

Abb. 3. Bremsvorrichtung der Ständerwindmühlen:
1. Hebelarm; 2. Bremsbacken; 3. Kammrad; 4. Flaschenzug.

Dobrogei (cu o singură excepție: moara din Caraibil de care ne vom ocupa mai jos). Aspectele diferențiate sub care se înfățișează acest tip de moară provin numai din particularitățile construcției de adăpostire, proprii fiecărei unități.

Roata măselată și felinarul din moara de vânt Dunavăț, raion Tulcea, înainte de demontare.

Der obenbeschriebene Antriebsmechanismus und Mahlgang ist in der Norddobrudscha allgemein verbreitet und wir haben ihn bei fast allen der von uns 1964 untersuchten Ständermühlen vorgefunden (mit Ausnahme der Mühle von Caraibil, Rayon Tulcea, auf die wir weiter unten näher eingehen wol-

Kammrad und Ritzel der Windmühle aus Dunavăț, Rayon Tulcea — in situ.

În general construcția este formată dintr-un schelet masiv de stejar cu o învelitoare din scîndură de brad, avînd pereți verticali și un acoperiș în două ape din scîndură sau din stuf. Luînd drept criteriu dimensiunile construcției și în primul rînd înălțimea acesteia, deosebim morile mari cu etaj și morile mici cu un singur nivel.

Morile cu etaj sînt construcții înalte și masive, așezate pe sol pe un rînd de blocuri de piatră, neavînd nevoie de un soclu de înălțare. Interiorul este împărțit în două nivele, din care cel inferior este folosit ca loc de depozitare, iar la etaj se găsesc instalațiile de măcinat. Pivotal (babalîcul) se ridică pînă la nivelul etajului întîi străbătînd dușumeaua acestuia. Aceste mori au de obicei două perechi de pietre. Amplasarea celor două instalații de măcinat impusă de poziția grindeiului este întotdeauna pe axul median al încăperii și simetrică față de centrul încăperii (adică una este la peretele frontal,

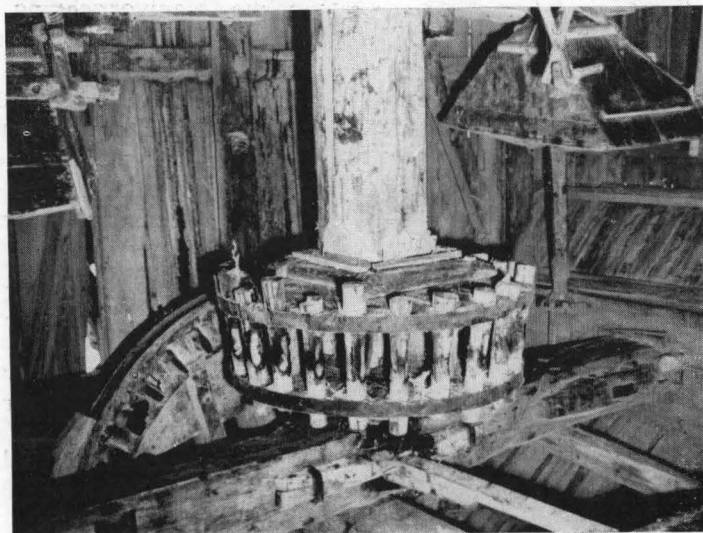
len). Das unterschiedliche Aussehen dieser Art von Mühlen ist lediglich den baulichen Besonderheiten des Mühlengebäudes zuzuschreiben.

Das Bauwerk stellt einen einzigen Holzbau dar mit einem Gerüst aus massivem Eichenholz, senkrechten Wänden, die mit Tannenbrettern verkleidet sind, und einem mit Brettern oder Schilf gedeckten Satteldach. Wenn wir die Ausmaße des Mühlengebäudes und vor allem dessen Höhe als Kriterium wählen, so können wir große stockhohe und kleine ebenerdige Mühlen unterscheiden.

Die stockhohen Mühlen sind hohe massive Bauten, die nur auf einer Anzahl von Steinblöcken ruhen, da sie keinen erhöhenden Sockel benötigen. Das Mühleninnere wird durch einen Boden in zwei Stockwerke geteilt; der untere Raum dient als Vorratskammer, während sich im oberen Stockwerk die Mahlvorrichtungen befinden. Der Hauptständer (babalîc), um den die Drehung der Mühle erfolgt, steigt bis in die Höhe des ersten Stockwerks auf, dessen Boden er durchbricht. Diese großen Mühlen besitzen meist zwei Steinpaare. Von der Lage der

iar cealaltă la peretele opus). Singura excepție din acest punct de vedere dintre morile studiate o constituie moara din Sarichioi la care cele două instalații sînt dispuse asimetric și sînt montate alăturat pe un postament comun în jumătatea anterioară a încăperii.

Flügelwelle bedingt, sind die beiden Mahlvorrichtungen immer in der Mittelachse des Raumes symmetrisch vom Mittelpunkt aus aufgestellt (d. h. die eine an der Wetterseite, die andere an der Rückwand). Eine einzige Ausnahme in dieser Beziehung konnten wir bei der Mühle in Sarichioi, Rayon Histria, feststellen, wo die beiden Steinpaare neben-

Detalii a mecanismului de acționare din moara din Caraibil, raion Tulcea.

Teilansicht des Getriebes in der Windmühle aus Caraibil, Rayon Tulcea.

La morile cu etaj urcarea și coborîrea sacilor se face prin exterior printr-o fereastră a peretelui lateral cu ajutorul unui troliu orizontal. Pentru a facilita acest lucru, constructorii au recurs la soluția balcoanelor, prin care se realizează uneori și mărirea suprafeței încăperii de măcinat.

Numărul, felul și amplasarea balcoanelor variază de la moară la alta. Găsim mori cu un singur balcon lateral (ca moara din Dunavățul de Sus, raionul Tulcea, sau moara cu balcon închis lateral din Sabangia, raionul Tulcea), mori cu un balcon deschis pe fațada posterioară (de exemplu moara din Sarinasuf, raionul Tulcea) sau mori cu două balcoane dispuse simetric pe fațadele laterale (ca de exemplu morile din Sarichioi și Jurilofca, raionul Histria, Frecăței și Caraibil, raionul Tulcea etc.). În general balcoanele sînt închise avînd o fereastră prevăzută cu obloane.

einander auf einem gemeinsamen Postament in der vorderen Hälfte des Raumes sich befinden.

Bei den stockhohen Mühlen werden die Säcke von außen, durch ein Fenster der Seitenwand mit Hilfe einer einfachen handbetriebenen Sackwinde heraufgezogen oder hinuntergelassen. Um diesen Arbeitsgang zu erleichtern, sind die Mühlenbauer zum Bau von Balkonen übergegangen, durch die bisweilen auch die Fläche des oberen Raumes vergrößert wird.

Anzahl, Art und Lage der Balkone ist von einer Mühle zur anderen verschieden. Man findet Mühlen mit einem einzigen Balkon (z. B. die Mühle aus Dunavățul de Sus oder die in Sabangia, Rayon Tulcea), Mühlen mit einem offenen Balkon an der Rückwand (z. B. in Sarinasuf, Rayon Tulcea) oder Mühlen mit zwei symmetrisch an den Seitenwänden angebrachten Balkonen (z. B. Mühlen in Sarichioi und Jurilofca, Rayon Histria, Frecăței und Caraibil, Rayon Tulcea usw.) Zumeist sind die seitlichen Balkone geschlossen und mit einem Fenster versehen.

Dacă construirea balcoanelor a satisfăcut o necesitate de ordin tehnic, prezența lor ca ieșituri pe fațade subliniază etajul, și atenuează monotonia unor fațade masive și pline, dându-le din punct de vedere arhitectural o înfățișare armonioasă.

Morile mici sînt construcții cu o singură încăpere ce adăpostește o instalație de măcinat și sînt prevăzute cu 4 sau 6 aripi. Necesitatea de a ridica aparatul de captare a forței motrice cît mai sus, a obligat la așezarea acestei mori mici pe socluri înalte. Soclurile sînt construcții de zidărie din piatră de formă circulară sau poligonală (de ex. morile din Enisala, raionul Histria, și Valea Nucurilor, raionul Tulcea) care uneori se continuă cu un soclu din bîrne (morile din Parcheș și Trestelnic) de care se prinde cadrul de bîrne pe care se realizează alunecarea „saniei” morii propriu-zise. Rareori moara este ridicată pe 4 piloni de lemn — cazul celor două mori mici învelite cu stuf din Enisala, raionul Histria — construcții de dată mai recentă.

Pivotul central (babalîcul) înfipt în pămînt în centrul soclului, se ridică pînă la dușumeauna morii propriu-zise, pe care o străbate. Și acestor mori mai mici li s-au amenajat balcoane care de regulă sînt amplasate pe peretele posterior și sînt deschise putînd fi construite sub formă de cerdac (Enisala, Trestelnic) sau avînd un acoperiș propriu (morile din Parcheș și Frecăței).

Un loc aparte în categoria morilor de vînt cu pivot îl ocupă moara de la Caraibil, raionul Tulcea — din nefericire demontată și distrusă în anul 1965 (fig. 4). Ca aspect și structură arhitectonică nu se deosebește de celelalte mori fiind o moară cu etaj, cu două balcoane închise laterale, 6 aripi.

Ceea ce o situează într-o categorie deosebită este mecanismul ei de acționare avînd o transmisie cu două angrenaje fapt pentru care socotim necesară descrierea ei chiar dacă a dispărut. Transmisia la cele două pietre nu se face direct de la „roata măselată” la pinio-

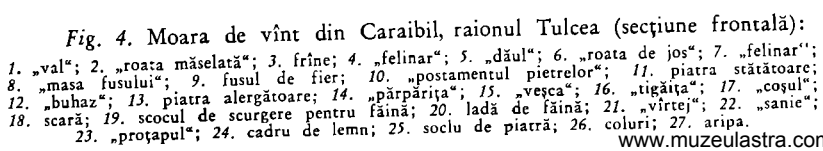
Wenn auch der Anbau von Balkonen rein technischen Erwägungen entsprungen ist, so betonen sie als Vorsprung in der Fassade das Stockwerk, beleben sie die Monotonie der glatten, schmucklosen Wände und verleihen dem Bauwerk, architektonisch betrachtet, ein harmonisches Aussehen.

Die kleinen Mühlen, die 4 oder 6 Flügel besitzen, haben einen einzigen Innenraum, wo die Mahlvorrichtung untergebracht ist. Da sich die Notwendigkeit ergibt, die Flügel in ziemlicher Höhe dem Wind entgegenzustellen, stehen diese kleinen Mühlen auf hohen Sockeln. Diese sind aus Steinen gemauerte kreisförmige oder vieleckige Fundamente (z. B. in Enisala, Rayon Histria), die gelegentlich noch durch einen Kranz von Balken erhöht werden (z. B. die Mühlen in Parcheș und Trestelnic, Rayon Tulcea). Auf diesem Sockel ruht der Rahmen aus Holzbalken, auf dem der „Schlitten“ der eigentlichen Mühle gleitet. Selten kommt es vor, daß die Mühlen auf vier Holzpfählen stehen, wie z. B. die beiden kleinen mit Schilfrohr verkleideten Mühlen aus Enisala, Rayon Histria, die beide Bauten neueren Datums sind.

Der Hauptständer (babalîc), der in der Mitte des Sockels in die Erde gerammt ist, steigt durch den Unterboden bis in den Mühlenraum auf. Auch diese kleinen Mühlen sind mit Balkonen versehen, die meist an der Rückwand angebracht und offen sind (z. B. die Mühlen in Enisala, Trestelnic, Parcheș und Frecăței).

Eine Sonderstellung innerhalb der Ständerwindmühlen nimmt die Mühle aus Caraibil, Rayon Tulcea, ein — die leider im Jahre 1965 abgebrochen und vernichtet wurde (Abb. 4). Rein äußerlich, ihrer baulichen Gestaltung nach, unterscheidet sie sich nicht von den übrigen Mühlen dieser Art; sie ist eine stockhohe Mühle mit zwei seitlichen Balkonen und sechs Flügeln.

Was ihr aber einen besonderen Platz einräumt, ist ihr Antriebsmechanismus, der eine Übertragung mit 2 Getrieben besitzt, weshalb wir es für notwendig erachten, sie auch nach ihrem Verschwinden zu beschreiben. Die Übertragung der Antriebskraft auf den Mahlmechanismus erfolgt nicht unmittelbar vom Kammrad auf das Stockgetriebe (Ritzel) der Eisenspindel (ceatal), sondern durch zwei aufeinanderfolgende Getriebe. Das Kammrad (ein einziges) der Flügelwelle setzt durch

1. Flügelwelle; 2. Kammrad; 3. Bremsbacken; 4. Stockgetriebe; 5. Königsspindel; 6. Unteres Zahnrad; 7. Ritzel; 8. Spurbalken; 9. Eisenspindel; 10. Steinpostament; 11. Bodenstein; 12. „buhar“; 13. Läuferstein; 14. „pärpärä“; 15. Bütte („vesça“); 16. Schüttler; 17. Holztrichter; 18. Treppe; 19. Melhrinne; 20. Mehlklaste; 21. „virte“ (Schraube); 22. Schlitten; 23. Gabel; 24. Holzrahmen; 25. Seinspindel; 26. Bruststücke; 27. Flügel.

nul „(felinarul“) fusului pietrelor, ci prin două angrenaje succesive. „Roata măselată“ (unică) a grindeiului pune în mișcare, prin intermediul unei roți mai mici cu bolțuri, un fus solid de lemn, vertical, („dăul“) ce străbate construcția pînă la catul de jos, avînd fixat la capătul inferior o roată dințată mare de care se cuplează simetric cele două „felinare“ ale fuselor pietrelor (din fier). Acestea urcă prin dușumeaua etajului la cele două perechi de pietre așezate alăturat pe un singur postament, amplasat la peretele anterior. Această antrenare inferioară a pietrelor constituie încă o particularitate a mecanismului morii din Caraibil. Prin utilizarea unei transmisii cu două angrenaje folosind alternativ cuplarea unei roți mai mari la una mai mică s-a obținut o demultiplicare mai mare decît la mecanismele cu un singur angrenaj și în consecință un randament sporit.

În cazul cînd nu era necesară măcinarea cu ambele perechi de pietre, scoaterea din funcțiune a uneia se realiza prin dezangrenarea „felinarului“ din roata dințată de jos prin simpla îndepărtare a patru bolțuri („șîștori“).

Moara din Caraibil a constituit din punct de vedere tehnic un tip mai evoluat și mai perfecționat și este cu atît mai regretabil că nu a putut fi salvată. Ea nu a constituit un unicat, mori de vînt cu pivot avînd transmisie cu două angrenaje au mai existat în trecut și în alte localități ca de exemplu la Dunavăț.

B. Mori de vînt rotunde (de „tip olandez“)

Al doilea tip de mori de vînt, care au existat în nordul Dobrogei este cel denumit de localnici moară „rotundă“ sau „căciulată“ (de fapt un trunchi de piramidă în 8, 10 sau 12 colțuri) a cărei construcție sub formă de turn înalt este fixă, numai acope-rișul împreună cu aripile și grindeiul orientîndu-se în direcția vîntului. Acest tip este cunoscut sub denumirea de mori olandeze,

ein Stockgetriebe die massive senkrechte hölzerne Königsspindel (dăul) in Bewegung, die das ganze Bauwerk bis in das Untergeschoß durchläuft und an deren unterem Ende ein großes Zahnrad befestigt ist. Die seitliche Zahnreihe dieses „unteren Rades“ (roata de jos) greift in die Bolzen (șîștori) der beiden symmetrisch angekoppelten Ritzel (felinar) der zwei eisernen Stein-spindeln, die aufsteigend den Boden des oberen Stockwerks durchbrechen und die beiden Läufersteine in Bewegung setzen. Dieser Antrieb der Steine von unten stellt ein weiteres unterscheidendes Merkmal des Mechanismus in der Mühle von Caraibil dar. Durch die Verwendung einer Übertragung mit 2 Getrieben, wobei abwechselnd ein größeres an ein kleineres Rad mit immer schnellerer Bewegung gekoppelt ist, wird ein höheres Übersetzungsverhältnis als bei den Mechanismen mit einem einzigen Getriebe erzielt und damit die Leistungsfähigkeit der Mühle wesentlich erhöht.

War es nicht notwendig, mit beiden Steinpaaren zu mahlen, so wurde das eine stillgelegt, indem man einfach 4 Bolzen (șîștori) aus dem Ritzel herausnahm und somit dieses vom unteren Zahnrad löste.

Die Mühle von Caraibil war vom technischen Standpunkt aus eine entwickeltere Form als die übrigen Ständermühlen, und es ist daher umso bedauerlicher, daß sie nicht bewahrt werden konnte. Sie stellte aber kein Unikat dar; Ständerwindmühlen, die eine Übertragung mit zwei Getrieben besaßen, hat es früher auch in anderen Ortschaften der Norddobrudscha (z. B. Dunavăț, Rayon Tulcea) gegeben.

B. „Runde“ Windmühlen (Turm- oder Holländermühlen)

Der zweite Windmühlentypus, der in der Norddobrudscha vertreten war, wird von den Einheimischen „runde“ oder „Kappenmühle“ (moara rotundă, căciulată) genannt. (Eigentlich ist der Mühlenkörper nicht rund, sondern ein acht-, zehn- oder zwölfseitiger Pyramidenstumpf.) Bei dieser Mühlenart stand der gesamte Unterbau, der die Form eines hohen Turmes hatte, fest, und nur die Kappe mitsamt den Flügeln wurde in den Wind gedreht. Dieser Typus ist übrigens auch als „Holländermühle“ bekannt, nicht etwa weil die Holländer als ihre Erfinder angesprochen werden, sondern weil sie in den

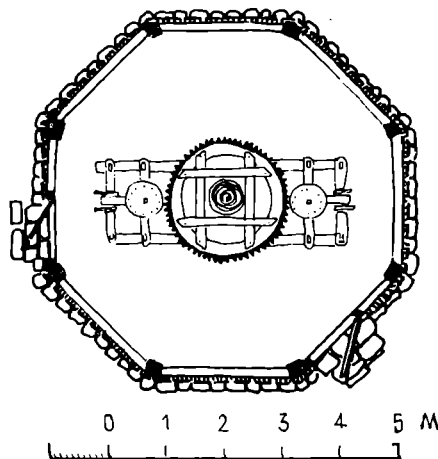
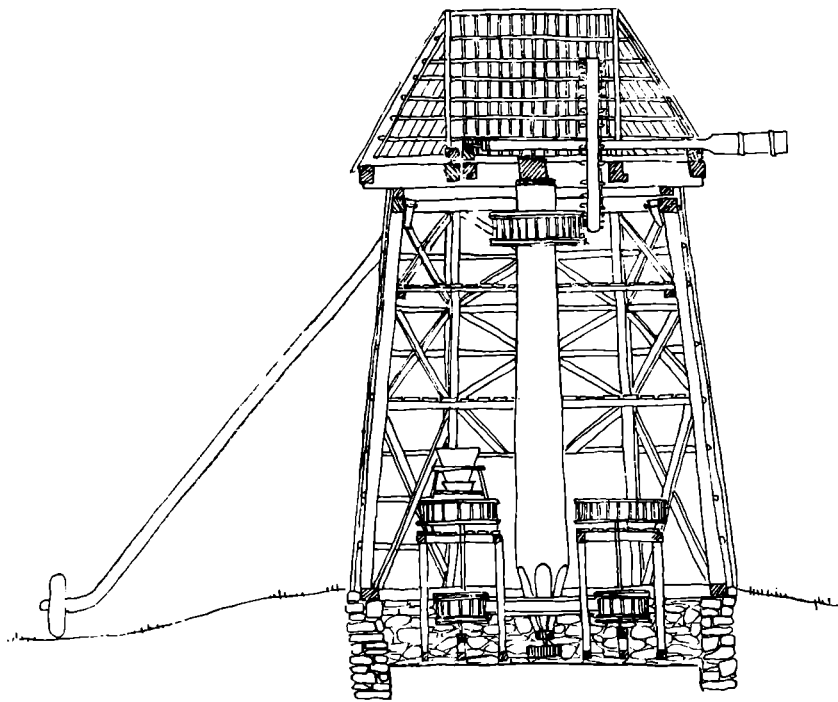

Fig. 5. Moara de vînt din satul Beștepe, raion Tulcea, secțiune și plan.

Reproducere din „Arhitectura populară românească” de Grigore Ionescu, pag. 99.)

Abb. 5. Windmühle aus Beștepe, Rayon Tulcea, Längsschnitt und Grundriß.

(Reproduktion aus dem Werke „Arhitectura populară românească” von Grigore Ionescu, S. 99.)

nu fiindcă olandezii sînt considerați inventatorii lor, ci datorită faptului că în Țările de Jos, unde apar începînd cu secolul al XVI-lea, și-au găsit cea mai largă răspîndire.*

În nordul Dobrogei acest tip de moară a avut o răspîndire foarte redusă fiind atestate

Niederlanden, wo sie seit dem 16. Jh. bekannt sind, ihre weiteste Verbreitung fanden.*

In der Norddobrudscha ist dieser Typus nur in geringer Anzahl vertreten, einzelne Exemplare sind in den Ortschaften Sarighiol, Dunavăț, Mahmudia, Valea Nucarilor im

Fig. 6. Moară de vînt din satul Beștepe, raion Tulcea.

(Reproducere din „Arhitectura populară românească” de Grigore Ionescu, pag. 100.)

Abb. 6. Windmühle aus Beștepe, Rayon Tulcea.

(Reproduktion aus dem Werke „Arhitectura populară românească” von Grigore Ionescu, S. 100.)

exemplare răslețe în comunele Sarighiol, Dunavăț, Mahmudia, Valea Nucarilor, raionul Tulcea, Kogălniceanu, raionul Histria.

În număr mai mare au existat în comuna Beștepe, raionul Tulcea, unde pînă nu de mult din informațiile culese pe teren ar fi persistat încă 5 exemplare. În anul 1963, două din ultimele trei exemplare au fost dis-

Rayon Tulcea und im Dorfe Kogălniceanu, Rayon Histria, bezeugt.

In größerer Anzahl fanden sie sich in der Gemeinde Beștepe, Rayon Tulcea, wo, laut Berichten der Einheimischen, bis vor kurzem noch 5 dieser Mühlen vorhanden gewesen sein sollen. 1963 wurden zwei der letzten drei Exemplare abgebrochen und vernichtet, während das dritte durch einen

* Inventatorul lor se presupune a fi fost Leonardo da Vinci, de la care s-a păstrat schița unei mori cu cupolă turnantă.

* Der Erfinder dieser Mühle soll vielmehr Leonardo da Vinci gewesen sein, dessen Skizze einer Windmühle mit drehbarer Kappe erhalten blieb.

truse prin demontare, iar cea de a treia de un incendiu. Deoarece în cercetările noastre de teren nu am mai putut găsi nici un exemplar, recurgem la descrierea unei mori de acest tip din satul Beștepe dată de Grigore Ionescu în „Arhitectura populară românească” : „... Aripile sînt făcute din scînduri reunite prin ,chingi‘ și fixate prin ,coluri‘ de un ax puternic numit ,grindei‘. Transmisia pînă la piatra morii a mișcării de rotație imprimată de vînt aripilor se face printr-un sistem simplu de roți dințate. Construcția solidă, realizată din lemn sub forma unei prisme octogonale înalte, este așezată pe o fundație de piatră. Independentă de pereții pe care se sprijină prin intermediul unui cadran puternic de grinzi, șarpanta acoperișului și odată cu ea grindeul și aripile pot fi mișcate și fixate prin pîrghii, proptele și ancore în diferite poziții, după direcția din care bate vîntul”⁵. Din desenele de secțiune și plan anexate (fig. 5 și 6) reiese că mecanismul de acționare a utilizat o transmisie cu două angrenaje și cu antrenare inferioară a pietrelor. Este același sistem perfecționat pe care l-am mai înfîlnit la moara din Caraibil, avînd în plus avantajul unei manevrări mult mai ușoare datorită faptului că numai acoperișul cu aripile se întorc în direcția vîntului.

Din informațiile culese pe teren de la foștii proprietari de mori rotunde am putut reconstitui și alte elemente de detaliu ale acestui tip.

Avînd o transmisie cu două angrenaje, s-a putut obține o demultiplicare mai mare decît la morile cu pivot raportul de transmisie fiind între 1:6 și 1:10, ceea ce a avut ca consecință un randament considerabil mărit.

Sistemul de frînare este adaptat la poziția aproape centrală a „roții măselate” care nu permitea utilizarea brațelor de pîrghie lungi ca la morile cu pivot. Frînarea se făcea printr-un singur sabot mare, semicircular, care cuprindea jumătatea superioară a „roții măselate”.

Brand zerstört wurde. Da wir selbst bei unseren Nachforschungen keine einzige Mühle dieser Art auffinden konnten, ziehen wir die von Grigore Ionescu im Werk „Arhitectura populară românească” (Die rumänische Volksarchitektur) gegebene Beschreibung einer solchen Windmühle aus Beștepe heran: „Die Flügel... bestehen aus Brettern, die durch Leisten (chingi) zusammengehalten und mittels Bruststücken (coluri) an einer kräftigen, „grindei“ genannten Achse (Flügelwelle) befestigt sind. Die Übertragung der vom Winde bewirkten Drehbewegung der Flügel auf die Mühlsteine erfolgt durch ein einfaches System von Zahnrädern. Der feste Holzbau in Form eines hohen achteckigen Prismas ruht auf einem Steinfundament. Unabhängig von den Wänden, auf die er sich mittels eines starken Balkenkranzes stützt, kann der Dachstuhl und mit ihm der Wellbaum (grindei) und die Flügel in die Windrichtung gedreht und mittels Hebel, Spreizen und Anker in dieser Stellung befestigt werden.“⁵ Aus den beigegeführten Zeichnungen (Längsschnitt und Plan, siehe Abb. 5 und 6) läßt sich ersehen, daß der Antriebsmechanismus eine Übertragung mit zwei Getrieben verwendete und der Antrieb der Steinpaaire von unten erfolgte. Es handelt sich demnach um das gleiche vervollkommnete System, dem wir auch bei der Mühle von Caraibil begegnet sind, doch kam in Beștepe noch der Vorteil einer leichteren Handhabung hinzu, da nur die Mühlenkappe und die Flügel in den Wind gedreht wurden.

Weitere Einzelheiten über den Bau und Betrieb dieser Mühlenart konnten wir den Berichten ehemaliger Besitzer von „runden“ Windmühlen entnehmen.

Da die Übertragung durch zwei Getriebe erfolgte, konnte eine größere Mahlgeschwindigkeit als bei den üblichen Ständermühlen erzielt werden, das Übersetzungsverhältnis betrug zwischen 1 : 6 bis 1 : 10, was eine beträchtliche Erhöhung der Leistungsfähigkeit bedeutete.

Das Bremssystem dieser Mühlen ist der nahezu zentralen Stellung des Kammrades angepaßt, das die Verwendung von langen Hebelarmen (wie bei den Ständerwindmühlen) nicht zuließ. Die Bremswirkung wurde durch eine einzige halbkreisförmige Bremsbacke erzielt, welche die obere Hälfte des Kammrades umfaßte.

⁵ *Arhitectura populară românească* de Grigore Ionescu, pag. 98—99. Editura Tehnică 1957.

⁵ „*Arhitectura populară românească*“ von Grigore Ionescu, S. 98—99, Editura Tehnică 1957.

Construcția avea un subsol ce adăpostea angrenajele inferioare, un pod la nivelul solului cu instalațiile de măcinare și un al doilea pod în partea superioară pentru acces la angrenajul superior.

Întoarcerea acoperișului se făcea din exterior cu ajutorul a două bîrne lungi, prinse în partea superioară de capetele unei grinzi mediane (așezate transversal pe grindei). Jos ele erau împreunate și prevăzute cu o roată de căruță. Rotirea se efectua tot cu ajutorul unui trolu („capră”). Aceste mori erau prevăzute cu două uși la nivelul solului, așezate față în față, pentru a permite accesul în interior, la orice poziție a aripilor morii.

Dacă acest tip nu a găsit o răspîndire mai largă, — deși prezintă numeroase avantaje — aceasta se datorește faptului că a fost introdus mult mai tîrziu decît moara cu pivot.

În satul Sabangia, raionul Histria, se mai găsește și astăzi într-o formă degradată, o moară de vînt cu acoperiș turnant. Menționăm însă că nu poate fi vorba de tipul morilor descrise mai sus, de care diferă atît prin mecanismul de acționare cît și prin construcție. Aceasta, sub formă de turn înalt de aproape 8 m, este executată în partea inferioară din pereți de lut pe care se ridică un schelet de lemn, învelit cu stuf, acoperișul fiind în două ape. Instalația de măcinat, cu o singură pereche de pietre se găsește la nivelul solului și este acționată prin intermediul unui angrenaj simplu („roata măseletă” — „felinar”) și al unui fus de fier foarte lung (aproape 6 m).

Din cercetările noastre a reieșit că în nordul Dobrogei nu au existat decît în mod excepțional mori de vînt folosind pentru captarea vîntului vele de pînză în loc de aripi din scîndură, acest sistem de captare de tip mediteranian⁶ a fost în schimb cunoscut și utilizat în sudul Dobrogei.

Arhitectura morilor de vînt, subordonată în întregime scopului de captare și transformare a energiei vîntului, are — din acest

Das Mühlegebäude besaß ein Untergeschoß, das die unteren Getriebe beherbergte, darüber einen ebenerdigen Raum, in dem sich die Mahlvorrichtungen befanden, und unter dem Dachstuhl einen zweiten Boden (Kappboden), der den Zugang zu den oberen Getrieben ermöglichte.

Das Drehen der Mühlenkappe erfolgte von außen mit Hilfe von zwei langen Balken, die oben an den Enden eines quer zur Flügelwelle verlaufenden Mittelbalkens befestigt waren. Die unteren Enden waren zusammengefügt und mit einem einfachen Wagenrad versehen. Die eigentliche Drehung der Mühle wurde ebenfalls mit Hilfe einer Winde (capră) bewerkstelligt. Diese Mühlen hatten in Bodenhöhe zwei einander gegenüberliegende Türen, die den Zugang bei jeder Flügelstellung ermöglichten.

Daß dieser Mühlentypus trotz seiner zahlreichen Vorteile keine weitere Verbreitung gefunden hat, läßt sich wohl der Tatsache zuschreiben, daß er viel später als die Ständerwindmühle eingeführt wurde.

Im Dorf Sabangia, Rayon Histria, gibt es auch heute noch eine Windmühle, bei der nur die Mühlenkappe und die Flügel in den Wind gedreht werden. Wir möchten aber betonen, daß es sich dabei nicht um den oben beschriebenen Typus handeln kann, von dem sie sich sowohl durch den Mechanismus als auch durch die Bauart unterscheidet. Der annähernd 8 m hohe turmartige Bau, der ein Satteldach besitzt, besteht im unteren Teil aus Lehmwänden, die durch ein mit Schilf verkleidetes Holzgerüst fortgesetzt werden. Die Mahlvorrichtung, die in Bodenhöhe aufgestellt ist, verfügt über ein einziges Steinpaar, das durch ein einfaches Getriebe (Kammrad — Ritzel) — wie es bei den Ständermühlen üblich ist — in Betrieb gesetzt wird.

Unseren Nachforschungen zufolge gab es in der Nordobrudscha nur ausnahmsweise Windmühlen, die Segel statt der mit Bretter belegten Flügel verwendeten. Dieses für die Mittelmeerländer⁶ typische System war dagegen im Süden des Landes bekannt und verbreitet.

Der Baustil der Windmühlen, der sich vollkommen dem Zweck, die Windkraft bestmöglichst auszunutzen, unterordnet, verleiht ihnen einen eigenartigen, von den übrigen Schöpfungen der rumänischen Volksarchitektur abweichenden Charakter. Das

⁶ Anders Jespersen: *Report on watermills*, volum, pag. 38. Ed. Virum Denmark, 1957.

⁶ Anders Jespersen: *Report on watermills*, volum, pag. 38. Ed. Virum Denmark, 1957.

motiv — un caracter aparte, față de celelalte creații ale arhitecturii populare. Existența în abundență a lemnului ca material de construcție a determinat folosirea acestuia aproape exclusivă atât pentru construcția casei morii ca și pentru diferitele mecanisme. Deși construcții simple, supuse strict necesităților funcționale, morile de vânt din nordul Dobrogei se înfățișează ca realizări arhitectonice armonioase, reflectând un deosebit simț al proporțiilor, trăsătură caracteristică a genului popular românesc.

reichliche Vorhandensein von Holz als Baumaterial bestimmte dessen fast ausschließliche Verwendung bei dem Bau des Mühlenhauses und der verschiedenen Mechanismen. Obwohl es einfache, den praktischen Notwendigkeiten unterworfenen Bauwerke sind, beeindrucken die Windmühlen der Norddobrudscha durch ihre harmonische architektonische Gestaltung, die den ausgeprägten Sinn für Proportionen — ein wesentliches Merkmal des rumänischen Volksgenies — beweist.

AURĂRITUL, UN MEȘTEȘUG
STRĂVECHI ILUSTRAT ÎN
MUZEUL TEHNICII POPULARE
DIN DUMBRAVA SIBIULUI

Mihai Sofronie și Ștefan Palada

Frecventește dovezi materiale din ținutul Abrudului ne-au determinat să prezentăm în cadrul sectorului „Meșteșuguri“, mineritul aurifer țărănesc românesc. Mulțimea vestigiilor miniere din împrejurimile Abrudului, cum sînt: șteampurile (instalații pentru sfărîmat roca auriferă), uneltele de minerit și numeroase accesorii, se explică nu numai prin tradiția și amploarea acestei îndeletniciri, dar și prin existența unor condiții istorice specifice. Pentru a ne da seama cu adevărat de importanța și dezvoltarea unei asemenea ramuri productive, milenare, e necesar un scurt istoric.

Aurul a fost valorificat din cele mai vechi timpuri, fiind utilizat în Transilvania, încă din epoca bronzului (mileniul II î.e.n.), pentru podoabe și ca mijloc de schimb între triburi.¹ Dacă în perioada bronzului exploatarea aurului a cunoscut o oarecare intensificare pe teritoriul patriei noastre², în epoca tîrzie a bronzului și în prima epocă a fierului (Hallstatt) se ajunge la o mare producție, atestată atît în descoperirile de pe teritoriul Transilvaniei, cît și în obiectele exportate în cantități apreciabile, ca podoabe sau lingouri, pînă în Europa centrală, Germania și Peninsula Scandinavă.³ Bogăția auriferă din Transilvania o mai găsim menționată și de Herodot, atunci cînd descrie expediția regelui

„AURĂRITUL“, EIN URALTES
GEWERBE DER GOLDGEWINNUNG,
DARGESTELLT IM MUSEUM
DER BÄUERLICHEN TECHNIK IM
JUNGEN WALD BEI HERMANNSTADT

Mihai Sofronie und Ștefan Palada

Die zahlreichen konkreten Zeugnisse in dem Gebiet Abrud haben uns dazu veranlaßt, auch die rumänische bäuerliche Goldgewinnung im Rahmen der Abteilung „Handwerk“ darzustellen. Das zahlreiche Auftreten alten Bergbaus in der Umgebung von Abrud, die Pochmühlen (șteamp — Einrichtungen zur Zerkleinerung des Erzes) sowie die vielen Geräte, die bei der Grubenarbeit verwendet wurden, sind nicht nur der Tradition und dem Umfang, die diese Beschäftigung erreichte, zuschreiben, sondern auch gewissen besonderen historischen Voraussetzungen. Um uns aber über die tatsächliche Bedeutung sowie die Entwicklung dieses tausendjährigen Arbeitszweiges Rechenschaft zu geben, ist ein kurzer geschichtlicher Rückblick geboten.

Das Gold ist seit den ältesten Zeiten, in Siebenbürgen (Transilvania) schon in der Bronzezeit im 2. Jahrtausend v. u. Z., zu Schmuckstücken verarbeitet und als Tauschmittel zwischen den Stämmen verwendet worden.¹ Wenn auf dem Gebiet unseres Vaterlandes die Goldgewinnung schon in der Bronzezeit eine gewisse Steigerung erfuhr², so wurden in der späten Bronzezeit und in der ersten Periode der Eisenzeit (Hallstatt) beträchtliche Mengen gefördert. Das beweisen sowohl Funde im Boden Siebenbürgens, als auch bemerkenswerte Mengen, die als Schmuckstücke oder Barren nach Mitteleuropa, nach dem heutigen Deutschland und Skandinavien ausgeführt wurden.³ Der Gold-

¹ *Istoria României*, București 1960, vol. I, pag. 120.

² *Idem*, pag. 120.

³ Vasile Părvan, *Getica*, București 1926, p. 327—329, 597.

¹ *Istoria României* (Geschichte Rumäniens), Bukarest 1960, Bd. I, S. 120.

² *Ebenda*, S. 12.

³ Vasile Părvan, *Getica*, Bukarest 1926, S. 327—329, S. 579.

persan Darius din anul 514 î.e.n., îndreptată împotriva sciților: „Agatyrșii sînt oameni înstăriți și poartă mult aur”.⁴

Deși în epoca a doua a fierului (Latène) prelucrarea aurului decade, din motive necunoscute, predominînd tezaurele din argint, totuși, după cucerirea Daciei de către romani, în urma celor două războaie, împăratul Traian a luat o pradă uriașă, ce consta printre altele dintr-un tezaur de 165 000 kg aur și 331 000 kg argint.⁵

Odată cu cucerirea Daciei și transformarea ei în provincie romană, începe să se extindă mineritul aurifer propriu-zis, căci de acum înainte, pe lîngă spălarea aurului și săparea de gropi în formă de puț, se trece pe scară largă la deschiderea de galerii ramificate și supraetajate, iar pentru o mai intensă exploatare s-au adus specialiști din sudul Dalmatiei, așa numiții: Pirustae, Beridustae și Sardeates.⁶ În epoca romană cele mai renumite mine în Munții Apuseni, existau la Alburnus Maior (Roșia Montană), Alburnus Minor (Abrud) și Ampelum (Zlatna).⁷ În ultima localitate își avea reședința șeful administrației exploatării aurifere, ce se numea procurator aurariorum.⁸

În genere, pentru obținerea aurului se proceda în felul următor. După ce roca auriferă se extrăgea din mină, cea mai bogată în conținut aurifer se sfărîma în mojar de piatră, pe cînd cea mai săracă se pisa cu ajutorul unor șteampuri primitive, ale căror fusuri erau învîrtite, fie de sclavi, fie de forța apei. Un astfel de butuc hidraulic este expus în secția de istorie a Muzeului Brukenthal (nr. inv. A 1502).

Cu toate că în orînduirea sclavagistă se cunoșteau unele inovații tehnice miniere, totuși acestea nu se foloseau pe scară largă,

reichtum Siebenbürgens wird auch von Herodot erwähnt, und zwar an der Stelle, wo er den Feldzug des Perserkönigs Darius gegen die Skythen im Jahre 514 v. u. Z. schildert. „Die Agathyrsen sind wohlhabende Leute und schmücken sich mit Gold.“⁴

Obwohl in der zweiten Periode der Eisenzeit (Latène) die Goldverarbeitung aus unbekannten Gründen zurückging, Silberschätze waren damals vorherrschend, so bestand doch die riesige Beute, die Kaiser Trajan nach der Eroberung Daziens im Gefolge der beiden Kriege zufiel, unter anderem aus einem Goldschatz von 165 000 kg und einen Silberschatz von 331 000 kg.⁵

Mit der Eroberung Daziens und seiner Umwandlung in eine römische Provinz beginnt die eigentliche Goldförderung in Dazien und nimmt ständig einen größeren Umfang an. Von nun an geht man von der Goldwäscherei und dem Anlegen brunnenähnlicher Gruben dazu über, in großem Maßstab verzweigte und mit mehreren Stockwerken versehene Stollen anzulegen und Fachleute aus Süddalmatien herbeizurufen, die sogenannten Pirustae, Beridustae und Sardeates.⁶ In der römischen Zeit lagen die berühmtesten Bergwerke im Siebenbürgischen Erzgebirge (Munții Apuseni) in Alburnus Maior (Roșia Montană), Alburnus Minor (Abrud) und Ampelum (Zlatna).⁷ In der letztgenannten Ortschaft hatte der Leiter der Grubenverwaltung, procurator aurariorum genannt, seinen Sitz.⁸ Im allgemeinen ging man bei der Goldgewinnung folgendermaßen vor: Nachdem das Eisenerz gefördert worden war, wurde das goldhaltigste davon in Steinmörsern zerkleinert, das geringere wurde in primitiven Pochmühlen zerrieben, deren Radwellen von Sklaven oder durch Wasserkraft betrieben wurden. Eine solche Pochmühle mit Wasserantrieb ist in der historischen Abteilung des Brukenthalmuseums ausgestellt (Inv. Nr. A 1502).

Obwohl schon im Zeitalter der Sklavengesellschaft einige grubentechnische Neue-

⁴ Herodot, Hist. IV, 10, 48, 104, 118.

⁵ I. Carcopino, *Les richesses des Daces et le redressement de l'empire romain sous Trajan*, Dacia, I, Klausenburg 1924, S. 6.

⁶ A. Bodor, *Problema cuceririi Daciei* (Die Frage der Eroberung Daziens), in Acta Muzei Napocensis, Klausenburg, I, 1964, S. 152.

⁷ *Istoria României* (Geschichte Rumäniens), Bukarest 1960, Bd. I, S. 400.

⁸ Ion Rusu Abrudeanu, *Aurul românesc*. Istoria lui din vechime pînă azi. (Das rumänische Gold. Seine Geschichte vom Altertum bis zum heutigen Tag), Bukarest 1933, S. 129.

⁴ Herodot, Hist. IV, 10, 48, 104, 118.

⁵ I. Carcopino, *Les richesses des Daces et le redressement de l'empire romain sous Trajan*, Dacia, I, Cluj 1924, p. 6.

⁶ A. Bodor, *Problema cuceririi Daciei*, în Acta Muzei Napocensis, Cluj, I, 1964, p. 152.

⁷ *Istoria României*, București 1960, vol. I, p. 400.

⁸ Ion Rusu Abrudeanu, *Aurul românesc*. Istoria lui din vechime pînă azi, București 1933, p. 129.

deoarece mîna de lucru furnizată de sclavi fiind mai ieftină, determina slabul interes pentru introducerea instalațiilor acționate de forța hidraulică.⁹ În ramura aurăritului, pe lîngă sclavi, lucrau numeroși oameni liberi, ca muncitori salariați, încît micii producători formau marea majoritate a acestui meșteșug.¹⁰ În pofida practicării mineritului cu unelte rudimentare, datorită intensificării muncii în provincia Dacia se ajungea la o producție anuală auriferă de aproximativ 5000 kg, o cantitate apreciabilă în acea vreme.¹¹

După părăsirea Daciei, fosta provincie romană rămîne deschisă migrației popoarelor. În același timp, bogățiile aurifere din Munții Apuseni au constituit o puternică atracție pentru popoarele migratoare.¹² Așa de exemplu, în secolul al X-lea, prima expediție maghiară în Transilvania sub conducerea lui Tuhutum a fost cauzată într-o oarecare măsură și de știrile primite cu privire la abundența aurului în nisipul rîurilor.¹³ Cea dintîi referire documentară asupra Munților Apuseni datează din 1201, cînd Terra Obrud (Abrud), ajunge, ca urmare a unei danii regale, în posesia banului Gyula.¹⁴

În decursul orînduirii feudale, se disting trei faze ale mineritului din Munții Apuseni. În prima (sec. XI—XVI) se constată un avînt neconținut, datorat puterii centrale, care era interesată să stimuleze această ramură în folosul visteriei sale, aducînd coloniști străini, care în scurt timp au fost românizați. La începutul sec. XVI, progresul aurăritului se reflectă în numeroase documente, fiind menționate și șteampuri acțio-

rungen bekannt waren, wurden sie doch nicht in größerem Maßstabe verwendet, da die billige Sklavenarbeit kein Interesse für die Errichtung von Anlagen, die durch Wasserkraft betrieben wurden, aufkommen ließ.⁹ Im Goldbergbau arbeiteten außer den Sklaven auch zahlreiche Freie als Lohnarbeiter, so daß Kleinerzeuger die große Mehrheit in diesem Gewerbe bildeten.¹⁰ Obgleich der Bergbau mit unzulänglichen Geräten betrieben wurde, erreichte die jährliche Goldproduktion, dank der intensiven Arbeitsweise in der dakischen Provinz, 5000 kg, eine beachtliche Menge für jene Zeit.¹¹

Nachdem die Römer Dazien geräumt hatten, blieb die ehemalige römische Provinz den Wandervölkern überlassen. Der Goldreichtum des Siebenbürgischen Erzgebirges übte auf diese Völker eine große Anziehungskraft aus.¹² So wurde beispielsweise im 10. Jahrhundert der erste magyarische Feldzug nach Siebenbürgen unter der Führung Tuhutums bis zu einem gewissen Grade auch von den Nachrichten über den Überfluß an Flußgold in diesem Lande veranlaßt. Die erste urkundliche Nachricht über das Erzgebirge stammt aus dem Jahre 1201. Terra Obrud (Abrud) gelangte damals als königliche Schenkung in den Besitz des Banus Gyula.¹⁴

Während der Feudalordnung kann man drei Zeitabschnitte im Bergbau des Erzgebirges unterscheiden. In dem ersten Abschnitt (11.—16. Jh.) läßt sich ein ständiger Aufstieg im Bergbau feststellen, da die Zentralmacht alles Interesse daran hatte, diesen Produktionszweig zum Nutzen ihres Schatzamtes zu fördern. Man siedelte fremde Kolonisten an, die in kurzer Zeit romanisiert wurden. Zu Beginn des 16. Jahrhunderts widerspiegelt sich der Fortschritt im Goldbergbau in zahlreichen Urkunden. Es werden darin auch von Wasserkraft betriebene Pochmühlen erwähnt, und zwar in den Ortschaften Baia de Arieș, Abrud, Roșia Montană,

⁹ Vasile Cristescu, *Viața economică a Daciei romane*, Pitești 1929, p. 14.

¹⁰ Stanisław Mrozek, *Niewolnicy w rzymskich kopalniach złota w Dacji* (Les esclaves dans les mines d'or romaines en Dacie), *Archeologia*, XV, 1964, Wrocław—Warszawa—Kraków.

¹¹ Ion Rusu Abrudeanu, op. cit., p. 119.

¹² Tóth Zoltán, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni pînă la 1848*, București 1955, p. 9.

¹³ G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei Românilor*, București 1934, vol. I, pag. 95.

¹⁴ Tóth Zoltán, op. cit., p. 9.

⁹ Vasile Cristescu, *Viața economică a Daciei romane* (Das Wirtschaftsleben im römischen Dazien), Pitești 1929, S. 14.

¹⁰ Stanisław Mrozek, *Niewolnicy w rzymskich kopalniach złota w Dacji* (Les esclaves dans les mines d'or romaines en Dacie), in *Archeologia*, XV, 1964, Wrocław—Warszawa—Kraków.

¹¹ Ion Rusu Abrudeanu, a. a. O., S. 119.

¹² Tóth Zoltán, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni pînă la 1848* (Die Bauernbewegungen in den Westkarpaten bis 1848), Bukarest 1955, S. 9.

¹³ G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei Românilor* (Die Quellen zur Geschichte der Rumänen), Bukarest 1934, Bd. I, S. 95.

¹⁴ Tóth Zoltán, a. a. O., S. 9.

nate de forța hidraulică în localitățile: Baia de Arieș, Abrud, Roșia Montană, Băița și Baia de Criș.¹⁵ Ca o dovadă a dezvoltării mineritului aurifer și a renumelui său peste hotare, la începutul secolului al XVI-lea, regele Angliei Henric al VI-lea, aduce mineri din Munții Apuseni, ca să lucreze în regatul său.¹⁶

Băița und Baia de Criș.¹⁵ Es ist ein Beweis für die Entwicklung des siebenbürgischen Goldbergbaus zu Beginn des 16. Jahrhunderts und seinen Ruf über die Landesgrenzen hinaus, daß König Heinrich VI. von England Bergleute aus dem Siebenbürgischen Erzgebirge zur Arbeit in seinem Königreich berief.¹⁶

Als Ungarn dem Osmanenreich einverleibt und im Jahre 1541 in eine türkische

Stampă, Leonhard. Manuscris de la începutul sec. XIX (spălător de aur la râu).

Goldwäscherei am Fluß, Handzeichnung Leonhard, Manuskript vom Beginn des 19. Jh.

Odată cu anexarea Ungariei la Imperiul otoman și transformarea ei în pașalic turcesc în 1541, mineritul aurifer în Principatul autonom al Transilvaniei începe să decadă¹⁷, în aceasta a doua fază, ca rezultat al deselor incursiuni turcești și a jafurilor săvârșite de mercenari.¹⁸

Provinz (Paschalik) umgewandelt wurde, beginnt der Goldbergbau in dem autonomen Fürstentum Siebenbürgen in Verfall zu geraten;¹⁷ dieser zweite Zeitabschnitt ist das Ergebnis häufiger Türkeneinfälle und zahlreiche Raubzüge der Söldnertruppen.¹⁸

Der dritte Zeitabschnitt fällt mit der Eroberung Siebenbürgens durch die Habsburger im Jahre 1688 zusammen. Damals nahm die

¹⁵ Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.* p. 218.

¹⁶ *Ibidem*, p. 224.

¹⁷ D. Prodan, *Date asupra mineritului Transilvaniei în preajma anului revoluționar 1848*, în Studii, an. III, iulie-sept. 1950, p. 61.

¹⁸ *Istoria României*, București 1964, vol. III, p. 65.

¹⁵ Ion Rusu Abrudeanu, *a. a. O.*, S. 218.

¹⁶ *Ebenda*, S. 224.

¹⁷ D. Prodan, *Date asupra mineritului Transilvaniei în preajma anului revoluționar 1848* (Date zum Bergbau Siebenbürgens um das Revolutionsjahr 1848), in Studii, Jg. III, Juli-September 1950, S. 61

¹⁸ *Istoria României* (Geschichte Rumäniens), Bukarest 1964, Bd. III, S. 65.

Faza a treia a mineritului aurifer coincide cu cucerirea Transilvaniei de către habsburgi în 1688, când această ramură productivă ia un avînt fără precedent în orînduirea feudală, prin intensificarea exploatarei bogățiilor subsolului și îndeosebi aceea a aurului.¹⁹ Concomitent cu aurăritul țărănesc românesc tradițional, ia amploare mineritul aurifer în adîncime, în minele fiscului, unde se introduc unele inovații tehnice născocite de români.²⁰

După revoluția de la 1848, în ciuda concurenței din orînduirea capitalistă, mineritul aurifer țărănesc a continuat cu aceleași mijloace tehnice rudimentare, devenite tradiționale, pînă spre zilele noastre.

*
* *
*

Achiziționarea unui șteamp (instalație de sfărîmat rocă auriferă) și a celor mai tipice unelte de minerit din Munții Apuseni, ținutul Abrudului, pentru a fi expuse în muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, a fost anevoioasă, întrucît aceste mijloace tehnice au dispărut în cea mai mare parte, datorită neutilizării lor. Sutele de șteampuri care se găseau pe Valea Roșiei, Buciumului și Valea Cornei, și-au încetat existența îndelungată, rămînînd doar cîteva vestigii, ce amintesc de timpul cînd extragerea aurului era un meșteșug popular, practicat de locuitorii bazinului aurifer din ținutul Abrudului, meșteșug ce constituia un mijloc de existență al lor ca urmare a particularităților geologice-geografice ale acestei zone.

Parte din uneltele întrebuințate la lucrările în „băi“ (mine), sau cele folosite la alesul aurului din nisipul rîurilor se mai găsesc și astăzi în gospodăriile foștilor băieși și spălători de aur, însă cele mai multe dintre ele au dispărut. În cadrul sectorului „Meșteșu-

¹⁹ *Din istoria Transilvaniei*, București 1963, ed. III, vol. I, p. 234.

²⁰ Al. Neamțu, *Inovatori români în tehnica minieră din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Studii, revista de istorie*, an X, 1957, p. 100, 103.

Entwicklung dieses Produktionszweiges einen in der Feudalzeit nie dagewesenen Aufschwung, da die Ausbeutung der Bodenschätze im allgemeinen und die der Goldvorkommen im besonderen überaus verstärkt wurde.¹⁹ Gleichzeitig mit dem überlieferten bäuerlichen rumänischen Bergbau nimmt der Abbau in den tiefen staatlichen Gruben einen Aufschwung; es wurden zahlreiche von Rumänen ersonnene technische Neuerungen eingeführt.²⁰

Auch nach der Revolution von 1848 dauerte, trotz der Konkurrenz in der kapitalistischen Gesellschaftsordnung, der bäuerliche Goldbergbau mit den gleichen überlieferten, unzulänglichen technischen Hilfsmitteln bis in unsere Tage an.

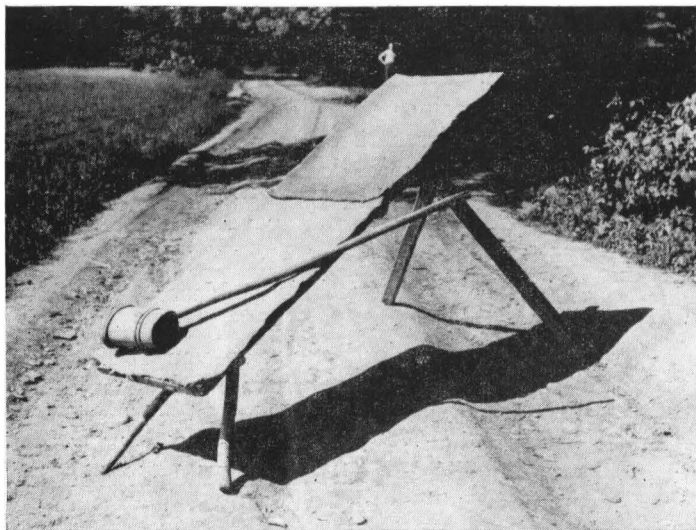
*
* *
*

Große Schwierigkeiten bereitete der Erwerb einer Pochmühle (șteamp) — einer Einrichtung zur Zerkleinerung des Golderzes — und der übrigen Geräte, die für den Bergbau im Erzgebirge, im Gebiet von Abrud vor allem charakteristisch sind und zur Ausstellung im Museum der bäuerlichen Technik im Hermannstädter Jungen Wald (Dumbrava Sibiului) benötigt wurden. Diese technischen Hilfsmittel sind zum größten Teil nicht mehr vorhanden, da sie nicht mehr verwendet werden. Von Hunderten von Pochmühlen im Tal von Roșia, Bucium und Corna, mit denen man so lange Zeit gearbeitet hatte, sind nur noch Spuren zu finden, die an die Zeiten erinnern, als die Goldgewinnung ein bäuerliches Handwerk war, das infolge der besonderen geologisch-geographischen Gegebenheiten im goldhaltigen Becken des Abruder Gebietes von seinen Bewohnern als Gewerbe betrieben wurde, um ihren Lebensunterhalt zu verdienen.

Ein Teil der Geräte, die zu Arbeiten in den Goldgruben (băi) verwendet wurden, und solche, die man zur Goldgewinnung aus dem Flußsand brauchte, finden sich auch heute noch in den Wirtschaften ehemaliger Berg-

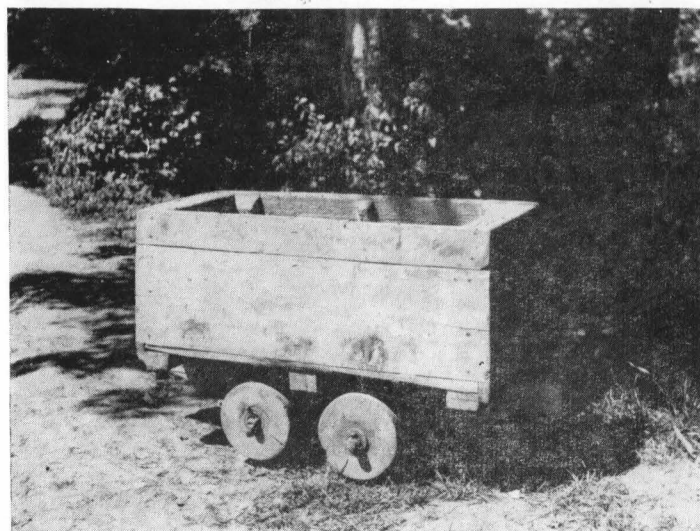
¹⁹ *Din istoria Transilvaniei* (Aus der Geschichte Siebenbürgens), Bukarest 1963, III. Auflage, Bd. I, S. 234.

²⁰ Al. Neamțu, *Inovatori români în tehnica minieră din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* (Rumänische Neuerer der Bergbautechnik in Siebenbürgen in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts), in *Studii, Zeitschrift für Geschichte*, Jg. X, 1957, S. 100, 103.

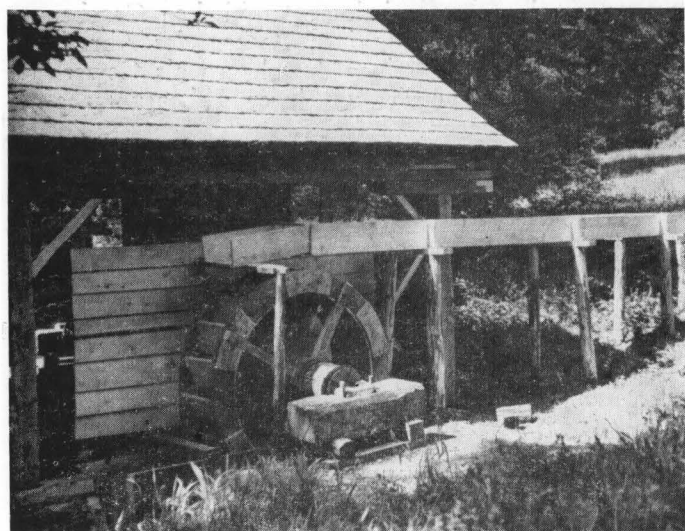
Dosă cu pînze și căuc pentru spălat nisip cu conținut aurifer.

Schiefe Ebene aus Brettern (dosă) mit Wolltüchern und Schöpfkelle (căuc) zum Auswaschen des goldhaltigen Sandes.

Rîznă pentru transportul minereului în mină.

Grubenhund (rîznă) für den Erztransport in der Grube.

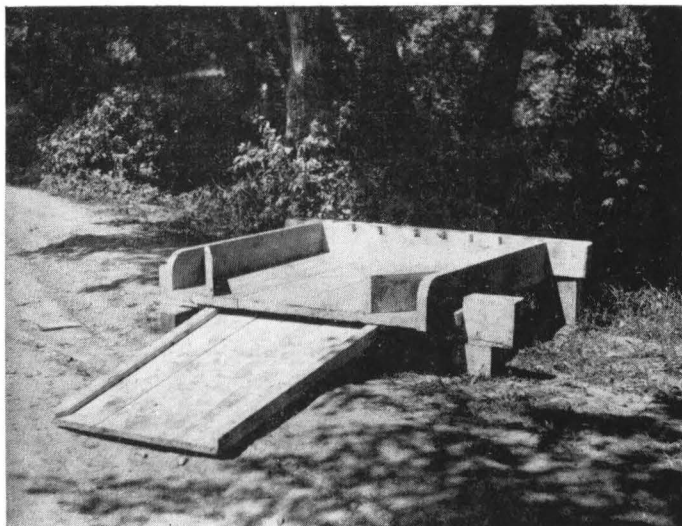

Șteamp pentru sfărîmat rocă auriferă — vedere laterală.

Pochmühle (șteamp) zum Zerkleinern des goldhaltigen Gesteins (Seitenansicht).

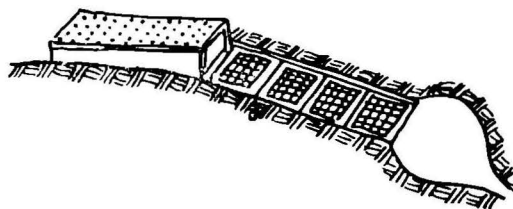
Vălău pentru spălat măcinișul.

Wassertrog (vălău) und Rechen (dîrg)
zum Auswaschen des Mahlguts.

Hurcă pentru spălat măcinișul.

Wiege (hurcă) zum Waschen des
Mahlguts.

Jomp în care se spală pînzele de pe
hurcă.

Bottich (jomp), in dem die Wolltücher
gewaschen wurden.

guri“ sînt înfățișate ambele procedee de obținere a aurului: spălarea și alegerea lui din nisipul rîurilor și apoi mineritul propriu-zis, efectuat în galerii, urmat de transportul minereului, a operațiilor de zdrobire cu ajutorul șteampurilor, rîșniței și de alegere a metalului prețios.

Pentru o mai sugestivă prezentare, a mineritului aurifer românesc tradițional ne propunem să reconstituim o galerie de mină lungă de 8 m în interiorul căreia vor fi expuse unelte pentru perforat, tăiat, sfărîmat

Saitroc pentru ales aurul.

Schöpfkelle (șaitroc) zum Auslesen des Goldes.

rocă și unele accesorii, după cum urmează: sfredel de mină, vîntălău (ciocan dreptunghiular), fuituitor (ac din metal pentru dislocat praful de piatră în vederea introducerii trestiei de munte ce înlocuia fitilul), taplău (foiță din lemn de fag, ce se adăuga la capătul trestiei, pentru aprindere), dălți și stecaițuri (dornuri) utilizate la filon, diferite ciocane, lămpi de mineri (asemănătoare ca formă cu opaițul roman), de asemenea o rîznă (vagonet confecționat în întregime din lemn), precum și coșuri din nuiete pentru transportul minereului în mină.

În apropierea galeriei, este amplasat șteampul cu 12 săgeți, împreună cu celelalte unelte necesare alegerii aurului: vălăul, hurcoa, jompul și șaitrocul, aranjate în ordinea succesiunii operațiilor.

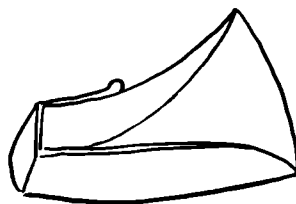
Pe marginea iazului, a cărui apă servește și ca sursă motrică pentru acționarea șteampului, sînt expuse unelte folosite de hurcași la spălarea aurului din nisipul rîurilor: hurca, dosca, dîrgul, sapa și șaitrocul.

Cel mai vechi procedeu pentru obținerea prețiosului metal, era spălatul aurului din nisipul rîurilor, practicat de acei ce nu aveau

leute und Goldwäscher; der größte Teil ist jedoch nicht mehr vorhanden.

In der Abteilung „Handwerk“ sind alle Verfahren der Goldgewinnung veranschaulicht; die Goldwäscherei und das Auslesen des Goldes aus dem Flußsand, ferner die eigentliche Grubenarbeit in den Stollen, der Transport des Erzes und die Verfahren des Zerkleinerns mit Hilfe der Poch- und Handmühlen und das Aussondern des Edelmetalls.

Um eine anschauliche Darstellung der traditionellen rumänischen Goldgewinnung zu gewährleisten, haben wir uns vorgenommen, einen 8 m langen Stollen zu rekonstruieren.

Darin werden zum Bohren, Teilen und Zerkleinern des Erzes entsprechende Geräte zu sehen sein, wie Bohrer, rechteckige Hämmer (vîntălău), Metallnadeln (fuituitor), die dazu dienten, den Steinstaub zu entfernen, um die Lunte aus Schilfrohr anzubringen, dünne Blättchen aus Buchenholz (taplău), die am Ende des Rohres zum Anzünden der Lunte angebracht wurden, Meißel mit „stecaițuri“ (dornuri), die im Erzgang gebraucht wurden, verschiedene Hämmer, Grubenlampen (den römischen Öllämpchen ähnlich), ferner ein Grubenhund (rîznă) — ganz aus Holz hergestellt — und Weidenkörbe zum Transport des Erzes.

In der Nähe des Stollens findet eine Pochmühle mit 12 Stampfen (săgeți=Pfeile) ihren Platz mit den übrigen zur Aussonderung des Goldes nötigen Geräten: dem Wassertrog (vălăul), der Wiege (hurca), des Bottichs (jompul) und der Schöpfkelle (șaitrocul), die der Aufeinanderfolge der Vorrichtungen nach angeordnet werden.

Am Ufer des Baches, dessen Wasser auch zum Betrieb der Pochmühle dient, werden die Geräte ausgestellt, deren sich die Goldwäscher (hurcași) zum Auswaschen des Goldes aus dem Flußsand bedienen: Wiegen (hurcă, doscă), Rechen (dîrg), Hauen (sapă) und Schöpfkellen (șaitroc).

Das älteste Verfahren zur Gewinnung des Edelmetalls war dieses Auswaschen des Goldes aus dem Flußsand, das von solchen Leu-

posibilități financiare, mijloace tehnice, sau drepturi miniere.²¹

Până în deceniul V al secolului nostru această metodă a fost frecvent folosită.

Nisipul aurifer se spăla pe hurcă, ce se compunea dintr-o lădiță din lemn, lungă de 0,70—0,80 m, lată de 0,25—0,30 m, cu o

ten ausgeübt wurde, die keine geldlichen und technischen Mittel und kein Schürfrecht besaßen.²¹

Bis in das 5. Jahrzehnt unseres Jahrhunderts wurde diese Methode häufig verwendet.

Der goldhaltige Sand wurde auf einer Wiege (hurcă) verwaschen, einem hölzernen Kasten, der 0,70—0,80 m lang, 0,25—0,30 m

Mojar pentru sfărâmat minereu.

Mörser (mojar)
zum Zerstoßen des Erzes.

adâncime în partea de sus de 0,11—0,13 m, iar în partea inferioară de 0,15—0,17 m. Întreaga suprafață superioară a lădiței, în formă de trunchi de piramidă, era prevăzută cu un ciur prin care pătrundea în ladă materialul mărunț, mînat de șuvoiul apei. La capătul de sus al hurcii se punea o cantitate de minereu, ce se trăgea cu dîrgul (greblă) pe ciur, favorizînd în acest fel amestecarea nisipului aurifer cu apa. Amestecul care trecea prin ochiurile ciurului în ladă, aluneca pe un plan înclinat din pămînt, unde se așe-

breit, am oberen Ende 0,11—0,13 m, am unteren Ende 0,15—0,17 m tief ist. Die Oberseite des Kastens, der die Form eines Pyramidenstumpfes hat, ist mit einem Sieb bezogen, durch das der vom Wasserstrom angeschwemmte feine Sand in den Kasten gelangte. Auf das obere Ende des Wiege (hurcă) schaufelte man eine gewisse Menge Sand, der mit dem Rechen (dîrgul) hin und her bewegt wurde, um ihn tüchtig mit Wasser zu vermischen. Die Mischung, die durch die Löcher des Siebes in den Kasten gelangte, glitt auf

²¹ Ing. Ilie Popa, *Mineritul de aur din Roșia Montană*, București 1936, p. 4.

²¹ Ing. Ilie Popa, *Mineritul de aur din Roșia Montană* (Die Goldgewinnung in Roșia Montană), Bukarest 1936, S. 4.

zau transversal patru pînze de cioarec, în a căror țesătură se depuneau firicelele de aur aflate în stare liberă. După aceea pînzele se spălau în jomp (ciubăr de dimensiuni mari umplut cu apă), iar din materialul sedimentat se alegea aurul liber cu ajutorul șaitrocului.²²

Rîșniță pentru măcinat filonul.

einer irdenen schiefen Ebene abwärts über vier waagerecht gelegte grobwoollene Tuchstücke (pînze de cioarec), in deren Gewebe sich die in freiem Zustand befindlichen Goldstäubchen festsetzten. Nachher wurden die Tuchstücke in einem großen, mit Wasser gefüllten Bottich (jomb) ausgewaschen und aus dem abgelagerten Material das freie Gold

Handmühle (rîșniță) zum Mahlen des weichen Gesteins.

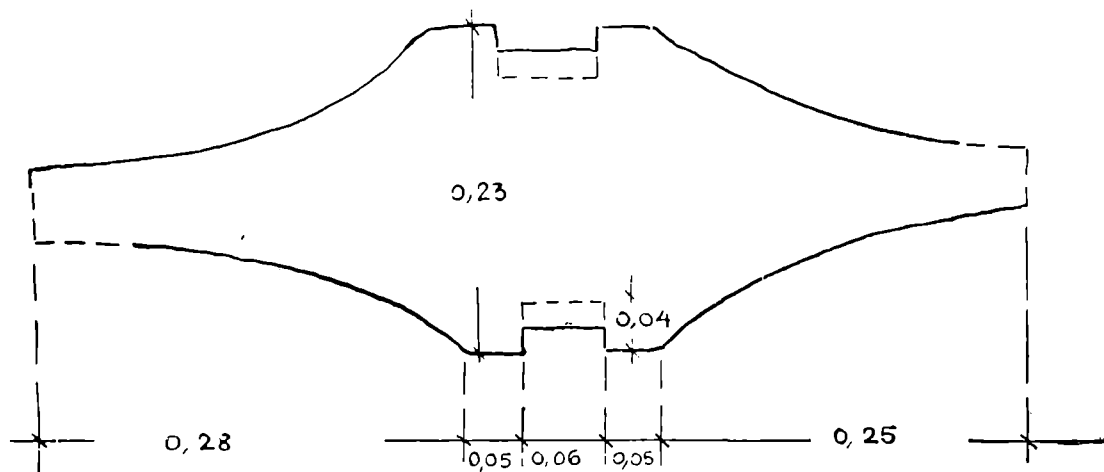
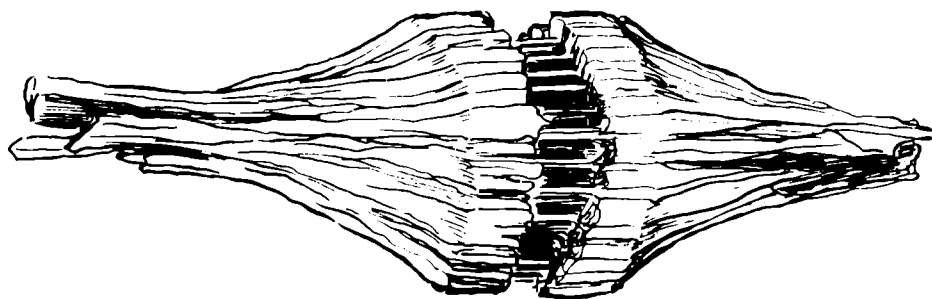
Pe Valea Roșiei, a Abrudului, dar mai ales pe Valea Arieșului, spălătorii de aur preferau dosca în locul hurcii. Această unealtă constă doar dintr-un plan înclinat (35°) din scînduri, lung de 2—2,5 m și lat de 0,50—0,60 m, așezat pe un suport cu patru picioare (cele din spate cu mult mai înalte decît cele din față). Pe doscă se așezau transversal patru pînze de cioarec. Pentru spălarea nisipului aurifer se proceda ca la hurcă, amestecîndu-se cu dîrgul materialul mărunț cu apa pentru ca firicelele de aur să se depună la ochiurile țesăturii de lînă. Și de data aceasta pînzele se spalau în jomp, iar după sedimentare aurul se alegea cu ajutorul șaitrocului, o unealtă asemănătoare unui căuș din lemn, de o formă deosebită, avînd trei pereți înalți de 0,10—0,12 m, cu marginile evazate, ce

mit Hilfe einer Schöpfkelle (șaitroc) ausgelesen.²²

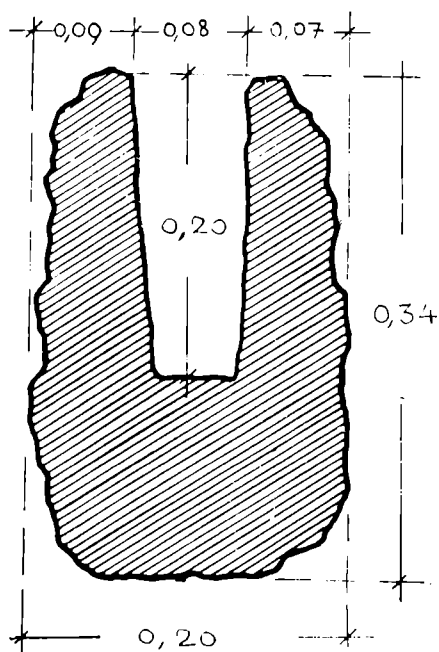
Im Roșia-Tal Abruds, vor allem aber im Arieștal zogen die Goldwäschereien eine viel einfachere Vorrichtung, „dosca“ genannt, der Wiege (hurca) vor. Diese besteht aus einer einfachen schiefen Ebene (35°) aus 2—2,5 m langen und 0,50—0,60 m breiten Brettern, die auf einem vierfüßigen Gestell ruhen (die Hinterfüße sind viel höher als die Vorderfüße). Diese Vorrichtung wurde mit vier Tuchstücken belegt. Zum Herauswaschen des Goldes aus dem Sand ging man wie bei der Wiege (hurcă) vor; der feinkörnige Sand wurde mit Hilfe eines Rechens (dîrgul) gut mit Wasser vermischt. Die Goldstaubkörner setzten sich in den Maschen des Wollgewebes fest. Nachher wurden die Wollstücke ebenfalls im Bottich (jomb) gewaschen und, nachdem sich der Sand gesetzt hatte, wurde das Gold mit Hilfe des löffelnähnlichen Gerätes

²² Ibidem, p. 12.

²² Ebenda, S. 12.

1

2.

Piese vechi din epoca romană:

- 1. Butuc de roată hidraulică folosit în minerit, sec. III e.n. (Muzeul Brukenthal. Colecția de arheologie, nr. inv. A. 1502).
- 2. Mojar din piatră pentru sfărâmat rocă auriferă, sec. II—III e.n. (Muzeul Brukenthal. Colecția de arheologie, nr. inv. A. 7632).

Geräte aus der Römerzeit:

- 1. Nabe für Wasserräder, die im Bergbau verwendet wurden (3. Jh. u. Z.) Inv. A. 1502.
- 2. Steinmörser zum Zerkleinern des goldhaltigen Gesteins (2.—3. Jh. u. Z.) Inv. Nr. A. 7632.

permiteau manevrarea lui într-un mod special (smucituri laterale și înapoi), și o gură mult deschisă în formă de evantai. Fundul șaitrocului puțin curbat, era prevăzut cu un mic șanțuleț longitudinal, unde se strângea aurul și pirita. Cantitatea de aur obținută pe această cale era foarte mică în comparație cu cea rezultată în urma exploatarei galeriilor care constituie de fapt mineritul propriu-zis.

Minereul care conținea aur vizibil se zdrobea în mojar (piuliță din fontă), apoi cu șaitrocul se alegea metalul ce se găsea sub formă de grăunți, preschimbându-se la oficiile B.N.R., fie în starea aceasta, fie sub forma unei concentrații de aur argintifer obținută prin tratare cu mercur.²³ Pentru a ajunge la o asemenea combinație, se amesteca aurul în mojar cu o cantitate de mercur, rezultând un amalgam ce se spăla în șaitroc. În continuare amalgamul se storcea printr-o pânză deasă în vederea îndepărtării excesului de mercur, iar după aceea se introducea într-un vas de ceramică și se ardea în foc.

Când vîna (filonul) era moale se măcina în rîșniță, alcătuită din două pietre cilindrice: cea de jos fixă, avînd un mic jgheab în pereții laterali, înăuntru cărora se învîrte piatra mobilă acționată manual cu ajutorul unui mîner din fier. În mijlocul ei se află un orificiu pe unde se introducea minereul, apă și mercur. Prin jgheab se scurgea tulbureala (minereul măcinat și apă). La terminarea operației, se ridica piatra de deasupra, iar cu amalgamul se proceda, ca în cazul descris mai sus. Prin acest procedeu se obținea o cantitate de 80—100 g aur la o tonă de minereu.²⁴

Cînd roca era dură și nu putea fi tăiată cu dalta, se folosea explozibilul (praful de pușcă, mai recent dinamita). În găurile făcute cu sfredelul de mîna (un fel de daltă) se introducea explozibilul, ce se aprindea cu ajutorul trestiei și a taplăului. După dislocarea rocii, transportul minereului pînă la steampurile situate în gospodăriile minerilor,

aus Holz (șaitrocul) ausgelesen. Dieser Löffel hatte eine eigentümliche Form: an drei Seiten war er 0,10—0,12 m hoch, und die nach außen gebogenen Ränder erlaubten eine besondere Art der Handhabung (ruckweise vor- und rückwärtsgerichtete Bewegungen). Vorne hatte er eine weite, fächerförmige Öffnung, im etwas gebogenen Boden des Löffels befand sich eine Längsrinne, in der sich das Gold und der Schwefelkies ansammelten. Die auf diese Weise gewonnene Goldmenge war äußerst gering im Vergleich zu der aus den Stollen geförderten; die letztgenannte Arbeit muß ja auch eher als Bergbau im eigentlichen Sinn betrachtet werden. Hier wurde das Erz, das sichtbares Gold enthielt, in einem gußeisernen Mörser (mojar) zerstampft, mit der Schöpfkelle (șaitrog) las man das körnige Metall aus, das bei den Filialen der Nationalbank entweder in dieser Form oder als silberhaltiges Goldkonzentrat eingetauscht wurde, das durch Quecksilberbehandlung entstanden war.²³ Um diese Legierung zu erhalten, wurde das Gold im Mörser mit einer bestimmten Menge Quecksilber vermischt. Dabei entstand ein Amalgam, das in der Schöpfkelle gewaschen wurde. Dieses Amalgam drückte man durch ein dichtes Gewebe, um das überflüssige Quecksilber zu entfernen, und nachher wurde es in einem Tongefäß im Feuer geröstet und das Gold geschmolzen.

War das Muttergestein (filonul) weich, so wurde es in der Handmühle (rîșniță) gemahlen. Diese bestand aus zwei zylinderförmigen Steinen, einem unbeweglichen unten, dessen Seitenwand zu einem kleinen Trog vertieft war, in dem sich der bewegliche Stein drehte; sie wurde mit einer eisernen Handkurbel in Bewegung gesetzt. In der Mitte war eine Öffnung, durch die das Erz, Wasser und Quecksilber eingefüllt wurden. Die trübe Brühe (gemahlenes Erz und Wasser) floß durch den Trog ab. War die Arbeit beendet, so wurde der obere Stein aufgehoben und mit dem Amalgam so verfahren, wie oben beschrieben. Durch dieses Verfahren gewann man 80—100 g Gold auf eine Tonne Erz.²⁴

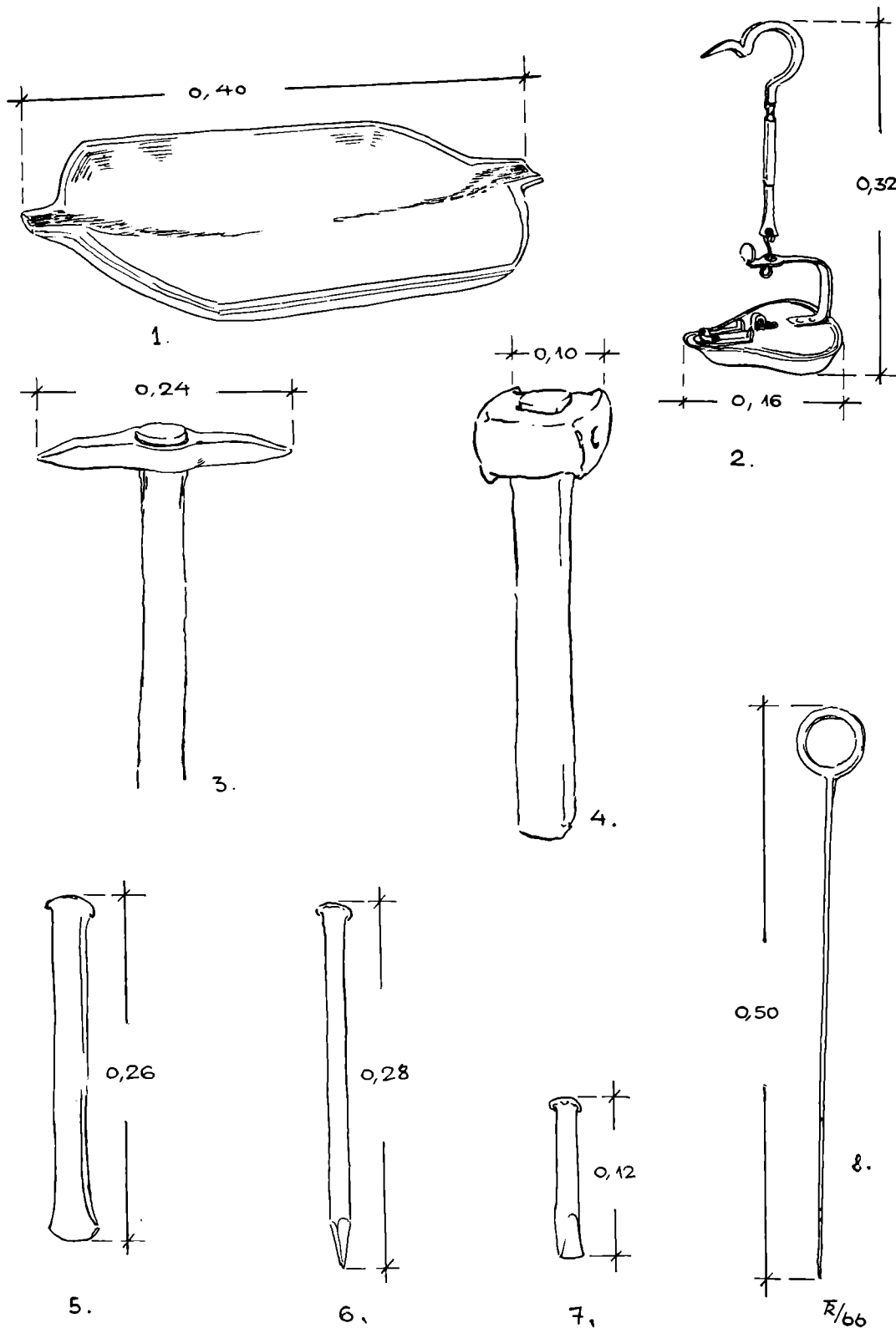
War das Gestein im Stollen sehr hart, so daß man mit dem Meißel allein nichts ausrichten konnte, griff man zum Sprengstoff (Schießpulver, neuerdings Dynamit). Der Sprengstoff wurde in Löcher, die man mit dem Handbohrer eine Art Meißel) gebohrt hatte, gebracht und mit Hilfe der Lunte aus

²³ Ibidem, pag. 7.

²⁴ Ibidem, pag. 6.

²³ Ebenda, S. 7.

²⁴ Ebenda, S. 6.

Diferite unelte pentru spart și tăiat rocă:

1. trocuț de cercat; 2. șteart; 3. ciocan cu brațe în cruce;
4. vântălău; 5. sfredel de mină; 6. ștecai; 7. daltă; 8. fuituitor.

Verschiedene Werkzeuge zum Brechen und Teilen
des Gesteins (und für andere Arbeiten):

1. Schöpfkelle für Gesteinsproben (trocuț de cercat); 2. Gruben-
lampe (șteart); 3. Hammer (ciocan cu brațe în cruce);
4. Hammer (vântălău); 5. Handbohrer (sfredel de mină);
6. Spitzmeißel (ștecai); 7. Meißel (daltă); 8. Ahle (fuituitor).

se efectua în coșuri pe spatele cailor sau cu căruțele.

Lucrările de exploatare, atât în mină, cât și transportul minereului pînă la instalațiile de sfărîmat roca auriferă necesitau unele investiții, încît proprietari de mină sau șteampuri puteau fi numai acei cu oarecare stare.

După probele luate în mină cu cercătorul sau trocuțul de cercat (covățică puțin curbată ce se mînuia ca și șaitrocul) se hotăra continuarea exploatării sau deschiderea unei noi galerii fiind restabilită numai în cazul cînd o tonă de minereu conținea aproximativ 2—6 g aur și 5—10 g argint. Această materie primă se numea piatră de șteamp, fiind cea mai mare cantitate de minereu prelucrată de micii producători.

Șteampurile au fost instalații speciale, acționate de roți hidraulice, care zdrobeau minereul prin căderea succesivă a săgeților (grinzi din lemn, lungi de 2,10—2,50 m, avînd grosimea de 0,12 pe 0,12 m). Săgețile se „încălțau” — pentru protejare — în partea inferioară, cu piatră de o duritate mare (cremene), iar mai recent cu fier. Ele pisau materialul într-o puiă pe fundul căreia se găseau trei bocuri (bucăți din lemn de fag unde se așeza minereul ce trebuia să fie zdrobit). Săgețile erau susținute de stîlpi masivi de stejar fixați într-o talpă, ce slujea ca bază întregii instalații. Grupate cîte trei la o puiă ele erau ridicate la o înălțime de 45—50 cm, alternînd în căderea lor, datorită modului repartiției bolcîilor (pene) de pe suprafața fusului, a cărei mișcare de rotație o imprima roata hidraulică. Aceste instalații se construiau în funcție de debitul de apă, și de aceea mărimea lor varia, existînd șteampuri cu 6, cu 9 sau 12 săgeți.

Înainte de a se introduce materialul în puiă pentru a fi sfărîmat, bucățile mai mari se mărunțeau cu pălăcrăul (ciocan) în bucăți de aproximativ 5—7 cm³. Fiecare puiă era prevăzută cu cîte un ciur în partea anterioară prin care se evacua minereul măcinat, antrenat de șuvoiul de apă ce trecea continuu, depozitînd turbureala într-un bazin cu o capacitate de 14—18 m³ construit din

Schilfrohr und dem Blättchen aus Buchenholz angezündet. Die abgesprengten Erzstücke wurden in Körben auf Pferden oder Wagen zu den Pochmühlen in den Wirtschaften der Bergleute gebracht.

Die Arbeiten zur Goldgewinnung im Bergwerk und der Transport des Gesteins zu den Geräten, die das goldhaltige Erz zerkleinerten, erforderten gewisse Investitionen, so daß nur Leute von einigem Wohlstande in den Besitz von Gruben und Pochmühlen gelangen konnten.

Je nach den Ergebnissen der Probe aus den Gruben, die man mit der Versuchskelle („cercătorul“ oder „trocuțul de cercat“, einem kleinen, etwas gebogenen Napf, der wie die Schöpfkelle [șaitrocul] gebraucht wurde) vornahm, wurde bestimmt, ob an der Stelle weitergeschürft oder ein neuer Stollen geöffnet werden sollte. Weitergeschürft wurde nur, wenn eine Tonne Erz etwa 2—6 g Gold und 5—10 g Silber enthielt. Dieser Rohstoff wurde „Gestein für Pochmühle“ (piatră de șteamp) genannt und war die größte Erzmenge, die von Kleinproduzenten verarbeitet wurde.

Die Pochmühlen waren besondere durch Wasserräder betriebene Einrichtungen, die das Erz durch den Auffall der Stampfen (săgeți [2,10—2,50 m lange, 0,12 zu 0,12 m dicke Holzbalken]) zermalmten. An ihrem unteren Ende wurden die Balken durch eine Verkleidung mit hartem Stein (Feuerstein) und später mit Eisen geschützt. Die Balken zerstiessen das Gestein in einem Mörser, auf dessen Boden sich drei Buchenholzstücke (bocuri) befanden, auf die das Erz zum Zerkleinern gelegt wurde. Die Balken ruhten auf massiven Eichenholzpfählen, die an einem Sockel, der der ganzen Einrichtung als Basis diente, befestigt waren. Die Balken waren zu dreien je Mühle angeordnet und fielen von einer Höhe von 45—50 cm herab.

Dabei wechselten sie miteinander ab, da die Bolzen (bolcîi=Keile) auf der von einem Wasserrad betriebenen Welle entsprechend angeordnet waren. Je nach der Wassermenge schwankte die Anzahl der Stampfen (săgeți); es gab Pochmühlen mit 6, mit 9 oder 12 Stampfen.

Bevor man das Erz zum Zerstampfen in die Mühle brachte, wurden die größeren Stücke mit einem Hammer (pălăcrău) zu 5—7 cm³ großen Stücken in einem Mörser zerkleinert. An dem vorderen Teil war jeder Pochtrog mit einem Sieb versehen, durch das das gemahlene Erz (die trübe Brühe [turbureala]) von dem ständig durchfließenden Wasserstrom weggespült, in ein Holzbecken

lemn. Cea mai mare cantitate de aur, numită de localnici „săpătură“, rămânea în puiă. Aurul care trecea totuși prin ciur, fiind mai greu, se depunea în prima treime a bazinului. În continuare, săpătura se scotea și se cernea printr-un ciur, apoi se spăla pe „vălău“ (un plan înclinat construit din lemn, cu două margini înălțate) pe care curgea un șuvoi de apă, ce ducea spre un „heleșteu“, așezat în față, minereul mai sărac și cel steril.

Săpătura ce nu s-a cernut se zdrobea din nou în puiă cât mai mărunț, repetându-se operația de spălare. Pe fundul vălăului rămânea un amestec aurifer, care se alegea cu șaitrocul. Tulbureala strînsă în bazin, după depunere se spăla pe hurcă, cu aceleași procedee prezentate anterior. Sub formă de praf sau după amalgamare cu mercur, aurul se schimba la oficiile B.N.R., sau la societățile de schimb autorizate.

Materialul rămas, care mai conținea aur sub diferite combinații, era preschimbat direct la topitorii sau comercializat prin intermediul „gozarilor“, persoane ce se ocupau cu cumpărarea aurului în mod clandestin, astfel că micii producători nu aveau mari pierderi la alegerea aurului aflat în stare liberă, după prelucrarea minereului la șteamp.

O parte din minereu sub formă de praf foarte fin — aproximativ 15% din conținutul aurifer al unei tone de rocă — se pierdea, fiind evacuat odată cu apa, ce alimenta alte roți hidraulice. Această pierdere nu era luată în seamă de micii producători. Aceeași soartă o aveau și alicurile fine ce conțineau aur.

Micii producători, cu mijloacele de care dispuneau, exploatau numai aurul în stare liberă. Aurul sub formă de sulfuri sau alte combinații, necesita analize de laborator și procedee tehnice mult mai complicate, pe care ei nu le puteau efectua, neavînd la dispoziție mijloacele necesare. Deci, mineritul popular se rezumă doar la zdrobirea minereului și spălarea aurului aflat în stare nativă sub formă de grăunți sau praf.

Organizarea în cadrul sectorului „Meșteșuguri“ a mineritului aurifer țărănesc românesc este binevenită, deoarece în felul acesta

von 14—18 m³ Rauminhalt gelangte. Der größte Teil des Goldes, von den Einheimischen „Ausgrabung“ (săpăturile) genannt, blieb in dem Mörser zurück. Das Gold, das trotzdem durch das Sieb durchging, blieb, da es schwerer war als das Gestein, im ersten Drittel des Beckens liegen. Nachher wurde die „Ausgrabung“ (săpătura) herausgenommen, durch ein Sieb getrieben und in dem „Trog“ (vălău [eine schiefe Ebene aus Holz mit erhöhten Rändern]) gewaschen. Ein Wasserstrom führte das wenig goldhaltige und das taube Gestein in einen davor angelegten Teich (heleșteu).

Der ungesiebt gebliebene Teil wurde von neuem so fein als möglich im Mörser zerstampft und das Waschen wiederholt. Auf dem Boden des „Trog“ (vălău) blieb ein goldhaltiges Gemisch zurück, aus dem das Gold mit Hilfe der Schöpfkelle (șaitrog) ausgelesen wurde.

Die trübe, im Becken angesammelte Brühe wurde, nachdem sie sich gesetzt hatte, in der Wiege (hurcă) nach dem schon beschriebenen Verfahren gewaschen. In Form von Staub oder mit Quecksilber amalgamiert wurde das Gold bei den Filialen der Nationalbank oder den dazu autorisierten Gesellschaften eingetauscht.

Das übrigbleibende Material, das noch Gold in verschiedenen Zusammensetzungen enthielt, wurde direkt in den Schmelzanstalten eingetauscht oder an Schwarzhändler (gozari) verkauft; so erlitten die Kleinproduzenten keine großen Verluste, wenn sie lediglich das freie Gold, nach der Verarbeitung in der Pochmühle, aussonderten.

Ein Teil des Metalls, ganz feiner Staub, etwa 15% des goldhaltigen Inhalts einer Tonne Gestein, ging verloren; es wurde von dem Wasser fortgeschwemmt. Dasselbe geschah auch mit den kleinen goldhaltigen Sandkörnern. Diese Verluste wurden von den Kleinerzeugern nicht weiter beachtet.

Die Kleinproduzenten konnten mit den Hilfsmitteln, die ihnen zur Verfügung standen, nur freivorkommendes Gold verwerten.

Die goldhaltigen Schwefel- oder sonstigen Verbindungen mußten im Laboratorium untersucht, und das Gold mußte durch komplizierte technische Verfahren gewonnen werden, die sie nicht anwenden konnten, da ihnen die nötigen Mittel fehlten. Daher beschränkt sich die bäuerliche Goldgewinnung auf das Zerkleinern des Erzes und Auswaschen des Goldes, das in Form von Körnern oder Staub im metallischen Zustand gefunden wird.

s-a realizat un vechi desiderat. Imortalizarea străvechii îndeletniciri prin materialul tri-dimensional existent, în care să se reflecte inventivitatea și simțul practic al poporului nostru într-o așa importantă ramură tehnică, nu mai suferea nici o amânare. Multe dintre procedeele tehnice, ca și uneltele de minerit și unele instalații introduse în parte în epoca romană, s-au utilizat de-a lungul celor două milenii, ca urmare a utilității lor, devenind tradiționale. Dacă în trecut, în fostul muzeu Astra din Sibiu erau adunate doar câteva machete referitoare la mineritul popular, astăzi datorită mijloacelor materiale mult superioare s-a realizat prezentarea străvechii ocupații, prin piese autentice ce ilustrează milenarul meșteșug popular.

Die Ausstellung des rumänischen bäuerlichen Goldbergbaus in der Abteilung „Handwerk“ ist willkommen, weil auf diese Weise ein alter Wunsch Erfüllung findet, nämlich diese uralte Beschäftigung mit Hilfe greifbarer Zeugnisse zu verewigen. Die Bergung dieser Zeugnisse, die den Erfindungsgeist und den praktischen Sinn unseres Volkes in einem so wichtigen Zweig der Technik widerspiegeln, dulden keinen Aufschub mehr. Viele technische Verfahren, Geräte und Einrichtungen, von denen manche auf die Römerzeit zurückgehen, verwendete man in den darauffolgenden 2000 Jahren; sie wurden ihrer Nützlichkeit halber von Generation zu Generation überliefert. Wenn früher, im ehemaligen Astramuseum, lediglich einige Modelle im Hinblick auf den bäuerlichen Bergbau zu sehen waren, so besteht heute, dank unserer weitaus größeren materiellen Mittel, die Möglichkeit dieses jahrtausendealten bäuerlichen Handwerk mit Hilfe echter Ausstellungsstücke zu veranschaulichen.

UN SECTOR AL MUZEULUI ETNOGRAFIC ÎN AER LIBER DIN SIBIU

(Tehnici și meșteșuguri populare
folosite la prelucrarea pieilor, fibrelor
animale și vegetale)

Raymonde Wiener

O necesitate permanentă a oamenilor din cele mai vechi timpuri pînă astăzi a fost, pe lîngă procurarea hranei și cea a protejării corpului împotriva intemperiilor cît și a înapoierii lui. Aplicînd ingeniozitatea sa, omul a căutat de la început să folosească sau să adapteze cît mai multe din materiile ce i-au stat la îndemînă pentru acest scop.

Culesul și vînătoarea, mai tîrziu agricultura și creșterea animalelor au fost sursele principale prin care omul își satisfăcea cerințele de hrană și de îmbrăcăminte. Pielea, blana, fibrele animale cît și anumite plante au dat materia primă pentru îmbrăcăminte, iar prelucrarea lor și confecționarea produselor s-au dezvoltat în decursul vremurilor în diferite ramuri ale producției casnice.

Vestigii ale trecutului, obiecte provenite din săpături, reprezentări grafice și documente din diferitele epoci ale dezvoltării omenirii, mărturisesc existența neîntreruptă a acestor preocupări omenești.

Unelte de silex și os, piese accesorii ale uneltelor de țesut (greutăți, fusaiole), amprente de țesături, reprezentări ale îmbrăcămînții și mai tîrziu documente scrise, descoperite pe teritoriul țării noastre și aparținînd diferitelor epoci istorice, de la paleolitic pînă în zilele noastre, dovedesc că și pe acest teritoriu materiale ca pielea, blana, fibrele animale și vegetale au fost prelucrate, născîndu-se și dezvoltîndu-se ca rezultat al condițiilor existente în fiecare epocă, forme proprii, tehnici și metode noi.

EIN SEKTOR DES ETHNOGRAPHISCHEN FREILICHTMUSEUMS IN HERMANNSTADT (SIBIU)

(Bearbeitung von Fellen sowie tierischen
und pflanzlichen Fasern)

Raymonde Wiener

Von alters her haben die Menschen für ihre Ernährung gesorgt, sich gegen Wind und Wetter geschützt und danach getrachtet, sich zu schmücken. Immer schon versuchte der Mensch, möglichst viele der verfügbaren Stoffe dafür zu verwenden und entsprechend zuzurichten.

Sammeln und Jagd, später Ackerbau und Viehzucht waren die Hauptquellen, die den Bedarf an Nahrung und Kleidung befriedigten. Häute und Felle, tierische und gewisse Pflanzenfasern lieferten die Rohstoffe für die Kleidung. Die Bearbeitung dieser Rohstoffe und die Herstellung der Kleidung entwickelten sich im Laufe der Zeit zu Zweigen der Hausindustrie. Zeugen der Vergangenheit, wie archäologische Funde, bildliche und schriftliche Darstellungen aus verschiedenen Zeitaltern bestätigen, daß dieser Tätigkeitsbereich zu allen Zeiten bestanden hat.

Auch in unserem Lande wurden Werkzeuge aus Stein und Knochen, Gewichte für die Weberei und Spinnwirtel, Abdrücke von Geweben, bildliche Darstellungen der Kleidung und später schriftliche Urkunden entdeckt, die den verschiedensten historischen Zeitabschnitten angehören. Es ist mithin erwiesen, daß auch hier Rohstoffe wie Häute, Felle, tierische und Pflanzenfasern verarbeitet wurden. Als Ergebnis der besonderen Bedingungen, die in jedem Zeitabschnitt herrschten, entstanden und entwickelten sich eigene Formen, Techniken und neue Methoden.

Bis auf den heutigen Tag wird in den Dörfern die Bearbeitung von tierischen und

În ceea ce privește preocuparea legată direct de prelucrarea fibrelor textile, animale și vegetale, cât și a blănurilor și pieilor în scopul confecționării îmbrăcăminții, putem urmări pînă astăzi două forme și anume: a) practicarea și integrarea acestor preocupări ca îndeletniciri în cadrul gospodăriei; b) conturarea meșteșugurilor și detașarea lor de activitatea obișnuită a gospodăriilor, ele fiind executate de meșteri specializați, fie că este vorba de unul sau mai mulți meșteri care aprovizionează un sat sau un grup de sate, fie că este vorba chiar de așa-numitele sate specializate — centre meșteșugărești.

Vorbind despre prima formă ne gîndim mai ales la îndeletnicirile în legătură cu obținerea firului textil — fie vegetal — fie animal, cât și în mare măsură la obținerea țesăturii din care ulterior se produc piesele de uz și îmbrăcăminte.

La a doua formă apar mai ales ocupații legate de prelucrarea țesăturilor, de confecționarea sau finisarea pieselor textile, cât și de prelucrarea pielei. Bineînțeles există excepții — forme intermediare; de exemplu se întîlnesc femei cu îndemînare deosebită care furnizează satului țesăturile artistice, tot așa cum pînă nu de mult s-au putut întîlni sate întregi care-și argăseau pielea și își confecționau încălțămintea necesară în cadrul gospodăriilor (nu ne propunem însă aici o analiză a acestor fenomene desigur importante).

Feudalismul, trecerea spre capitalism și începuturile acestuia, au oferit teren favorabil dezvoltării meșteșugurilor populare creindu-se o serie întreagă de mijloace și instalații tehnice. Astăzi, cînd condițiile social-economice noi tind să apropie satul de oraș, să asigure deopotrivă întregii populații mărfuri industriale ieftine, formele din trecut sînt depășite. S-a pus sub semnul întrebării rentabilitatea muncii anevoioase a unei producții casnice sau chiar meșteșugărești, cu mijloace modeste, care cer un efort și timp exagerat față de ritmul producției actuale ne mai vorbind de tendința spre modernizare care apare tot mai accentuată la sate și are un rol hotărîtor în privința transformărilor îmbrăcăminții și organizarea interioarelor.

Această evoluție ușor de înțeles, adică dispariția unor produse care și-au pierdut utili-

pflanzlichen Textilfasern sowie von Fellen und Häuten auf zwei Arten betrieben:

a) in der Bauernwirtschaft als Teil der anfallenden Arbeiten;

b) als selbständiges Handwerk, das losgelöst von der Bauernwirtschaft von Bauern meistens als Gewerbe ausgeübt wird; es kann sich dabei um einen oder mehrere Meister handeln, die ein Dorf oder mehrere mit ihren Waren versorgten, oder um sogenannte „spezialisierte Ortschaften“, handwerkliche Zentren für bestimmte Waren.

Bei Punkt a) ist vor allem an die Herstellung tierischer oder pflanzlicher Garne und der daraus erzeugten Gewebe zu denken, die für den Hausgebrauch und für Bekleidungs Zwecke dienen sollen.

Bei Punkt b) besteht die Tätigkeit vor allem in der Verarbeitung der Gewebe, also in der Herstellung oder Ausfertigung von Textilwaren sowie in der Bearbeitung von Häuten. Es gibt selbstredend Ausnahmen, d. h. Zwischenstufen; so kommt es vor, daß besonders geschickte Frauen das ganze Dorf mit kunstvollen Geweben versorgen, wie es andererseits noch vor kurzem ganze Dörfer gab, deren Bewohner das nötige Schuhwerk für den eigenen Gebrauch aus selbstbearbeitetem Leder herstellten.

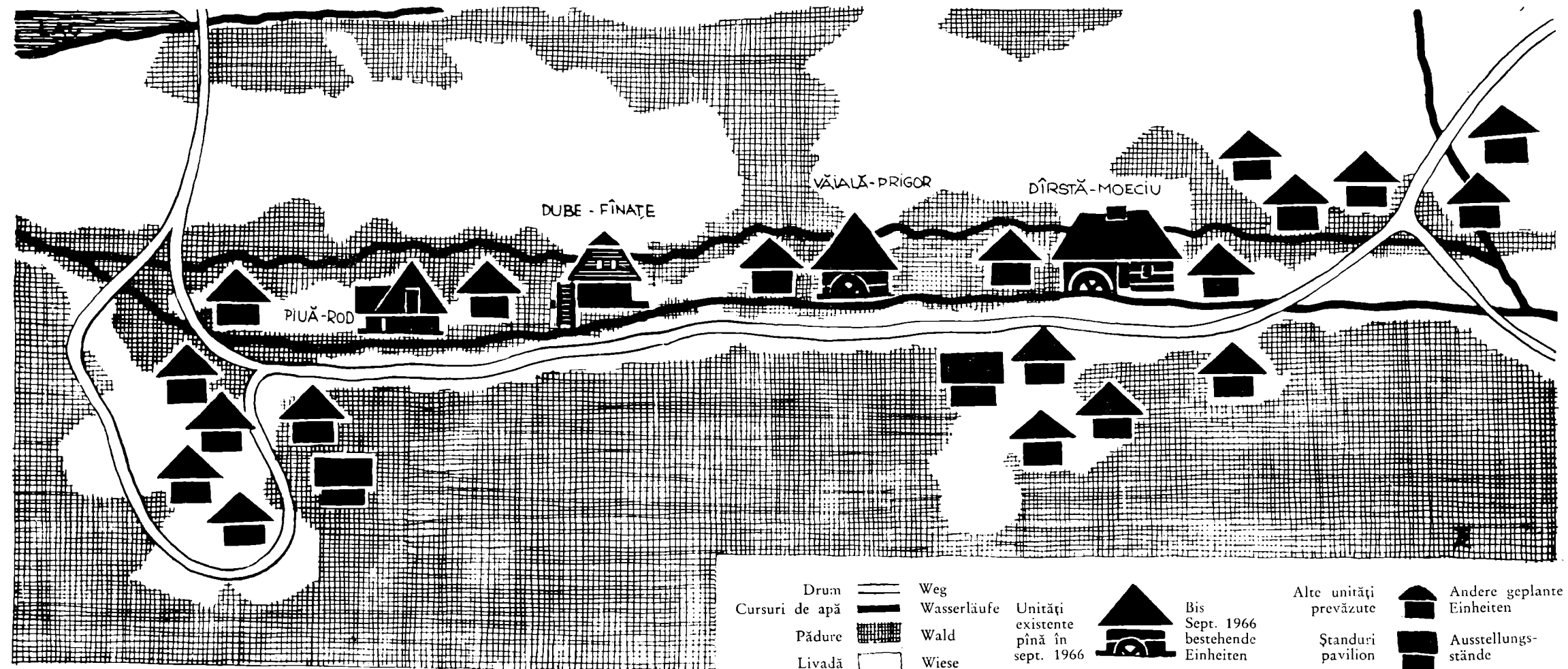
Im Zeitalter des Feudalismus, während des Überganges zum Kapitalismus und in dessen Frühzeit fand das bäuerliche Handwerk günstigen Boden für seine Entwicklung, und es entstanden eine Reihe technischer Einrichtungen.

Heute, da innerhalb der neuen sozial-ökonomischen Ordnung die Tendenz besteht, das Dorf der Stadt anzugleichen und die Gesamtbevölkerung mit billigen Industriewaren zu versorgen, sind die Herstellungsformen des Bauernhandwerks überholt. Die Rentabilität der häuslichen, ja selbst der handwerksmäßigen Produktion, ist längst fragwürdig geworden, da ihre einfachen Geräte im Vergleich zum gegenwärtigen Produktionsrhythmus ein Übermaß an Zeit und Mühe beanspruchen, von den Neuerungsbestrebungen, die auf den Dörfern immer betonter auftreten und einen entscheidenden Einfluß auf die Änderung der Kleidung und Ausstattung der Wohnräume ausüben, ganz zu schweigen.

Diese Entwicklung, d. h. das Verschwinden von Erzeugnissen, die ihre Nützlichkeit eingebüßt haben, ist begreiflich; als Folge davon werden die betreffenden Gewerbe aufgegeben. Die materiellen Spuren der bäuer-

Plan al sectorului din Muzeul etnografic în aer liber din Dumbrava Sibului, în care se prezintă tehnicile și meșteșugurile populare folosite pentru prelucrarea pieilor, fibrelor animale și vegetale (desen).

Plan der Abteilung zur Textilfaser- und Lederbearbeitung des ethnographischen Freilichtmuseums in Hermannstadt.

Piua de haine de la Rod, raion Sibiu, reconstruită în Muzeul din Dumbrava Sibiului.

Walkmühle aus Rod, Rayon Hermannstadt, nach ihrem Wiederaufbau im ethnographischen Freilichtmuseum in Hermannstadt.

tatea, are ca urmare logică dispariția meșteșugurilor și îndeletnicirilor respective, iar ca o consecință imediată în ceea ce privește vestigiile materiale ale tehnicii populare întâlnim părăsirea, degradarea și dispariția rapidă a instalațiilor.

Specialiștilor cercetători din domeniul etnografiei le revine sarcina de a salva ultimele vestigii materiale în legătură cu aceste forme economice și tehnice populare periclitare — un rol deosebit aparținând muzeelor în aer liber.

Printre acestea se află și muzeul etnografic în aer liber din Dumbrava Sibiului care se organizează pe lângă Muzeul Brukenthal.

În cadrul acestui nou muzeu un sector important este consacrat reprezentării unor tehnici și meșteșuguri populare folosite în scopul prelucrării pieilor, fibrelor animale și vegetale pentru confecționarea pieselor de îmbrăcăminte și a diferitelor textile de uz caznic și gospodăresc. Conceput ca sector aparte într-o unitate complexă de reprezen-

lichen Techniken verwischen sich rasch, da die dafür geschaffenen Einrichtungen aufgegeben werden, verfallen und bald verschwinden.

Den Volkskundlern fällt die Aufgabe zu, die letzten Reste dieser dem Untergang geweihten Produktionsformen für die Wissenschaft zu retten, wobei den Freilichtmuseen eine entscheidende Rolle zukommt. Zu diesen gehört auch die Freilichtabteilung des Brukenthalmuseums im Jungen Wald bei Hermannstadt (Dumbrava Sibiului).

Ein Sektor dieses neuen Museums ist eben der Veranschaulichung der Techniken und Gewerbe vorbehalten, die sich mit der Bearbeitung von Häuten, Tier- und Pflanzenfasern, der Herstellung von Kleidungsstücken und Geweben für Haus und Wirtschaft befassen. Dieser Sektor soll innerhalb des Freilichtmuseums, das bäuerliche Arbeitsweisen überhaupt darstellt, vor allem sämtliche Aspekte der obengenannten Gewerbe und Techniken zu zeigen versuchen.

Wie geplant, wurde diese Abteilung in drei große Gruppen gegliedert, die sowohl im

tare a tehnicii și meșteșugurilor populare, acesta caută să îmbrățișeze toate aspectele de meșteșug și tehnică populară legate de problema amintită. Conform planului, pentru o expunere mai clară acest sector este împărțit în trei grupe mari care corespund unui fir tematic logic și care în așezarea lor în cadrul sectorului cât și în organizarea interioară urmăresc să illustreze diversele forme de manifestare ținând seama pe cât posibil de cronologie și forme de evoluție în urmărirea tipicului.

Prima grupă va reprezenta **tehnici, metode și mijloace folosite pentru prelucrarea unor produse animale** (pielea).

Atît prelucrarea pieilor și a blănurilor, adică formele tăbăcitului cât și meșteșugurile populare legate de confecționarea diferitelor piese de blană și piele — cismărie, cojocărie, curelărie, își vor găsi loc în acest sector. Conform planului tematic, în prima etapă această grupă va cuprinde: gospodărie de tăbăcar din Mărginimea Sibiului, atelier de curelar din zona Orăștiei, atelier de cizmar și atelier de cojocar din Munții Apuseni etc.

Avînd în vedere că în majoritatea cazurilor aceste meșteșuguri foloseau ca atelier o încăpere din cadrul locuinței sau unei construcții din gospodărie, și în muzeul etnografic din Sibiu se vor expune în același cadru, accentul tematic punîndu-se pe faze de lucru, diversitatea uneltelor și metodelor de prelucrare și asupra varietății produselor.

O a doua grupă tematică prevede prezentarea de **tehnici, metode și mijloace folosite pentru prelucrarea fibrelor animale**.

În cadrul îndeletnicirii casnice textile, lîna, părul de capră și borangicul sînt cele trei materiale de bază din această categorie. Prelucrarea lor cu toate particularitățile de tehnică vor fi prezentate pe rînd. Un accent deosebit se pune pe instalațiile și meșteșugurile pentru finisarea țesăturilor sau legate de prelucrarea acestora.

Prezentarea începe cu prelucrarea fibrelor de lîna pentru obținerea firului arătîndu-se toate fazele de lucru (tuns, spălat, uscat, pieptănat, tors, îndrugat, răsucit, rășchiat) tehnicile folosite pînă la obținerea țesăturii

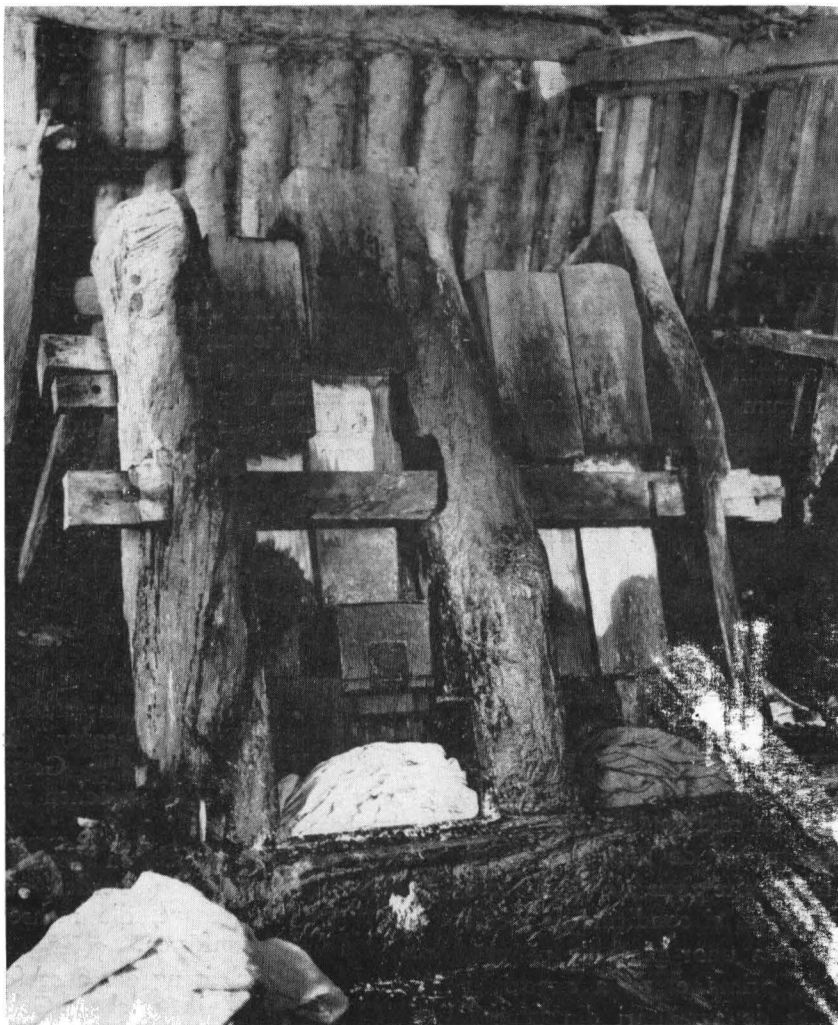
Rahmen der ganzen Abteilung als auch innerhalb jeder Gruppe selbst die betreffende Thematik klar veranschaulichen sollen, die in dieser Abteilung verfolgt wird; es soll nämlich durch die verschiedensten Formen der Geräte und Arbeitsweisen das Typische herausgearbeitet und so weit als möglich Entwicklung und zeitliche Aufeinanderfolge berücksichtigt werden.

Die erste Gruppe soll zeigen, **welche Techniken, Methoden und Hilfsmittel bei der Bearbeitung von Häuten und Fellen angewendet wurden**. Sowohl die Bearbeitung der Häute und Felle, also die Formen der Gerberei, als auch die damit verbundenen bauerlichen Gewerbe, die Leder und Felle verarbeiten, Schusterei, Kürschnerei und Riemerei, finden hier ihren Platz. Der thematischen Planung zufolge werden dieser Gruppe zunächst eine Gerberei aus der Umgebung von Hermannstadt (Sibiu), eine Riemerwerkstatt aus der Brooser Gegend (Orăștie), eine Schuster- und eine Kürschnerwerkstatt aus den Westkarpaten (Munții Apuseni) u. a. angehören.

Da die Meister fast ausnahmslos einen Raum innerhalb des Wohnhauses oder eines anderen Gebäudes ihrer Wirtschaft als Werkstatt benützten, wird auch das Museum in Hermannstadt ihre Arbeit in diesem Rahmen zeigen. Der thematische Akzent wird auf die Arbeitsvorgänge, die Verschiedenheit der Geräte und Methoden der Bearbeitung und die Vielfalt der Erzeugnisse fallen.

Eine zweite thematische Gruppe wird zeigen, **welche Techniken, Methoden und Geräte bei der Bearbeitung tierischer Fasern verwendet wurden**. Die bauerliche Hausindustrie verwendet in der Textilbearbeitung hauptsächlich Wolle, Ziegenhaar und ungezwirnte Seide (borangic). Jede Einzelheit in der Technik ihrer Verarbeitung wird der Reihe nach vorgeführt. Besonderer Nachdruck wird auf die Einrichtungen und Handwerkszweige gelegt, die sich mit der Herstellung der Gewebe und ihrer Verarbeitung beschäftigen.

Die Ausstellung beginnt mit der Verarbeitung der Wollfaser zum Faden, wobei alle Arbeitsgänge (Scheren, Waschen, Trocknen, Kämmen, Spinnen, Zwirnen, Haspeln) gezeigt werden. Sie führt aber auch die Techniken vor, die zur Herstellung des Gewebes angewendet werden (das Haspeln, Spülen, Einziehen der Kette, Weben). Dem Grundsatz der Authentizität getreu, werden diese

Instalația din interiorul pivei de haine de la Rod — imagine luată înainte de demontare.

Walkvorrichtung der Mühle aus Rod. Innenaufnahme vor ihrer Überführung in das Museum.

(depănat, urzit, năvădit, țesut). În concordanță cu principiul autenticității această prezentare se va face în cadrul unor gospodării fiind completată de un pavilion complimentar care, prin expunerea unor tipuri diferite de unelte și cu ajutorul graficei ilustrative va da posibilitate vizitatorului să-și formeze o privire de ansamblu asupra varietății metodelor de obținere și prelucrare a firului de lână, subliniind și unele particularități întâlnite în diferite zone ale țării.

Meșteșugurile folosite pentru finisarea țesăturilor de lână vor fi ilustrate mai ales cu ajutorul unor instalații mecanice acționate de apă. Aceste instalații sînt multiple pe te-

Vorgänge innerhalb von Bauernwirtschaften gezeigt. Zur Ergänzung werden in einem Nebengebäude auch Gerätetypen aus den verschiedenen Zonen des Landes ausgestellt. Diese Exponate, ergänzt durch graphische Darstellungen, werden dem Besucher die Möglichkeit geben, einen Überblick über die Verschiedenheit der Methoden zu gewinnen, die bei der Herstellung und Verarbeitung der Wollgarne in verschiedenen Zonen angewendet werden. Mechanische, vom Wasser betriebene Anlagen werden vor allem die Arbeitsgänge bei der Ausfertigung der Wollgewebe veranschaulichen. In unserem Lande gibt es vielerlei Anlagen zur Bearbeitung von Wollgewebe, was die zahlreichen Ausdrücke beweisen, die solche Anlagen bezeichnen. Man

ritoriul țării noastre, — cunoaștem vîltoarea, piua, dîrsta cu coșul de îngroșat și tras — varietate determinată de faptul că în cadrul gospodăriilor țărănești lîna este prelucrată în țesături diferite ca înfățișare și destinație, unele cerînd tehnici aparte de finisare. Atît această varietate cît și diferitele tipuri în cadrul instalațiilor ce servesc aceluiași scop, vor fi respectate și prezentate. Astfel se vor arăta tipologic toate formele și variantele pivelor, cele în care baterea se exercită vertical, tip cărui aparțin pivele cu „chisălogi“ sau „pisălogi“ precum și pivele cu ciocan cu coadă „pilugi“ pe lîngă tipurile la care acțiunea de batere este exercitată orizontal de către „maie“ suspendate.

Vor apare și unele forme intermediare întîlnite. Vîltoarea, ca instalație tehnică, cît și dîrsta, ca unitate mai complexă, vor fi expuse în continuare, subliniindu-se printre altele și prin grafică ilustrativă ingeniozitatea aplicării într-o instalație relativ simplă a unor principii de fizică.

Pe lîngă expunerea diferitelor tipuri de instalații și a variantelor lor se vor aduce și unele complexe cu mai multe instalații.

Prelucrarea țesăturilor de lînă, dezvoltată ca meșteșug în mai multe zone ale țării, acolo unde ocupațiile, portul și condițiile de locuit impuneau producerea unor piese de pănură, va fi ilustrată în prima etapă a expoziției prin două ateliere de sumănari din Munții Apuseni și din Moldova, ce vor fi reconstruite în acest sector.

Pe lîngă lînă, fibra de proveniență animală cel mai frecvent folosită pe teritoriul țării noastre, părul de capră și borangicul sînt, desigur mai puțin răspîndite, — dar prelucrarea lor prezintă interes pentru cunoașterea unor îndeletniciri casnice în diferite zone. Folosindu-se unelte speciale și metode de prelucrare deosebite de cele întîlnite în prelucrarea lînii, aceste particularități vor fi subliniate în cadrul a două gospodării și anume: gospodăria din Oltenia specializată în prelucrarea părului de capră, și una din Muscel în care se va insista asupra prelucrării borangicului.

În cadrul acestei grupe tematice, pentru prima etapă de organizare a muzeului, sînt prevăzute 15 unități dintre care s-au amintit unele mai sus cărora le putem adăuga ca

kennt die „vîltoare“ (Wirbelkorb), „piuă“ (Walkmühle), „dîrstă“. Die letztgenannte besitzt Vorrichtungen, durch die großflüdrige Wollgewebe fester gewalkt und aufgeflauscht werden können. Diese Vielfalt der Anlagen ist darauf zurückzuführen, daß in den Bauernwirtschaften Wollgewebe gebraucht werden, die nach Aussehen und Verwendung sehr verschieden sind.

Sowohl die verschiedenen Anlagen als auch die Abarten eines Typus, die dem gleichen Zweck dienen, werden in der Ausstellung berücksichtigt. So werden alle Typen und Varianten der Walkmühle ausgestellt: solche, bei denen die Stoßrichtung vertikal ist; zu diesen gehören Typen mit Stampfen (pisălog) und die Walkmühlen mit Hämmern, „pilugi“ genannt, und andere, wo die Stöße von den aufgehängten „maie“ (Kolben) horizontal geführt werden. Auch einige gelegentlich vorkommende Zwischenformen sollen gezeigt werden. Die „vîltoare“ als technische Vorrichtung und die „dîrstă“, eine umfassende Anlage, sollen nach den Walkmühlen ebenfalls ausgestellt werden; auch hier werden graphische Darstellungen erläutern, wie sinnreich die physikalischen Gesetze bei einer verhältnismäßig so einfachen Einrichtung angewendet werden.

Außer verschiedenen Einzelvorrichtungen und ihren Abarten werden auch komplexe Anlagen aufgebaut, die mehrere Einzelvorrichtungen umfassen.

Die Verarbeitung der ausgefertigten Wollgewebe wird in solchen Gebieten unseres Landes handwerksmäßig betrieben, wo die Beschäftigung der Bewohner, ihre Tracht und Wohnverhältnisse die Verwendung von groben Tuchen erfordern.

In der ersten Etappe des Aufbaus unseres Museums werden auf diesem Gebiet zwei Werkstätten für Bauernkleidung (sumane), eine aus den Westkarpaten und eine aus der Moldau (Moldova), zu sehen sein.

Außer der Wolle sind die in unserem Land am häufigsten verwendeten tierischen Fasern das Ziegenhaar und die ungezwirnte Seide (borangic); obwohl sie bedeutend weniger verbreitet sind als die Schafwolle, ist ihre Verarbeitung doch charakteristisch für die Hausindustrie in bestimmten Landesteilen. Da die Geräte und Arbeitsmethoden, die dabei verwendet werden, von denen der Wollbearbeitung verschieden sind, werden ihre Besonderheiten im Rahmen von zwei Bauernwirtschaften dargestellt, von einer aus Oltenien (Oltenia), die auf die Verarbeitung

Roata de apă și vîltoarea de la dîrsta
din Moeciu-Bran — imagine luată
„in situ“ înainte de demontarea
unității.

Wasserrad und Wirbelkorb der „dîr-
stă“ aus Moeciu—Bran. Aufnahme
in situ.

unități deosebit de interesante pîua de la Rod, raionul Sibiu, vaiala din com. Prigor-Banat, dîrsta de la Moeciu, regiunea Brașov și complexul de instalații din Albești regiunea Argeș.

Grupa a treia: **tehnici și mijloace folosite la prelucrarea unor produse vegetale pentru textile de uz și îmbrăcăminte.** Aici se încadrează cînepa, inul și bumbacul. Pe cînd folosirea primelor două este atestată din timpuri îndepărtate pe teritoriul țării noastre, începutul cultivării și prelucrării bumbacului la noi se înscrie într-o perioadă mai nouă.

Cultivarea cînepii și inului s-a dezvoltat în general pe teritoriul României, dar mai ales în zonele de cîmpie. Prelucrarea lor cere operații aproape identice pornind de la semănat, cules, topit, melițat, pieptănat, unele din ele întîlnindu-se și la prelucrarea lînii.

von Ziegenhaar spezialisiert ist, und von einer aus Muscel (Muntenien — Muntenia), wo die Verarbeitung der Seide gezeigt wird.

Zu dieser thematischen Einheit sollen in der ersten Etappe der Einrichtung des Museums 15 Anlagen gehören. Außer den schon genannten, erwähnen wir noch als bemerkenswert die Walkmühlen aus Rod, Rayon Sibiu, und Prigor, Rayon Bozovici im Banat, die dîrstă aus Moeciu, Region Brașov, und einen Anlagenkomplex aus Albești, Region Argeș.

Die dritte Gruppe umfaßt die **Techniken und Geräte, die bei der Verarbeitung von Pflanzenfasern zu Textilien für Hausgebrauch und Kleidung verwendet werden.** Hierher gehören Hanf, Flachs und Baumwolle. Während die Verwendung der beiden erstgenannten seit den ältesten Zeiten in unserem Lande nachgewiesen ist, wurde die

În expunerea care se va face în cadrul unor gospodării din Maramureș — pentru ilustrarea prelucrării cînepii — și din Transilvania pentru ilustrarea fazelor de lucru prin care trece inul, se va pune accent mai ales pe ceea ce este deosebit și specific la fiecare. În legătură cu prelucrarea cînepii s-a dezvoltat meșteșugul funăritului care va fi ilustrat în cadrul unui atelier din Tălmăcel, raionul Sibiu.

Aceasta ar fi prezentarea succintă a sectorului III din cadrul muzeului etnografic în aer liber din Dumbrava Sibiului care, conform planului tematic și de organizare, se va ocupa — după cîte am mai arătat — de prezentarea tehnicilor și a meșteșugurilor populare folosite în scopul prelucrării fibrelor animale și vegetale pentru confecționarea pieselor de îmbrăcăminte și a diferitelor textile de uz caznic și gospodăresc.

În total, pentru prima etapă, în acest sector este prevăzută aducerea a 23 unități, ateliere și instalații autentice.

Atenția principală a organizatorilor fiind îndreptată spre păstrarea autenticului, se va căuta după caz, ca îndeletnicirile să fie reprezentate în cadrul ambianței gospodăriei țărănești. Acest fel de prezentare cît și varietatea produselor, indicațiilor în legătură cu formele de desfacere, destinația produselor și răspîndirea acestora vor contribui la elucidarea pentru vizitator și a unor probleme strîns legate și de aspecte ale vieții social-economice ale satului de odinioară. Schemele de funcționare, care vor sublinia principiile mecanice aplicate cît și evoluția tehnică a instalațiilor, vor da posibilitatea vizitatorilor să urmărească și aceste probleme deosebit de interesante.

Sectorul în discuție, prezintă astăzi patru unități montate și anume: piua de la Rod, raionul Sibiu, dîrsta de la Moeciu-Brașov, vaiala din Prigor, raionul Bozovici, și duba de la Fînațe, raionul Beiuș.

Colectivul de organizare speră ca în decursul anilor 1967—68 acest sector să fie completat cu încă 5 unități dintre care desigur complexele de la Gura Rîului, raionul Sibiu, și Albești, raionul Curtea de Argeș, vor fi cele mai importante.

Baumwollkultur erst in neuerer Zeit eingeführt.

Hanf und Flachs werden zwar in allen Landesteilen Rumäniens angebaut, vor allem aber in der Ebene. Brechen und Kämme erfordern fast die gleichen Arbeitsgänge bei Hanf und Flachs. Zur Veranschaulichung der Hanfbearbeitung sollen Bauernwirtschaften aus der Maramuresch (Maramureș), für die des Flachses solche aus Siebenbürgen (Transilvania) ausgestellt werden. Vor allem werden dabei die Verschiedenheiten und Eigentümlichkeiten der Verarbeitung der beiden Pflanzenfasern betont. Mit der Hanfbearbeitung entwickelte sich auch die Seilerei, deren Ausübung in einer Werkstatt aus Tălmăcel, Rayon Sibiu, vorgeführt werden soll.

Es ist vorgesehen, daß in der ersten Etappe der oben beschriebene Sektor des Freilichtmuseums mit insgesamt 23 Werkstätten und authentischen Anlagen ausgestattet werden soll.

Da die Aufmerksamkeit der Organisatoren des Museums vor allem darauf gerichtet ist, die Echtheit zu wahren, wird man je nach Art und Fall danach trachten, die verschiedenen Tätigkeitszweige in die Umwelt bäuerlicher Wirtschaften zu verlegen. Diese Art der Darstellung, dazu die Vielfalt der Erzeugnisse, Angaben über die Arten ihres Absatzes, über ihre Bestimmung und Verbreitung werden den Besucher auch über manche eng damit zusammenhängende Fragen aufklären und ihm ein Bild von den sozial-ökonomischen Verhältnissen in dem Dorf von ehemals vermitteln. Graphische Darstellungen über das Funktionieren der verschiedenen Geräte und Anlagen, die die Anwendung der Gesetze der Mechanik aufzeigen, und die Darstellung der Weiterentwicklung dieser Geräte werden es den Besuchern ermöglichen, sich mit diesen besonders interessanten Fragen vertraut zu machen.

In dem hier behandelten Sektor stehen vorläufig vier Einheiten, u. zw. die Walkmühle aus Rod, Rayon Hermannstadt, die „dîrstă“ aus Moeciu — Kronstadt (Brașov), die Walkmühle aus Prigor, Rayon Bozovici, und eine Walkmühle samt Getreidemühle aus Fînațe, Rayon Beiuș.

Das Arbeitskollektiv plant, diese Abteilung im Laufe der Jahre 1967—68 durch fünf weitere Einheiten zu ergänzen, von denen die Anlagen aus Gura Rîului, Rayon Sibiu, und aus Albești, Rayon Curtea de Argeș, als die bedeutendsten zu nennen sind.

O INEDITĂ FORMĂ DE RECLAMĂ PENTRU DESFACEREA PRODUSELOR DE CERAMICĂ

Tancred Bănăţeanu

Încă prea puţin cunoscute, centrele de ceramică din nordul Buzăului au avut o importantă dezvoltare în trecut şi unele îşi mai continuă şi azi existenţa.

De la cel mai vechi centru: Plopeasa, unde azi nu se mai practică olăria, meşteşugul s-a răspândit în Grabicova, Joseni (com. Berca) şi în Beşlii, astăzi centrul cel mai puternic al zonei, cu peste 40 de olari. De câţiva ani s-a stabilit şi la Bisoca un olar, venit din Cotoare, sat al Beşliilor.

Ceramica din aceste centre, este, în primul rând, o ceramică de uz casnic, atât nesmălţuită cât şi smălţuită. Ornamentele, foarte simple, dar valoroase din punct de vedere artistic, se caracterizează prin linii vălurite şi, mai nou, au forma de elemente florale. Valoarea artistică a acestei ceramici constă îndeosebi în forma vaselor, cât şi în îmbinarea armonioasă a unor tonuri de verde, brun şi galben.

Ceramica din această zonă — din Beşlii îndeosebi — mai pune şi interesante probleme de tehnică, de ardere, de producţie, de desfacere.

Vom prezenta din ansamblul problemelor doar un interesant şi inedit mijloc de reclamă pe care-l folosesc olarii din Beşlii pentru desfacerea produselor lor la târguri.

Este vorba de o mască din ceramică, cu păr, mustăţi, barbă (din blană de oaie), cu un ciucure de lână în ureche (*fig. 1*) din colecţia Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România (inv. nr. C. 5902 —

EINE BISHER UNBEKANNTE ART DER KUNDENWERBUNG IN DER TÖPFEREI

Tancred Bănăţeanu

In Nordbuzău gibt es einige noch wenig bekannte Zentren für die Herstellung von Tonwaren, die in der Vergangenheit eine bedeutende Entwicklung aufzuweisen hatten und stellenweise heute noch bestehen.

Von dem ältesten Zentrum, Plopasa, wo heute keine Töpferei mehr betrieben wird, verbreitete sich das Handwerk nach Grabicova, Joseni (com. Berca) und Beşlii, das heute mit über 40 Töpfereien das stärkste Zentrum des Gebietes darstellt. Vor einigen Jahren hat sich auch in Bisoca ein Töpfer niedergelassen, der aus Cotoare, einem zu Beşlii gehörigen Dorf, gekommen ist.

Die Töpfereien in diesen Zentren erzeugen unglasierte und glasierte Ware, vor allem für den Hausgebrauch. Die einfachen, aber künstlerisch wirkungsvollen Ornamente sind durch Wellenlinien und neuerdings auch durch Blütenformen gekennzeichnet. Der künstlerische Wert dieser Keramik besteht vor allem in der Form der Gefäße und der harmonischen Vereinigung grüner, brauner und gelber Farbtöne.

Die Töpferei in diesem Gebiet, in Beşlii vor allem, stellt auch manches interessante technische Problem in bezug auf das Brennen, die Produktion und den Vertrieb der Ware.

Aus der Gesamtheit dieser Fragen greifen wir lediglich eine heraus, und zwar eine interessante und bisher unbekannte Art der Kundenwerbung, die die Töpfer von Beşlii auf den Märkten anwenden, um ihre Ware loszuschlagen.

Es handelt sich dabei um die Verwendung einer Tonmaske mit Haar, Schnurrbart und Bart aus Schaffell und mit einer Wollquaste im Ohr (*Abb. 1*), in der Sammlung des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien (Inv. Nr. C 5902, Höhe

Fig. 1. Mască din ceramică (colecția Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România — nr. inv. C. 5902).

Abb. 1. Tonmaske (Sammlung des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien, Inv. Nr. C. 5902).

Fig. 2. Mască din ceramică (colecția Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România — nr. inv. 5748).

Abb. 2. Tonmaske (Sammlung des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien, Inv. Nr. C. 5748).

Fig. 3. Olar cu mască la târg.

Abb. 3. Töpfer mit Maske auf dem Markt.

Fig. 4. Olar cu mască la târg (detaliu).

Abb. 4. Töpfer mit Maske auf dem Markt (Ausschnitt).

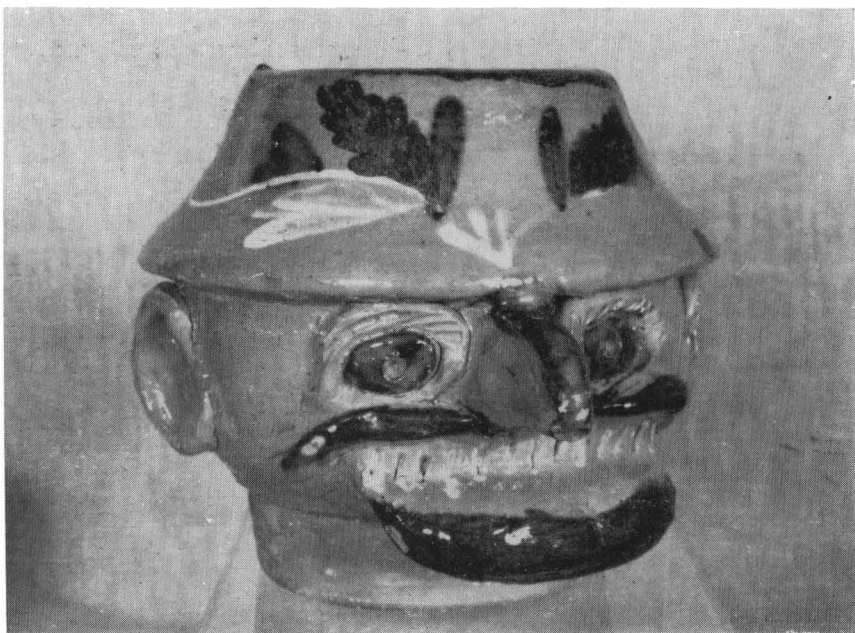

Fig. 5—7. Dopuri pentru vase de mare capacitate (colecția Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România, nr. inv. 5889—5891)

Abb. 5—7. Pfropfen für große Gefäße (Sammlung des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien, Inv. Nr. 5889—5891).

înălțimea 32 cm — donat în 1962 de olarul Ilie Năstase din Mănești-Beșlii). Un alt exemplar, neîmpodobit, are nr. de inv. 5748 (fig. 2) și are aceeași proveniență.

Masca și-o pune olarul pe cap (fig. 3), la târg atunci când își vinde producția (fig. 4).

Lovind masca de lut cu un băț atrage atenția cumpărătorilor, atrași și de aspectul cu totul deosebit al olarului astfel mascat. Practica este generalizată la olarii din Beșlii. Olarii din Beșlii susțineau că și în târgurile vrâncene practica aceasta era cunoscută, informație însă neconfirmată.

Nu cunoaștem cazuri similare pentru alte regiuni din țara noastră și nici pentru alte țări.

De asemenea nu socotim plauzibilă asocieră acestor măști, cu funcțiile semnalate, celorlalte categorii de măști ocazionale, legate de multiple obiceiuri. Am reține doar contingențele sale eventuale cu data unor târguri, dată care cumula și momentul practicării unor anumite obiceiuri. Am mai reține prin conceptul de mască și ciucurele roșu de la ureche mai ales eventualitatea păstrării reziduurilor unei funcții magice din cadrul conceptului „le bouc émissaire“, cu toate aspec-

32 cm, 1962 vom Töpfer Ilie Năstase aus Mănești-Beșlii gespendet). Ein anderes ungeschmücktes Exemplar mit der Inventarnummer 5748 (Abb. 2) stammt aus dem gleichen Ort.

Der Töpfer trägt die Maske (Abb. 3) beim Verkauf seiner Waren auf dem Markte vor dem Gesicht (Abb. 4).

Indem er mit einem Stock daran schlägt, erregt er die Aufmerksamkeit der Käufer, die auch von dem ungewöhnlichen Anblick des derart maskierten Töpfers angezogen werden. Dieses Verfahren wird von den Töpfern in Beșlii allgemein geübt. Sie versicherten, daß es auch auf den Märkten in Vrancea bekannt sei, was aber nicht verbürgt ist.

Uns sind keine ähnlichen Fälle weder in anderen Regionen unseres Landes noch in anderen Ländern bekannt.

Ebensowenig glauben wir, daß diese Masken in ihrer obenerwähnten Verwendung mit anderen Kategorien von Masken in Zusammenhang gebracht werden können, die gelegentlich bei der Ausübung bestimmter Bräuche getragen werden.

Es wäre bloß festzuhalten, daß ein zufälliges Zusammentreffen mit Bräuchen dieser Art denkbar ist, an Tagen, an denen auch die Märkte abgehalten werden. Auch könnte die rote Quaste im Ohr auf mögliche Überreste magischer Übungen hindeuten, etwa im Sinne des „bouc émissaire“ (Sündenbock), nebst allen seinen vielerlei abgewandelten

tele sale complexe și derivate. Aceasta ca ipoteze.

Până la confirmarea acestor ipoteze, opinăm însă — în cazul în speță — pentru o creație spontană, denotând mult umor și imaginație, cu destinație exclusiv atractiv-comercializantă.

Obiectele se înscriu — pe plan artistic — în seria ornamentală antropomorfă. Frecvența formelor ornamentale antropomorfe modelate la Beșlii — cu aspect asemănător cu al măștilor semnalate — este confirmată și de o serie de dopuri pentru vase de capacitate (*fig. 5, 6, 7*) achiziționate tot la Beșlii și existente de asemenea în colecția Muzeului de artă populară al Republicii Socialiste România (*inv. nr. 5889, 5890, 5891*).

Arten. Auf diese Dinge sei nur als Hypothese hingewiesen.

Ohne auf die unbewiesenen Hypothesen näher einzugehen, sind wir der Meinung, daß in diesem besonderen Fall eine spontane Erfindung vorliegt, die viel Sinn für Humor und auch Phantasie verrät und ausschließlich den Zweck verfolgt, Kunden anzulocken.

Diese Masken gehören, vom künstlerischen Standpunkt aus gesehen, in die Reihe anthropomorpher Schmuckelemente. Die Häufigkeit dieser Art von Ornamenten, die in Beșlii modelliert werden und Ähnlichkeit mit den erwähnten Masken haben, wird durch eine Reihe von Verschlüssen für Gefäße mit großem Fassungsvermögen (*Abb. 5, 6, 7*) bestätigt, die ebenfalls in Beșlii für die Sammlung des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien erworben werden konnten (*Inv. Nr. 5889, 5890, 5891*).

ISTORIE VIE A TEHNICII

Muzeul westfalian în aer liber al monumentelor de cultură tehnică

Dr. Ing. F. H. Sonnenschein
Director al Muzeului din Hagen

La marginea sudică a zonei cu cea mai mare concentrare industrială din Germania apuseană, ținutul Ruhrului, într-o vale laterală a triunghiului montan al Westfaliei de sud-vest, cunoscut sub denumirea de „Sauerland“, în apropierea orașului Hagen, se naște în prezent un muzeu care ar putea fi considerat în timpul nostru, în această formă, unic în lume. El poartă denumirea de „Muzeul westfalian în aer liber al monumentelor de cultură-tehnică“. El se organizează de către Uniunea Landului Westfalen-Lippe, administrația fostei provincii Westfalen și a Landului Lippe, în cadrul Bundeslandului Nordrhein-Westfalen din R.F.G. Acest muzeu, care este denumit mai potrivit prin subtitlul său „Muzeu pentru istoria tehnicii și meșteșugurilor“ împlinește deja vârsta de 30 de ani de când a fost inițiat. Începuturile lui pot fi stabilite în urmă chiar pînă în 1905.

Pentru a putea înțelege dezvoltarea ideii acestui muzeu este necesar să evocăm pe scurt situația care domina Europa la începutul secolului nostru. Marele val al industrializării trecuse peste statele europene. Muncitorul care prin opera mîinilor sale contribuia în fabrici în mod hotărîtor la progres și ridicarea standardului de viață în general, era considerat de burghezie doar un om de clasă a doua.

Se deschide o eră nouă, era tehnicii, a mașinilor. Se vedea clar că procesul gigantic de transformare de la statul agricol la statul industrial va lua o viteză tot mai accentuată

LEBENDIGE TECHNIKGESCHICHTE

Das Westfälische Freilichtmuseum Technischer Kulturdenkmale

Dr. Ing. F. H. Sonnenschein
Direktor des Museums

Am Südrande des größten industriellen Ballungsraumes in Westdeutschland, dem Ruhrgebiet, entsteht in einem Seitental des südwestfälischen Gebirgsdreiecks, das allgemein unter dem Namen „Sauerland“ bekannt ist, in der Nähe der Stadt Hagen gegenwärtig ein Museum, das zur Zeit in der ganzen Welt in dieser Form noch einmalig sein dürfte. Das im Aufbau begriffene Museum trägt die Bezeichnung „Westfälisches Freilichtmuseum Technischer Kulturdenkmale“. Es wird errichtet vom Landschaftsverband Westfalen-Lippe, der Zentralverwaltung der ehemaligen Provinz Westfalen und des Landes Lippe innerhalb des Bundeslandes Nordrhein-Westfalen in der Bundesrepublik Deutschland. Dieses Museum, das in seinem Untertitel zutreffender als „Landesmuseum für Technik und Handwerksgeschichte“ bezeichnet wird, ist in seiner Konzeption bereits mehr als dreißig Jahre alt. Seine Anfänge gehen sogar bis auf das Jahr 1905 zurück.

Um die Entwicklung dieses Museumsgedankens richtig zu verstehen, muß man sich zunächst in die Situation zurückversetzen, die um die Jahrhundertwende in Europa vorherrschte. Die erste große Welle der Industrialisierung war über die europäischen Staaten hinweggebraust. Der Arbeiter, der durch seiner Hände Werk in den Fabriken für den Fortschritt und die Hebung des allgemeinen Lebensstandards entscheidend beitrug, war für den Bürger doch nur ein Mensch zweiter Klasse.

Eine neue Epoche beginnt, das Zeitalter der Technik, der Maschinen. Man sah klar voraus, daß der gigantische Umwandlungsprozeß vom Bauern- zum Arbeiterstaat, wenn er erst einmal richtig angelaufen war, in seinem Umwandlungsprozeß und in der tech-

în transformările lui și în dezvoltarea tehnică, dacă acest proces a pornit odată temeinic, pierzându-se finalmente posibilitatea de a cuprinde dintr-o privire de ansamblu totul, chiar de către specialist. În aceste condiții Oscar von Miller cerea ca produsele în toate domeniile tehnicii să fie colecționate sistematic și păstrate într-o ordine științifică, spre a se putea descifra progresul într-un domeniu dat, în orice moment. Astfel el a fondat „Muzeul German (al tehnicii) de la München“, rezultatul silinței de decenii, a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor. Deja în cuvîntarea sa de deschidere, în anul 1905, își expunea gândul să fie colecționate nu numai produsele fabricilor din toate ramurile, ci și instalațiile tehnice ale trecutului, care cuprind atîta spirit inventiv, pentru a fi păstrate pentru urmași ca „monumente de cultură tehnică“.

Astfel de idei și propuneri găseau numai un număr redus de adepți. Pe care membru al unui concern l-ar fi interesat dacă o mașină, care pe deasupra mai era și primitivă, constituia o verigă importantă în istoria dezvoltării tehnice? Dacă aceasta își îndeplinise rolul, urma una nouă, mai bună, în locul ei, iar cea veche era topită sau arsă. Din cauza războiului din 1914—1918 ideea de a se colecționa obiecte legate de istoria tehnicii se împotmoli de tot. La începutul anilor 20, Reuniunea inginerilor germani (VDI) relua această idee. Aceasta iniție o acțiune amplă de înregistrare a tuturor instalațiilor tehnice vechi și a mașinilor care mai existau. Rezultatele acestei acțiuni de identificare au fost publicate în 30 de volume. Aceste materiale ajung în mâinile unui inginer din Hagen. Era Wilhelm Claas, care instruia ca profesor viitorii ingineri constructori la Școala de stat pentru construcții. Claas începu, curînd, să înregistreze cu studenții săi toate acele ateliere vechi, forje, mori de apă etc., care — în ciuda dezvoltării furtunoase a tehnicii — s-au mai păstrat. La aceasta el era avantajat de două lucruri. De la Dortmund și pînă la Essen s-a dezvoltat în secolul XIX un lanț des de mine de cărbune pe lîngă care s-au înființat uzine metalurgice.

nischen Entwicklung ein immer schnelleres Tempo annehmen würde, so daß schließlich der Überblick über diese Entwicklung auch für den Fachmann verloren gehen würde. In dieser Zeit forderte Oscar von Miller daher, die Erzeugnisse auf allen Gebieten der Technik planmäßig zu sammeln und geordnet aufzubewahren, um jederzeit den Fortschritt auf einem Sachgebiet ablesen zu können. So wurde das „Deutsche Museum“ in München geschaffen, jene unübertroffene Schau jahrzehntelangen Fleißes von Arbeiter, Techniker und Ingenieur. Aber bereits in seiner Eröffnungsrede im Jahre 1905 entwickelte er die Überlegung, daß nicht nur die Erzeugnisse aus den Fabriken aller Sparten gesammelt werden sollten, sondern daß auch die technischen Einrichtungen der Vergangenheit, in denen so unendlich viel Erfindergeist steckte, als „Technische Kulturdenkmale“ der Nachwelt erhalten bleiben müßten.

Derartige Vorstellungen fanden nur eine kleine Anhängerschaft. Welchen Konzernherrn interessierte es schon, daß eine Maschine, vor allem, wenn sie noch recht primitiv war, ein wichtiges Glied der technischen Entwicklungsgeschichte darstellte. Wenn sie ihren Dienst getan hatte, kam eine bessere an ihre Stelle und die alte wurde verschrottet oder verbrannt.

Durch den Krieg 1914—18 kam der Gedanke der Sammlung technikgeschichtlicher Objekte vollends ins Stocken. Anfang der zwanziger Jahre griff der Verein Deutscher Ingenieure (VDI) diese Idee wieder auf. Er veranstaltete eine umfassende Registrierung aller alten industriellen Anlagen und Maschinen, die noch vorhanden waren. In dreißig Büchern ist das Ergebnis dieser Erfassungsaktion veröffentlicht worden.

Schon früh bekam ein Diplomingenieur, der in Hagen in Westfalen geboren war, diese Untersuchungen in die Hände. Es war Wilhelm Class, der als Lehrer an der Staatsbauschule in Essen die angehenden Ingenieure und Baumeister unterrichtete. Claas begann bald mit seinen Studenten alle diejenigen alten Werkstätten, Hammerwerke und Wassermühlen zu registrieren, die trotz der stürmischen Weiterentwicklung der Technik erhalten geblieben waren. Hierbei kam ihm zweierlei zugute. Von Dortmund bis Essen war im 19. Jh. eine dichte Kette von Kohlenzechen, neben denen neue Eisenwerke errichtet wurden, entstanden. Es unterblieb im historischen „Industriegebiet“, wenn man es schon so bezeichnen will, im nördlichen Sauerland an den Flüssen Ennepe, Volme und Lenne, die alten Eisenwerkstätten in den

Pod ridicător din Burdowick (Lüneburg).

Doppelklapp-Brücke — Burdowick/Lüneburg.

Prin aceasta, în regiunea istorică industrială, dacă vrem s-o numim astfel, în Sauerlandul de nord, pe cursurile de apă Ennepe, Volme și Lenne, nu s-a ajuns la demolarea vechilor ateliere metalurgice dintre munții înalți, deoarece nu era nevoie de spațiul respectiv. Pe lângă minele din Dortmund, Bochum, Langendreer și cum se numesc toate celelalte orașe, se afla loc suficient pentru construirea de furnale, laminoare, turnătorii și întreprinderi de prelucrare. Așa se explică faptul că s-au păstrat multe întreprinderi mici din vremuri mai vechi, chiar dacă ele erau frecvent închise pentru nerentabilitate și se ruinau încetul cu încetul. În altă ordine de idei, fiii de țărani puteau câștiga în „Kohlenpott“ (oalele de cărbune), cum erau numite minele în popor, mai bine și mai repede decât în gospodăriile lor, dacă ar fi lucrat cu forja sau cu moara, ori cu uleiul mică, pe cont propriu. Astfel și aceste mici instalații au fost cruțate de distrugere.

Claas a pus să se măsoare și să se înregistreze în desene tot ce era accesibil, constituindu-se astfel într-un scurt timp o colecție aproape completă a obiectivelor existente, dar și a datelor privind dezvoltarea istorică a acestor mijloace tehnice. În timpul măsurătorilor, Claas constata cu groază ruinarea vechilor ateliere moștenite de la generațiile anterioare. Deoarece Claas își însușise de mult timp concepțiile lui Miller, popularizează începând din 1937 planul de a aduna toate aceste mărturii ale istoriei meșteșugurilor și tehnicii într-un muzeu central, pentru a le păstra pentru urmași. Deja de pe atunci s-a stabilit, împreună cu oamenii de conducere ai orașului Hagen, locul actual de instalare a muzeului.

Urma al doilea război mondial, care a dus la lichidarea planului de organizare. Prin bombardamente s-au distrus atunci cam 80% din fondul monumentelor de cultură tehnice. După război ideea de a colecționa și expune istoria dezvoltării tehnice într-un mare muzeu central a fost reluată. Astfel s-au adunat la Hagen, la începutul anului 1950, un grup mic de oameni care cercetară planurile vechi ale muzeului, făcând propuneri în raport cu noile condiții și bucurându-se de sprijinul Sfatului orașului. Orașul Hagen nu se vedea însă în situația de a realiza planurile, din lipsă de fonduri.

engen Flußtälern zwischen den hohen Bergen abzureißen, weil man den Platz noch nicht wieder benötigte. Neben den neuen Zechen in Dortmund, Bochum, Langendreer und wie die Städte alle heißen, war Platz genug für die Errichtung neuer Hochöfen, Walzwerke, Eisengießereien und Fertigungsbetriebe. Dadurch blieben viele Kleinbetriebe aus der alten Zeit erhalten, auch wenn sie wegen Unrentabilität häufig stillstanden und allmählich verfielen.

Zum anderen konnten die Bauernsöhne von den Höfen der Umgebung im „Kohlenpott“, wie das Revier im Volksmund hieß, schneller Geld verdienen, als wenn sie auf den heimatlichen Höfen die kleine Werkzeug- und Schloßschmiede oder die Mahlmühle für Korn und Ölfrucht auf eigenes Risiko betrieben hätten. So blieben auch diese kleinen Anlagen vor der Vernichtung bewahrt.

Claas ließ ausmessen und aufzeichnen, was er erreichen konnte, so daß sich im Verlauf einiger Jahre eine fast lückenlose Sammlung der vorhandenen Objekte, aber auch der technikgeschichtlichen Entwicklung dieser Anlagen ergab. Bei den Aufmaßen sah Claas mit Bestürzung den Verfall der alten Arbeitsstätten unserer Vorfahren. Da er sich die Anschauung Oscar von Millers seit langem zu eigen gemacht hatte, trat er 1937 mit dem Plan an die Öffentlichkeit, alle diese alten Zeugen aus der Geschichte des Handwerks und der Technik in einem Zentralmuseum zusammenzustellen, um sie der Nachwelt zu erhalten. Bereits damals wurde im Verein mit den führenden Männern der Stadt Hagen der Standort für das Museum an seinem jetzigen Platz festgelegt.

Doch dann kam der zweite Weltkrieg, der alle Aufbaupläne erneut zerstörte. Durch Bombardierungen wurde fast 80% der Substanz an technischen Kulturdenkmälern zerstört. Nach dem Krieg wurde der Gedanke, die Entwicklungsgeschichte der Technik in einem großen Zentralmuseum zu sammeln und sichtbar zu gestalten, wieder aufgenommen. So fand sich in Hagen Anfang der fünfziger Jahre eine kleine Gruppe von Männern zusammen, die die alten Pläne des Museums auf die Möglichkeit ihrer weiteren Verwendung überprüfte und neue, der Zeit angepaßte Vorschläge unter der Förderung durch den Rat der Stadt Hagen machte. Doch die Stadt Hagen sah sich nicht in der Lage, die neuen Pläne zu verwirklichen, da die hierfür erforderlichen Geldmittel nicht zur Verfügung standen.

Pe de altă parte, forul de conducere al Uniunii Landului Westfalen-Lippe se ocupa, în același timp, cu ideea de a cuprinde istoria culturii țăranilor într-un muzeu în aer liber la Detmold, așa cum aceasta se realizase anterior în alte republici, ca Renania sau Schleswig-Holstein, sau mai înainte în străinătate (Stockholm-Skansen, Copenhaga, Arnheim). Era firesc ca această unire să devină și susținătorul muzeului tehnic în aer liber. Astfel, nu mai existau obstacole în drumul muzeului în ceea ce privește proiectarea și organizarea sa.

La 15 august 1963 a luat ființă sub conducerea subsemnatului un oficiu special care a trebuit să pregătească la început un nou plan. Punctele de vedere în legătură cu structura tematică a muzeului, s-au schimbat de-a lungul timpului. Interesul pentru istoria tehnicii și meșteșugurilor a cuprins cercuri largi ale populației. Pentru inginerul în devenire, pentru tehnician, pentru medic sau om de știință, a devenit o necesitate să acumuleze cunoștințe în acest domeniu.

Complexul trebuia să devină un centru în care exponatele sînt așezate aparent neforțat, grupate sistematic, după domenii. Pentru a atinge acest țel, trebuie să fie stabilit înții un plan exact privind întreg volumul de bunuri muzeale. Limitele în timp, tematic, au fost astfel concepute încît demonstrarea începe pe de o parte cu trecerea de la ocupația anexă țărănească la meșteșug de sine stătător și la fabricație, pe de altă parte prezentarea încetează acolo unde forța apei este înlocuită cu forța aburului sau electricității.

Se va cuprinde deci, în expoziție, un interval de timp între 1650—1870, trecerile spre industria modernă fiind curente. Spre a nu deveni însă prea mare, încît complexul muzeal să nu mai poată fi cuprins ușor, se plănuise ca acesta să se rezume la zona Westfaliei, mai ales că de aici pornise răspîndirea tehnicii industriale în Germania. Totuși au fost aduse exponate și din alte landuri, ca Hessen, Rhenania și Saxonia inferioară, în cazul că acolo mai existau obiecte care în Westfalia dispăruseră.

Andererseits beschäftigte sich das übergeordnete Gremium des Landschaftsverbandes Westfalen-Lippe in dieser Zeit mit dem Gedanken, die Kulturgeschichte der Bauern in einem Freilichtmuseum bei Detmold zu erfassen, wie dies in anderen Bundesländern wie im Rheinland und in Schleswig-Holstein und schon vorher im Ausland (Stockholm—Skansen, Kopenhagen, Arnheim) bereits verwirklicht war. Es lag daher nahe, daß der Landschaftsverband auch der Träger des technischen Freilichtmuseums würde. Ein entsprechender Entschluß wurde am 22. 7. 1960 gefaßt. Damit stand einer geordneten Planung und dem Aufbau nichts mehr im Wege.

Am 15. August 1963 wurde nach entsprechenden Vorbereitungen unter Leitung des Verfassers eine eigene Dienststelle eingerichtet, die zunächst eine vollständige Neuplanung vorbereiten mußte. Die Gesichtspunkte über die Struktur eines Freilichtmuseums hatten sich im Lauf der Jahre erheblich gewandelt. Das Interesse für die Technik und Handwerksgeschichte hat breite Bevölkerungskreise ergriffen. Für den angehenden Ingenieur und Techniker, sogar für den Arzt, den Wissenschaftler ist es notwendig geworden, sich Kenntnisse auf diesem Sachgebiet anzueignen.

Zum anderen sollte die Anlage gleichzeitig ein Zentrum sein, in das die Museumsobjekte scheinbar zwanglos, aber wohlgeordnet nach Sachgebieten eingebaut sind. Um dieses Ziel zu erreichen, war zunächst einmal ein genauer Plan aufzustellen über den Umfang des Museumsgutes. Die zeitlichen Grenzen wurden so festgelegt, daß einerseits bei dem Übergang vom bäuerlichen Nebenerwerb zum selbstständigen Handwerk und zur eigenständigen Fabrikation die Demonstration beginnt, zum anderen die Darstellung da aufhört, wo die Wasserkraft als Antriebsenergie von Dampf und Elektrizität verdrängt wird. Damit wird im wesentlichen der Zeitraum von 1650 bis 1870 erfaßt, jedoch sind die Übergänge vor allem zur modernen Großindustrie fließend. Damit die Anlage nicht unüberschaubar groß würde, sollte sie sich im wesentlichen auf die Entwicklung im westfälischen Raum beschränken, zumal von hier aus die Ausbreitung der Technik in Deutschland ausging. Allerdings wurden auch Anlagen aus den Nachbarländern Hessen, Rheinland und Niedersachsen geholt, wenn entsprechende Objekte dort noch vorhanden, in Westfalen aber nicht mehr auffindbar waren. An dieser Stelle sei ein Überblick über das Gesamtprogramm des Freilichtmu-

Aici vom da o privire de ansamblu asupra programului integral al muzeului în aer liber, așa cum se prezintă el în stadiul actual. Sînt prevăzute următoarele domenii:

Grupa „fier“. Aici se va prezenta extracția fierului de la epoca La Tène încoace, iar pe lângă aceasta instalații de topit, forjat și șlefuit. Subgrupa „fierării“ cuprinde toate micile ateliere care produc lanțuri, broaște, cuțite, pile, vase, ferăstraie, piteni, armuri și burghie. După acest grup urmează subgrupa „sîrmă“, cu un atelier mecanic de produs sîrmă fină și groasă, care făcea export deja acum 150 de ani în Rusia, Franța și Anglia. Pe urmă, un atelier manual de făcut sîrmă, o fabrică de ațe de cusut și una de unelte de cioplit. Ca trecere la industria modernă se expune un atelier de coase, cu patru ciocane mecanice, care inițial erau toate acționate de apă, mai tîrziu trei dintre ciocane fiind legate prin transmisie de unul din primele motoare electrice.

În grupa „metale neferoase“ se expune o forjă de cupru de la 1680, reconstituită, donată de orașul Kassel. Se adaugă o turnătorie de clopote de bronz, turnătorii de aramă și de alamă, o turnătorie de cositor, un șteamp pentru produse de alamă și un atelier de tălăngi.

A treia grupă tematică principală, „morile de măcinat“, cuprinde toate morile de vînt sau apă cu care s-a măcinat grîu, semințe pentru untdelemn, oase, pe urmă mori de pulbere și mori de uruiă de diferite feluri de construcție.

Alte mori (de fapt instalații tehnice acționate de apă) se găsesc la grupa „lemn“, unde sînt acționate de forța apei o serie de gater. Aici se mai adaugă o strungărie în lemn, un atelier de dogar, un atelier de saboți, un atelier de roți de tors, de rotar care construia în secolele trecute mijloacele de transport de la trăsura de călătorie pînă la diligență.

Aici se adaugă grupa „hîrtii și tipar“, unde se expun două mori, una de hîrtie și una de mucava, prezentîndu-se și procesul de confecționare al hîrtiei „Bütten“, cît și felul în care se macină fibrele lemnoase ca materie primă pentru hîrtie. Într-o clădire alăturată se prezintă tiparul, de la cel cu prese de mînă pînă la tiparnițe mecanice, ilustrînd progresul în acest domeniu. De asemenea aici se găsește un atelier de compactorie.

seums gegeben, so wie es sich bei dem gegenwärtigen Planungsstand ergibt. Es sind folgende Sachgebiete vorgesehen: Hauptgruppe „Eisen“. Hier wird die Eisengewinnung von der Latènezeit an gezeigt, dazu Aufwurf- und Schwanzhammerwerke, Frischöfen und Schleifkotten.

In der Untergruppe „Schmieden“ werden all die kleinen Werkstätten zur Herstellung von Ketten, Schlössern, Messern, Feilen, Pfannen, Sägen, Sporen, Brünnen und Bohren aufgebaut.

Dieser Gruppe schließt sich als weiteres Sachgebiet die Gruppe „Draht“ an mit einer mechanischen Grob- und Feindrahtzieherei, die vor 150 Jahren schon nach Rußland, Frankreich und England exportierte, ferner einer Handdrahtzieherei, einer Nähfadelfabrik und einer Holmacherei, in der die Zieh-eisen hergestellt wurden.

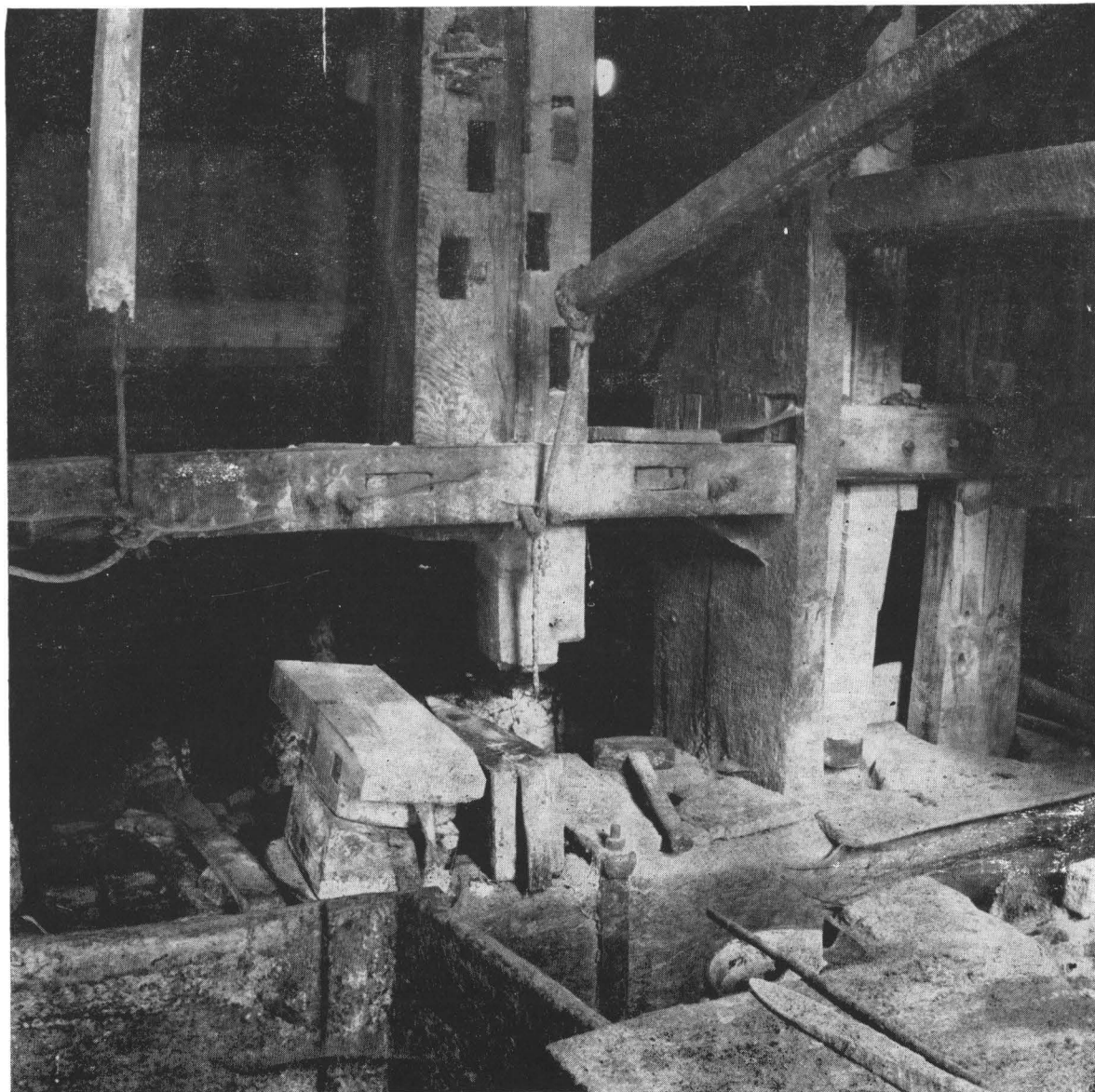
Als Übergang zur modernen Industrie wird eine Sensenschmiede mit vier mechanischen Hämmern errichtet, die ursprünglich alle von Wasserkraft angetrieben wurden. Später wurden drei der vier Hämmer an einen der ersten Elektromotoren mit Hilfe der damals so beliebten Transmission angeschlossen.

In der zweiten Hauptgruppe „Nichteisen-metalle“ wird ein Kupferhammerwerk von 1680 hergestellt, das die Stadt Kassel geschenkt hat. Hinzu kommen eine Bronzeglockengießerei, Gelb- und Rotgießereien, eine Zinngießerei, ein Stampfwerk für Messingwaren und eine Kuhglockenschmiede.

Die dritte Hauptgruppe „Mahlmühlen“ umfaßt alle die Wind- und Wassermühlen, mit denen Korn, Ölsamen und Knochen gemahlen wurden, dann die Pulvermühlen zur Herstellung von Schwarzpulver und die Grützmühlen verschiedener Konstruktion.

Weitere Mühlen finden sich in der Hauptgruppe „Holz“, wo durch Wasserräder verschiedene Sägegatter betrieben werden. Zugeordnet sind hier Drechslerei und Käferei; der Holzschuhmacher zeigt seine Arbeit, eine Spinnraddrechslerei steht neben einem Stellmacherbetrieb und einem Wagner, der vom Reisewagen bis zur Postkutsche in früheren Jahrhunderten die Fahrzeuge baute.

Es schließt sich an die Gruppe „Papier und Druck“, in der in zwei Papiermühlen die Herstellung von Büttenpapier und Pappe gezeigt wird, auch die Zerkleinerung von Holz als Rohstoff für die Pappe. Im Gebäude nebenan wird vom Handdruck bis zu den ersten Druckerschnellpressen der Fortschritt auf dem Sektor „Drucken“ demonstriert. Ebenso ist eine Buchbinderwerkstatt eingerichtet.

Detaliu de instalație de la o piuă de ulei din Gielau.

Preßstampfen der Ölmühle — Gielau.

În grupa „*țesut și vopsit*“ se începe expoziția cu ghergheful țărănesc, se trece la diferite războaie mecanice până la războaiele mânate cu aburi, manevrate prin fișe perforate, vechi de peste 100 de ani, cât și războaie pentru păr de cal. De asemenea, aici, se prezintă vopsitul textilelor de la cel simplu monocrom, la imprimeu cu tipar de mână și în fine cel mecanic cu perotină.

Grupa „*piele*“ prezintă întâi o moară de scoarță și tăbăcărie, pe urmă o pantofărie, un atelier de șelar și o curelărie pentru curele de transmisiuni.

Grupa „*copt și preparat berea*“ prezintă o brutărie sătească cu instalațiile sale, o bereărie cu atelier de butoaie, cât și un cuptor de pîine de campanie.

În afară de cele amintite, este vorba să mai fie prezentate următoarele întreprinderi pe care le păstra sau le mai păstrează Westfalia: un atelier de făcut degetare, o funărie, un atelier de țigări de foi, o glăjărie.

În centrul satului, în plan, se găsesc clădirile comunale: o biserică, o școală, o poștă, o remiză de pompieri cu diferite pompe, iar în continuare o stație de poștă, unde diligența schimba caii și călătorii puteau înnopta.

Ca încheiere a prezentării, în muzeu va fi construită o moară cu aburi și unul din primele laminoare de cositor, spre a demonstra trecerea spre tehnica modernă.

Centrul științific. Nu ajunge însă ca aceste obiecte să fie colectate și reconstruite. Sarcina muzeului merge mult mai departe. De aceea pe lângă muzeu ia ființă un centru științific al cărui nucleu este în primul rând o bibliotecă vastă privind istoria tehnicii. În afară de aceasta, se formează o colecție mare de fotografii și diapozitive, cât și o colecție de filme documentare privind metodele vechi ale meșteșugarilor. În expedițiile noastre, luăm cu noi un magnetofon spre a putea înregistra discuțiile cu muncitorii bătrâni, colectînd astfel nu număr mare de termeni tehnici privind uneltele, produsele și procesele de lucru, care în mare parte nu au fost încă înregistrate, termeni care sună diferit

In der Gruppe „*Weben und Färben*“ beginnt die Darstellung mit dem bäuerlichen Handwebrahmen, führt weiter über die mechanischen Webstühle verschiedener Konstruktion bis zu den dampfgetriebenen Webstühlen mit einer hundert Jahre alten Lochkartensteuerung und den Webstühlen für Roßhaargestoffe. Weiter wird hier das Einfärben der Stoffe von der einfachen Blaufärberei über den Stoffdruck mit dem Handmodel bis zum ersten mechanischen Druck mit der Perrotine vorgeführt.

Die Sachgruppe „*Leder*“ bringt zunächst eine Lohmühle mit Lohgerberei, dann eine Schuhmacherei, eine Sattlerwerkstatt und eine Treibriemenmacherei.

Die Gruppe „*Backen und Brauen*“ zeigt eine dörfliche Bäckerei mit ihren Einrichtungen, eine Altbierbrauerei mit Darre und eine dazugehörige Küferei, ferner einen Feldbackofen.

Außerdem sollen noch folgende in Westfalen heimisch gewesen oder noch heimischen Betriebe gezeigt werden: eine Fingerhutmacherei, eine Seilerei, eine Zigarrenmacherei, eine Glasmacherei. Im Dorfmittelpunkt steht die Gruppe der Gemeindegebäude: eine Kirche, ein Schulhaus, eine Post und ein Spritzenhaus mit verschiedenen Feuerspritzen. Dazu kommt eine alte Relaisstation, also eine Wirtschaft, bei der die Postkutsche die Pferde wechselte und die Reisenden übernachten konnten.

Als Abschluß des im Museum Gezeigten wird eines der ersten Zinkwalzwerke und eine Dampfmahlmühle aufgebaut, um den Übergang zur modernen Technik zu demonstrieren.

Das wissenschaftliche Zentrum. Nun ist es nicht damit getan, daß diese Objekte gesammelt und wieder errichtet werden. Die wissenschaftliche Aufgabe des Museums geht über diese Tätigkeit weit hinaus. Darum wird neben dem Museum ein wissenschaftliches Zentrum errichtet, dessen Kern zunächst einmal eine umfangreiche Bibliothek der Technikgeschichte sein wird. Darüber hinaus bauen wir eine große Foto- und Diasammlung auf, ferner eine Sammlung wissenschaftlicher Filme von den alten Handwerks- und Arbeitsmethoden. Bei unseren Forschungsfahrten nahmen wir ein Tonbandgerät mit, damit wir unsere Gespräche mit den alten Arbeitern festhalten können. So bekommen wir eine Unmenge Fachausdrücke für Arbeitsgeräte, Erzeugnisse und Arbeitsvorgänge, die zum großen Teil noch nicht registriert sind, zumal sie in den verschiedenen Mundarten unterschiedlich lauten.

în diferitele dialecte. În afară de aceasta, toate obiectele care din lipsă de spațiu nu pot fi expuse în muzeu în original, sînt copiate ca machete și expuse într-o mare colecție de machete.

Într-o colecție de documente își găsesc locul desene vechi tehnice, registre și documente originale, spre a se afla la îndemîna cercetătorului.

Organizarea pe terenul afectat a acestui muzeu depinde de doi factori: în primul rînd de debitul și căderea naturală a cursurilor de apă care au trebuit să fie înregistrate, lucrări pentru care s-au făcut măsurători și cercetări hidrologice ce au durat ani de zile. În alt sens, trebuiau să fie cercetate condițiile geologice ale solului pe care se construiește. Timp de doi ani s-au efectuat forări-sondagii la o adîncime de peste 40 m, ale căror rezultate au fost valorificate de geologi într-o expertiză amplă.

Din corelațiile acestor lucrări pregătitoare a reieșit faptul că trebuie construit un lac de acumulare de 180 000 m³ capacitate, al cărui baraj are o lungime de 120 m și o înălțime de 14 m. Această lucrare, din cauza structurii geologice nesatisfăcătoare a subsolului, dovedită prin forări, cere ample intervenții de consolidare, ca injectări de beton etc.

Lucrările de proiectare au fost încheiate între timp, astfel încît se poate începe cu amenajarea propriu-zisă a muzeului. Din păcate, doi proprietari de pămînturi mai fac greutăți, deoarece nu vor să pună la dispoziție niște terenuri pe care aproape că nu le mai folosesc. Din fericire aceste terenuri sînt plasate la marginea teritoriului de 35 ha, așa încît prin acest fapt nu se oprește în loc lucrarea. Desigur însă că și această problemă va fi soluționată într-o zi.

Două alei principale au fost deja amenajate, o moară de vînt în formă de turn, înaltă de 25 m, cu un diametru la aripi de 20 m este pe terminate, iar primele 5 construcții sînt trasate. În momentul în care vremea o permite va începe construcția în teren. Pe șantiere sînt depozitate materialele morilor și caselor, în atelierul mecanic se

Weiter werden all die Objekte, die wir im Original wegen Platzmangel nicht im Museumsgelände aufbauen können, als Modelle hergestellt und in einer großen Modellsammlung aufgebaut.

In einer Dokumentensammlung finden alte Werkzeugzeichnungen, Geschäftsbücher und Urkunden ihren Platz, damit sie für eine wissenschaftliche Auswertung greifbar bleiben.

Der Aufbau dieses Museums auf dem ihm zugewiesenen Terrain ist nun entscheidend abhängig von zwei Faktoren:

Zum ersten muß die vorhandene Wassermenge und das zur Verfügung stehende natürliche Gefälle der Wasserläufe sorgfältig eingeplant werden. Hierzu waren jahrelange Messungen und hydrologische Untersuchungen notwendig.

Zum anderen waren die geologischen Verhältnisse des Baugrundes genauestens zu erfassen. Fast zwei Jahre lang wurden eine Unmenge von Bohrungen bis zu 40 m Tiefe niedergebracht, deren Ergebnisse von Geologen in einem umfangreichen Gutachten ausgewertet wurden.

So ergab sich zum Beispiel aus dem Zusammenwirken dieser vorbereitenden Arbeiten, daß eine Talsperre mit 180 000 cbm Fassungsvermögen angelegt werden mußte, deren Damm 120 m lang und 14 m hoch wird. Dieses Bauwerk erfordert wegen der schlechten geologischen Struktur des Untergrundes, den uns die Bohrkern auswiesen, umfangreiche Sicherungsmaßnahmen durch Betoninjektionen.

Inzwischen sind die Planungen abgeschlossen, so daß mit dem eigentlichen Aufbau begonnen werden kann. Leider machen zwei Grundbesitzer noch Schwierigkeiten, da sie ihre Wiesen, die sie kaum noch benutzen, nicht zur Verfügung stellen wollen. Glücklicherweise liegen diese Flächen am Rande des 35 ha großen Baugeländes, so daß der Aufbau kaum behindert wird. Aber auch dieses Problem wird eines Tages beseitigt sein.

Die Hauptwege sind von den Planierraupen bereits hergestellt, eine große Turmwindmühle von 25 m Höhe mit einem Flügel-durchmesser von 20 m steht kurz vor der Fertigstellung, und die ersten fünf Gebäude sind abgesteckt. Sobald die Witterung es zuläßt, wird der Aufbau im Gelände beginnen. Auf den Bauhöfen liegen die Mühlen und die vielen Häuser aufgestapelt, in der Schlos-serei werden die alten Maschinen restauriert, und die Zimmerleute richten die Kanthölzer für die Seilerei vor. Die Mühlenbauer ziehen

restaurează mașinile, iar dulgherii pregătesc instalația de funărit. Meșterii constructori de mori introduc cele trei mecanisme de măcinat în moara de vânt, în timp ce un bătrîn bocșer arde o bocșe de probă în vale.

Dacă nu se vor ivi greutăți financiare, muzeul în aer liber al monumentelor de cultură tehnice de la Hagen se va afla în 6—8 ani atât de avansat încît vizitatorul va putea să arunce o privire lungă înapoi în secole trecute, cînd fiecare cui se lucra încă de mîină, iar confecționarea unui cazan de aramă era legat de cele mai mari eforturi fizice. Apoi, va spumega apa din nou peste roțile hidraulice, va răsună tunetul ciocanelor grele prin vale și din fierării se va auzi sunetul deschis al nicovalelor. Dacă vizitatorul a obosit după plimbarea de o zi prin terenul muzeului, se va putea întoarce cu vechea diligență trasă poate de ultimii cai din secolul motorizat, pînă la ieșire, unde mijloacele de transport ale secolului 20 îl așteaptă spre a-l duce acasă din călătoria sa în trecutul tehnic al patriei noastre westfaliene.

zur Zeit die drei Mahlwerke in die Turmwindmühle ein, während ein alter Köhlermeister probeweise einen Kohlenmeiler im Tal abbrennt.

Wenn keine finanziellen Schwierigkeiten entstehen, wird das Westfälische Freilichtmuseum Technischer Kulturdenkmale bei Hagen in etwa sechs bis acht Jahren so weit aufgebaut sein, daß der Besucher einen weiten Blick zurück tun kann in die vorigen Jahrhunderte, als jeder Nagel noch mit der Hand geschmiedet wurde und die Herstellung eines Kupferkessels mit großer körperlicher Anstrengung verbunden war. Dann rauscht das Wasser wie einst über die Mühlräder, dröhnt das Donnern der schweren Hämmer durch das Tal, und aus den Schmieden klingt der helle Ton der Ambosse. Wenn dann der Besucher müde geworden ist von der Tageswanderung durch das Museumsgelände, dann kann er mit der alten Postkutsche, die von den vielleicht letzten Pferden in unserem motorisierten Zeitalter gezogen wird, zurückfahren zum Ausgang, wo die Transportmittel des zwanzigsten Jahrhunderts auf ihn warten, um ihn nach Hause zu bringen von seiner Reise in die technische Vergangenheit unsrer westfälischen Heimat.

CRONICA ANILOR 1956—1966 PRIVIND ÎNFIINȚAREA ȘI ORGANIZAREA MUZEULUI TEHNICII POPULARE

O. Mărginean

Primul pas concret în viața Muzeului tehnicii populare din Dumbrava Sibiului s-a făcut în anul 1956, odată cu dezbaterile organizării lui, atât pe plan local, cât și cu forul tutelar care a îndrumat îndeaproape munca de pregătire și creare a condițiilor științifice și tehnice preliminare. Astfel în cadrul planului de sistematizare a orașului, în Dumbrava Sibiului s-a preconizat organizarea unui complex muzeistic în aer liber, care să cuprindă și un muzeu etnografic. Această instituție răspunde unei necesități de mare actualitate sub aspect științific și cultural-artistic.

O primă consultare cu privire la această problemă a avut loc în anul 1956, când, împreună cu specialiștii de la Muzeul Satu-lui, s-au conturat liniile principale de care să se țină seamă în organizarea acestui nou muzeu.

Cercetările întreprinse în anii 1957—1960, în colaborare cu specialiști de la alte muzee și cercetători ai Academiei Republicii Socialiste România, în sudul Transilvaniei, Banat, Oltenia și Muntenia subcarpatică, au scos la iveală valoroase materiale care au constituit noi și puternice argumente în favoarea organizării cât mai neîntârziată a acestui muzeu.

Odată cu atribuirea de către Sfatul Popular al orașului Sibiu și darea în folosință muzeului a terenului din Dumbrava Sibiului (conform Deciziei nr. 693 din 11 X 1960) s-a deschis posibilitatea pregătirilor practice,

CHRONIK DER JAHRE 1956—1966. GRÜNDUNG UND EINRICHTUNG DES MUSEUMS DER BÄUERLICHEN TECHNIK

O. Mărginean

Der erste Schritt zur Gründung des Museums der bäuerlichen Technik im Hermannstädter Jungen Wald (Dumbrava Sibiului) wurde im Jahre 1956 getan, als seine Errichtung mit den örtlichen Organen wie auch bei der vorgesetzten Behörde erörtert wurde, die die Vorarbeiten leitete und sich dafür einsetzte, daß entsprechende wissenschaftliche und technische Voraussetzungen geschaffen würden. So wurde in den Systematisierungsplan der Stadt die Gründung eines komplexen Freilichtmuseums aufgenommen, das auch die Volkskunde erfassen sollte. Diese Einrichtung entsprach einer dringenden Notwendigkeit in wissenschaftlichem und kulturell-künstlerischem Sinne.

In einer ersten Besprechung im Jahre 1956, an der auch Fachleute des Dorfmuseums teilnahmen, wurden die Richtlinien festgelegt, an die man sich bei der Einrichtung dieses neuen Museums halten sollte.

Forschungen, die zusammen mit Fachleuten anderer Museen und mit Forschern der Rumänischen Akademie in Südsiebenbürgen (Transilvania), im Banat, im vorkarpatischen Oltenien (Oltenia) und Muntenien (Muntenia) in den Jahren 1957—1960 unternommen wurden, förderten ein wertvolles Material zutage, das neue und triftige Gründe im Sinne einer unverzüglichen Einrichtung dieses Museums lieferte.

Als der Volksrat Hermannstadt (Sibiu) das Gelände im Jungen Wald dem Museum zur Benutzung übergeben hatte (Beschluß Nr. 693 vom 11. Oktober 1960), war es möglich, praktische Vorarbeiten in Angriff zu nehmen und zuerst mit der topographischen Aufnahme des Geländes zu beginnen.

Die Frage des Freilichtmuseums trat im Jahre 1961 in einen neuen Abschnitt, als das wissenschaftliche Kollektiv der Abtei-

care au început cu primele lucrări de relevare topografică a terenului.

Problema organizării muzeului în aer liber a intrat într-o fază nouă în anul 1961, când colectivul științific al Secției de etnografie și artă populară de la Muzeul Brukenthal a elaborat și înaintat forului central un proiect de plan tematic de organizare și dezvoltare, pe etape, a muzeului, axându-se pe ideea reprezentării principalelor elemente de cultură populară din zonele legate de ambii versanți al Carpaților.

Pentru o analiză temeinică a tuturor aspectelor pe care le comportă problema organizării unui astfel de muzeu, în zilele de 26—28 decembrie 1961 a avut loc la Sibiu o ședință de lucru, cu caracter de consultație-consfătuire, la care au participat reprezentanți ai fostului Minister al Învățământului și Culturii precum și o serie de specialiști din domeniul etnografiei, din partea Academiei Republicii Socialiste România și ai principalelor muzee din țară. Referatele prezentate și dezbaterile care s-au desfășurat în legătură cu planul tematic a dus la concluzia unanimă asupra oportunității și urgenței organizării muzeului proiectat, stabilindu-se cu această ocazie, în linii mari, și profilul tematic ca muzeu al tehnicii populare.

În anul 1961 se înscrie începerea lucrărilor de amenajare la teren a două cabane aduse prin transfer de la Păltiniș (conform Deciziei Sfatului Popular al orașului Sibiu nr. 54 740/1961 și aprobării M.I.C. cu adresa nr. 86 900/1961) în scopul utilizării lor ca sediu administrativ și sală de expoziție. În același timp s-a studiat problema amenajării atelierului-stație pentru tratarea pieselor lemnoase cât și a unor depozite pentru materiale.

Ca urmare a dezbaterilor din consfătuirea de la sfârșitul anului 1961, Ministerul Învățământului și Culturii a aprobat în cursul anului 1962 profilul tematic al noului muzeu și s-au dat indicații de începerea lucrărilor (prin adresele nr. 49 055 din 13 IV și 6871 din 21 VIII 1962). S-a precizat astfel că noul muzeu va reprezenta meșteșugurile și instalațiile tehnice populare de pe întreg teritoriul țării, grupate pe genuri, tipologic și

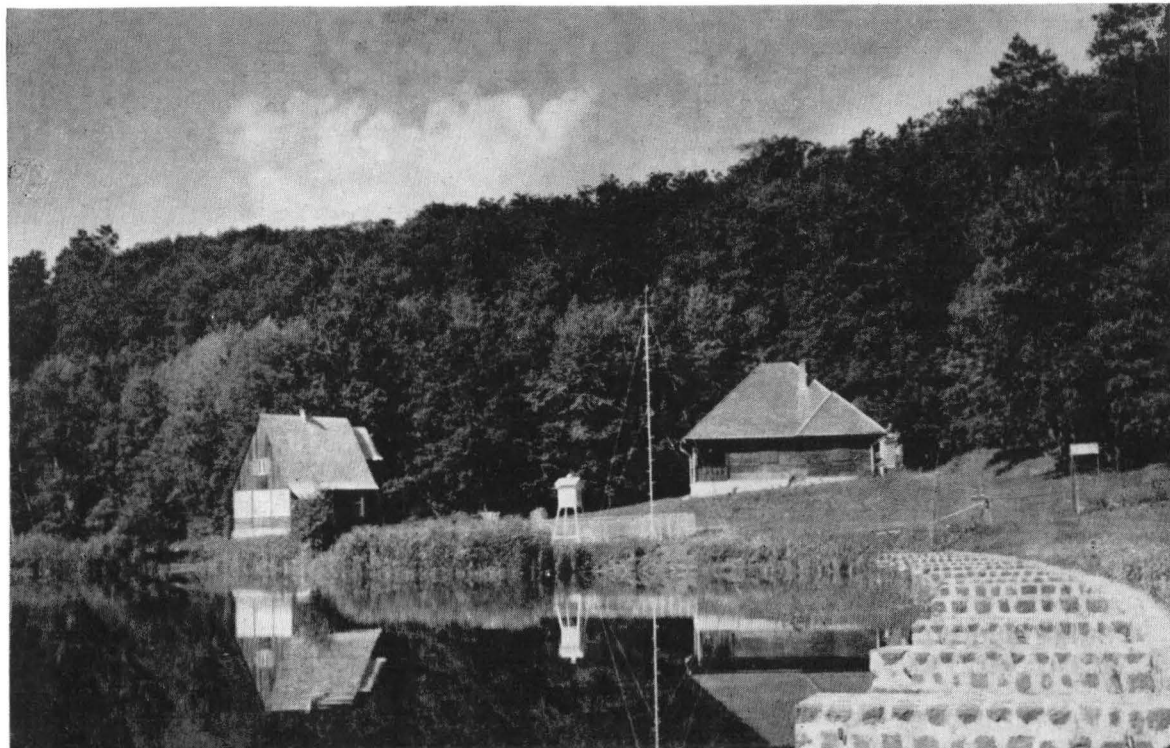
lung für Volkskunde und Volkskunst des Brukenthalmuseums den Entwurf einer Thematik für die Einrichtung einer Entwicklung des Museums in Etappen bei der Zentralstelle einreichte; er war von dem Gedanken getragen, die Hauptelemente der Volkskultur aus den Zonen zu beiden Seiten des Karpatenbogens zu veranschaulichen.

Um alle Fragen, die die Errichtung eines Freilichtmuseums aufwirft, gründlich zu erörtern, fand vom 26.—28. Dezember 1961 eine Arbeitssitzung in Hermannstadt statt, an der Vertreter des ehemaligen Ministeriums für Unterricht und Kultur teilnahmen und mehrere Fachleute auf dem Gebiet der Ethnographie, Vertreter der Rumänischen Akademie und der größten Museen des Landes. Der vorgelegte Bericht und die Diskussionen führten zum einstimmigen Beschluß, daß die Gründung dieses Museums dringlich und notwendig sei. Bei dieser Gelegenheit wurde auch das thematische Profil dieser Einheit in großen Linien als ein Museum der bäuerlichen Technik festgelegt.

Im Jahre 1961 wurden dem Museum zwei Hütten auf der Hohen Rinne (Păltiniș) zugeteilt (Beschluß des Volksrates der Stadt Hermannstadt Nr. 54 740/1961 und genehmigt vom Ministerium für Unterricht und Kultur mit Zuschrift Nr. 86 900/1961) und in das Museumsgelände übertragen, um als Verwaltungs- und Ausstellungsräume verwendet zu werden. Zugleich wurde die Einrichtung einer Werkstätte für die Konservierung von Holz und der Bau von Magazinräumen erwogen.

Die Beratungen vom Ende des Jahres 1961 führten dazu, daß das Ministerium für Unterricht und Kultur das Profil der Thematik des neuen Museums im Jahre 1962 genehmigte und Weisungen für den Beginn der Arbeiten gab (Zuschrift Nr. 49 055 vom 13. IV. und 6871 vom 21. VIII. 1962). Es wurde bestimmt, daß das neue Museum die Handwerke und bäuerlichen Anlagen aus dem ganzen Land nach Gattungen typologisch und chronologisch zur Schau stelle und damit zu einem spezialisierten Freilichtmuseum werde.

Auf Grund der genehmigten Thematik begannen im Jahre 1962 zahlreiche vorbereitende Arbeiten, wobei das Hauptgewicht auf die Forschungen zur Entdeckung von typischen Einheiten gelegt wurde und gleichzeitig die notwendigen materiellen und technischen Vorbedingungen zur Aufstellung von Exponaten auf dem Gelände des Museums geschaffen. Verschiedene Arbeitskollektive,

Sediul Muzeului tehnicii populare din Dumbrava Sibiului.

Der Sitz des Museums der bäuerlichen Technik.

cronologic, devenind deci o unitate muzeală în aer liber specializată.

Pe baza profilului tematic aprobat, începînd cu anul 1962 s-au desfășurat numeroase lucrări de pregătire și organizare a muzeului, punîndu-se accentul asupra cercetărilor pentru identificarea unităților cît și asupra pregătirii condițiilor materiale și tehnice strict necesare în vederea amplasării exponatelor pe terenul din Dumbrava Sibiului. În colective la care au luat parte și specialiști de la alte muzee (Muzeul Satului, Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Muzeul Etnografic al Moldovei, Casa regională a creației din regiunea Crișana) și cercetători ai Academiei Republicii Socialiste România, s-au întreprins cercetări în regiunea Brașov, Oltenia subcarpatică, Hunedoara, Banat, Crișana, Cluj, Maramureș, obținîndu-se rezultate edificatoare cu privire la problema meșteșugurilor și instalațiilor tehnice în general, cu înregistrarea rețelei și a diversității tipologice a unor instalații și unelte.

an denen auch Fachleute anderer Museen beteiligt waren (des Dorfmuseums, des Volkskundemuseums Siebenbürgens, des Volkskundemuseums der Moldau [Moldova], des Hauses für künstlerisches Schaffen in der Region Crișana), und Forscher der Rumänischen Akademie durchforschten die Region Brașov, das vorkarpatische Oltenien, die Regionen Hunedoara, Banat, Crișana, Cluj, und Maramureș. Diese Forschungen trugen wesentlich zur Klärung verschiedener Fragen der Handwerke und technischen Anlagen bei, insbesondere was die Häufigkeit und typologische Verschiedenheit einiger Anlagen und Geräte anlangt.

Zu den ersten Einheiten, die in den Jahren 1961—62 ausgewählt und erworben wurden, gehören die Wachstreberpresse aus Sebeșul de Jos, Region Brașov, und die Ölpresen aus Sălătrucel, Boișoara und Mlăceni, Rayon Rîmnicu Vîlcea. Hinzu kommen noch eine Reihe von Einheiten, für die die erforderliche wissenschaftliche und technische Dokumentation angefertigt wurde (genaue Beschreibung, Pläne, Vermessungsskizzen, Kostenvoranschläge usw.) und die dann in den

Printre primele unități identificate și achiziționate în anii 1961—1962, figurează atelierul de boștină de la Sebeșul de Jos, raionul Sibiu și teascurile de ulei din Sălătrucel, Boișoara și Mlăceni, raionul R. Vâlcea. Lor li se pot adăuga o serie de unități identificate, pentru care s-a întocmit documentația științifică și tehnică necesară (fișă descriptivă, planuri, relevee, devize etc.), fiind achiziționate în anii următori (de exemplu moara plutitoare din Lucăcești, regiunea Maramureș, piua de ulei și haine din Tâlmăcel, regiunea Brașov etc.).

În munca de documentare și identificare o posibilitate de orientare a oferit lucrarea ce s-a făcut cu sprijinul Comitetului de Stat al Apelor, pentru evidența tuturor instalațiilor acționate cu apă de pe teritoriul țării noastre. Cele peste 5500 de fișe și sute de tabele statistice întocmite arată răspândirea și frecvența instalațiilor existente cu 10 ani în urmă. Un chestionar numit „fișă semnal“, tipărit și aplicat începând cu anul 1962, constituie, de asemenea, un auxiliar de preț în munca de identificare a unităților, cu ajutorul diferiților colaboratori.

Concomitent cu lucrările de documentare și identificare a unităților, s-au desfășurat unele lucrări pregătitoare pentru aducerea acestora pe terenul din Dumbrava Sibiului, folosindu-se într-o largă măsură munca patriotică la unele lucrări (de exemplu amenajări de alei, săparea șanțurilor și instalarea unor depozite și ateliere necesare pentru tratarea pieselor), în special de către tineretul din Sibiu.

În anul 1963 se înregistrează aprobarea de transfer a terenului de către Sfatul Popular al regiunii Brașov (cu Decizia nr. 1142/30 VIII) și avizarea favorabilă primită din partea Prezidiului Academiei Republicii Socialiste România pentru propunerile de tematică și organizare a muzeului (adresa nr. 10 223/553/6 V 1963).

În zilele de 8—10 noiembrie 1963 s-a ținut ședința comisiei consultative pentru avizarea acestor lucrări, cu participarea delegaților de la C.S.C.A., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Satului, Muzeul de Artă Populară al Republicii Socialiste România, Comitetul Orășenesc pentru Cultură și

folgenden Jahren erworben wurden (z. B. die Schiffsmühle aus Lucăcești, Region Maramureș, die Ölprese und die Walkmühle aus Tâlmăcel, Region Brașov usw.)

Wertvolle Hinweise für die Auswahl der Einheiten und das Sammeln des nötigen Unterlagenmaterials gab die gemeinsam mit dem Staatskomitee der Gewässer aufgestellte Evidenz aller Anlagen mit Wasserantrieb. Über 5500 Karteikarten und Hunderte von statistischen Tabellen geben genauen Aufschluß über Verbreitung und Häufigkeit der vorhandenen technischen Anlagen der letzten zehn Jahre. Ein gedruckter Fragebogen, „Meldekarte“ genannt, der seit 1962 verwendet wird, ist ebenfalls ein wertvolles Hilfsmittel bei der Auffindung von Einheiten.

Gleichzeitig wurden auch vorbereitende Arbeiten durchgeführt, um die ausgewählten Einheiten in das Museum im Jungen Wald zu überführen. Einige Arbeiten, wie z. B. die Herrichtung von Wegen, Ausführung von Gräben, Einrichtung von Magazinräumen und Konservierungswerkstätten wurden in freiwilliger Arbeit ausgeführt, wobei vor allem die Hermannstädter Jugend mithalf.

Im Jahre 1963 wird die Übertragung des Geländes in den Besitz des Museums vom Volksrat der Region Brașov gebilligt (Beschluß Nr. 1142/30. VIII.), gleichzeitig wird die Thematik und die Einrichtung des Museums vom Präsidium der Rumänischen Akademie genehmigt (Zuschrift Nr. 10 223/553 vom 6. V. 1963). Vom 8.—10. November 1963 hält der beratende Ausschuß zur Genehmigung dieser Arbeiten eine Sitzung ab, an der Vertreter des Staatlichen Komitees für Kultur und Kunst (C.S.C.A.), der Rumänischen Akademie, des Dorf museums, des Volkskunstmuseums der Sozialistischen Republik Rumänien, das Stadtkomitee für Kultur und Kunst, die Abteilung für Architektur und Systematisierung der Stadt Hermannstadt und die Direktion der Wasserläufe Alt-Schil (Olt-Jiu) teilnehmen. Man beschäftigte sich mit einer Reihe von Fragen, die man theoretisch prüfte und davon praktische Schlüsse zog, die man bei der laufenden Einrichtung des Museums durchführen konnte. Auf Grund eines detaillierten Studiums des Geländes und durch Erörterungen in der Sitzung konnten der thematische Rundgang und die Gliederung der Sektoren vorbereitet werden, nachdem man den Aufbauplan des

Prima unitate reconstruită în Dumbrava Sibiului:
moara din Dăbîca, regiunea Hunedoara.

Die erste im Freilichtmuseum aufgebaute Einheit: die
Mühle von Dăbîca, Region Hunedoara.

Artă, Secția de arhitectură și sistematizare a orașului Sibiu și Direcția Apelor Olt-Jiu. În ședință a fost dezbătut un larg cerc de probleme, care au fost analizate din punct de vedere teoretic, trăgîndu-se învățăminte practice, aplicative pentru organizarea în continuare a muzeului din Sibiu. Pe baza studierii detaliate a terenului și în urma dezbaterilor din ședință s-au adus unele îmbunătățiri în circuitul și gruparea sectoarelor tematice, rezultate din confruntarea planului de organizare cu condițiile oferite de teren.

Cercetările din anul 1963 au urmărit același scop: identificarea de noi unități, ținîndu-se seamă de starea și situația specifică a fiecărei categorii de materiale și dîndu-se prioritate zonelor etnografice în care se impun acțiuni de salvare mai urgente. Expediția din zona Sebeș—Orăștie Hunedoara, în satele de pe văile Pianului, Sibișelului, Cugirului, Grădiștei și Cincișului, cît și cele de scurtă durată în zona Sibiului, au dat informații inedite cu privire la unele instalații din domeniul alimentar, identificîndu-se unități

Museums mit den Gegebenheiten des Geländes verglichen hatte.

Die Forschungen des Jahres 1963 verfolgten dasselbe Ziel: die Feststellung von neuen Einheiten. Dabei beachtete man den besonderen Zustand jeder Kategorie von Werkzeugen und Anlagen und gab den Vorzug jenen ethnographischen Zonen, wo sich dringende Rettungsaktionen empfahlen. Die Geländeforschungen in der Zone Mühlbach (Sebeș) — Broos (Orăștie) — Hunedoara, in die Dörfer des Pian-, Sibișel-, Cugir-, Grădiștea- und Cinciștales, dann die kurzen Fahrten in die Zone Hermannstadt erbrachten neue Daten über einige Anlagen zur Verarbeitung von Nahrungsmitteln; wichtige Einheiten konnten festgestellt werden (z. B. die Mühle in Dăbîca aus dem Jahre 1848, die Ölmühle mit Kollergang aus Orăștioara, die Walkmühle mit Stampfen aus Rod usw.)

Für das Jahr 1963 soll der Ankauf von 9 Einheiten erwähnt werden (die Schiffsmühle von Lucăcești, Region Maramureș, die Mühle von Dăbîca, die Ölmühle von Orăș-

importante (de exemplu moara din Dăbîca, datată 1848, uleiul cu canal circular din Orăştioara, puia de haine, cu bătaie verticală, de la Rod etc.).

Anul 1963 se remarcă prin 9 unităţi achiziţionate (moara plutitoare din Lucăceşti, regiunea Maramureş, moara din Dăbîca şi puia de ulei din Orăştioara, regiunea Hunedoara, joagărul din Gura Rîului, regiunea Braşov, puia de haine de la Rod, regiunea Braşov, moara de mînă din Bumbuieşti, teascul de ulei din Racoviţa, regiunea Argeş, puia de ulei şi haine din Tălmăcel, regiunea Braşov şi podul plutitor din Porceşti, regiunea Braşov), pentru care s-a întocmit documentaţia tehnică şi ştiinţifică prealabilă.

În elaborarea planului tematic detaliat şi a celui de expunere, întocmite cu concursul întregului colectiv al Secţiei de etnografie şi artă populară a Muzeului Brukenthal, în anul 1964, s-a ținut seama de recomandările organelor superioare, de obiectivele pe care şi le pune în faţă muzeul şi de felul în care ele ar putea fi materializate pe teren, grupîndu-se exponatele în patru sectoare, după destinaţia pe care o au în complexul vieţii economico-sociale.

Planul tematic şi de expunere a servit la întocmirea unei ample documentaţii cuprinzînd planul de sistematizare a terenului şi studiul tehnico-economic pentru toate lucrările de amenajare. Această lucrare a fost efectuată cu sprijinul Direcţiei Apelor Olt-Jiu şi a Întreprinderii de electricitate din Sibiu.

Cercetările cu caracter expediţionar întreprinse în nordul Dobrogei, în Moldova şi pe valea Gurghiului, cît şi cercetările de scurtă durată, în colective mici, din Munţii Apuseni, valea Buzăului etc., au consemnat în sute de fişe, date cu privire la situaţia instalaţiilor tehnice populare din aceste regiuni ducînd la identificarea unor noi unităţi (de exemplu mori de vînt din Enisala, Dunavăţ, Frecăţei, regiunea Dobrogea, moară de apă din Orşova, raionul Reghin etc.).

La achiziţii se adaugă două unităţi (**moara** plutitoare din Munteni [pe Olt], regiunea Argeş şi moara de apă din Orşova, raionul Reghin, regiunea Mureş-Autonomă maghiară).

Anul 1964 marchează primele unităţi reconstruite pe terenul muzeului din Dumbrava

tioara, Region Hunedoara, die Sägemühle von Gura Rîului, Region Braşov, die Walke von Rod, Rayon Sibiu, die Handmühle von Bumbuieşti, die Ölpresse von Racoviţa, Region Argeş, die Ölmühle und Walkmühle von Tălmăcel, Region Braşov und die Fährre von Porceşti, Region Braşov), für die man die notwendige technische und wissenschaftliche Dokumentation ausführte. Die genaue Thematik und der Ausstellungsplan dieses Freilichtmuseums, die beide 1964 unter Mitwirkung des ganzen Kollektivs der Volkskunde- und Volkskunstabteilung des Brukenthalmuseums ausgearbeitet wurden, berücksichtigten die Weisungen der übergeordneten Organe, die Zielsetzungen des Museums und die Art, wie diese im Gelände verwirklicht werden könnten. Die Exponate wurden auf Grund der Bestimmung, die sie im sozialwirtschaftlichen Leben erfüllen, in vier Sektoren gegliedert.

Auf Grund der Thematik und des Ausstellungsplans wurde ein vollständiger Entwurf ausgearbeitet, der einerseits den Aufbauplan des Museums, andererseits genaue Bestimmungen für die Ausführung der technischen Hilfsarbeiten enthielt. Diese Arbeit war mit Hilfe der Direktion der Wasserkäufe Alt-Schil und des Elektrizitätswerks von Hermannstadt ausgeführt worden.

Die Geländeforschungen in der Norddobrudscha (Dobrogea), der Moldau, dem Gurghiutal sowie die kurzbefristeten Forschungen kleiner Kollektive in den Westkarpaten (Munţii Apuseni), im Buzăutal usw. brachten wertvolle Angaben über den Stand der bäuerlichen technischen Anlagen in diesen Regionen und führten zur Identifizierung neuer Einheiten (z. B. der Windmühlen in Enisala, Dunavăţ, Frecăţei, Region Dobrogea, der Wassermühle in Orşova, Rayon Reghin usw.).

Gleichzeitig wurden zwei weitere Einheiten für das Museum angekauft (die Schiffsmühle aus Munteni am Alt, Region Argeş, und die Wassermühle aus Orşova, Rayon Reghin, Mureş—Ungarische Autonome Region).

Im Jahre 1964 werden die ersten Anlagen auf dem Gelände des Museums im Jungen Wald aufgebaut: die Mühle von Dăbîca, Region Hunedoara, die Schiffsmühle von Munteni, Region Argeş, die Sägemühle aus Gura Rîului, Region Braşov, die Walkmühle

Detaliu din interiorul morii din Dăbîca, regiunea Hunedoara — fruntarul datat 1848.

Schnitzwerk in der Mühle von Dăbîca mit dem Baujahr 1848.

Sibiului: moara din Dăbîca, regiunea Hunedoara, moara plutitoare din Munteni, regiunea Argeș, joagărul din Gura Rîului, regiunea Brașov, piua de haine din Rod, regiunea Brașov, teascul de boștinar din Sebeș, regiunea Brașov.

Pentru completarea evidenței instalațiilor s-a întocmit, tipărit și lansat prin C.S.C.A., în întreaga țară, un chestionar special privind meșteșugurile și instalațiile tehnice populare, chestionar care a scos în evidență noi și interesante date.

Ca acțiuni mai importante, în anul 1965, pot fi menționate cercetările expediționare pe valea Dîmboviței (în asociație cu muzeele din Ploiești, Brașov, Bran, Tîrgoviște, Golești), apoi în zona Gorjului (cu colaborarea unui cercetător de la Institutul de studii sud-est europene), în Munții Apuseni (cu colaborarea unui specialist de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei) și în Banat (cu colaborarea unui specialist de la Muzeul Regional al Banatului). Aceste cercetări au dus la identificarea și selecționarea unor unități pentru di-

aus Rod, Region Brașov, die Wachstreberpresse aus Sebeș, Region Brașov.

Zur Evidenzhaltung der Einrichtungen wurde ein besonderer Fragebogen für Gewerbe und bäuerliche technische Anlagen zusammengestellt, gedruckt und vom Staatskomitee für Kultur und Kunst (C.S.C.A.) im ganzen Land verteilt; er hat neue und wertvolle Daten zutage gefördert.

Als wichtige Unternehmungen des Jahres 1965 können noch die Geländeforschungen im Dîmbovița-Tal (im Verein mit den Museen von Ploiești, Kronstadt [Brașov], Bran, Tîrgoviște, Golești), dann in der Zone Gorj (in Zusammenarbeit mit einem Forscher des Institutes für Südosteuropäische Studien), in den Westkarpaten (in Zusammenarbeit mit einem Fachmann des Siebenbürgischen Volkskundemuseums) und im Banat (unter Mitwirkung eines Fachmanns des Banater Regionsmuseums) genannt werden. Diese Forschungen ließen zur Auswahl einige Einheiten für verschiedene Sektoren des Museums feststellen und auswählen (z. B. ein Kelterhaus aus Bălănești—Gorj, eine Löffel-

ferite sectoare ale muzeului (de exemplu crămă din Bălănești-Gorj, moară cu trei ciuturi din Arcani, aceeași zonă, descoperite în anul 1962, șteamp de aur cu 12 săgeți — Munții Apuseni, atelier de fierar din regiunea Ploiești etc.).

Cu cele șase unități achiziționate în 1965 (dîrstă din Moeciu, uleiniță cu construcție — Grid, crămă — Bălănești, șteamp de aur — Munții Apuseni, moară de vînt — Enisala, moară cu 3 ciuturi — Arcani), numărul total al unităților mari și mici achiziționate pentru noul muzeu se ridică la 22, iar cele șase unități reconstruite în cursul anului 1965 (piua de ulei și haine din Tălmăcel, moara de apă din Orșova, casa podarului din Porcești, moara plutitoare din Lucăcești, moara cu trei ciuturi din Arcani, teascul de ulei din Racovița) completează îndeosebi numărul exponatelor de la sectorul reprezentînd instalațiile tehnice pentru scopuri alimentare.

Lucrările de amenajare a terenului au continuat în 1965 soldîndu-se cu crearea unor alei de acces la unități și îngrădirea parțială a terenului pe o lungime de cca 1500 m.l., pe latura orientată spre sud, de-a lungul arterei celei mai circulată.

Acțiunile prevăzute în planul pe anul 1966 (identificări, achiziții, reconstrucții, amenajări de teren), între care cităm o serie de noi unități, cum ar fi: moara cu dube din Fînațe, regiunea Crișana, uleinița din Arbore, regiunea Suceava, văiala din Prigor, regiunea Banat, atelierul de fierar din Mănești, regiunea Ploiești etc.) sînt menite să ducă la conținutarea și darea în funcțiune a primei părți a muzeului în toamna acestui an.

radmühle mit drei Steinpaaren aus Arcani—Gorj, die schon 1962 entdeckt wurde, und die Pochmühle mit 12 Stampfern aus dem Erzgebirge, eine Schmiede aus der Region Ploiești usw.).

Mit den 6 Einheiten, die im Jahre 1965 angeschafft wurden (Walkmühle—Moeciu, Ölmühle — Grid, Kelterhaus — Bălănești, Pochmühle — Erzgebirge [Munții Apuseni], Windmühle — Enisala, Löffelradmühle — Arcani) steigt die Gesamtzahl der großen und kleineren Einheiten, die für das Museum erworben wurden, auf 22; die 6 Einheiten, die im Laufe des Jahres 1965 wiederaufgebaut wurden (Ölmühle und Walkmühle aus Tălmăcel, die Wassermühle aus Orșova, das Haus des Fährmanns aus Porcești, die Schiffsmühle aus Lucăcești, Löffelradmühle aus Arcani, die Ölpresse aus Racovița) vervollständigen insbesondere die Zahl der Einheiten im Ernährungssektor.

Die Arbeiten zur Herrichtung des Geländes wurden im Jahre 1965 fortgesetzt und führten zur Anlage von Zugangswegen und zur teilweisen Einzäunung der Südseite des Geländes in einer Länge von 1500 m.

Die Arbeiten, die der Plan für das Jahr 1966 vorsieht, sind Auswahl, Ankäufe und Wiederaufbau weiterer Einheiten, Herrichtung des Geländes. Wir nennen eine Reihe neuer Einheiten, darunter die Mühle und Tuchwalke von Fînațe, Region Crișana, die Ölmühle von Arbore, Region Suceava, die Walke aus Prigor, Region Banat, die Schmiede von Mănești, Region Ploiești usw. Diese Arbeiten ermöglichen es, daß der erste Teil des Museums feste Umrisse erhält und im Herbst dieses Jahres seiner Bestimmung übergeben wird.

**BIBLIOGRAFIE GENERALĂ PRIVIND MEȘTEȘURILE ȘI INSTALAȚIILE
TEHNICE POPULARE ÎN PUBLICAȚIILE NOI ROMĂNEȘTI**

**ALLGEMEINE BIBLIOGRAPHIE ÜBER DIE HANDWERKE UND BÄUERLICHEN
INDUSTRIEANLAGEN IN NEUEN RUMÄNISCHEN VERÖFFENTLICHUNGEN**

1. Acker Michael, Vechile spălătorii de aur din jurul Sebeșului, Apulum, 1964, V, p. 647—658, 4 fig.
2. Alexandru Tiberiu, Despre meșterii „fluierași” din Hodac, Studii și cercetări de etnografie și artă populară, București, 1965, p. 271—307, 58 fig. Rezumat în l. franceză, engleză și rusă.
3. Arbore Melania, Cu privire la morile de apă vrâncene, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 decembrie 1964), p. 479.
4. Bănățeanu Tancred, Arta populară în satele specializate din sudul raionului Beiuș, regiunea Oradea, Studii și cercetări de istoria artei, 1954, 1—2, p. 21—28, cu 16 fig.
5. Bănățeanu T., Sîrbești — sat de sumănari din reg. Crișana, Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1959—1961. Cluj, 1963, p. 65—78, cu 10 fig. Rezumate în l. rusă și germană.
6. Bănescu Eugenia, Un interesant centru de ceramică populară din regiunea Argeș: Lungești, Secera și ciocanul, 1962, nr. 2455.
7. Bielz Julius, Eine Hahaner Töpfersiedlung in Siebenbürgen, Habanska osada v Sedmohradsku. O colonie de habani din Transilvania, Slovensky Narodopis, VI, 1958, nr. 3, p. 225—237, cu 10 fig. Rezumate în l. română și germană.
8. Bizerea Marius, Morile țărănești cu turbină în România, Lucrările Institutului de Geografie din Cluj, 1948, vol. VIII.
9. Bodor Gheorghe, Prese de ulei în Muzeul etnografic al Moldovei. Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 decembrie 1964), p. 481.
10. Bozac Ileana, Morile din domeniul de sus al Zlatnei în anul 1774, Anuarul Institutului de Istorie din Cluj, VIII, 1965, p. 329—353. Rezumat în l. franceză.
11. Bușilă Valentina, George Lazăr, Cîteva date noi cu privire la studiul morilor de vînt din Dobrogea, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 decembrie 1964), p. 480.
12. Butură Valeriu, Contribuții la studiul instalațiilor tehnice țărănești din Munții Apuseni (mori, prese de ulei și știeze), Revista de etnografie și folclor, 9, 1964, nr. 6, p. 597—613, cu 10 fig. Rezumat în l. engleză.
13. Butură Valeriu, Contribuții la studiul instalațiilor tradiționale pentru extragerea și prelucrarea metalelor din Munții Apuseni, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 decembrie 1964), p. 482.
14. Butură Valeriu, Die siebenbürgischen Turbinenmühlen, Ethnographica, I, Brno, 1959, p. 19—26, cu 3 fig.
15. Butură Valeriu, Pivele de ulei din Transilvania, Revista Muzeelor, 1965, nr. 2, p. 125—133, 6 fig. Rezumate în l. rusă și franceză.
16. Butură Valeriu, Rîșculița, un sat de spătari din Țara Zărandului, Cluj, 1948.
17. Butură Valeriu, Un sat de sumănari din Țara Bihariei (Sîrbești), Natura, 1948, nr. 7—10, p. 157—159.
18. Cărăbiș V., Mori și pive pe valea Jaleșului (Gorj) în sec. al XVII—XIX-lea, Studii, 1962, nr. 4, p. 931—952.
19. Ceaușel Gh. și Matei D. Vlad, Contribuții cu privire la studiul morilor de la Buzău, Studii și articole de istorie, 1957, vol. II, p. 209—237.
20. Chelcea Ion, Despre „argea” ca instalație de prelucrat cînepa (contribuție la istoria îndeletnicirilor casnice textile în țara noastră), Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 484.
21. Chelcea Ion, Meșteri anonimi din Moldova în arta prelucrării lemnului, Magazin, 1960, nr. 118.
22. Davidoiu, Ion Ilie, Industria casnică în Banat (oloinițăritul și văegitul), București, 1945, 30 p.
23. Diaconescu Ileana, Cîteva sate de boștinari în Oltenia, Revista Muzeelor, 1965, nr. 2, p. 165—166.
24. Dihor Ioan, O variantă locală a morii de vînt în Banat, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 decembrie 1964), p. 480—381, pct. 24.
25. Dunăre Nicolae, Sate din Zărand specializate în meștesuguri țărănești, Contribuții la cunoașterea regiunii Hunedoara, Muzeul Regional Hunedoara, Deva, 1965, p. 117—171, cu 25 fig. + 2 hărți.
26. Dunăre Nicolae, Trei centre românești de producători de cahle în Munții Apuseni, Steaua, Cluj, VII, 1956, nr. 8, p. 121—123.

27. Drăgoescu Ion, *Aria și frecvența joăritului în cea de a doua jumătate a secolului al XX-lea*, *Revista de etnografie și folclor*, 1965, nr. 6, p. 645—649+2 h.
28. Florescu, Florea Bobu, *Confecționarea fluierelor cu aplicații de alamă*, *Revista de folclor*, 1958, nr. 3, p. 83—86, cu 3 fig. Rezumate în l. rusă și engleză.
29. Florescu, Florea Bobu, *Un centru necunoscut de ceramică roșie lustruită de veche tradiție din Maramureș*, *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1959—1961*, Cluj, 1963, p. 51—63, 6 fig. Rezumate în l. rusă și germană.
30. Florescu, Fl. Bobu, *Producția meșteșugărească a țăranilor și meșterilor români neautorizați din Transilvania*, *Studii și cercetări de istoria artei*, 1956, 1—2, p. 277—282, cu 7 fig.
31. Focșa Marcela, *Cojocăritul din Abrud și Bucium*, *Studii și cercetări de istoria artei*, 1957, 3—4, p. 283—286, cu 7 fig.
32. Ghițan Teodor, *Olăritul pe valea Bîrgăului*, *Studii și cercetări de etnografie și artă populară*, București, 1965, p. 325—326, 1 fig.
33. Göllner Carol, *Über die Beziehungen siebenbürgisch-sächsischer Töpfermeister mit der Moldau (14.—16. Jahrhundert) (Cu privire la relațiile olărilor sași transilvăneni cu Moldova, sec. XIV—XVI)*, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 1961, nr. 4, p. 83—87, 2 fig.
34. Hoffmann Herbert, *Din istoria și tehnica artei ceramice săsești din sudul Transilvaniei*, Sibiu, 1956, 48 p. + 7 pl. Muzeul Brukenthal, Studii și comunicări, 3.
35. Hoffmann Herbert, *Merkmale der rumänischen Schiffsmühle (Caracteristicile morilor plutitoare românești)*, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 1965, nr. 1, p. 94—96, 1 fig.
36. Hoffmann Herbert, *O etapă interesantă în dezvoltarea mecanismelor de măcinat — moara plutitoare*, *Revista Muzeelor*, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 478.
37. Irimie Cornel, *Beiträge zur Typologie der bäuerlichen Industrieanlagen Rumäniens*, *Études d'ethnographie et de folklore. I. Au VII-e Congrès international des sciences anthropologiques et ethnologiques*, p. 26—37. Institut d'Ethnographie et de Folklore de l'Académie de la République Populaire Roumaine.
38. Irimie Cornel, *Beiträge zur Erforschung der Bauernindustrie in den ethnographischen Zonen der Südkarpaten (Contribuții la studiul industriilor țărănești din zonele etnografice ale Carpaților meridionali)*, *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 1966, nr. 1, p. 91—110, 8 fig. Rezumat în l. română.
39. Irimie Cornel, *Olărit de veche tradiție în satul Alba, raionul Tulcea*, *Revista Muzeelor*, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 477.
40. Irimie Cornel, *Pivele și vîltorile din Mărginimea Sibiului și de pe valea Sebeșului*, Sibiu, 1956, 98 p. cu 47 fig. Muzeul Brukenthal, Studii și comunicări 2. Text prescurtat în l. germană.
41. Irimie Cornel și Iulius Bielez, *Date necunoscute despre un centru de olărit din Ocna Sibiului*, *Studii și cercetări de istoria artei*, 1954, 3—4, p. 250—254, cu 7 fig.
42. Irimie Cornel, Ion Frunzetti, *Unelte, obiecte de uz casnic și instalații de industrie țărănească*, în vol. *Arta populară din Valea Jiului (regiunea Hunedoara)*, Ed. Acad. R.P.R., 1963, p. 82—137, cu 45 fig.
43. Istrate Corneliu, *Despre dîrstele din Moldova în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, *Studii și cercetări științifice, Istorie*, An. XIII, 1962, Fasc. I, p. 121—128.
44. Kós Károly, *Arta lucrului în fier în Rimetea (Torockó) din regiunea Cluj*, *Studii și cercetări de istoria artei*, 1956, 3—4, p. 271—276, cu 8 fig.
45. Kós K., *Centrul de dulgheri Bedeciu*, *Activitatea muzeelor*, Cluj, 1956, p. 159—179, cu 19 fig. + 2 pl.
46. Kós Károly, *Pietrăritul și pietrele de moară din Ciceu*, *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1959—1961*, Cluj, 1963, p. 79—109, 30 fig., 3 h.
47. Maier Radu O., *Proizvosto izvesti — drvnnee zaniatie jitelei Zapadnih Gor (Producerea varului, o veche ocupație a locuitorilor din Munții Apuseni)*, *Études d'ethnographie et de folklore. I. Au VII-e Congrès international des sciences anthropologiques et ethnologiques*, p. 77—85. Institut d'Ethnographie et de Folklore de l'Académie de la République Populaire Roumaine.
48. Maier Radu O., *Procedee populare de obținere a varului în zona Bicazului*, *Revista de etnografie și folclor*, 1965, nr. 2, p. 171—181, cu 5 fig.
49. Maier Radu Octavian, *Un centru de ceramică țărănească din Moldova*, *Revista de etnografie și folclor*, 1964, nr. 4—5, p. 473—480, 29 fig.
50. Maier Radu Octavian, *Văraritul, o străveche ocupație populară*, *Revista Muzeelor*, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 483.
51. Mironescu N. Al. și R. O. Maier, *Semnarea unor manuscrise din fondul Andrei Bîrseanu*, *Revista de etnografie și folclor*, 1964, nr. 3, p. 309—310, cu 2 fig.
52. Mironescu N. Al., *Constantin Iliescu, Cu privire la inventarul viticol tradițional — călătoria și teascul*, *Revista Muzeelor*, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 482.
53. Mironescu N. Al. și Paul Petrescu, *Construcțiile viticole din zona Hușilor. Contribuții la studiul etnografic al viticulturii*, *Revista de folclor*, 1963, nr. 3—4, p. 140—151, 11 pl., 5 foto, 1 h.
54. Moraru-Popa Georgeta, *Date etnografice referitoare la prelucrarea metalelor în izvoare antice*, *Revista de etnografie și folclor*, 1965, nr. 5, p. 453—476, 8 foto, 4 pl. Rezumat în l. engleză.
55. Moroianu Dinu, I. M. Ștefan, *Focul viu. Pagini din istoria invențiilor și descoperirilor românești*, București, 1963, 488 p. cu ilustrații.
56. Nicola Ioan R., *Constructorii amatori de instrumente muzicale din Transilvania*, *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1959—1961*, Cluj, 1963, p. 349—369, 10 fig. Rezumate în l. rusă și germană.

57. Olteanu Șt., Meșteșugurile din Moldova în secolul al XVII-lea, Studii și materiale de istorie medie, 1959, vol. III, p. 101—232, cu 12 pl. Rezumate în l. rusă și franceză.
58. Ostap Melania, Victoria Semendeaev, Pivele de băut sumani de pe valea Somuzului, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentate la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 481.
59. Pascu Ștefan, Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea (București), Ed. Acad. R.P.R., 379 p. cu 48 fig.
60. Popovschi Natalia, Maria Radu, Contribuții la cercetarea centrelor de ceramică din regiunea București, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentată la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 477.
61. Prodan D., Producția fierului pe domeniul Hunedoarei în secolul XVII, Anuarul Institutului de Istorie din Cluj, 1958—1959, I—II, p. 29—124. Rezumate în l. rusă și franceză.
62. Șerban C., Contribuții la istoria meșteșugurilor din Țara Românească: țiganii rudari în secolele XVII—XVIII, Studii, 1959, 2, p. 131—147.
63. Slătineanu Barbu, Paul Stahl. Paul Petrescu, Arta populară în Republica Populară Română. Ceramica. București, Espla, 1958, 278 p. cu ilustr. Rezumat în l. rusă.
64. Stahl Paul Henri, La force motrice des moulins traditionnelles en Roumanie a la fin du XIX-e siècle, Études d'ethnographie et de folklore. Au VII-e Congrès international des sciences anthropologiques et ethnologiques, (Buc.), (1965), p. 38—44, Institut d'Ethnographie et de Folklore de l'Académie de la République Populaire Roumaine.
65. Ștefănescu Ioana, Meșteșuguri sătești în regiunea Ploiești, Probleme de geografie, 1959, vol. VI, p. 253—260, 1 h. Rezumate în l. rusă și franceză.
66. Stoica Georgeta, Ileana Diaconescu, Prelucrarea părului de capră în regiunile Banat, Oltenia, Argeș și Ploiești, Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentată la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 483.
67. Tarisznyas Martin, Unele aspecte din istoria morăritului practicat în raza raionului Gheorghieni, în secolele XVII—XIX. Revista Muzeelor, 1965, Număr special (rezumatul comunicării prezentată la prima sesiune științifică a muzeelor din Republica Socialistă România, 27—29 dec. 1964), p. 479.
68. Turbatu M., Rolul meșteșugarilor de la sate în dezvoltarea producției de mărfuri, în prima jumătate a secolului al XVII-lea în Țara Românească, Studii, 1955, nr. 3, p. 49—64.
69. Turcu C., Steaza, instalație primitivă sătească pentru perfecționarea unor țesături casnice, Studii, 1955, nr. 4, p. 111—118, 1 f. pl.
70. Vicol A., Un constructor muscelan de fluier, Revista de etnografie și folclor, 1964, nr. 3, p. 293—307, 24 fig.
71. Vuia Romulus, „Tocălia“ și începutul torsului, Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, pe anii 1957—1958, Cluj, 1958, p. 79—93, 9 fig. Rezumate în l. rusă și germană.
72. Zderciuc Boris, Cu privire la situația social-economică în localitățile din sudul raionului Beiuș (regiunea Crișana) specializate în meșteșuguri artistice (de la mijlocul secolului XVIII, până la începutul secolului XX), Studii și cercetări de etnografie și artă populară, București, 1965, p. 53—66. Rezumate în l. franceză, engleză și rusă.

Tipar executat la ÎNȚEPRINDEREA POLIGRAFICA SIBIU

